

**TELEVİZYON DİZİLERİNDE ORGANİZE SUÇ:
'DELİYÜREK' DİZİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Ufuk ERİŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sinema-Televizyon Ana Bilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ahmet Halûk YÜKSEL

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül, 2002

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

TELEVİZYON DİZİLERİNDE ORGANİZE SUÇ: DELİYÜREK DİZİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ufuk Eriş

Sinema-Televizyon Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2002

Danışman: Prof. Dr. A. Halûk Yüksel

Suç karmaşık bir toplumsal olgudur. Bilim adamları kendi içinde suç olan bir davranış olmadığını belirtmektedirler. Suç, toplumdaki bireylerin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş ve üzerinde uzlaşmış olan değerlerin ihlalidir. Bu durumda suç toplumsal bir olgu ve sorundur.

Modern toplumlarda, örgütlü suç çok büyük bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Bu suç, belirli toplumsal koşullarda ve toplumsal sistemlerde ortaya çıkmaktadır. Yalnızca devletin yapacağı kanuni düzenlemeler ya da baskı güçleriyle sorunu ortadan kaldırma çabası toplum tarafından desteklenmedikçe yeterince etkili olamamaktadır. Toplumun bu düzeyde bir tepki oluşturabilmesi, sorunun çözümüne katkıda bulunabilmesi için de sorunu doğru algılayabilmesi gerekmektedir.

Modern toplumlarda, toplumsal bir olgu olarak suçun toplum tarafından kavranması da diğer toplumsal gerçeklikler gibi kitle iletişim araçlarıyla olmaktadır. Günümüzün en etkin kitle iletişim aracı ise televizyondur. Televizyon, günümüzün mit üreticisidir. Çağdaş mitler işlevlerini artık televizyon yoluyla üretilen popüler kültür ürünleri yoluyla görmektedirler.

Bireyler televizyondan toplumsal gerçekliği algılamalarına ve anlamlandırmalarına olanak tanıyan haberleri ve bilgileri almaktadırlar. Fakat bireyler toplumsal gerçeklik hakkında televizyondan yalnızca kurgusal olmayan program türleri

aracılığı ile bilgi almazlar. Kurgusal program türleri içerisinde ise en çok üretilen ve en çok izleyici toplayan tür ise televizyon dizileridir.

Türkiye’de, özellikle Susurluk skandalından sonra örgütlü suç gündemde birinci sırada yer almıştır. Bu dönemde televizyon dizilerinin içeriklerinde de örgütlü suç konusunda bir yoğunlaşma gözlenmektedir. Bu dizilerden en çok izlenme oranına sahip ve örgütlü suç konu alan diziler içerisinde tanımlayıcı özellikleri bakımından en yetkin olanı, içeriği ve gerçeklik ile ilgili göndermeleri ile gündeme gelen “Deliyürek” isimli dizidir.

Bu araştırmada, “Deliyürek” dizisinin içeriğinde örgütlü suçun bir portresi araştırılmıştır. Buna göre, dizide sunulan örgütlü suç türleri açısından bakıldığında şiddet içeren sansasyonel suçların ağırlıklı olarak yer aldığı, fakat, örgütlü suçun toplumsal yapı için asıl büyük zararlar vermesi muhtemel suçların ağırlıklı olarak yer almadığı gözlemlenmiştir.

Örgütlü suçların işlenme nedenleri kişisel sebeplere indirgenmektedir. Devlet suçlara ancak sonuç aşamasında müdahale etmekte ve hiçbir suçlu hukuken cezalandırılmamaktadır. Bu durum, kurumlaşmış otoriteye güvensizliğin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Örgütlü suç önlenememektedir. Suçların büyük kısmını, ancak kahraman önleyebilmekte, bu durumda da kahraman şiddet kullanımı yolunu seçmektedir. Bu da, yasal olmayan şiddet kullanımının meşrulaştırıldığını göstermektedir. Mağdurların da büyük bölümü suçludur. Bu da suça karşı değil suçlular arasında bir mücadelenin sergilendiğini göstermektedir. Suçlular ve mağdurların genellikle yardımcı karakter ya da figüran oldukları gözlemlenmiştir. Sonuç olarak bu dizide, varolan toplumsal yapıdaki sorunların ve organize suç sorununu oluşturan temel koşullar ve karşıtlıkların, popüler kültürün varolan toplumsal gerçekliği katlanılabilir kılmak ve böylece devamını sağlamak işlevi yoluyla, mitsel yapıların basit ve temel karşıtlıklarına indirgendikleri gözlenmiştir.

ABSTRACT

PORTRAYAL OF ORGANIZED CRIME IN TELEVISION SERIES: AN APPLICATION ON TV SERIE “DELIYÜREK”

Ufuk ERİŞ

Division of Cinema-Television

Anadolu University Institute of Social Sciences, September 2002

Advisor: Prof. Dr. A. Halûk Yüksel

Crime is a very complex social issue. Scholars agreed that there is no behaviour that inherently criminal. Crime is violation of the rules or values in other words violation of common concensus. Crime is a social issue and a social phenomena.

In modern societies, organized crime has become a very serious social problem. This kind of crimes occurs under certain social conditions. Governments' legal regulations and coercive power cannot be enough to cope with this problem unless individuals in the society support the government's effort.

Individuals in modern societies, perceive the image of crime like other forms of social reality from mass media. For about a half century the most effective and common mass communication medium has been television and still it is. People gather information and news mostly from this medium that helps them perceiving and understanding of the social reality. Crime is an integrated part of the modern worlds's social reality.

90 percent of television content is fictional. Among fiction genres, the most popular and common one is television series.

In Turkey, especially after the ‘Susurluk Scandal’, organized crime became the most popular topic for television dramas. At the same period, there has been a great increasing in the contents of television series about organized crime. Among these series, the serie named “Deliyürek” got the highest ratings. It became the most popular prime time television serie.

In this study, a portrayal of crime is searched in the content of “Deliyürek”. Content analysis is applied to the content of the “Deliyürek”. It is found that, in this TV

serie, sensational and violent crimes are frequently shown. But, the crimes like, racketeering, drugs, corruption etc. which are more representative for organized crime, are rare.

It is also found that, causes of committing organized crime are reduced in individual and personal causes. Legal authority interferes in crimes only after they are committed and none of them is punished legally. This situation can be evaluated as an expression of a distrustfulness to the institutionalized authority. Organized crime cannot be prevented in this way. Most of the crimes observed in the content can be prevented only by the hero's violent acts. And it signifies the justification of the using illegal violence. Victims are criminals too, in this TV serie. This findings shows that the theme of this TV serie is not a fight against crime, but a struggle between criminals. It is observed that both criminals and victims are minor characters or walk-ons.

As a result, in this TV serie, it is found that basic conditions of the social problems and organized crime are reduced to the extremely basic and simple mythic structures by the function of the popular culture that makes given social realities' unequities and problems acceptable for the individuals.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ufuk ERİŞ'in “Televizyon Dizilerinde Organize Suç: ‘Deli Yürek” Dizisi’ Dizisi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı tezi **12 Eylül 2002** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Sinema Televizyon** Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Ahmet Haluk YÜKSEL

Üye : Doç.Dr.Feridun AKYÜREK

Üye : Doç.Dr.Ali Murat VURAL

Prof.Dr.Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın başlangıcından beri, engin hoşgörüsü ve bilgisi ile desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. A. Halûk Yüksel'e; kişisel görüşme olanağı tanıyan ve görüşlerini esirgemeyen, Prof. Dr. Ünsal Oskay ve RTÜK İzleme Değerlendirme Dairesi Başkanı Dr. Cengiz Özdiker'e; içerik çözümlemesi formunun oluşturulmasındaki yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Gürsel Gür'e; hem içerik çözümlemesi formunun geliştirilmesinde hem de içerik çözümlemesinin uygulanmasındaki hoşgörülü çabalarından dolayı Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlileri, Nazmiye Özenbaş ve Hakan Karakahya'ya; araştırma materyalinin elde edilmesinde gösterdikleri kolaylık ve hoşgörü yüzünden başta Osman Sınav olmak üzere tüm Sinegraf Film Şirketi çalışanlarına ve açık yüreklilikle görüşlerini dile getirdikleri kişisel görüşmeler için senaristler Ömer Lütfü Mete ve Bahadır Özden'er'e, çalışmanın düzenlenmesinde ve bilgisayar ile ilgili işlerin gerçekleştirilmesindeki çabası ve yardımları için İlker Bayraç'a, teşekkür ederim.

Ayrıca, en başından beri, asla yalnız olmadığımı hissettiren, bana olan güvenlerini hiç kaybetmeyen, hem tüm hayatımda hem de bu çalışmada bana sürekli destek olan sevgili Ebru Sağ'a ve Annem'e hayatımdaki varlıkları için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
 1. GİRİŞ	 1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	12
1.3. Önem.....	13
1.4. Varsayımlar.....	14
1.5. Sınırlılıklar	14
1.6. Tanımlar	15
 2. YÖNTEM	 18
2.1. Araştırma Modeli	18
2.2. Evren ve Örneklem.....	18
2.3. Veriler ve Toplanması.....	18
2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	19
 3. SUÇ	 21
3.1. Düzgülerden Sapma Ve Suç	21
3.2. Suç Kavramı Ve Tanımı	24
3.3. Suç Yaklaşımlarına Tarihsel Bir Bakış	28
3.3.1. İlkçağlar Ve Ortaçağ.....	29
3.3.2. Aydınlanma Ve Modern Zamanlara Doğru Suç	31
3.3.3. Klasik Görüş	32
3.3.3.1. Becceria.....	33
3.3.3.2. Bentham	35

3.3.4. Klasik Görüşün Evrimi Ve Pozitivist Görüşün Ortaya Çıkışı.....	38
3.3.5. Biyolojik okul.....	39
3.3.5.1. Kutsal üçlü: Lombroso, Ferri ve Garofalo	42
3.3.6. Psikolojik Yaklaşım	49
3.3.6.1. İlk Psikolojik Kuramlar	50
3.3.6.2. Psikanalitik Perspektif	51
3.3.6.3. Freud Sonrası Kuramlar	57
3.3.6.4. Davranışçı Perspektif: Toplumsal Öğrenme Kuramı	59
3.3.6.5. Günümüzde Psikolojik Yaklaşımlar	61
3.3.7. Toplumbilimsel Yaklaşım.....	61
3.3.7.1. Toplumsal Yapı Yaklaşımları.....	64
3.3.7.1.1. Suça Toplumbilimsel Yaklaşımın Temelleri: Quetelet Ve Emile Durkheim	64
3.3.7.1.2. Kültürel Sapkınlık Kuramı	66
3.3.7.1.3. Yapısal Gerilim Kuramı	67
3.3.7.1.4. Merton'un Anomi Kuramı	67
3.3.7.1.5. Alt Kültür Kuramları.....	68
3.3.7.2. Toplumsal Süreç Yaklaşımları	69
3.3.7.2.1. Toplumsal Öğrenme Kuramları	70
3.3.7.2.2. Farklılaşmış Birlik Kuramı	71
3.3.7.2.3. Beyaz Yakalı Suçlar	74
3.3.7.2.4. Kontrol Kuramları	75
3.3.7.2.5. Hirchi'nin Kontrol Kuramı	75
3.3.7.3. Toplumsal Çatışma Yaklaşımları.....	76
3.3.7.3.1. Yaftalama Kuramı.....	77
3.3.7.3.2. Çatışma Kuramı	78
3.4. Suç ve Toplum.....	83
4. ÖRGÜTLÜ SUÇ	86
4.1. Örgütlü Suçun Tanımı	88
4.2. Toplumsal Tarihsel Temeller	92
4.2.1. Sicilya Mafyasının Tarihsel Temelleri	92
4.2.2. Dünyadaki Bazı Diğer Suç Örgütlerinin Tarihsel Temelleri	99

4.2.3. Türkiye’de Örgütlü Suçun(Mafyanın) Tarihsel Temelleri	101
4.3. Örgütlü Suçun Ekonomik Boyutu	106
4.4. Örgütlü Suçla Mücadele	110
5. SUÇ VE MEDYA.....	112
5.1. Kitle İletişimi ve Toplum	113
5.1.1. Eski Yunan’dan Modern Dünyaya Toplumsal Gerçeklik Ve Kitle İletişimi.....	115
5.1.2. Kitle Kültürü Ve Toplumsal Gerçeklik.....	125
5.2. Kitle Kültürünün Kuşattığı Popüler Kültür ve Toplumsal Gerçeklik	133
5.3. Popüler Kültür ve Suç.....	137
5.3.1. Popüler Edebiyat Ve Suç	140
5.3.1.1. Klasik Polisiye Edebiyatı.....	142
5.3.1.2. Polisiye Edebiyatta Örgütlü Suç.....	144
5.3.1.3. Polisiye Edebiyatın Dönüştürücü Ve Özgürleştirici Potansiyeli	146
5.3.2. Popüler Sinema Ve Suç.....	147
5.4. Televizyon ve Suç.....	154
5.4.1. Çağdaş Mit Üreticisi Olarak Televizyon.....	156
5.4.2. Televizyon Dizileri: Tanımlar ve Özellikler	161
5.4.3. Suç Dizileri.....	164
6. BULGULAR VE YORUM.....	178
6.1. Suç	178
6.2. Ceza.....	189
6.3. Mağdur	201
6.4. Fail	201
6.5. Dizideki Mitsel Yapı	234
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	237
EKLER LİSTESİ.....	242
EKLER	242
KAYNAKLAR	311

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1. Bölümlere Göre İşlenen Suç Oranları.....	178
Grafik 2. İşlenen Suçların Türleri.....	179
Grafik 3. Suçların Örgütlülük Oranları.....	180
Grafik 4. Suç Örgütünün Türü	181
Grafik 5. Suçun Tamamlanma Oranları	182
Grafik 6. Suçun Tamamlanmamasının Nedenleri.....	183
Grafik 7. Suçun Davranış ve Sonucuna Göre Türü	184
Grafik 8. Suçun İşlendiği Yer	185
Grafik 9. Suçun İşlendiği Zaman	186
Grafik 10. Suçun Devlet Kurumuna Haber Verilmesi.....	189
Grafik 11. Suça Devlet Güçleri Müdahale Ediyorlar mı	190
Grafik 12. Devlet Güçleri Suça Müdahale Ediyorlarsa Hangi Aşamada.....	191
Grafik 13. Suç Olayına Kahraman Karışıyor mu	192
Grafik 14. Kahraman Suç Olayına Hangi Biçimde Karışıyor.....	193
Grafik 15. Kahraman Suçtan Hangi Yolla Haberdar Oluyor.....	194
Grafik 16. Kahraman Suça Hangi Aşamada Müdahale Ediyor	195
Grafik 17. Kahraman Suçu Önlemekte Başarılı Oluyor mu	196
Grafik 18. Suçlu Hukuken Cezalandırılıyor mu.....	197
Grafik 19. Kahraman Suçluyu Ele Geçirmişse Ne Yapıyor	198
Grafik 20. Mağdur Kimdir	201
Grafik 21. Mağdur (lar)ın Cinsiyeti.....	202
Grafik 22. Mağdur (lar)ın Ortalama Yaşı.....	203
Grafik 23. Mağdurların Olumluluk Bakımından Karakter Türleri	204
Grafik 24. Mağdur (lar)ın İşi.....	205
Grafik 25. Mağdur (lar) Sivil İse İşi.....	206
Grafik 26. Mağdur (lar) Devlet Görevlisi İse İşi.....	207
Grafik 27. Mağdur Suç Örgütü Üyesi veya Lideri midir?.....	208
Grafik 28. Mağdur Suç Örgütünde İse Görevi	209
Grafik 29. Mağdur (lar)ın Etnik Kökeni	210

Grafik 30. Mağdur (lar)ın Karakterleri Türleri.....	211
Grafik 31. Mağdur (lar) zarar Görüyor mu.....	212
Grafik 32. Mağdur (lar)ın Gördükleri Zararın Türü	213
Grafik 33. Mağdur (lar)ın Gelir Düzeyi	214
Grafik 34. Mağdur (lar)ın Eğitim Düzeyi.....	215
Grafik 35. Fail Kişi midir Yoksa Grup mudur	218
Grafik 36. Fail (ler)in Cinsiyeti	219
Grafik 37. Fail (ler)in Ortalama Yaşları	220
Grafik 38. Fail (ler)in Olumluluk Bakımından Karakter Türleri	221
Grafik 39. Fail (ler)in İşi	222
Grafik 40. Fail (ler) Sivil ise İşi.....	223
Grafik 41. Fail (ler) Devlet Görevlisi ise İşi.....	224
Grafik 42. Fail (ler) Suç Örgütü Lideri Veya Üyesi midir.....	225
Grafik 43. Fail (ler) Örgüt Üyesi ise Görevi.....	226
Grafik 44. Fail (ler)in Etnik Kökeni.....	227
Grafik 45. Fail (ler)in Karakter Türleri	228
Grafik 46. Fail (ler)in Suçu İşleme Nedeni.....	229
Grafik 47. Fail (ler)in Suçtan Doğrudan Bir Ekonomik Çıkar Sağlıyor mu	230
Grafik 48. Fail (ler) Zarar Görmesi.....	231
Grafik 49. Fail (ler) lerin Gördüğü Zararın Türü.....	232
Grafik 50. Fail (ler)in Eğitim Düzeyi	233

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa**

Şekil 1. Kutchinsky'nin Sapma ve Suç Şeması.....	23
Şekil 2. Toplumda Suç ve Ceza Süreci.....	23
Şekil 3. Wright Mills'in İktidar Seçkinleri	80

1. GİRİŞ

Bu bölümde, suç tanımı ve kavramı ile suç ve toplumsal yapı arasındaki ilişki ve suça farklı yaklaşımlar ile suçun toplumsal bir gerçek olarak toplumda kavranmasında kitle iletişim araçlarının rolü popüler kültür ve ideoloji açısından ele alınmış ve yapılan çalışmanın problemi belirtilmiştir. Daha sonra, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi varsayımlar, çalışmanın sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan bazı kavramların araştırmada kullanılan anlamlarını açıklayan tanımlar bölümlerine yer verilmiştir.

1.1. Problem

İsa, Maria Magdalena'yı kollarında kaldırıp kalabalığa doğru uzattığında şöyle demiş: “En az günahı olan ilk taşı atsın!”(aktaran, Yücel, 1986: 15).

İnsanlar, toplumsal yaşam biçiminin devamını sağlamak adına toplumsal düzgüler(sosyal normlar) geliştirmişlerdir. İnsan davranışlarının içinde bu toplumsal düzgülere uyanlar ve uymayanlar bulunabilir. Herkes tüm kurallara uyamaz, tüm kuralları da çiğneyemez. Örneğin, bir hırsıza işlediği suç sorulduğunda, “Evet çaldım, ama zenginlerden çaldım ve kimseyi öldürmedim!” diyebilir, aynı biçimde bir katilden sorulan soruya “öldürdüm ama kimsenin ırzına namusuna dokunmadım” cevabını almak mümkündür.

Düzgüler bir toplumsal uzlaşım temelinde varolur. Zamana, yere göre, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterebilirler. Toplumun ve kültürün değişmesi burada başat dinamiktir. Tüm sapkınlıklar suç olarak değerlendirilmez. Örneğin; terbiye, nezaket, gelenek kurallarına uymama bir sapkın davranış örneği olabilir. Bazı alt kültür topluluklarının yaşam biçimleri de buna örnek olarak verilebilir. Sonuçta, bunlar genel olarak uzlaşılmış düzgülerin(normların) dışına çıkmaktadırlar fakat suç olarak değerlendirilmezler. O zaman suç nedir? Bu konuda bazı tanımlar ileri sürenler olmuştur. Jhering'e göre suç “toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırıdır”, Durkeim'e göre “suç, kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlal

eden eylemlerdir”(aktaran, Dönmezer, 1984: 57-68). Tanımlardaki ortak yanlara baktığımızda görülür ki suç toplumsal bir olgudur. Uzlaşım ile kabul edilmiş değer, kanun veya düzgüleri karşı davranışları içermektedir. Belirtilen eylemin suç olması ya da olmaması da toplumun uzlaştığı düzgüler ve değerler ile ilgili görülmektedir. Bir sapkın davranışın suç olmasına neden olan önemli diğer etken de kanun koyucu tarafından cezalandırılmış olmasıdır.

Suçlu bir suç işlediğinde toplumun geneli tarafından kabul gördüğü varsayılan değer veya kanunlara karşı gelmiştir. Suç o halde, toplumun geneline karşı bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Suç bir toplumsal sorundur.

Toplumsal sorun nedir? Topluma zararlı etkileri olabilecek tüm olaylar toplumsal sorun olarak değerlendirilebilir mi, bir objektif tanım söz konusu mudur? Ortaya çıkması olası zararlı etkilerinden dolayı tüm olayların toplumsal sorun olarak tanımlanmasına neden olacak objektif toplumsal koşul tanımları yoktur. Ayrıca, Herbert Blumer’e göre toplumsal bir sorunu, “objektif tanımlar açısından değil, toplumda bu toplumsal sorunun nasıl tanımlandığı ve kavrandığı açısından değerlendirmek gerekir”(aktaran, Messerschmidt, 1991: 5). Her döneme ve her gruba, ya da sorunun kamuoyundaki yankısının büyüklüğüne göre toplumsal sorunlar farklılık gösterebilir. Bazen uyuşturucu madde kullanımı, bazen beyaz yakalı suçlar, bazen kapkaç çeteleri, bazen örgütlü suç toplumsal bir sorun olarak kamuoyunda değerlendirilebilir.

Bu noktada, ortaya çıkmış olan toplumsal sorunun, doğasını ve karakteristiğini şekillendiren, kamuoyunu yönlendiren toplumsal güçler önem kazanmaktadır. Suç ve suçlular hakkında insanların kafasında tanımlar, stereotipler, imajlar vardır. Kafalarındaki bu bakış açıları ya da stereotip veya imajlara göre yargılarda bulunur, hatta önlemler alırlar. Şehrin hangi bölgeleri daha tehlikelidir, bir psikopat katil nasıl görünür, hangi araba bir mafya liderine ait olabilir, hangi davranışlar suçtur, nasıl bir ceza sistemi uygulanmalıdır, kim masumdur, gibi sorulara kendilerince cevaplarını oluşturacak yargıları vardır. Günlük yaşam pratiklerinde de bu yargıların işlediği görülür; bazı semtlerde oturanlar bazı diğer semtlerde oturanlara oranla daha fazla oto

alarm sistemi satın almaktadırlar, ya da bazı kişiler diğerlerine göre “daha şüpheli” görünmektedirler. Bunların tümü kişisel deneyim birikimleriyle elde edilmiş değildirler.

Eski çağlardan itibaren, halk öyküleri, mitler, tiyatro oyunları, romanlar, hikayeler, filmler vb. rehberliğinde insanların kafalarında, suç konusunda çeşitli fikirler oluşmuştur. Modern toplumlarda ise suçun günlük imajı televizyon kamerasının lenslerinden süzülerek insanlara ulaşmakta, kamuoyu tarafından paylaşılmakta ve toplumsal bilince katılmaktadır(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 6).

Toplumsal, belli suç sorunlarına ve onların çözümlerine uyguladıkları kolektif tanımlar için, Kappeler, Blumber ve M. Potters, “suç mitleri” tanımını kullanmaktadırlar(online, 2002). Mit, kabul edilen genel anlamıyla, yazarı belli olmayan, tarihsel temeli olan, bir olayı açıklamaya yarayan geleneksel öyküdür. Günlük yaşam olaylarının abartılmasıyla ortaya çıkar. Diğer kabul edilen tanımlarıyla da mit, bilimsel olmayan ve gerçekmiş gibi algılanabilen, sözlü veya yazılı kurmacadır. Oskay da ([Y.Y.])Çağdaş Fantazya Bilim-Kurgu ve Korku Sineması adlı kitabında mit kelimesini mitoloji ve bilim-kurgu arasındaki ilişkiyi incelerken Kappeler, Blumber ve Potters’ın kullandıkları anlamıyla kullanmıştır. Buna göre, “Mitolojiler bir topluluğa ait ve o topluluk için geçerli sayılan, kolektif nitelikte, durağan dünya ve kozmos anlayışının aşılması için geliştirilmiş bir kurgu(fiction) türüdür.”(Oskay, [Y.Y.]: 38).

Suç miti tanımı, bu kabul edilmiş tanımlardan çok uzak değildir. Suç mitleri de bilimsel olmayan forumlarda suç hikayelerinin ya da sansasyonel öykülerin anlatımıyla yaratılır. Suç mitleri, yeniden yeniden anlatıldıkça, yeni anlamlar kazanır ve bazı noktalarda kişilerin kafalarında gerçek olmaya doğru evrilirler. Suç mitlerinin tümü yalnızca hayal ürünleri değildir. Bazı gerçek olayların bozundurulması ile ortaya konabilirler. Günümüzün birçok suç miti de gerçek toplumsal sorunlar üzerinde temellenir. Suç mitlerinin ayrıca toplumda ortadaki olay hakkındaki bilgi açığını kapatmak gibi bir işlevi de vardır(Kappeler, Blumber, Poters&Poters, online). Suç mitleri, mitolojinin uzantısı sayılabilecek halk öyküleriyle tarihsel anlamda oldukça geriye götürülebilir.

Kültür içerisindeki ilk suç bir kardeş cinayetidir. Günümüzdekilerden farklı olarak Kabil kardeşi Habil'i, ekonomik bir çıkar için değil, kendisinin kurbanını kabul etmeyip kardeşininkini kabul eden Tanrı'ya olan sevgisi yönünden işlemiştir. Bu açıdan, Tanrı bu ilk suçun hem nedeni hem de cezalandırıcısı olmuştur. Çoğu insan, belki de bu yüzden içinde bir suç eğilimiyle yaşar (Roloff ve Seebler, 1997: 63-64). Öykülerde, mitolojide, halk hikayelerinde, folk şarkılarında, ya da türkülerde suç öyküleri hep varlıklarını sürdürürler.

Bunlar, birer kültür ürünü olarak modern dünyada artık, halk ozanları, ya da anonim mitolojilerle değil, sembolik gücün yeniden örgütlenmesinin ardından, kitle kültürünün kuşattığı bir popüler kültür içerisinde kitle iletişim araçları tarafından üretilir, yayılır, toplumsal bilince yerleştirilir hale gelmiştir.

Bir başka açıdan, suçun bir toplumsal sorun olarak algılanmasında, modern çağın bireylerinin toplumsal gerçekliği algılama biçimindeki değişimler de büyük rol oynamaktadır. Endüstri devriminden sonra başlayan toplumsal değişim; ekonomik alanda üretim biçimlerindeki farklılaşmalar ve üretim araçlarının sahipliği ile (Tanilli, 2000), siyasi alanda, ulus devletler ve merkeziyetçi yönetim tarzı, sembolik gücün toplumsal örgütlenmesindeki farklılaşmalar (Thompson, 1996) ile yaşanmaya başlamış, eski çağlarda bir iletişim ögesi olan ve toplumsal gerçekliği ta içinden kavrayıp aktarabilen şairin işlevi bile değişime uğramış, şair toplumsal yaşamı ancak bir fantazmagorya olarak algılayabilir hale gelmiştir (Benjamin, 1995: 95-223). Bu değişen yapıda XIX. Yüzyıl ortalarından itibaren, işbölümünün artması ve insanlara işin dışındaki zamanlarında da yeni bir yaşama geçişlerinin benimsetilmeye çalışılması sonucu kültür ve toplumsal yaşam ve onun algılanışındaki değişiklikler bireylerin, anlamlandırma süreçlerinde kitle iletişimi süreçlerinin dolayımına bir anlamıyla bağımlılığını beraberinde getirmiştir (Oskay, 1982).

Kitle toplumu içerisinde yalnızlaşan, yabancılaşan, bütünü bilgisinden kopmuş, fragmanlaşmış bir hayatı yaşamakta olan birey, hem yaşadığı hayatın kendisine tattırdığı acılardan, başarısızlıklardan, unutmak yoluyla kurtulmak, hem de bütünü

bilgisini edinmek -ya da bütünün bilgisini edinme yanılsamasını yaşamak- için kitle kültürünün çevrelediği popüler kültür ürünlerine yönelmiştir(Oskay, a2000: 151-59).

Bu toplumsal değişimlerin sıradan insanların algılama biçimlerine olan yansıması ise, kendi başlarına anlamlandıramadıkları toplumsal yaşamı, Paris'teki fizyolojiler ile başlayan, sentimental edebiyattan, yıldız falı sütunlarına uzanan, toplumsal ortamın dolayımını, kitle iletişimi süreçleri içinde anlamlandırmaları biçiminde gözlemlenmiştir(Oskay, 1982: 308).

Roloff ve Seeblen'e göre (1997: 64) popüler kültürün hemen hemen tamamı suç ve suçu düşlemek etrafında döner. "...İçinde suç bulunmayan bir öykü aşksız bir öykü kadar enderdir.... Günlük tutum ve davranışımız aslında "suçlu" tutumudur, kendi yararımızı arttırıp başkalarının zararını çoğaltmayı hedefler.... Suç, toplumca kabul görmüş hedefler olan paraya, nüfuza, güç ve iktidara ulaşma amacıyla çabalarken mümkün olan en üst verimliliğe ulaşma yolunun öteki adıdır. Siyasal düzlemde hala benimsediğimiz gibi, amaç gerçekten araçları meşru kılıyorsa, **suçlu toplumumuzun baş aktörü olmalıdır.**"¹

Suç öyküleri ile tarihsel, toplumsal gelişmeler arasında bir koşutluk vardır. "Refahı biricik ve en büyük hedef ve vaat olarak gören küçük burjuva için suç, çoğunlukla tek "insani" çıkış yoludur. Yoksullar içinse..... yani engellenmiş sömürücüler için, yer altı dünyasına, bu kasaplar ve soyтары şenliğine girmek fikri süregelen bir çekiciliğe sahiptir"(Roloff ve Seeblen, 1997: 63-64).

Robin Hood, sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmak için zenginden zorla alıp fakirlere verir. Burada kurulu düzenin kuralları değil iyi ve kötü arasındaki mitolojik çatışmanın kuralları geçerlidir. Türk kültüründeki eşkıya ve efe hikayeleri de böyledir. Bunlar bir anlamıyla da toplumsal protestonun simgeleridir(Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000).

¹ Vurgulamalar yazara aittir.

Bu durum yalnızca masalsı anlatılarla sınırlı değildir. Popüler kültür ürünlerinde de kültürel hayatın eleştirisini hemen her dönemde görmek mümkündür. Örneğin, Jekyll ve Hyde, ya da Frankenstein öykülerinde Viktorya çağının etik anlayışının eleştirisi görülür. Bu hikayelerde, laboratuvar-biliminin hem bilim adamının içindeki insan yana hem de diğer insanlara karşı ve hayata karşı nasıl canavarlaşacağı söylenmektedir(Oskay, b2000: 103).

Fransa'da da durum farklı değildir: XIX. Yüzyılda Boulevard Du Temple, "Boulevard Du Crime" (Suç Bulvarı) adıyla anılıyordu. Buradaki çoğu melodramın temel konusu suçtu. Sebebi ise açık görünüyordu: İki yüzyıllık feodal devlet, popüler tiyatroyu engellemiştir ve on sekizinci yüzyıl basını da Paris'te suçun artışıyla olabildiğince geniş halk kesimlerinden gizlemiştir(Mandel, 1996).

Yukarıda bahsedilen örnek çözümlemelerdeki suç ve suç hikayeleri ile toplumsal yapı ve kültür arasındaki etkileşim, suç hikayeleri ya da mitlere birer toplumsal işaret(social indicator) olarak tanımlanabilir özelliği kazandırabilir. Suç hikayeleri ve mitler ise artık kitle kültürünün kuşattığı bir popüler kültür içerisinde üretilmekte ve tüketilmektedir. Suç konusunu işleyen ürünleri popüler kültür tabanında değerlendirmek de bu yüzden önem taşımaktadır.

Popüler kültür üzerindeki çalışmaların iki ana yönde yoğunlaştığı görülür. Bunlardan biri, popüler kültürün, hakim ideolojinin bir yansıması olarak değerlendirildiği ve içindeki aldanımcı yapının, ürünlerin yapısının içerisinde çözümlenmeye çalışıldığı yapısalcılık ve işçi sınıfının kendi kültürünü üretme ve yaşama ihtimali üzerinde duran kültürelciliktir. Gramsci ile yapısalcılık ve kültürelcilik uçları birleştirilmiştir. Kültür alanı üzerinde tek taraflı bir akış yerine karşılıklı baskılarla biçimlenen hegemonik bir güç alanından bahsedilir. Gramsci, kapitalizmde mücadelenin, egemenlikten çok hegemonya için bir mücadele olduğunu söyler. "Popüler kültür ne yapısalcıların dediği gibi saf burjuva ideolojisi taşımaktadır, ne de kültürelcilerin dediği gibi halkın gerçek kültürünün sitesidir. Popüler kültür, egemen ideolojiyle çatışan empoze edilmiş kitle kültürü değil, iki sınıf arasındaki bir pazarlık sahasıdır"(Alemdar ve Erdoğan, 1994).

Popüler kültür, kitle kültüründen farklı olarak bir baskıcı hoşgörü biçiminde işlemektedir. Kitle kültürü ve ürünleri, tüketicilerinin dışında bir yerlerde, onların denetiminden ve etkisinden uzaktaki karar odaklarında ve işletmelerde üretilmektedir. Kitle kültürü içinde yaşayan bireyler ise burada yalnızca edilgen bir tüketici olarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Popüler kültür ise –en azından başlangıcında- bu durumdan farklıdır. Sanayi kapitalizminden önceki aşamadaki toplumlarda, merkezi iktidar, egemen/bağımlı ilişkisine süregenlik kazandıracak kültürel, siyasi yönetim donanımlarının yeterince gelişmemiş olması yüzünden, merkezden uzaktaki yerlerde yerel koşulları da göz önünde tutmak zorundaydı. Buradaki insanlar, hayatlarının bir bölümüyle köle statüsünde olsalar da kendi dinlerine göre tapınıp kendi dillerine göre müzik yapmakta, hayatı eleştirmektedirler. Çevresinde, giyim kuşamında, yaptığı müzikte “kendisi olabilmekteydi”(Oskay, a2000: 153-154). Fakat sanayi devrimi sonrasındaki toplumlarda, bu yerel kültürlerin ve özgün kültürel kimliklerin yaşayabilmesinin neredeyse sonu gelmişti. Günümüzdeki popüler kültürün geçmiş toplumlardaki gibi bir alt yapısı yoktur.

Ekonomik, kültürel, siyasi yaşam büyük bir değişime uğramıştır. Örneğin, 1920'lere kadar, orta sınıf üyeleri, çok çalışarak, doyumlarını erteleyerek, insan yanlarını bastırarak, bir süre sonra, daha üst bir toplumsal konuma gelebilmekteydiler. Fakat 20. Yüzyılın başından itibaren kapitalizm ve modern toplumların ussallaşması korkunç bir hız kazanmıştır. Orta sınıfın, hırslı, çalışkan, doyumlarını uzun süreler boyunca ertelemeye kararlı kişileri, eskiden ulaştıklarına artık ulaşamamaktadırlar.

Bunu Leo Lowenthal'in, 1940'larda yaptığı bir araştırma desteklemektedir. Bu araştırmada, Lowenthal, 1900'ler ile 1940'lar arasında, Amerikan orta sınıf ailelerinin evlerine giren popüler dergilerde, sunulan ideal Amerikan insanı, portrelerini incelemiştir. 1900'lerde bu portrelerde, müzisyenler, besteciler, bilim adamları, devlet adamları, kişisel çabalarıyla bir yere gelmiş, zenginleşmiş insanlar yer almaktaydı. Başarıları ise, kişisel çalışma, çalışkanlık, azim, kararlılık, iyi okullarda okumuş olmak, sanatta ciddi bir eğitim almış olmak gibi sebepler olarak gösterilmekteydi. Aynı dergilerin 1940'lardaki sayılarındaki portreler ise değişmişti. Artık ideal Amerikan insanı diye sunulanlar, bir süre önce kimsenin bilmediği, bir gecede meşhur olmuş

sanatçılar, keşfedilmiş pop müzik sanatçıları, beyzbol şampiyonları, şarlatan politikacı, savaş yıllarının fırsatçı zengini, devlet ihalelerinden servet yapan ve aslında askeri ve sivil bürokrasiden beslenen paravan zenginlerdi(Oskay, a2000).

Amerikan rüyasının sembolü olan bu portrelerin başarı nedenleri de değişmişti: Onlar, olunması gereken zamanda olunması gereken yerededirler, alınlarına zengin olmak yazılmıştır, doğuştan dehadırlar, şanslıdırlar. Görüldüğü gibi artık başarının açıklanması, kapitalizmin ve modern toplumun hızlı rasyonelleşmesi yüzünden, kişisel çalışma, çalışkanlık, eğitim gibi kişisel çaba ve doyumlarını ertelemekle orta sınıf insanı eskisi gibi toplumsal konumunu hızla değiştirememektedir. Bu rasyonelleşmenin, sonucunda görülen, başarılı portrelerin başarı sebepleri irrasyonel bir hale dönüşmüştür. “Sisteme inanmak ve onunla uyum içinde kalabilmek için, yaşanan toplumsal hayata irrasyonel bir semantik içinde bakmak, realite yitirimiyle yoğunlaşmış aldanımların müptelası olmak gerekmiştir”(Oskay 2000a: 167-169).

Popüler kültür modern dönemde, sarı basınla, bunlarda yayınlanan tefrikalarla, sentimental edebiyat, sinema gibi kitle iletişim araçları ile üretilmektedir. Popüler kültür ürünlerinde de sansasyonel olması itibarı ile suç önemli bir yer tutar. Suç edebiyatından(Mandel, 1996; Furi, 1974) cinayet sinemasına(Roloff, Seeblen, 1997) kadar geniş birçok kanaldan üretilip yayılan popüler kültürde suç konusunun en yaygın ve etkili üretim biçimlerinden birisi de televizyondur(Messerchmidt, 1991; Dönmezer, 1984; Öngören, Yanık, İçcan, Demirergi; 1994).

Kellner, televizyon ahlakının gerçekte hegemonik ideolojiyi ürettiğini ve ilettiğini söylemektedir. Amerika’dan gelen diziler, toplumsal kuralları ihlal etmenin getirdiği acıları çekmeyi ayınleştirmektedir. Bir başka deyişle, alışlagelmiş bir pratik haline getirmektedir. Programlarda verilen imajlar ve hikayeler günlük hayattaki problemleri çözmede yeni mitolojiler üretmektedirler. Bu mitler insan hayatında önemli olan sorunlarla ilgilenir ve insanların ölümle, şiddetle, aşkla, seksle, işle ve toplumsal çatışmayla uzlaşmalarını çekici çerçeveler içinde mümkün kılmaktadır. “Gangsterlere, kızıldeirililere, devrimcilere, katillere, haydutlara karşı güçsüz kalan toplumun sorunlarını süperman veya kahraman kovboyların- kötülerin de kullandıkları

yöntemlerle çözmesi popüler kültür ürünlerinin çoğunda egemendir(aktaran, Alemdar ve Erdoğan, 1994).

Suç mitlerinin popüler kültür içerisinde televizyonda kurgusal olarak yer aldıkları en önemli program türü ise televizyon dizileridir. Dizi kavramı gazetelerdeki tefrika romanlardan, radyodaki arkası yarımlara kadar hep varola gelmiş bir kavramdır. Daha sonra televizyonun gelişmesiyle birlikte, bu alanda da kullanılmıştır.

Diziler, televizyon tarihinde en önemli ve kar getirici, hemen hemen de en çok üretilmiş televizyon program türleridir. Televizyona bu tür radyodan geçmiştir. Radyodan, tiyatrodan, sinemadan aldığı özellikleri bir potada eriten bu tür, seyirci için sürekli izlenen bir program türü ve kar amaçlı televizyon şebekeleri için de önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadırlar.

Türkiye’de tek kanallı dönemde de televizyon dizileri, çoğunlukla izleyicinin ilgisini en çok çeken yapım türü olma özelliğini korumuştur. Gerek yerli yapımlar, (Bizimkiler, Kaynanalar, Perihan Abla, ...) gerekse yabancı yapımlar(Webster, Bonanza, Profesyoneller, Kaçak, Küçük Ev, Mavi Ay, Zenginlerde Ağlar, Köle İsaura, Flamingo Yolu, ...) izleyicinin hala hatırladığı yapımlardır(Mutlu, 1991).

1990 yılından sonra yavaş yavaş özel televizyon kanallarının sayısı arttıkça bu yapımlar da çeşitlenmiştir. Önceleri dışarıdan satın alınan yabancı diziler, aile komedileri, Brezilya novellaları, macera dizileri yoğunluk göstermiştir. Bir süre sonra mali sorunlar yüzünden yerli yapımcılar da diziler üretmeye başlamışlardır. Üretilen yapımların içeriklerinin ise zaman zaman belirli konulara yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yoğunlaşmanın toplumdaki kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarla ya da toplumsal sorunlarla ilişki içinde olması olasıdır.

Bu olay akademik çalışmalarda da yerini bulmuştur. Türkiye’de diziler üzerine birçok akademik çalışma olduğu görülür. Bu çalışmaların genellikle, Yalan Rüzgarı(Gözlükaya, 1998), Kaynanalar(Dölen, 1988), Şehnaz Tango(Doğaç, 1999) Bizimkiler(Yaktıl, 1996) gibi soap operalar ya da aile dizileri üzerinde yoğunlaştığı ve

bunların ana temasının da feminist bir yaklaşım içerisinde izleyicilerin kadın kesimi üzerindeki olası etkilerinin araştırılması olduğu da görülmektedir.

Türkiye'nin yaşadığı toplumsal sorunları göz önüne aldığımızda, bunlar arasında en önemlilerinden birisi olan ve özellikle 9 Kasım 1996 tarihindeki bir trafik kazasıyla ortaya çıkan çeteleşme, mafya, devlet ve suçlu ilişkisi konularının Susurluk skandalından hemen sonra, toplumun ve hem yazılı basının hem de görsel medyanın gündemine oturduğu görülür(Aytaç, 1997).

Bu dönemde, konu basında çok yer almış, eleştirel bir tavır gelişmiş, toplumda bu konuyla ilgili bir duyarlılık oluşmuştur. Toplumda, yapılan bir dakika karanlık eylemi gibi eylemlerle bu duyarlılık kamuoyuna yayılmıştır (Sağlar ve Özgönül, 2000).

Örgütlü suçun çeşitli tanımları bu toplumsal sorunun ne kadar büyük ve ürkütücü boyutları olduğunu da gözler önüne sermektedir. İsviçre Ulusal Bilimsel Araştırma Fonu uzmanlarına göre:

“Çalışma biçimi uluslar arası şirketlere benzeyen bir örgüt, yasal ekonomiden yararlanarak, ama kuralları çiğneyerek, mümkün olan en yüksek karlara ulaşabilmek için kişilerin görevleri en küçük ayrıntısına kadar belirlenmiş, uzun süre yerinde kalmak üzere ve tamamen kapalı olarak düşünülmüş küçük hücrelerden oluşan bir yapıdaysa örgütlü suç var demektir. Böyle bir örgüt en yüksek kara ulaşabilmek için şiddete ve tehtide baş vurur” (aktaran, Ziegler, 1999: 45).

Bazı sayılar ve olay örnekleri de sorunun ülkemizdeki çapını anlamamıza yardımcı olmaktadır. İstanbul'da, mafya lideri Alaaddin Çakıcı'nın 500, mafyanın ise toplam 23 bin tetikçisi bulunduğunu Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü, Dr. Mustafa Tören Yücel belirtmektedir. Aynı kişinin Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan yazısının bir bölümünde yer alanlar ise daha da vahim bir tablo çizmektedir:

"Varılan sonuç odur ki, mafya özellikle uyuşturucu ticaretinden elde ettiği kara parayı aklamak ve legal sektöre kanallandırmak zorundadır. Aksi takdirde, kelimenin tam anlamıyla kirli para içinde boğulacaktır. Keza mafya, girdiği sektörde de damping sayılabilecek fiyat indirimlerine giderek tüm rakiplerini devre dışı bırakmak suretiyle diğer kuruluşlara yaşam hakkı tanımamaktadır. İşte organize suçluluk olarak beliren mafya, dünyanın en büyük gücü haline gelmiştir. Kâr sıralamasında dünyanın uluslararası dev

şirketlerini geride bırakan mafya, ciro sıralamasında ise petrol, otomotiv, elektrik ve elektronikten sonra dünyanın dördüncü sektörü haline gelmiştir." (Cumhuriyet, 21/08/1998)

Mafya ekonomiye verdiği zararların yanında toplumsal yapı, demokrasi ve adalet anlayışına da zarar vermektedir. Sorunlarının çözümü için, ağır işleyen bürokrasi ve adalet kurumundan umduğunu bulamayanlar, mafyaya yönelmektedirler. Kendi yarattıkları total sorunlara bireysel çözümler üretmektedirler –tabi karşılığını alarak-. Ayrıca, toplumsal kültürel köklere bağlılıkları ve bu değerleri savunur davranışları ile bu pozisyonlarını meşrulaştırma çabasına girmektedirler(Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000).

Konu gündemde olunca, kar amaçlı özel televizyonların programlarında da bu konuya bir yönelim gözlenmiştir. Özellikle haberlerde ve yerli televizyon dizilerinde bu konu işlenmeye başlamış, ya tüm konusunu organize suçun oluşturduğu(Deliyürek-1998-Show Tv, Yılan Hikayesi-1999 Kanal D, Kurt Kapanı-2000 TGRT), ya da suçu yan olay olarak alan aşk hikayeleri gündeme gelmiş(Aynalı Tahir-1998 Inter Star, Marziye-1998 TGRT, Aşkına Eşkiya-2001 TGRT) ve hatta başka bir formatta olan dizilerin(Ana-Kanal 6, Üvey Baba-1999 Inter Star, Tatlı Kaçıklar, 1999 ATV) öykülerinin içine de hem olay hem de karakter bazında mafya, örgütlü suç konuları katılmıştır.

Bir toplumsal sorun olarak organize suçun toplumda tanımlanış ve kavranış biçimi sorunun çözümünde de önemli bir basamak oluşturmaktadır. Ortalama bireyin toplumsal gerçekliği kavramadaki temel araçlarından olan televizyon içerisinde en popüler program türlerinde sürekli tekrarlanarak toplumsal bilincimize katılan organize suç olgusunun nasıl sunulduğunun çözümlenmesi de sorunun çözümüne katkı getirebilir.

Bu dizilerden son dönemde en çok tartışılan ve gündemde olanı, “Deliyürek” isimli dizidir. Dizi, devlet, mafya ilişkilerini konu almaktadır. Gerçek gündeme göndermeler de yapmaktadır. Dizinin açılış jeneriğinde, “Günümüz Türkiyesini anlattığımız bu dizideki tüm kahramanlar...” tabiri kullanılmaktadır. Rating ölçümlerinde uzun süreler rekor denebilecek değerler alan bu dizi, kamuoyunda büyük

yankı uyandırmıştır. Bazı gençler dizinin kahramanı gibi giyinmeye, “Deliryrek” yüzükleri takmaya başlamışlardır. Deliryrek adıyla çeteler bile oluşturulmuştur(Kişisel Görüşme, 2002). Dizi, Show Tv Kanalında üç yıl yayınlanmış daha sonra da ATV kanalında yeni bölümlerle yayınlanmıştır. Bu arada “Deliryrek-Bumerang Cehennemi”adıyla dizinin kadrosu ve hikayesi temelinde bir de sinema filmi çekilmiştir. Emniyet Müdürü Gaffar Okkan’ın öldürülmesinin konu edildiği bu filmde de yine bir toplumsal olaya gönderme yapılmakta ve bir çözümleme getirildiği iddia edilmektedir. Bu film de büyük izleyici kitlesi toplamıştır. RTÜK(Radyo Televizyon Üst Kurulu)dergisinde diziyi eleştiren yazılar yayınlanmış, aynı kurum tarafından kanala dizideki şiddet içeriği yüzünden uyarılarda bulunulmuştur(Özdiker, Online,2002).

Mafyanın konu olarak işlendiği bu tür dizilerde oyunculuk yapmak konusunda devlet tiyatrosu oyuncularına kısıtlamalar getirmiştir. 14 Aralık tarihli Anadolu Ajansı haberine göre Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Rahmi Dilligil, mafyanın konu edildiği televizyon dizilerinde rol alan oyuncuların izinlerini iptal etme yoluna gideceğini söylemiştir. Dilligil, kendi personelinin bu şekilde değerlendirilmesini sanatsal ya da etik anlamda doğru bulmadığını ifade etmiştir. Bu dizide bir mafya babasını oynayan Ali Sürmeli uzaklaştırılmıştır. Bir süre sonra da Dilligil’in kendisi de bir örgütlü suç iddiasıyla suçlanmış, hapsedilmiştir.

Temiz bir toplum için, bir yeni rüzgarın estiğinin düşünüldüğü günlerde, bu toplumsal sorunun, popüler bir ürün olarak bir televizyon dizisinde nasıl yansıtıldığını araştırmak televizyonun toplumsal olayları yansıtma biçiminin, ideoloji ve popüler kültür açısından bir değerlendirmesini yapmak mümkün olacaktır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın en genel amacı, yakın dönemde gün yüzüne çıkan, gündemde bulunan bir toplumsal sorunun, organize suçun, “Deliryrek” dizisinde nasıl yansıdığını, değerlendirmek ve bu dizideki bir portresini ortaya koymaktır.

Bu genel amaç altında, dizinin içeriğindeki örgütlü suçları tanımlamak, böylece bu dizide örgütlü suçun nasıl bir portresinin çizildiğini betimlemek ve TV'deki suç dizilerinin etkilerinin araştırılacağı çalışmalar için bir başlangıç noktası oluşturmak alt amaçları oluşturmaktadır. Bu alt amaçları geliştirmek için dizinin içeriğinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ne tür suçlar çoğunlukla işlenmektedir?
2. Örgütlü suç kategorilerinden hangisinde yoğunluk görülmektedir?
3. Suçların işlenmesi engellenebilmekte midir, bunların gösterilen suçların içindeki oranı nedir?
4. Suçların engellenebilmesindeki etkenler nelerdir?
5. Gösterilen suçlarda şiddet içeren suçların oranı nedir?
6. Suçlar nerede ve ne zaman işlenmektedir?
7. Devlet güçleri suça müdahale etmekte midir?
8. Faillerin, demografik, etnik, ekonomik, özellikleri nelerdir?
9. Failler işledikleri suçlardan ötürü cezalandırılmakta mıdır?
10. Mağdurların demografik, etnik, ekonomik özellikleri nelerdir?
11. Kahramanın işlevi, etkisi ve özellikleri nelerdir?
12. Kahraman suçun işlenmesini önleyebilmekte midir, suçluyu yakalayabilmekte midir, eğer yakalıyorsa nasıl bir davranış sergilemektedir?

1.3. Önem

Mafya, günümüzün çok önemli bir toplumsal sorunudur. Ekonomik anlamda, mevcut ekonomik sistemin zaaflarından yararlanmayı başarmakta, bir sanayi sektörü gibi büyük miktarda gelirler elde etmekte bu da ülkenin ekonomik yapısına ve bireylerin yaşamlarına yansımaktadır. Köşe dönücü felsefenin yerleştiği, çıkar ilişkilerinin ve kazanç elde etmenin birincil amaç kabul edildiği günlerde organize suç, daha yukarılara çıkmak için bir merdiven olarak da görülebilir. Ayrıca sorunları şiddetle çözme biçiminin meşrulaştırılmasına ve toplumun geneline yayılmasına neden olarak;

uzun Cumhuriyet Tarihimiz boyunca korumaya ve erişmeye çalıştığımız sosyal hukuk devletine inanç ilkesini de yaralayabilecektir. Hem ekonomik hem de kültürel ve siyasi açıdan mafyanın toplumsal zararları korkunç boyutlara varabilir.

Kitle iletişim araçları ortalama insanın toplumsal gerçekliği kavramak için kullandığı neredeyse birincil araçtır. Burada yayınlanan imajlar, imgeler, genel kabul görebilmesini sağlayabilecek, model teşkil edebilecek, kültürel açıdan insanları etkileyebilecek bir güce sahiptir. Meşrulaştırma, merkezsizleştirme ya da duyarsızlaştırma gibi ideolojik etkileri vurgulanmış olan televizyonun konunun toplumsal olarak kavranması ve tanımlanmasında önemli bir etkisi olmaktadır.

Bu araştırma, daha sonra yapılacak, televizyon dizilerinde örgütlü suç araştırmalarına bir temel sağlayabilir. Televizyon izleyicilerinin, bilinçlenmesine yardımcı olabilir. Televizyon program yapımcılarını ürünlerini ortaya koyarken daha sorumlu davranmaları için teşvik edebilir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada,

- Organize suçun Türkiye’de büyük bir toplumsal sorun olduğu,
- Modern toplumlarda insanların toplumsal gerçekliği algılamalarında televizyonun önemli bir etkisi olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada,

- Sonuçlar yalnızca bu dizi için genellenebilir özellikler taşımaktadır.
- Konu edilen suçlar Türk Ceza Kanunu, Cürümler başlığı altında değerlendirilen suçlardır.

- Yalnızca dizinin içeriği değerlendirmeye alınmış, biçem göz önünde bulundurulmamıştır.
- Kuramsal yaklaşım olarak eleştirel kuram benimsenmiştir.

1.6. Tanımlar

Bu bölümde araştırma içerisinde kullanılan bazı kavramların tanımları belirtilmiştir. Başka bağlamlarda başka anlamlara gelebilmeleri olası olan bu kavramlar araştırma içerisinde aşağıda belirtilen anlamlarıyla değerlendirilmelidir.

Suç: Suç, cezai nitelikteki hukuk düzeninin bir kuralının ihlalinden ibarettir. Dolayısıyla suçun temel özelliği hukuk ile çatışmasıdır. Kanunsuz suç olmaz ilkesi de buradan kaynaklanmaktadır(Erem ve Toroslu, 1999:37).

Fail: Fail, suçu işleyen kişidir. Suç, devletin ülkesinde yaşayanlara yüklediği bir emrin ihlalidir. Ceza hukuku içerisinde de suçlu, bu anlamda hukuka aykırı davranışta bulunan kimsedir(Erem ve Toroslu, 1999, : 41).

Mağdur: Tüm hukuk sistemi bir sujeden doğan ve başka bir sujeye ait menfaatler alanını etkileyen hukuka uygun ve aykırı davranışları düzenler. Buradan yola çıkarak, mağdur, suçu oluşturan eylem yüzünden doğrudan tecavüze uğrayan kimse veya kimselerdir(Erem ve Toroslu, 1999: 42).

Suç davranışı(icra): Her ne kadar, düşünce, istek bilinç de insan davranışları olsa da bunlar, insanın iç dünyasına aittir. Suç daima dış dünyada gerçekleşir. Bir dış davranışa dönüşmedikçe bir ruhsal davranış asla cezalandırılmaz. Bir suç davranışı yapmak ya da yapmamak biçiminde olabilir. Kanunun bir emrini ihlal etmek ve bir emri yerine getirmemek olarak da açıklanabilir. Birincisinde hareket ikincisinde ise ihmal söz konusudur. Hareket, bilinçli olarak bir hedefe yönelmiş bir insan davranışı olmalıdır.

Suçun sonucu: Sonuç, bir hareketten veya ihmalden doğar. Bu konuda Erem ve Toroslu(1999: 52-54) iki yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki ve en çok kabul edileni doğalcı sonuç anlayışıdır. Doğalcı anlayışa göre sonuç: “dış dünyada meydana gelen ve nedensellik bağıyla insan davranışına bağlı olan bir değişikliklerdir. Bu doğal etki, fizik(bir şeyin tahrip edilmesi), fizyolojik(adam öldürme suçunda bir kimsenin ölmesi) ya da psikolojik(hakaret suçunda tahrik edici sözün duyulması) biçiminde olabilir. Teknik anlamıyla ise sonuç: “insan davranışının dış dünyada meydana getirdiği ve hukuk düzeninin cezai sonuçlar bağlamak suretiyle dikkate aldığı doğal değişikliklerdir”(Erem ve Toroslu, 1999: 53).

Örgütlü Suç: Örgütlü suçlar T.C.K.(Türk Ceza Kanunu)’da iki kanun ile tanımlanmaktadır. Bunlardan birincisi T.C.K’da Kamu Düzeni Aleyhinde İşlenen Cürümler başlığı altında yer alır. Bu suç 313. Maddede şu şekilde tanımlanır: “Her ne suretle olursa olsun cürüm işlemek için teşekkül oluşturanlara veya bu teşekküllere katılanlara bir yıldan iki yıla kadar ağır hapis cezası verilir”(Toroslu, 1998: 124). 313. Madde cürüm işlemek için teşekkül oluşturmayı suç saymıştır. Buradaki tek amaç suç işlemektir. Ne çıkardan ne de yöntemden bahsedilmiştir. Batıda örgütlü suç ile savaş 80’li yılların başında başlatılmış ve epey yol alınmıştır. Ülkemizde ise bu süreç içinde, siyasal, etnik, dinsel kökenli terör sorunu ile başa çıkma çabasında maalesef, çıkar amaçlı suç örgütleri ile mücadelede geç kalınmıştır. Bu yüzden, 30 Temmuz 1999’da Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilip 1 Ağustos 1999 günü Resmi Gazetede yayınlanarak, 4422 Sayılı, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu yürürlüğe girmiştir. Buna göre örgütlü suçta suç öncelikle örgütlü olmalıdır. Örgüt ise ortak bir amacı ya da eylemi gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmiş kurumların ya da kişilerin oluşturdukları birlik olarak tanımlanmaktadır. Fakat burada örgütün, demokratik devlet olmanın gereği olan örgütlenmeden farklı olarak değerlendirilmesi için bir başka deyişle örgütlü suçun oluşması için, çıkarın haksız olması ve örgütlenmenin böyle bir çıkar sağlamaya yönelmiş olması gerekir.

Beyaz Yakalı Suç: Sutherhand, beyaz yakalı suçu: “Çalıştığı iş bakımından yüksek bir toplumsal statüye ve saygıya sahip bireyler tarafından işlenen suçlar olarak tanımlamaktadır(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991)

Popüler Kültür: Popüler kültür, bu araştırmada, halk kültürünün üzerinde yüksek kültürün altında yer alan ve günümüzde kitle kültürü tarafından çevrelenmiş olan ve kitle iletişim araçlarınca üretilip yayılan bir kültür türü olarak değerlendirilmiştir.

TV Dizisi: Televizyonda periyodik olarak yayınlanan bir program türüdür. Komedi, drama polisiye gibi biçimlerde olabilir. Ele aldığı konunun bir bölüm içerisinde işlenip sonuca bağlandığı ve bir diğer bölümde aynı oyuncularla bir başka konunun el alındığı türüne İngilizce, serial adı verilir. Bir konunun, araya başka konular girse de bölümler boyunca süreklilik gösteren türüne ise İngilizce, serie adı verilir.

Ana Karakter: Öykünün gelişiminde yeri olan, diyalogların büyük bölümünü alan ve dramatik aksiyonda en büyük rolü oynayan, sahnelerin büyük bölümünde yer alan, program süresince ekranda en uzun süre görünen karakterlerdir.

Yardımcı Karakter: Rolünün kaydedildiği anda senaryoda belirtildiği biçimde rolünü oynayan bir oyuncuyla dolaysız bir oyunculuk ilişkisi olan karakterdir. Diyalogu olmasına rağmen ana karakter kadar yoğun değildir. Dramatik aksiyonda da ana karakter kadar yer almaz. Sahnelerde ve program süresince ekranda kalma süresi de ana karaktere göre daha azdır(Kelsey, 1995: 75).

Figüran: Bir sahnenin atmosferine ve bütünsel inandırıcılığına katkıda bulunan bir grubun üyesi ya da kişidir(Kelsey, 1995: 75).

İçerik Çözümlemesi: Kerlinger'in tanımı bu araştırmada esas alınmıştır. Buna göre: "İçerik çözümlemesi, iletişimi araştırma ve çözümlemek amacıyla, sistematik, objektif ve sayısal bir biçimde değişkenleri ölçmek için kullanılan bir yöntemdir"(aktaran-Wimmer ve Dominick, 2000: 135).

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin çözümü ve yorumlanması açıklanmış ve çalışmanın yöntemi belirtilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma varolan bir durumu saptama ve tanımlama amacını taşımasından dolayı, tarama modelindedir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Show Tv kanalında, 5 Ekim 1998 ve 14 Mayıs 2001 tarihleri arasında haftalık bir periyot ile yayınlanan “Deliyürek” dizisinin 90 bölümüdür.

Örneklem, yukarıda bahsedilen 90 bölüm içinden, sistematik örnekleme yöntemiyle, %15 oranında alınmıştır. Çalışmada kullanılacak örnekleme oluşturan bölümler ise: 1, 6, 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54, 60, 66, 72, 78, 84, 90. bölümler olarak belirlenmiştir.

2.3. Veriler ve Toplanması

Bu araştırma, en temelde, var olan bir durumu tanımlamak amacını gütmektedir. Bir başka deyişle, bir iletişim içeriğinde varolan bir durumu saptamak amaçlanmaktadır. İçerik çözümlemesinin tanımı ise “eldeki araştırma materyalinin, açık içeriğinin objektif, sistematik ve sayısal tanımlarını yapmak amacını taşıyan bir araştırma tekniği” olarak yapılmaktadır(Gökçe, 1995: 16). İletişimin içeriğinin bir tanımının yapılmasının amaçlandığı bu araştırmada, bu yüzden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Uygulanan içerik çözümlemesinin araştırma birimi “suç”tur. Her bölümde belirlenen suçlara içerik çözümlemesi formunda belirtilen sorular kodlayıcılar tarafından uygulanmıştır.

İçerik çözümlemesinde kullanılan formun geçerlik çalışması, Hukuk Fakültesi Araş. Gör. Hakan Karakehyaoğlu ve Araş. Gör. Nazmiye Özenbaş, İletişim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. A. Haluk Yüksel ve Yard. Doç. Dr. Gürsel Gür’ün değerlendirilmeleri sonucu tamamlanmıştır.

İçerik çözümlemesinin uygulamasının kodlayıcıları, İletişim Bilimleri Fakültesinden Araş. Gör. Ufuk Eriş, Hukuk Fakültesinden, Araş. Gör. Hakan Karakehyaoğlu ve Araş. Gör. Nazmiye Özenbaş’tır.

Güvenirlik çalışması içinse kodlayıcılara, sahne, karakter vb. kavramların tanımlarını, dizinin genel öykü yapısını, içerik çözümlemesinin uygulanma biçimini içeren bir eğitim verildikten sonra araştırma materyalinin %20’sine tekabül eden 4 bölüm kodlayıcılar tarafından, araştırmacının hazırladığı forma, eş zamanlı kodlanmış ve kodlayıcılar arasında %93.38’lik bir uyum olduğu görülmüştür.

Geçerlik çalışmasında, içerik çözümlemesi formunun sorunsuz çalıştığı ve kodlayıcılar arasında uyum sağlandığı görüldükten sonra işlem tüm materyale uygulanmıştır. Bu bölümde ise her kodlayıcı 5 bölüm izlemiş ve kodlamıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Öncelikle güvenilirlik çalışmasında kodlayıcılar eş zamanlı olarak, 1, 6, 24 ve 42. bölümleri kodlamışlardır. 42. bölümde hiç suç bulunmamıştır ve kodlayıcılar bu konuda hemfikir olmuşlardır. Bu kodlamalar sonucunda elde edilen materyal SPSS programına aktararak sayısallaştırılmış ve kodlayıcıların kaç kodlama ünitesinde uyum gösterdikleri bulunmuş bu da daha önce belirtildiği gibi, %93.38’lik bir uyum yüzdesini oluşturmuştur.

Güvenirlik çalışması sonrasında tüm araştırma materyali kodlayıcılar tarafından belirtilen forma kodlanmıştır. Bu bölümde, Elde edilen veriler SPSS programına aktarılarak sayısallaştırılmıştır. Yine bu program kullanılarak grafikler elde edilmiştir.

Bu veriler, popüler kültür ve ideoloji açısından bulgular ve yorum bölümünde yorumlanmıştır.

3. SUÇ

Bu bölümde, öncelikle sapma ve suç kavramları arasındaki fark vurgulanmış, buradan yola çıkarak suçun çeşitli perspektifler açısından bir tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Daha sonra tarihsel süreç içerisinde suç konusuna farklı disiplinler perspektifinden yapılan yaklaşımlar günümüze kadar değerlendirilmiştir. İlk kuramcılardan, biyolojik ve psikolojik yaklaşımlara kadar suç farklı perspektiflerden, suçun nedenleri ve tanımları ile etkileri bakımından değerlendirilmiştir. Günümüze yaklaştıkça, toplumbilimsel bir bakış açısının ağır bastığı eklektik görüşün hakim olduğu görülmektedir.

3.1. Düzgülerden Sapma Ve Suç

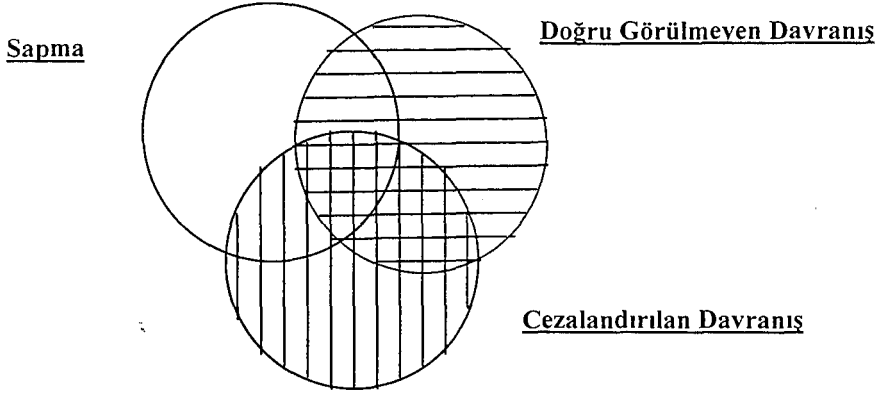
Toplum ve toplumsal sistemleri oluşturan toplumsal gruplar, tüm toplum içinde birer alt işlevsel(fonksiyonel) sistemdirler. Toplumsal sistemlerin yapılarını, alt toplumsal işlevsel sistemleri, toplumsal düzgüler; toplumsal statü ve roller ile toplumsal değerler meydana getirir. Din kuralları, gelenekler, eğilimler, moda ve hukuk kuralları vb. den oluşan toplumsal düzgüler, sistemi oluşturan yapısal unsurlar arasında en önemlilerindendir. Toplumun devamlılığı, toplumdaki insanların toplumsal düzgülere uygun davranışlar göstermeleriyle mümkün olur. Toplumsal düzgülere uygun olmayan davranışlar sapkınlık ya da suç olarak değerlendirilir(Dönmezer, 1981: 1-2).

Herkes düzgülerden sapmalar gösterebilir. Hiç kimse içinde yaşadığı toplumun kurallarına ve düzgülerine bütünüyle uyamaz. Kendisi için veya içinde bulunduğu küçük grup için uyumlu olan bir davranış toplumun geneli için uyumlu olmayabilir. Mutlak bir uyumun da insandan beklenmesi mümkün değildir. Böyle bir uyum sağlandığında ise kişisel sağlık açısından hiç de olumlu bir tablo ile karşılaşılmaz. Ayrıca insanlık tarihindeki bireysel ve toplumsal bazı sapmalar, değişmeler gelişmenin de en temel dinamiği olarak kabul edilmektedir(Yücel, 1986: 21).

Sapkınlık kavramı yalnızca bireysel davranışlar için kullanılmaz. Toplum içindeki grupların etkinlikleri için de kullanılabilir. Örneğin, “Hare Krishna tarikatı 1960’larda, Krishna vahyini yaymak için Hindistan’dan Batı’ya geldiğinde, genellikle uyuşturucu bağımlısı olanlara yönelen ve sonsuz mutluluğa erişilebileceğini, uçulabileceğini anlatan, ilahiler söyleyen dans eden bir tarikat olarak, insanlar tarafından hoşgörüyle karşılanmıştı”(Giddens, 2000: 184).

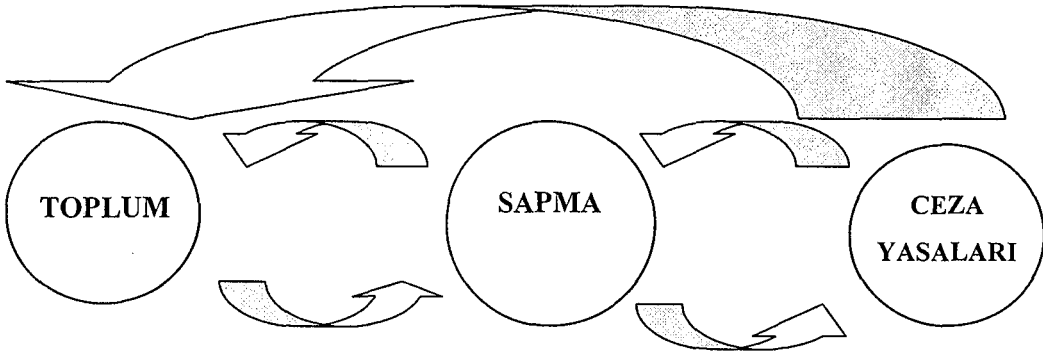
İnsanlar karşılaştıkları farklı durumlarda çeşitli tepkiler ve davranışlar gösterirler. Bu davranışlar toplumdaki genel beklentiye uymadığında kişinin içinde bulunduğu toplum da kişiye bir tepkide bulunur. Bu tepkiler birey üzerinde, toplumun tepkisini yönelttiği davranışların yapılması veya yapılmaması konusunda bir bilinç oluşturur. Fakat, tüm insanlardan bir makine gibi davranmaları ve hepsinin tüm düzgülere uyması beklenemez. Sapmalar, bir yönüyle kişiler tarafından olumlu sapmalar olarak değerlendirilebilir. Örneğin, dahiler, toplumsal reformcular, sanatçılar vb. bu konumda değerlendirilir. Diğer yönden, sapma doğru bir davranış biçiminin reddini içerdiğinden uygulama alanında sapma, suçlulukla eş anlamlı olarak değerlendirilir. Bu görüşe bazı itirazlar söz konusudur. Genel sapma olgusu bir yorumlamayı, değerlendirmeyi, suçun ise bir ceza yaptırımını gerektirmesi ayrımı karşı çıkmanın temelini oluşturur. Bu görüşe göre, suçlu davranışlar tümünden sapma olarak değerlendirilemeyeceği gibi tüm sapmalar da suç olarak değerlendirilemez(Yücel, 1986: 20). Buna rağmen ikisi arasında yeri silik ama varlığı olası bir çizgi vardır.

Sapma konusunun diğer bir yönü toplumsal kabul boyutudur. Sapmalar eğer toplumun genel amaçları doğrultusunda kabul görebilirler. Bu durum, hangi sapma davranışlarının doğru görülebileceği konusunda bir tartışma ortamı yaratır. Güç ve iktidar açısından ise, hangi sapma davranışının suç olacağına kimin karar vereceği sorusunu akla getirir. Danimarkalı kriminolog Kutchinsky, sapma davranışındaki bu karmaşık durumu aşağıdaki şekilde belirtmiştir (aktaran; Yücel, 1986: 22):

Şekil 1. Kutchinsky'nin Sapma ve Suç Şeması

Sapmanın doğası ile suç ve suçluluğun karakteristikleri üzerine uzlaşma ve hangi davranışların suç olduğuna ilişkin değerlendirmelerde, kültür ve alt kültürlerdeki değişmelerle birlikte, topluma ve zamana göre de farklılaşmalar gözlenmektedir (Yücel, 1986: 23). Düzgünden sapma ve suçluluk alanında beliren sorunlar ve etkileşimler anlamında baktığımızda aşağıdaki şema da açıklandığı gibi şöyle bir süreçle karşılaşırız:

Şekil 2. Toplumda Suç ve Ceza Süreci

Şekil 2'ye göre, sapma toplumun bir ürünüdür ve ceza sistemi ile infazcılarının tepkisini tahrik etmekte ve bunların sapma ve toplum üzerinde, ters yönde, etkileşimi söz konusu olmaktadır (Yücel, 1986: 23).

3.2. Suç Kavramı Ve Tanımı

Tüm bunlardan sonra hala suç nedir sorusuna yanıt vermek kolay görünmemektedir. Sapkınlıkların bile tanımları zamana göre değişiklik göstermektedir. Suç ise saptanmadan farklı olmalıdır. Şekil 1'den yola çıkarsak, her sapma doğru görülmeyen bir davranış olmamakta ve hatta her doğru görülmeyen davranış cezalandırılmamaktadır. Düzgüler ve dayatmalar toplumdan topluma, kültürden kültüre ve zamandan zamana değişebilmektedir.

Robert Ritchie'nin *Captain Kidd and the War Against the Pirates* adlı kitabındaki Kaptan Kidd'in öyküsü suçun tanımlanmasındaki belirsiz duruma iyi bir örnektir. Kaptan Kidd, bir korsandır. 1695'de, bir korsan avcısı olarak görevlendirilir. Bu görev öz olarak eski yaptığı korsanlığın aynısıdır ama bunun yanında kralın ve Britanya'nın ünlü ailelerinin ekonomik desteğini ve korumasını da almıştır. Görevi, Hint Okyanusuna açılıp, Kuzey Amerika Kolonilerinden gelip British East India Company gemilerine saldıran korsanların yaptıklarına bir son vermektir. Saldırdığı ve aldığı her korsan gemisi ya da mahkemeye getirdiği her korsan için büyük bir para ödülü de kazanmaktadır. Kidd, görevlendirildiği işi yaptığı sürece şan, şöhret kazanmış ve bu işe kanunen atandığını düşündüğünden, hem ünden hem kazandığı paradan ve konumundan çok memnun olmuştur. Ne var ki, memnuniyeti 1701'e kadar sürdü. Kidd, 1701 yılında cinayetten ve daha birçok suçtan yargılanıp asılarak ölüme mahkum edildi. Davası ve hatta idamı sırasında Kidd, hep masumiyeti konusunda ısrar etti. İngiliz emperyalizminin değişen yapısı yüzünden, ulusal bir kahraman yerine bir korsan olarak tanımlandı(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991: 11).

Görüldüğü gibi, Kidd'in yaptıklarının doğasında, bunları özlerinde suçlu davranışlar yapacak bir şeyler yoktu. Kaptan Kidd'den çok daha önce eski Yunan'daki Isparta'da ustalıkla bir hırsızlık eylemi suç sayılmadığı gibi belirli bir aileden ya da topluluktan yapılması saygıyla karşılanırdı. Ülkemiz birçok kültürün bir arada mozaik güzelliğiyle birleştiği bir coğrafyadır. Bir ülkedeki farklı kültürlerin suç konusunda nasıl farklı anlayışları olduğunu görebilmek adına da önemli bir örnek oluşturur. Anadolu'nun bazı bölgelerinde "hırsızlıkta uğur aranır". Kayseri ve Ürgüp'de arıcılık

konusunda çalınan arıdaki verimin daha bol olduğuna inanılır. Aynı yörede düğünlerden sonra verilen yemekte kullandığı kaşığı çalarak cebinde saklamak, “darısı benimkilerin başına” demek, kendi çocuklarının da evlenmesi konusundaki dileğini belirtmek anlamına gelmektedir. Güney Anadolu’da Nur Dağları(Amanos Dağları- Gavur Dağları) civarında yaşayan halk arasında at çalmak ustalık, beceriklilik ve yiğitlik belirtisi sayılmaktadır(Yücel, 1986: 16). Güney Doğu Anadolu’da kaçakçılık meşru bir ticaret biçimi iken tarih içinde yenilenen sınır tanımlamaları ile suç kapsamına girmiş ve bir suç haline gelmiştir. Bu konuda, büyük tartışmalar ve olaylar yaşanmıştır, Ahmet Arif’in 33 *Kurşun* şiiri bu konu üzerinedir. Bu durumda suçun ne olduğu konusunda kesin bir tanım kafa karıştırıcı görünmektedir. Suç nedir?

Günümüzde kullandığımız suç tanımının özü aslında çok uzak geçmişe temellendirilmez. 18. Yy. başlarında Avrupa ve Kuzey Amerika’da birçok suç davranışı temelde hala ya gelenek kurallarına yada din kurallarına dayanılarak değerlendirilmekteydi. Antropologlar, evrensel olarak kabul edilebilecek bir suç davranışı tanımı bulamamışlardır. Birçok toplumbilimci ve tarihçi, bir suçu suç yapan şeyler, toplumdan topluma, kültürden kültüre, zamandan zamana ve hatta aynı kültür içinde zamandan zamana değiştiği için hiçbir davranışın doğasında, özünde onu suç tanımı içine sokacak hiçbir şey bulunmadığını belirtmişlerdir (Beirne ve Messerschmidt, 1991). O halde suç nasıl tanımlanmalıdır?

Kriminologlar arasındaki bu ciddi tartışmanın kökleri *New York Bureau of Social Hygien*’in 1933 yılında yayınladığı rapora kadar götürülebilir. Bu raporu yazan avukat Jerome Michael ve filozof Mortimer Adler, eğer kesin bir suç tanımına ulaşamazlarsa suçlu davranışı suç olmayan davranıştan ayırmakta büyük karmaşalar yaşanabileceğini vurgulayarak şu tanımı yapmışlardır: “...Suçun en kesin ve en az müphem tanımı, ceza kanunu tarafından yasaklanmış bir davranıştır....Bunu takip ederek, suçlu, ceza kanunu tarafından yasaklanmış bir biçimde davranan kişidir”(Aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991: 11).

Pursley(1991: 35) ise suç, “kanunen reşit bir insanın, bir yasanın toplumun korunması için emrettiği ya da yasakladığı bir şeyi isteyerek ve kasıtlı olarak ihlal etmesi” olarak tanımlamaktadır.

Siegel(1989: 12-17) de önce, suç konusundaki farklı yaklaşımların farklı tanımlarını ortaya koymuştur. Buna göre üç temel yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. *Uzlaşımçı görüşe*(consensus view) göre suç, ceza hukukunun ihlali olarak değerlendirilir ve toplumun tüm unsurlarına karşı bir tehlikeli davranış olarak ele alınır. Uzlaşımçı görüş, köklerini işlevselci toplumbilim okulundan alır. İşlevselcilik, toplumun her parçasının bütüne yaptığı katkılar üzerinde durur. İşlevselci görüşe göre toplum çeşitle işlevler üstlenen çeşitli parçalarının tümleşik bir yapıda örgütlenmiş halidir ve kurumların bir alanındaki değişiklikler diğerleri üzerinde etkiler yaratır. Mükemmel bir biçimde tümleşmiş(integrated) kültürde, toplumsal istikrar ortaya çıkar ve toplum üyeleri düzgüler, amaçlar, kurallar ve değerler üzerinde uzlaşırlar. Bu biçimde olmayan toplumda, ayaklanmalar ve karmaşa ortaya çıkar, ortak toplumsal amaçlar karmaşıktır ve açık değildir. İşlevselci model ayrıca toplum üyelerinin günlük hayatlarına rehberlik edecek kurallar ve değerler topluluğuna sahip olduklarını varsayar. Varolan ceza hukuku da bu genel olarak üzerinde uzlaşılmış davranış düzgülerini yansıtır ve kanun halinde toplayıp bir sisteme bağlar. Bu açıdan ceza hukuku, geleneksel değerleri, inançları, kanıları yansıtır. Suç ise, ceza hukukunun ihlali olarak değerlendirilir ve bu davranışlar toplumun tüm unsurlarına karşıt davranışlar olarak değerlendirilir. Bu görüş genel olarak uzlaşımçı görüş olarak değerlendirilir. Bu genel ismin kabul edilmesi, toplumdaki vatandaşların çoğunluğunun arasında hangi davranışların ceza hukuku tarafından değerlendirileceği ve böylece suç olarak değerlendirilebileceği konusunda bir uzlaşımı ima etmesinden kaynaklanır. Ceza hukuku tarafından yasaklanmayan bir davranış suç değildir. Uzlaşımçı görüş, klasik kuramcılar ve pozitivistlerce kabullenilir. Klasik kuramcılar ana varsayımı insanların istedikleri hizmetleri ve malları almak için ya suçla ilgili(criminal) ya da uygun(convenient) araçlar kullanmakta özgür oldukları ve cezalandırmanın insanları suç yönlü çözümlerden uzaklaştıracağı ve toplumun suç davranışlarını, suçla bir şeyler elde etmenin mutluluğunun üzerinde bir ceza acısı ile, kontrol altına alabileceğidir. Pozitivistlere göre ise davranış, insanların üzerinde çok az kontrolü olan, dış güçlerce

belirlendiği için, suçu oluşturan şartlara ve faktörlere bakarlar. Bu görüş temelini doğa bilimlerinden almıştır. Bu yüzden suçlunun bireysel, biyolojik ve psikolojik özelliklerine odaklanır. Bunun karşısı olarak toplumsal pozitivistler, toplumsallaşma ve toplumsal çevrenin insan davranış tercihlerini kontrol ettiğine inanır.

Çatışma Görüşü, (conflict view)uzlaşımçı görüşün tersine toplumu birbirinden farklı grupların toplamı olarak tanımlar. Bu gruplar birbiri ile birçok nedenden çatışma halindedir. Bu gruplar, kendi siyasal ve ekonomik güçlerini öne sürerek kanunu ve adalet sistemini kendi çıkarları için kullanır. Bu yüzden ceza kanunları, varolan iktidar yapısını ve ekonomik sistemin devamını sağlamak için yaratılmış kanunlar olarak değerlendirilir. Bu görüş içerisinde, genellikle alt sınıfların işledikleri suçlar(hırsızlık vb.) karşılığında aldıkları ağır cezalar ile üst sınıf üyelerinin işledikleri suçlara (çevre kirliliği, beyaz yakalı suçlar vb.) verilen görelî olarak hafif cezalar karşılaştırılır. Böylece suçun, bir insan davranışı olarak yasal tanımlaması siyasal olarak örgütlenmiş toplumlarda baskın sınıfın temsilcileri(agents) tarafından yaratıldığı görüşü savunulur.

Etkileşimci görüş(interactionist view), köklerini sembolik etkileşimci toplumbilim okulundan alır. Bu okul genellikle George Herman Mead, Charles Horton Coley, W.I. Thomas gibi düşünürlerce vurgulanmış ve yayılmıştır. Bu görüşte, insanlar, kendi gerçeklik yorumlamalarına göre, şeylerin(thing) onlar için taşıdıkları anlamlara göre hareket ederler. Şeylerin anlamlarını diğerlerinin ona verdikleri olumlu ya da olumsuz tepkilerden öğrenirler ve kendi davranışlarını diğerlerinden öğrendikleri bu semboller ve anlamlara göre yeniden değerlendirir ve yorumlarlar. Bu görüşe göre suçun tanımı, toplumdaki belirli bir kanuni yetki iktidarına sahip olanların tercihlerini yansıtır ve etkilerini, doğru olsun olmasın, kendi tercihlerini toplumun geri kalanına dayatmak için kullanırlar. Suçlular, toplumun, toplumsal kuralları çiğnedikleri için, serseriler, toplumdan atılmışlar ya da sapkınlar olarak etiketlediği bireylerdir. Bu konuyu özetleyen bir kelimeyi, sosyolog Howard Becker, şöyle ifade etmiştir: “ Sapkın, etiketlemenin başarılı biçimde uygulandığı kişidir, sapkın davranış da insanların sapkın davranış olarak etiketledikleri davranıştır”(aktaran, Siegel, 1989: 16).

Üç farklı yaklaşım da konunun farklı yönleri hakkında bilgiler sağlamaktadır. Uzlaşımçı görüş, suçun toplumsal kökenine ve ahlaki(moral)değerlerin açıklamalarına odaklanmıştır; çatışma görüşü, suç tanımlamalarında iktidar ilişkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır; etkileşimci görüş bize suçun geçiciliğini ve göreliliğini anlayabileceğimiz bir perspektif sunmaktadır. Suçu tek bir yönüyle anlamamanın olanağı yoktur.

Siegel(1989: 17), bu üç yaklaşımın da sağladığı perspektiflerden yararlanarak işlevsel bir suç tanımı geliştirmiştir: “Suç, toplumsal ve siyasal gücü ellerinde bulunduranlarca yaratılmış ceza hukuku tarafından toplumsal davranış kuralarının ihlali olarak yorumlanan ve açıklanan davranışlardır. Bu ihlalde bulunan bireyler, devlet otoritesi tarafından ya da toplumsal damgalama, etiketleme, veya statü kaybı ile cezalandırılır”.

3.3. Suç Yaklaşımlarına Tarihsel Bir Bakış

Bir dönemler, teoloji, daha sonra, sosyoloji, psikoloji, biyoloji, iletişim, hukuk, gibi birçok bilim dalında suç konusu çeşitli yönleriyle konu edilmiştir. Suç, bireysel yönüyle, psikoloji ve biyoloji alanlarından destek alınarak, suçluluk ve suçun doğası hakkında araştırılmış, daha sonra toplumsal boyutuyla, topluma etkisi, toplumsal nedenleri ve sonuçları ile algılanmaya çalışılmış, ceza boyutuyla hukuk alanında araştırılmıştır.

Ortaçağda mistik ve dini yaklaşımlar gözlemlenir. Ardından gelen klasik okul birçok köklü değişim önermiş, bilimsel düşüncenin gelişimi ile, klasik okul yerini pozitivist okula bırakmıştır. Pozitivist okul da kendi içerisinde, biyolojik yaklaşım, psikolojik yaklaşım, toplumbilimsel yaklaşım olmak üzere kollara ayrılmaktadır. Günümüze gelindikçe psikolojik ve özellikle de toplumbilimsel yaklaşımın ağırlık kazandığı alan yazında gözlenmektedir.

Burada tarihsel açıdan, biyoloji, psikoloji, sosyoloji, hatta teoloji ve felsefe alanlarından yararlanarak suç konusunu, açıklamaya çalışan yaklaşımları kısaca açıklamak, suçun boyutlarının en azından kaba hatlarını belirlemekte faydalı olacaktır.

3.3.1. İlkçağlar Ve Ortaçağ

İlkel toplumlarda, suç suçlunun kötü doğasına atfedilmiş ve bu dönemde intikam, adalet arayışının güdüsü haline gelmiştir. Eğer biri saldırıya uğrarsa, kurban kendi başına veya aile üyeleri ya da arkadaşlarıyla birlikte saldırgandan intikamını almak hakkına sahiptir. Bu basit ve süratli bir çözüm olmasına karşın, kanunsuzluğa ve uzun süren kan davalarına neden olmuştur(Pursley, 1991: 40).

Suça yöneltici faktörler birçok düşünce adamının ilgisini çekmişti. Platon, “Kanunlar”da suçu, ruh hastalığı olarak değerlendirmiş ve ihtiraslar, zevk aramak ile cahillik olmak üzere üç kaynağı olduğunu belirtmiştir. Platon’a göre ceza suçluyu ıslah eder ve bu faktörlerin onun üzerinde uyguladığı baskıyı ortadan kaldırır. Hippocrate da Platon gibi, beden şekilleri ile karakterler arasındaki ilişkiyi gözlemlerken, belki de suç antropolojisinin temellerini atmıştır. Aristo ise suçluları toplum düşmanları saymıştır(Dönmezer, 1981: 2-3).

Suça modern yaklaşımların temelleri aydınlanma düşünürleri tarafından atılmıştır. Aydınlanma dönemindeki bu çıkışların nedenlerini anlamak için Fransa Kralı XV. Louis’in olası katili olduğu söylenen Robert François Damiens’in Paris’de 1757’de gerçekleştirilen idamı çok şey söylemektedir.

1 Nisan 1757 tarihli Gazette d’Amsterdam’da olay şöyle anlatılmaktadır.(aktaran, Foucault, 1992: 3-5):

“Sonunda onu parçaladılar. Bu sonuncu işlem çok uzun sürdü çünkü kullanılan atlar çekmeye alışık değillerdi; bu yüzden dört tane yerine altı tane koymak gerekti ,bu yetersiz kaldı; talihsizin kalçalarını kopartmak için sinirlerini kesmek ve eklemelerini baltayla parçalamak gerekti...”

Çok küfürbaz olmasına rağmen ağzından tek bir sövgü bile çıkmadı; sadece korkunç acılardan ötürü müthiş çılgınlık atıyordu ve çoğu zaman Allah’ım bana acı; İsa beni kurtar

diyordu. Seyirciler, ileri yaşına rağmen, zavallıyı teselli etmek için bir anını bile ziyan etmeyen Saint-Paul papazının mahkumun üstüne titremesinden büyük ders aldılar.” Ve talim subayı Bouton şöyle devam ediyordu: “kükürt yakıldı, ama ateş o kadar harsızdı ki, yalnızca ellerinin üst derisi biraz zarar gördü. Sonra kollarını dirseklerine kadar sıvamış bir işkenceci, bu iş için özel olarak yapılmış yaklaşık bir buçuk ayak uzunluğundaki kerpetenle, önce onun sağ baldırını, sonra sağ kolunun iç kesimlerini sonra da memelerini çekti. Bu işkenceci gülbüz ve güçlü olmasına rağmen, kerpetenin içine aldığı et parçalarını çekmekte çok zorlanıyordu; bunları kerpetenle iki üç kere tutup, büküyor ve kopardığı parçaların her biri altı liralık bir ekü büyüklüğünde bir yara açıyordu”. Gazete şöyle sürdürüyor: “Çok bağırın ama küfür etmeyen Damiens, bu kerpetenle çekmelerden sonra kafasını kaldırıyor ve kendine bakıyordu; kerpetenci bu kez karışımın kaynadığı kazandan demir bir kepçeyle aldığı kaynar halıtayı her yaranın üzerine bolca döktü. Daha sonra atların koşumlarına iplerle bağlandı sonra da atlar kalça, bacak ve kol hizasından organlara koşuldular.

Mahkeme katibi Monseieur Le Breton birçok kereler talihsiz mahkuma yaklaşıp, ona söyleyecek bir şeyi olup olmadığını sordu. Hayır, diye cevap veriyordu; lanetlileri tasvir ettikleri biçimde bağırıyordu. Bunu anlatmaya hiçbir şey yetmez her acıda şöyle bağırıyordu: “ Affet Allah’ım, Affet Efendimiz”. Yukarıda anlatılan bu kadar acıya rağmen, arada sırada kafasını kaldırıyor ve kendine cesaretle bakıyordu. Atların uçlarını hala çektikleri ipler on çok sıkı sarıyor ve ona anlatılmaz acılar çektiriyorlardı.....

....Atların her biri bir celladın yönetiminde olmak üzere organları kendi doğrultularında bir kere çektiler. Bir çeyrek saat sonra aynı merasim tekrarlandı ve birçok kez tekrarlanan denemeden sonra, sonunda atlar çekildi, yani sağ kola bağlı olanlar kafaya doğru, kalçaya bağlı olanlar da kollara doğru döndürüldü, böylece kolları eklem yerlerinde kopartıldı. Bu çekişler birçok kereler başarısız bir şekilde tekrarlanmıştı. Kafasını kaldırıyor ve kendine bakıyordu. Kalçaya koşulan atların önüne iki tane daha bağlamak gerekmişti, bu da atların sayısını altıya çıkartıyordu. Gene başarı elde edilemedi.....

İki veya üç denemeden sonra cellat Samson ve etlerini kopartarak çekmiş olanı ceplerinden birer bıçak çıkartarak kalçaları gövdeden ayırdılar; tam koşumlu dört at ise onlardan sonra iki kalçayı götürdüler, yani önce sağ taraf, sonra da sol taraf; daha sonra kollar için omuzlara ve bacaklar için de kasıklara aynı şey yapıldı; hayvanların tüm güçleriyle çekerek önce sağ, sonra da sol kolu kopartmaları için etleri neredeyse kemiklere kadar kesmek gerekti.

Bu dört kısım kopartıldıktan sonra, günah çıkartıcılar onunla konuşmak için indiler; ama cellat onlara onun öldüğünü söyledi.....

.....Mahkeme ilamının hükmü gereği her şey kül haline getirildi. Közlerin arasında bulunan sonuncu parçanın yanması akşamın on buçuğundan sonra ancak tamamlanabildi. Gövdenin ve etlerin yanması yaklaşık dört saat sürdü....”

Dinsel düşüncelerin yayılması, intikam düşüncesini değiştirmiş ve genişletmiştir. Ortaçağda suç davranışı tanrısal olana bir saldırı biçiminde algılanmış ve karşılığı ödenmezse, bireylere ya da topluma, sel baskını, salgın hastalık gibi birçok bela getireceğine inanılmıştı. Bu düşünce daha sonra, suçun ve suçlunun şeytanın bir tezahürü oldukları düşüncesiyle güçlenmiştir. Böylece suçlu, suçu karşılığında, hem topluma borçludur hem de Tanrı ile uzlaşmak, onun rızasını almak zorundadır. Bu düşünce, Foucault'un *Hapishanelerin Doğuşu* kitabının ilk bölümünde anlattığı, Ortaçağda, suçlunun kancalarla etlerini koparmaktan, dağlamaya vücudu atlarla çekip parçalatmaya, yakmaya kadar çok kanlı cezalandırmalara sebep olmuştur. Yine Ortaçağın sonlarına doğru, kurulu iktidarı devlet sahiplenmiş ve suç bu kez de yöneticiye karşı suç olarak değerlendirilmiştir. Bu anlayış da "kralın yasalarına" karşı çıkanlara uygulanan çok kanlı cezalandırmalara neden olmuştur. 18. Yy da, Aydınlanma Çağında ise eski dönemlerin karakteristik özelliği olan kanlı uygulamalardan vazgeçme eğilimi baş göstermiştir. Artık, çok ağır fiziksel cezalandırmalar yerine, daha yumuşak ıslah yöntemleri tercih edilmeye başlanmıştır. Buna kanun alanında da değişiklikler eşlik etmiştir. Suç, dinle değil devlet ve kurumları ile ilgili bir konu olarak ele alınmıştır. Batı Avrupa'dan Yeni Dünya'ya kadar birçok yerde ceza hukukunda değişiklikler gözlenmeye başlamıştır. Foucault'un görüşüyle, artık suçlunun, suç işleyen bedeni cezalandırılmamakta ruh cezalandırılmaya başlanmaktadır. Fakat, reformlar, devlet, kanunlar suç ve adalet hakkındaki algılamalarda değişiklikler yapmış olsa bile, mahkemeler bütünüyle yazılı kanunlar üzerinden çalışmakta olsalar da, mahkemeler hala "özgür irade"(free will) öğretisini(doktrinini) temel alarak adalet dağıtmaktadır. Bu öğretiye göre, suçlunun suç işlemeyi kendi özgür iradesiyle seçtiği varsayılır. Böylece suçu etkileyen, toplumsal ortam gibi, psikolojik rahatsızlıklar gibi, ekonomi gibi birçok etken de saf dışı bırakılmış oluyordu (Pursley, 1991 ve Foucault, 1992).

3.3.2. Aydınlanma Ve Modern Zamanlara Doğru Suç

Bu dönemlerde azap çektirme yönteminden vazgeçilmekte, suç ve suçlu arasındaki ilişkiyi açıklayan düşünce değişiklik göstermeye başlamaktadır. Cezalandırma ve suçlu seyirlik bir unsur olmaktan çıkarılmaktadır. Fakat yeni sisteme geçilmesi çok hızlı olmamıştır. Daha insanî yöntemler deyebileceğimiz ceza sistemine

geçiş dönemi günümüzden çok uzakta bir tarihte değildir. Modern hukuk sistemlerinin devreye sokulması, Rusya 1769, Prusya 1780, Pennsylvania ve Toskana 1786, Avusturya 1788, Fransa 1791'dir. Suçun herkesin önünde itirafı Fransa'da 1791'de kaldırılmıştır. Yine Fransa'da kazığa bağlama 1789'da kaldırılmıştır, İngiltere'de ise kaldırılmasının tarihi 1837'dir(Foucault, 1992: 8-9).

Aydınlanma düşüncesi, Damiens'in idamına ve bunun gibi cezalandırmalara iki nedenle karşı çıkmıştı: Birincisi, cezalandırmanın biçimine karşıydılar çünkü çok ağır ve acımasızdı, hiç insanî değildi. İkincisi, suç ve ceza arasındaki ilişkiye dair hakim görüşle aynı fikirde değildiler(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 284). O dönemde, daha önce de açıklandığı gibi, suç Roman Katolikliğinin dogmaları içinde Tanrıyla ilgili bir şeydi. Suç işleyenler; şeytanlar, iblisler, cinler gibi doğaüstü güçlerin tezahürü olan bireysel günahkarlardı. Fakat aydınlanma düşüncesi insan aklına inanıyordu. Fransa'da Voltaire, Montesquieu, Helvetius, Rousseau ve Diderot, Almanya'da Kant, İskoçya'da Adam Smith, Hume ile aydınlanma düşünürleri bu düşünüş biçiminin temsilcileriydiler.

Suçla ilgilenen düşünürler de feodal adalet sisteminin barbarlıklarına ve kullanılmaya devam edilen idam cezasına karşı çıkmışlardı. Klasik suç bilimi geniş Aydınlanma hareketinin bir bölümünü oluşturmaktaydı.

Suçla modern yaklaşım okulunu iki ana kampta değerlendirmek mümkündür: Klasik görüş ve pozitivist görüş. Pozitivist görüş de kendi içinde psikolojik, biyolojik, toplumsal olarak üç kategoride değerlendirilmektedir.

3.3.3. Klasik Görüş

Klasik görüş 18. yy ortalarına tarihlendirilir. Suçluların, davranışlarının sonuçlarını ölçüp biçtikten sonra, suç işledikleri varsayımı üzerine temellenmiştir. Klasik görüş, bireylerin isteklerini elde etmek için kanuni ya da kanuni olmayan yolları seçmekte özgür iradeleri olduğunu kabul eder. Böylece suçlular şeytanın tezahürü değil kendileri eyleyen bireyler haline dönüştürülür. Fakat dış etkenlerden şeytan dışarıda

bırakılırken onunla beraber, sosyal, ekonomik, fiziksel, hatta coğrafi etkenler de dışarıda bırakılmış görünmektedir.

Klasik görüş, 1789'daki Fransız Devriminden önceki barbarca kanun, ceza ve adalet sistemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. 18. Yy'da Avrupa'da modernizm, endüstri ve şehirleşme gelişirken hâlâ ortacağdan kalma ceza uygulamaları devam etmekteydi. Refah artışıyla birlikte zengin ve fakir arasındaki fark çok açılmıştı. Örneğin, Paris'li biri işçi, bu dönemde dört librelilik (yaklaşık iki kg.) ekmek için günlük kazancının %97'sini vermek zorundaydı(Adler, W. Mueller, S.Laufer, 1991: 59) İşsizler ise gündüz dilenip geceyi köprülerin altında geçirmekteydi. Toplumsal huzursuzluk artmıştı. Üst sınıflar kendi konumlarını koruyabilmek için daha ağır ve sert cezalandırma yöntemleri kullanmaya başladılar. Suç oranı arttıkça cezaların ağırlığı ve acımasızlığı da arttırıldı. Eğer bu ağır cezalar hatta işkenceler suçu önlemek için yapılyorsa neden hala insanlar daha fazla suç işliyorlardı? Sorun cezaların yetersiz oluşu olamazdı. 18. Yy ortalarında toplumsal reformcular daha akılcı(rasyonalist) bir yaklaşım önerdiler. Bunlardan biri, suç hakkındaki ilk düşünce okulunun (klasik görüş) kurucusu olarak anılan Cesare Beccaria'ydı.

3.3.3.1. Becceria

Beccaria Markizi Cesare Bonesana(1738-1794) Pavia Üniversitesinden hukuk derecesiyle mezun olduktan sonra Milan'daki radikal bir entelektüel gruba üye olmuştu. Bu gruptakilerin (Academy of Fists) amacı İtalyan toplumunun modernleştirilmesi için gerekli değişiklikleri araştırmak ve bu konularda girişimde bulunmaktı. Becceria'ya hapisane sistemi hakkında bir rapor yazma görevi verildi. Bu çalışmanın üzerine de tüm Avrupa'da çok ses getirecek olan kitabını yazmıştı(Adler, W. Mueller, S.Laufer, 1991: 60-61).

Becceria'nın kitabındaki önermelerin çoğu Aydınlanma düşünürlerinin yazılarından temel almıştı. 1764 Temmuz'unda basılan kitabı "Dei Delitti e Delle Pene"(On Crime and Punishment)'nin ilk fikri arkadaşı ve aynı zamanda "Academy of Fists"ın başkanı olan Pietro Verri tarafından verilmişti. Kendi düşünceleri, birçok

kişiyile yaptığı görüşmeler, tartışmalar, destekler sonucu bu kitap ortaya çıkabilmişti. En temelde “Academy of Fists” üyeleri onu, David Hume, John Locke, Helvetius, Voltaire, Montesquieu, Jean Jacques Rousseau gibi yazarları okumaya yöneltmişlerdi. Tüm bunları okuyan, tartışan, gözlemler yapan Becceria, yayınladığı kitabıyla dünyaya, sadece monarşi yerine insanların tümüne hizmet edecek tutarlı ve kapsamlı, aydınlanmış bir ceza ve hukuk sistemi sunmuştur. Ana düşünce, suç sorununun kötü insanlarda değil kötü kanunlara temellendirilmesidir. Ayrıca kanun önünde monarşinin üstünlüğü yerine bir eşitlik de önerilmektedir. Suç biliminin babası olarak anılan Becceria’nın görüşleri temelde üye olduğu grubun, genel olarak Aydınlanma düşüncesinin köklerini izlemektedir. İnsan aklını ön plana çıkaran aydınlanma, suç alanında insanlarca üretilmiş kanunlar karşısında eşit insanlarla ilgilenmekte, suçlu yerine suça yönelmektedir. Becceria’nın “On Crime and Punishment” kitabından aktarılabilecek prensipler şöyle sıralanmaktadır(Adler, W. Mueller, S. Laufer, 1991: 60):

- Kanunlar, toplumsal sözleşmeyi korumak ve sürdürmek için kullanılmalıdır.
- Yalnızca kanun yapıcılar, meclis üyeleri (legislator) kanun yapmalıdır.
- Yargıçlar yalnızca kanunlara göre ceza vermelidir.
- Yargıçlar kanunları yorumlamamalıdır.
- Ceza, haz ve acı prensibini (Pleasure/pain principle) temel almalıdır.
- Ceza, davranış üzerinde temellenmelidir, davranışı gerçekleştiren üzerine değil.
- Ceza, suça göre belirlenmelidir.
- Ceza çabuk ve etkin olmalıdır.
- Herkese eşit muamele edilmelidir.
- Ölüm cezası kaldırılmalıdır.
- Suçları önlemek, cezalandırmaktan daha iyidir.

Beirne ve Messerschmidt (1991: 290) ise Beccaria’nın önermelerini şöyle özetlemektedir:

- Hükümetlerin suçluları cezalandırma hakları, vatandaşlar arasındaki sözleşmenin yükümlülüğünden kaynaklanmalıdır, kendi çıkarları için değil, diğerleri adına olmalıdır.
- Cezalar, herkes için aynı ve aydınlanmış bir yasamanın ürünü olmalıdır.

- Hapse atma, cezalandırmanın standart biçimi olarak, işkence ve ölüm cezasının yerini almalıdır.
- Ceza suça uygun olmalıdır. Çabuk ve kesin olmalıdır ve süresi suçun ağırlığına ve neden olduğu toplumsal zararı yansıtmalıdır.

Becceria'nın kitabı insanların özgür irade sahibi akılcı(rasyonel) yaratıklar olduğu inancını yansıtmaktaydı. Yayımlandıktan sonra Batı dünyasında büyük yankı uyandırmıştır. Fransızca çevirisi için yazdığı yorumda Voltaire, Becceria'dan "kardeşim" diye söz etmiştir. Kitap basıldıktan sonra 1767'de İngilizce çevirisi yayınlanmıştı, İtalyanca olan kitap altı baskı yapmıştı, Fransızca çevirisi de sayısız defalar basılmıştır. 1766'da aşırı akılcılığı(rasyonalizmi) nedeniyle kınanmış ve *Index Prohibiterum*² de yerini almıştı. Etkileri büyük olmuştu. Fransa'da 1789 devriminden sonra 1791'de ölüm cezasının kalkmasına içindeki düşüncelerle rehber oldu. Rusya İmparatoriçesi II. Katerina yeni bir ceza yasası hazırlanması için kurul toplamış ve Beccaria'nın düşüncelerinin gerçekleşmesi için kendi haklarını kendi elleriyle kısıtlamıştır. İmparator II. Joseph, Avusturya'da ölüm cezasının kaldırılması için 1787'de bir yasa çıkarmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin yasalarının temellerinde de Becceria'nın etkiler görülmektedir(Beirne, Messerschmidt, 1991 ve Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Becceria'nın devrim niteliğindeki düşüncelerine ve bunların pratik yansımalarına rağmen hala geride bir şeyler kalmıştı. Bunlar Jeremy Bentham'ın katkılarıyla ortaya çıkmıştır.

3.3.3.2. Bentham

Bentham (1748-1832), Oxford Üniversitesinden on iki yaşında mezun olmuş ve Londra'da hukuk eğitimi almıştır. Suç üzerine çalışmalar yapan diğer birçok Avrupalı yazar gibi Bentham da, Becceria'ya çok şey borçludur. Hayatını suça bilimsel bir yaklaşım oluşturmaya adanmıştır. Bentham, kanunların uygulama alanında hiç çalışmamış, bunun yerine, hukuk bilimi, felsefe, ceza, hapisane reformu ve polis gücü

üzerine yazılar yazmıştır. Becceria'dan esinlenerek o da, akılcı, insancıl, yazılı bir kanun sistemi oluşturmak çabasında olmuştur. Becceria'nın, barbarca adalet sistemine karşı birçok insancıl reform önermesi ve derlemesinin yanında, Bentham bunlara sağlam bir felsefi taban oluşturma gayreti içinde olmuştur(Beirne ve Messerschmidt 1991).

Bentham, öncelikle Hume'nin ahlak felsefesini okumuştur. Bunun etkisi çalışmalarında açıkça görülmektedir. Hume'nin düşüncesinde ahlak davranışının (moral action) temel niteliği mutluluk üretme eğilimidir. Bunun yanında, özgür iradeli, toplumsal varlıklar olarak insanlar, bir toplumun üyeleri olarak hazzı (pleasure) toplumdaki diğerlerinin mutluluğundan çıkarmaktadırlar. Böylece bireyler yalnızca kendi mutluluklarının peşinden koşmak yerine diğerlerinin mutluluğunu da düşünürler. Yine Hume'ye göre, bireylerin mutluluk, haz ve güvenliği, yasaların koruması gereken asıl şeylerdir. En büyük sayıya en büyük mutluluk olarak özetlenebilecek olan bu faydacı (utilitarian) prensip, Bentham'ın düşüncelerinin temelini oluşturur (Beirne ve Messerschmidt, 1991: 291).

Bentham'ın çalışmaları faydacılık prensipleri üzerine temellenmişlerdir. Faydacılık, davranışlarımızın, sonuçta getirecekleri haz ya da acı açısından hesaplandığını ileri sürer. Bentham da bu yönde, "felicitous calculus" adını verdiği matematiksel bir formül önermiştir. Bu formüle göre, bireyler, bir suçun işlenmeye değip değmeyeceğini, tüm etmenleri bir denklem içine yerleştirip hesaplayan, insan-hesap makineleridir.

Bentham, cezalandırma politikası üzerine de bir felsefi temel üretme çabası içindedir. Bentham'a göre, eğer suçu önlemek cezalandırmanın temel amacı ise ve eğer cezalandırmak, sonuçta ortaya çıkarması gereken mutluluktan daha çok zarar yaratarak maliyetli oluyorsa, artık yeni bir anlayışla konuya yaklaşılmalı ve cezalar, bir bireyin suç işlemekten aldığı hazzın yalnızca biraz üzerinde olmalıdır, gereğinden fazla değil. Kanunlar, sonuçta toplumun mutluluğu için vardır ve mutsuzluk yaratmaları ancak

yarattıkları mutsuzluktan daha büyük bir kötülüğü önleyorsa, kabul edilebilir bir şeydir(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

“Eğer bir adamın kuklasını asmak, adamın kendisini asmakla aynı önleyici etkiyi yapıyorsa, adamı gerçekten asmak mantıksızdır. Böyle bir durumda adamı gerçekten asmak ancak toplumdaki acımasızlığı ve zulmü arttırabilir”(Adler, Mueller, Laufer, 1991, s. 63).

Bentham, kitabında (An Introduction to the Principles of Morals and Legislation) potansiyel suçluların suç işlemekten doğabilecek getirileri ve kayıpları bilinçli bir biçimde hesapladıklarını varsayar(*free-will* doktrini) ve benzer şekilde kanun yapıcıların da suçları önlemek ve cezalandırmak için gerekli olan ölçüleri hesaplamaları gerektiğini önerir. Bentham’a göre suçlar, hem olumsuz yaptırımlarla (ceza) hem de olumlu yaptırımlarla (ödül) önlenebilir.

Bazı durumlardaysa, cezaların uygulanmamasını önerir. Bu durumları Beirne ve Meserschmidt şöyle özetlemişlerdir(1991: 291):

- *Ceza temelsiz olduğunda*: Davranışın kendisinin gerçekten kötü olmadığı durumlarda.
- *Ceza etkisiz olduğunda*: Kötülüğü önleyemediğinde.
- *Karlı olmadığına ya da çok pahalı olduğunda*: Cezalandırmanın maliyetinin önlemeye çalıştığı şeyin zararından daha fazla olduğu durumlarda.
- *Gereksiz olduğunda*: Kötülüğün kendi kendine önlenebileceği, ceza olmadan bunun başarılabilceği durumlarda.

Ayrıca Bentham, cezalandırmanın faydalı olması için, kanun yapıcılarının, suç ve ceza arasındaki dengeyi hesaplarken faydacılığın dört kuralını takip etmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bu dört kuralı Beirne ve Messerschmidt(1991: 292) şöyle sıralamaktadır:

- Nihai amaç tüm suçları önlemektir. Bu amaca ulaşmak için, cezalandırmanın doğuracağı acının, suçun işlenmesinden doğacak mutluluktan daha ağır basması gerekir.
- Bir suç işlemek üzere olan biri, cezalandırmak korkusu ile o suçu işlememeye ya da daha az suç işlemeye ikna edilebilmelidir.

- Suç işlemeye karar veren bir kişi cezalandırılmak korkusu ile, gereğinden daha fazlasını işlememeye ikna edilebilmelidir. Cezalar da hiçbir şartta suçun ortaya çıkmasını önlemekten daha öte bir gereklilik içinde var olmamalıdır.
- Kanun yapıcılar suçu, olabildiğince ucuza önlemeye çalışmalıdırlar.

3.3.4. Klasik Görüşün Evrimi Ve Pozitivist Görüşün Ortaya Çıkışı

Ortaçağdaki suç, ceza ve adalet anlayışı, dine ve kişiye dayalı, hiç de insancıl olmayan bir anlayıştı. Aydınlanma düşünürlerinin filizlendirdiği düşünceler, Avrupa’da birçok alanda etkisini göstermeye başlamıştı. Suç ve ceza alanında da Bentham ve Becceria bu yönde önemli yaklaşımlar geliştirmişti.

Klasik görüşün temel özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

1. Suç ile ilgili çalışmalar suç davranışı üzerine olmalıdır. (suçlu üzerine değil)
2. İnsan davranışı özgür irade üzerinde temellenir.
3. Suç, özgür irade sahibi bireylerin gönüllü olarak yaptıkları bir davranıştır.
4. Ceza, suça göre olmalıdır(Kişiye değil)(Beirne ve Messerschmidt, 1991; 295).

Bu düşüncelerin kabul görmesi ve resmi uygulamalarda da yaşayabilmesinde, aydınlanma düşüncesinin, genelde Avrupa üzerindeki büyük etkisinin önemi vardı. İnsanlar bu düşünceleri kabul etmeye hazırdılar. Fakat kendi zamanlarında bile, Bentham ve Becceria’nın düşünceleri tutucu sayılabilecek düşüncelerdi. Örneğin, önerilen reformlar tüm ulusun isteklerini ifade etmiyordu. Avrupa’da o dönemdeki suçun genel tabanını toplumsal adaletsizliğe dayandırmak mümkündür. Fakat ne Becceria, ne de Bentham önerilerinde toplumsal eşitsizliği, adaletsizliği, düzeltmek gibi bir amaç gütmemişlerdi. Bu da aydınlanma düşüncesinin, klasik görüşte, dönemin güç odaklarının çıkarları doğrultusunda dar bir anlayışla kavrandığını ifade etmektedir.

Ayrıca, “özgür irade öğretisi” de birçok tartışmaya neden olmuştu. Ortaçağda suçlar, doğa üstü güçlerin, şeytanın neden olduğu şeylerdi. Kilisenin dogmaları üzerinde temellenen bu anlayışta, suçlu da şeytanın bir tezahürü olarak görülmekte, büyük meydanlarda cezalandırmalar bir gösteriye dönüştürülmekte, suç halkın önünde bir anlamıyla yeniden “oyunırken”, iktidarın gücü de halka sergilenmekteydi. Suç, ne

kaynağı, ne de verdiği zarar bakımından toplumsal yönüyle algılanmadığı için, cezalandırma, şeytandan intikam almak duygusu ile birleşiyordu. Bu da feodal dönemin kan davalarının temelini oluşturan intikam duygusunu daha da güçlendiriyordu. Özgür irade doktrini, kilisenin gücünü kaybetmeye başladığı bu dönemde, insan aklını merkeze alan Aydınlanma düşüncesinin –dar da olsa-kavranışıyla birleşerek suçu şeytanın ya da doğa üstü güçlerin değil insanın, getirilerini ve zararlarını da önceden hesaplayarak, hiçbir etki olmadan kendi iradesiyle işlediğini varsayıyordu. Klasik görüş cezaların daha az olmasını değil fakat daha iyi ve daha etkili olmasını amaçlamıştı. Fakat bu düşünce, ilerici gibi görünse de, birçok zayıflık taşıyordu. Özgür irade öğretisi bireyin üzerinde doğrudan bilinçli bir etkide bulunamadığı, psikolojik ve biyolojik tüm etkileri konu dışı bırakıyordu. Böylece de suçlunun neden suç işlediği sorusu, kendi seçimi, cevabıyla doğrudan ve basitçe cevaplanıyordu. Diğer yönden suçun nedenleri bakımından ekonomik, toplumsal ve kültürel tüm etkiler de bir yana bırakılmakta, yaşanan toplumsal eşitsizlik gibi sorunlar göz artı edilmekteydi. Suçu ortadan kaldırmak çabasında, toplumsal koşulların etkilerini kabul ederek bu yönde çaba sarf etmek yerine suçun tek ve gönüllü sahibi olarak suçluyu cezalandırmak, klasik görüşün, tartışılan yönlerinden bir diğerini oluşturmaktaydı. Böylece de klasik görüş ilerlemeci olmaktan uzaklaşmakta ve yeni bir anlayışın da temellerini kendi içinde barındırmaktaydı.

19. yy'ın son yarısında, kuramcılar klasik görüşe karşı çıkmaya başladılar. İnsan davranışının açıklanmasında felsefesal yönden bilimsel araştırmalara doğru bu yönelme suç yaklaşımlarında da, kuramcıların dikkatlerini davranıştan, davranışı yapan özneye çevirmelerine neden oldu. Suçluların yalnızca kendi özgür iradeleriyle değil, kendi kontrolleri altında olmaktan uzak birçok dış etkenlerin de etkileriyle suç işlediklerini ortaya koydular.

3.3.5. Biyolojik okul

Klasik görüşe karşı görüşlerin geliştiği dönemde bilimsel yaklaşımlar Avrupa'daki entelektüel iklimi etkisi altına amaya başlamıştı. Auguste Comte (1798-1857), 1830-1842 yılları arasında yayınlanmış olan altı ciltlik (*Course de philosophie positive*) kitabında, bir toplumsal görüngüyü(fenomen) açıklamak üzere, bilimsel bir

yaklaşım temeline sahip olmayan hiçbir bilginin olamayacağını açıklamıştı(Aktaran, Adler, Mueller, Laufer, 1991: 62).

Fakat, pozitivist görüş yalnız başına, suç konusunda köklü değişimler için yeterli bir etki yapamamıştı. Auguste Comte'un doğa bilimleri ile sosyal bilimler arasında kurmaya çabaladığı köprü büyük bir basamak olarak değerlendirilirse, Charles Darwin(1809-1882)'de büyük bir sıçrama tahtası olarak tanımlanabilir.

Dönüm noktası olarak Darwin'in 1859'da yayınlanan *Origin of the Species* (*Türlerin Kökeni*) adlı kitabı gösterilebilir. Darwin, türlerin, tümünün Tanrı tarafından değil, çevreye uyum sağlama, doğal seçim gibi süreçler içinde ortaya çıktığını ifade ediyordu(Darwin, 1976). Darwin'in kuramı, geleneksel dinbilimsel (teolojik) görüşle bu bakımdan ciddi bir tartışmayı da içeriyordu. Fakat daha büyük çatışmalar, Tanrı'nın insanı kendi suretinde yaratmadığı, insanın köklerinin maymunlara ve daha alt canlılara götürülebileceği teziyle ortaya çıktı. Evrim teorisi yeni soruların sorulmasına da yol açtı. Kötü ruhun suçun nedeni olarak anlaşıldığı eski görüşlerin yerini, insan davranışlarının bilimsel bir perspektiften açıklamaya çalışan görüşler hızla yayılmaya başladı.

19. yy. pozitivism ve evrim kuramları, suç konusunda da felsefesal yaklaşımların yerini bilimsel bir perspektife bırakmaya başlamasına neden olmuştu. Klasik görüş kuramcılarında Becceria ve Bentham, insan davranışlarını mantık ile çözümlemeye çalışırken, yeni görüşün savunucuları, suç davranışına bilimsel yöntemi uyguluyorlardı(Siegel, 1989: 124).

Bilimsel yaklaşımların suç ve suç davranışının araştırılmasında baskınlık kazanmasıyla doğan pozitif görüş içerisinde suçu açıklamak için birçok alan ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de biyolojik okuldur.

Biyolojik okul, suçun nedenlerini bulmak için suçlunun fiziksel özelliklerine eğilir. Bu düşüncenin temelinde ise suçlunun biyolojik olarak diğer insanlardan farklı

olduğu varsayımı yatar. Bahsedilen bu varsayımdan, farklılıkların suçlu davranışın en azından bir bölümünü açıklayabileceği çıkarımını yapmak zor görünmemektedir.

Suçta, biyolojik bakımdan yaklaşan görüş ve kuramlar beş temel alanda odaklanır: Vücut tipleri ve fizik, biyolojik faktörlerce belirlenen kişilik özellikleri, anormal kromozom yapısı, genetik aktarım ve IQ çalışmaları(Pursley; 1991: 42).

19.yy'ın ikinci yarısında güçlü biçimde ortaya çıkan, suça bilimsel yaklaşımların kökleri aslında daha önceki tarihlerde belirmişti. Tarih boyunca, kötü davranış ile fiziksel özellikler arasında bir ilgi kurma çabaları gözlemlenmiştir. Bir Yunan bilim adamı Sokrates'in kafatasını incelemişti. Kafatasının ve yüz özelliklerinin alkolizm ve kaba-sabalık özelliği bulunan insanlarınkine benzediğini belirtmişti. Eski Yunanlılar ve Romalılar da fiziksel özelliklerle suç arasında yakın ilişkiler kurmaktaydılar. Topallar, kamburlar, uzun saçlılar, kızıl saçlılar hep şüphyle bakılan kişiler olmuştu. Ortaçağda ise hukuk anlayışı, eğer bir suç yüzünden iki kişi zanlı ise daha çirkin olanın suçu işlediğine kanaat etme eğilimindeydiler(Adler, Mueller, Laufer, 1991: 63-64).

Yukarıda belirtilen örnekler bazı izler taşısa da suç ile fiziksel ve biyolojik özellikler arasındaki ilişkilere dair kapsamlı ve bilimsel ilk yaklaşım 16.yy'da Giambattista della Porta(1535-1615)nın kurduğu İnsan Fizyonomisi(*Human Physiognomy*)okuludur. Bu okul, insan yüzünün özellikler ile insan davranışları arasındaki ilişkiler üzerine çalışmıştır. İnsanların, kulaklarının, burunlarının, gözlerinin şekillerinin ve yerlerinin anti-sosyal davranışlarla ilişkili olup olmadığını araştırmışlardı.

Porta'ya göre, "... bir hırsız, büyük dudaklı ve keskin görüşlüdür"(Adler, Mueller, Laufer, 1991: 64). Yaklaşık iki yüzyıl sonra, Porta'nın görüşleri Johann Kaspar Lavater (1741-1801)adlı bir kuramcı tarafından yeniden ele alındı. Bu görüşlerde daha sonra "phrenology" biliminin kurucusu olarak adlandırılan Franz Joseph Gall (1758-1828) ve Johann Kaspar Spurzheim'i esinledi. *Phreneology* bilimcileri, kafatasının biçimini ve kafatasındaki bazı yerleri inceleyip bu fiziksel özelliklerin suç davranışıyla ilişkili olup olmadığını ortaya koymaya çalıştılar. Bu görüşe göre, kafatasının dış özellikleri, beyinin

hangi bölgelerinin fiziksel etkinliği(aktiviteyi) kontrol ettiğinin göstergeleriydiler. Bahsedilen görüşler, Amerika Birleşik Devletlerinden bir fizikçi tarafından da desteklendi: Charles Caldwell (1772-1853) beyin dokusunun ve hücrelerinin insan davranışlarını düzenlediği denencesine(hipotez) kanıt bulmak için araştırmalar yapmıştı. Fizyonomi ve *phreneology*, bilimleri suçun nedenleri hakkında biyolojik etkenlerin önemini vurgulamışlardır(Siegel, 1989 ve Adler Mueller, Laufer, 1991)

Siegel (1989: 124)'e göre "...onların ilkel teknikleri ve sözde bilimsel (quasi-scientific) yöntemleri yaşadığımız yüzyılda artık inanılabilirliklerini yitirmiştir".

3.3.5.1. Kutsal üçlü: Lombroso, Ferri ve Garafalo

Biyolojik okulun yukarıda bahsedilen kişilerden sonra asıl büyük etkiyi yapan ve büyük ölçüde bu yaklaşımı biçimleyen kişiler olarak Lombroso, Ferri ve Garafalo gösterilmektedir

Cesare Lombroso, 1835'te doğdu. 1852 ve 1856 yılları arasında Pavia, Padua ve Vienna Üniversitelerinde tıp öğrenimi gördü. Bu süre içerisinde, anatomi ve patoloji çalıştı. 1860'larda sapkınlar (delinquents) üzerine çalışmaya başladı. Adli tıp doktorluğu yaptı ve Turin Üniversitesinde profesör oldu. Daha sonra da Suç Antropolojisi dalında profesörlük yaptı(Dönmezer, 1981 ve Adler, Mueller, Laufer, 1991 ve Beirne, Messerschmidt, 1991).

Lombroso, klasik görüşün, özgür irade öğretisine olan neredeyse bir hurafe boyutundaki inancın ancak bilimsel kriminoloji yaklaşımıyla önlenebileceğine inanıyordu. Profesörlük yaptığı sırada cezaevlerinde araştırmalar yaptı. Bu araştırmalar sonucunda 1876 yılında, devrim etkisi yapan (L'Uomo Delinquente) *Suçlu İnsan* kitabını yayınladı(Dönmezer, 1981: 5).

Lombroso, Comte'un pozitivistliğini ve Darwin'in evrim kuramını, vücut ve suç arasındaki ilişkiyi vurgulayan önemli diğer çalışmalarla birleştirmiştir(Adler, Mueller, Laufer, 1991: 64). Lombroso'ya göre suç "doğal" bir olaydı. Çünkü suç önemli bir

bölümüyle organizma şartlarının ürünüdür. Bazı insanlar, yırtıcı hayvanların yırtıcı özellikleriyle doğması gibi, suçlu doğmaktadır. Suçlu, bedenindeki, anatomik, psikolojik ve biyolojik farklılıklar yüzünden suç işlemektedir(Dönmezer, 1981: 5).

Lombroso, doğuştan suçluların suçlu olmayanlardan çeşitli “*atavistik stigmata*”larla ayrıldığını öne sürmüştü. Atavistik stigmata ile kastedilen, yaratıkların, bütünüyle insan haline gelmeden önceki erken gelişme aşamasındaki fiziksel özellikleridir(Adler, Mueller, Laufer, 1991: 64). Burada Lombroso’nun kuramında Darwin’in etkisini açıkça görmek mümkündür.

Bu atavistik anomalilere örnek olarak, büyük çene kemikleri, güçlü köpek dişleri ki yırtıcı hayvanlarda bulunmaktadır, kolların uzunluğunun boy ile orantısızlığı sayılmaktadır. Son özellik ise, yürümek için kollarını kullanan maymunlarda da görülür. Bu özelliklerden biri ile doğmuş biri doğuştan suçludur Lombroso’ya göre(Adler, Mueller, Laufer 1991: 64 ve Siegel, 1989: 124)

Suçlu İnsan’daki düşünceler, kitabın ilk iki bölümündeki büyük sayıdaki bilimsel verilerle belirmiştir. İlk bölümdeki veriler Lombroso’nun İtalyan anatomi müzelerinde 66 erkek üzerinde gerçekleştirdiği otopsilere dayanıyordu. Bu cesetlerin kafa ölçümleri(sefalik index) üzerinde detaylı bir araştırma gerçekleştirmişti. Örneklerin kafatası hacimlerini, yüz açılarını, kafataslarının arka taraflarındaki (oksipital) farklılıkları, beyinlerini araştırmıştı. Bu araştırmalarda, araştırılan örneklerin kendi kliniğindeki akıl hastalarına, Birleşik Devletler’deki siyahlara ve Moğol ırkının özelliklerine benzer farklılıklar gösterdiğini bulmuştur. Kitabın ikinci bölümünde ise Lombroso, yaşayan 832 İtalyan suçlunun fizyonomilerinin antropometrik çözümlemesini yapmıştır. İtalyan suçluların en kötülerinden oluşan bu grupta hem kadın hem de erkekler vardı. Yapılan ölçümler, örneklerden 390’ının 868 İtalyan askeri ve 90 (lunatik) akıl hastası ile karşılaştırılmıştır. Bu verilerden Lombroso kendi kitabında(*Suçlu İnsan*) şöyle çıkarımlarda bulunmuştu: “...Vahşilerde, farklı renkteki ırklarda ve mutata suçlularda da bir çok karakteristikler bulunmuştur. İncelen saçlar, ağırlık ve güç azlığı, düşük kafatası kapasitesi, geriye doğru yatık alın, çok gelişmiş ön sinüsler... daha koyu bir ten rengi, kıvrık saçlar, tembellik, hurafelere kolay inanma, son

olarak da izafi tanrısallık kavramı ve ahlak değerleri”(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991: 304).

Lombroso’ya göre suçlu kadın, suçlu erkekten farklıdır. Kadınlar arasında doğuştan suçlu karakteri temsil edenler ise fahişelerdir. Yine kitabından kendi sözleriyle bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Kadınların, çocuklarla ortak birçok özelliği olduğunu da gördük, ahlak duyuları farklı, intikam isteği olan, kıskanç ve daha ince bir zulüm biçiminde öç almaya meyillidirler....Fiziksel merkezlerde bir hastalıklı etkinlik olduğunda, bu, kadının kötü özelliklerini yoğunlaştırır... Şu açıktır ki, zararsız, yarı suçluluğun normal bir kadında doğuştan suçluluğa dönüşmesi herhangi bir erkekte olduğundan daha müthiştir... Suç kadın, sonuç olarak bir canavardır. Suçlu kadının, normal kızkardeşi, annelik, dindarlık, zayıflık gibi birçok sebeple, erdem yolunda tutulur ve bu karşı güçler başarısız olduğunda ve kadın suç işlediğinde, büyük bir günahkar olup tüm engellerin üstesinden gelmeden bu durdurulabilir.”(aktaran, Adler, Mueller, Laufer: 65).

Lombroso, doğuştan suçlu kategorisine, kriminolojiler ve akıl hastası (insane) suçlular olmak üzere iki kategori daha eklemiştir. Kriminolojiler, doğuştan sonradan edinilmiş suçluluk ve tutkuları yüzünden suç işleyenler ile diğer farklı tiplerden oluşur. Akıl hastası suçlular ise doğuştan suçlu değildirler. Bu kişiler, beyinlerindeki bazı değişimler sonucunda doğruyu yanlıştan ayırma yetilerini kaybetmektedirler(Adler, Mueller, Laufer, 1991: 65).

Lombroso ayrıca, suçluluk özelliklerinin kalıtım yoluyla da aktarılabilmesine inanıyordu. Özellikle de, akıl hastalıklarının sık görüldüğü, bireylerinde sağırlık, frengi, sara ve alkolizmin yaygın olduğu ailelerde bu kalıtsallığın ortaya çıktığı görüşündedir(Siegel, 1989: 125).

Belirtilen görüşe göre, kalıtsal özelliklere ek olarak, çevresel etmenler de önemlidir. Örneğin, alkolizm, eğitim azlığı, sıcaklık değişimleri ve kamuoyunda çok yer alan suçun taklidi de suçu arttırabilir(Siegel, 1989: 125).

Lombroso, kabul edilmesinden çok eleştirilmesiyle sürekli gündemde olmuş biridir. Araştırma yöntemi güvenilir bulunmamaktadır. Araştırmalarında kullandığı

kontrol grupları genel nüfusu temsil etmemektedir. Bahsettiği bazı biyolojik özellikler kalıtımla değil çevresel etmenlerle açıklanabilir özellikler taşımaktadır. Örneğin, zayıflık, kötü beslenme, sağlığa dikkat etmeme, hapisane koşullarının sebebi olabilir ya da kontrol grubundaki askerlerin sürekli eğitim yapması onların fiziki durumlarında belirleyici olabilir.

Lombroso'nun kuramına yöneltelen eleştiriler, Gabriel Tarde(1843-1904) ile başlamış, Topinard, Manouvrier ve Lacassagne gibi avukatlar ve antropologlardan oluşan büyük bir grup tarafından sürdürülmüştür. Lombroso'ya karşı eleştiriler, 1889 yılında düzenlenen İkinci Kriminal Antropoloji Kongresinde doruğa ulaşmıştır. Buraya, hem klasik hem yeni okulun temsilcileri katılmıştır. Tartışılan konularda odak, Lombroso'nun yaptığı aile örnek olay çalışmalarıdır. Çalışmalarda, 100 doğuştan suçlu, 100 suça meyilli, 100 dürüst insan ele alınmıştır. Lombroso, burada eğer ilk grubun fiziksel, zihinsel ve psikolojik özellikleri, diğerlerine kıyasla, doğuştan suçluluk nosyonuna uygun özellikler gösterirse önermesinin doğrulandığını kabul etmektedir. Bu önerme kabul edilmesine rağmen, ele alınan üç grubun başlangıçta birbirinden yetkin bir kesinlikle ayrılması imkansızdır(Beirne, Messerschmidt, 1991: 306).

Tarde'de doğuştan suçlu kavramı üzerine eleştiride bulunmuştur. Öncelikle, doğuştan suçluluk için üzerinde uzlaşmış karakteristiklerin olmadığını belirtmiştir. Doğuştan suçlu görüşünü desteklemek için yapılan çalışmalarda, denekler üzerinde yapılan çalışmalarla elde edilmiş anatomik, patolojik veriler çelişkilidir. Örneğin, Lombroso'nun öğrencilerinden Marro, 456 suçlu ile 1765 dürüst insanı karşılaştırmıştı. Bu araştırma sonucu Marro, suçlularda, kafatası hacmi, boy ve ağırlık bakımından, normalden bazen yüksek bazen de düşük sonuçlar gözlemiştir. İkinci olarak, Lombroso'ya karşıt görüşleri savunanlar, ahlaksal atavizm(moral atavizm) olarak değerlendirilen akıl hastalığı, yozlaşma-bozulma (dejenerasyon) gibi özelliklerin birçok suçluda ve olayda görülmediğini ortaya koymuşlardır. Sağlık ile ahlaklılık arasındaki ilişki konusunda İtalya içindeki bölgelerde bile çelişkili sonuçlar ortaya çıkmıştır. Son olarak, Tarde, suç oranlarındaki yüksekliklerde doğuştan suçlu ya da sonradan suçlu olan yoğunluğu yerine alkolizm ve fakirlik gibi etkenlerin ortaya çıktığı yerlere göre değişkenlikler saptamıştır(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 306).

Suçun nedenleri konusundaki araştırmalara yöneltileen eleştirilerin yanında, yöntem konusundaki yanlışlarına, ırkçılık suçlamalarına rağmen, bilimsel yaklaşım konusundaki inatçı yapıları ve veri toplama çabaları takdire değer görülmektedir. Suçun sebepleri konusundaki düşüncelerinden ceza hakkındaki düşüncelerini de çıkartmak mümkündür.

Lombroso'nun yaklaşımına göre, suçu, düşünsel, psikolojik ve doğal, biyolojik güçler ortaya çıkarmaktadır ve ceza, suçu meydana getiren güçleri yok edemez niteliktedir. Bu yüzden ceza üretmek yerine sağlığı korumaya çalışmak suçları önlemekte çok daha önemlidir. Sonuçta, kanunları ve dolayısıyla cezaları üreten devlet bir kefarete, intikam aracı olarak cezayı kullanmamalı, suçla, toplumsal savunma ve korunmayı gerçekleştirmek için mücadele etmelidir(Dönmezer, 1981: 5).

Raffaello Garofalo(1852-1934)³Lombroso'nun takipçisi, bir İtalyan soylusu, bir sulh hakimi, bir senatör ve hukuk profesörü, adalet bakanı, katı bir pozitivistti. Özgür irade öğretisine inanmıyordu ve suçu anlamının ve önlemenin tek yolunun bilimsel metodu kullanmaktan geçtiğinin düşünüyordu. Garofalo, suç davranışının köklerini fiziksel özelliklerde aramak yerine psikolojik özelliklerde aramaktaydı. Bunlara da ahlaksal(moral) anomaliler demiştir. Garofalo, sapkınlığı bu ahlaksal anomali ile açıklamaktadır. Suçludaki merhamet ve fedakarlık duyguları yokluğu organik kökleri olan bir durumdur. Ahlaksal anomali, Garofalo'ya göre, alt(inferior) ırklarda bulunan ve kalıtım yoluyla aktarılan bir fizik güçtür. Ayrıca, ahlak dışılık özgür iradenin sonucu ortaya çıkmaz; bunlar suçlunun biyolojik yapısının ürünüdür. Örneğin suçlular arasında, fiziksel acı duyusunun azlığı, dövme yaptırma yaygınlığı tarafından açıkça gösterilmektedir. Suç, özgür iradenin ürünü değilse eğer o zaman manevi sorumluluk da suç ve ceza arasındaki orantıyı haklı gösteremez hale gelmektedir. Darwin'in kuramının etkisi Garofalo'da da görülmektedir. Buna göre, ölüm cezası toplumu kötü üyelerinden kurtarabilir, tıpkı doğal seçimin(natural selection) kötü organizmaları ayırması gibi. Daha az ciddi suçlar ve suçlular için uzak adalara götürmek, tarım kolonilerinde çalıştırmak gibi cezalar da önerilebilir. Sonuç olarak Garofalo, suçluların bireysel

3 Garofalo'nun *La Criminologie* adındaki Paris 1905 tarih basımlı kitabı, 1957 yılında Muhittin Göklü tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

haklarından çok toplumun korunması ile ilgilenmiştir(Siegel, 1989: 125 ve Adler, Mueller, Laufer, 1991: 65 ve Dönmezer, 1981: 5).

Enrico Ferri (1856-1928) Benedetto Po'da doğmuştur. İtalya Parlamentosunun bir üyesi, iyi bir avukat, bir gazete editörü ve saygı duyulan bir akademisyendi. İlk kitabını 21 yaşındayken yayınlamıştır. 25 yaşındayken ise profesör olmuştur. En büyük eseri Suç Sosyolojisi(*Sociologia Criminale*)dir. Bu eser özellikle ceza hukuku alanında büyük etki yapmıştır. Ferri'de öncüleri gibi bilimsel yöntemin suçun incelenmesinde tek yol olduğu inancını taşımaktaydı. Suç istatistiklerinin gösterdiği gibi, cezalar, suçları önlemek veya suç işleyenlerin tekrar suç işlemelerini önlemek işlevini çok yetkin biçimde görmemektedir. O zaman topluma başka savunma araçları gerekmektedir. Bunlar, *sostitutivi penali* adı verilen cezanın yerini tutan(muadili) önlemlerdir (Dönmezer, 1981).

Pozitivist görüş, doğa bilimlerinin kesin yargı ve kanunlarından yola çıkmaktadır. Suç konusunda da bunun örneğini Ferri'nin görüşlerinden şöyle açıklayabiliriz: "... nasıl ki belirli bir ısıdaki belirli hacim suda belirli sayıda- ne bir atom fazla ve ne bir atom eksik- kimyasal cisim erirse, aynı suretle belirli bir sosyal ortamda, bireysel ve fizik şartlar içinde belirli sayıda suç işlenir, ne bir sayı eksik ne de bir sayı fazla"(Dönmezer, 1981: 6).

Ferri, suçu coğrafi, antropolojik, psikolojik ve ekonomik güçlerin bir ürünü olarak görmektedir. Burada ahlaki sorumluluğun erini toplumsal sorumluluk kavramı almaktadır. Suçlular, ahlaksal olarak, işledikleri suç yüzünden sorumlu tutulamazlar çünkü onlar suç işlemeyi kendi özgür iradeleriyle seçmemektedirler, yaşadıkları hayatların şartları onları suça itmektedir. Bu yüzden, Ferri, suçu önlemek için bireylere verilen cezalardan çok alınabilecek toplumsal önlemler üzerinde durmuştur. Ferri'nin görüşleri, devleti toplumsal reform için bir aygıt olarak görmeyi de içeren siyasi inançları ile tutarlıydı. Suçu önlemek için önleyici yöntemler böyle açıklamak mümkündür. Bu önleyici önlemler arasında silah üretimini kontrol etmek, ucuz konut sağlamak, daha iyi sokak aydınlatması gibi önlemler sayılabilir. Ferri, bilimsel yöntemin ortaya çıkaracağı ölçütlere sıkı sıkıya bağlı kalmakla suçların azalacağına ve

insanların toplumda birlikte yaşabileceklerine inanıyordu. Suç bilimi içerisinde, görüşleri ile oldukça iyimser bir idealist olarak değerlendirilmektedir(Pursley, 1991 ve Adler Mueller, Laufer, 1991).

Suç biliminde sürekli adı geçen bu üç suç bilimci, suç davranışının nedenleri konusunda tam bir uzlaşım sağlayamamış olsalar da, suçun bilimsel olarak ele alınması yolunda çok önemli kilometre taşları olarak kabul edilmektedirler. Bu üç suç bilimci, aslında bir fizikçi ve iki avukat, günümüz suç biliminin oluşmasında büyük etkisi olan pozitivist yaklaşımı geliştiren kişilerdir.

Lombroso'nun kuramı, Gabriel Tarde'den, Charles Buckman Goring'e kadar birçok kişiden eleştiriler almıştır. Fakat, biyolojik belirlenimcilik yalnızca Lombroso, Garofalo ve Ferri'nin çalışmaları ile sınırlı kalmamıştır.

Lombroso tarafından kurulan ve görüşünü paylaşılanlar tarafından sürdürülen görüşler, suçluların suçlu olmayanlardan bazı kişilik özellikleriyle ayrıldığını savunmaktaydı. Bunu kanıtlamak için de en iyi yol suçlu olanlarla olmayanların fiziksel karakteristiklerinin karşılaştırmaktı. Örneğin, suçluların daha iri kemikli, kaslı kişiler oldukları gözlemlenmişti. Ayrıca bu fiziksel özelliklerin kişilik özellikler ile de bir ilişkisi kurulmuş, bahsedilen tipteki kişilerin daha saldırgan, macera düşkünü, kişiler oldukları belirtilmiştir.

Suçluların kişilik özellikleri ilk biyolojik okul çalışmalarında da çalışılmış bir alandır. Bu özelliklerin ise kalıtım yoluyla aktarılmış olabileceği önermesi birçok araştırmamanın çıkış noktasını belirlemiştir.

Biyolojideki gelişmeler suç hakkında yeni açıklamalara da olanak tanımıştır. En bilineni, XXY kromozom anormallliği olarak adlandırılır. Cinsiyet belirleyici etken olarak kadınlar için XX kromozom çifti, ortalama erkek içinse XY dağılımı gözlenmektedir. Bazı erkeklerde ise fazladan bir Y daha ortaya çıkar. XYY dağılımlı kromozom yapısına sahip erkeklerin, normal kromozom dağılımına sahip erkeklere oranla, ondan yirmi kata kadar fazla suç eğilimi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, XYY

genetik özelliği gösteren erkeklerin daha düşük IQ oranına sahip oldukları da öne sürülmektedir. Bu yaklaşım 1960'larda oldukça yaygınlaşmış, günümüzde ise bu araştırmaların yoğunluğu oldukça azalmıştır(Pursley, 1991: 44).

XIX. yy sonu ve XX. yy başında araştırmacıların ve düşünürlerin suçluların toplumsal ve psikolojik varlıkları yerine bedenleriyle daha fazla ilgilenmeleri suçun psikolojik ve toplumsal yönlerinin göz ardı edilmesine neden olmuş görünmektedir. Biyolojik yaklaşımların gerçekten geçerlik kazanabilmesi için daha detaylı ve daha fazla değişkeni içeren araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

3.3.6. Psikolojik Yaklaşım

Pozitif yaklaşım içerisinde, büyük ölçüde, suçluların fiziksel özellikleri üzerinde durulmuş olsa da suç araştırmasında psikolojik ve toplumsal bir bakışı benimseyen davranışlar da varlığını sürdürmüş ve günümüze gelindikçe alan yazına hakim olmaya başlamıştır.

Psikologlar, psikiyatristler, akıl sağlığı uzmanları, suç kuramı içinde uzun zamandır etkin bir rol oynamaktadırlar. XIX. yy sonu ve XX. yy başındaki çoğu araştırmacı suç konusunda insanın zihinden çok bedeni ile ilgilenmekteydi. Psikoloji alanında ise, tüm anormal zihinsel koşulları araştırmaya ve tedavi etmeye çalışan psikologlar, davranışları, toplum tarafından, suçlu, sapkın, antisosyal gibi adlarla etiketlenmiş kategorilere giren hastalarla da karşılaşmaktaydılar. Psikologlar, tüm insan davranışını zihinsel bir süreç olarak değerlendirmektedirler. Psikolojik görüşü benimseyenler, suçluluğun, bu davranışı güdüleyen(motive eden) sürecini belirlemedikçe anlaşılamayacağını savunmaktadırlar.

Suçta ilk psikolojik bakış açısı, daha önce de bahsedildiği gibi, suçluların ruhlarına şeytan girdiği, şeytanın tezahürü oldukları yönündeki ortaçağ görüşleridir. İlk pozitivist çalışmalar ise akıl hastalığı ve suç üzerineydi. Psikoloji alanı gelişirken kuramcılar, akıl hastalığı ve zihinsel rahatsızlıkların kalıtsal olduğunu ve sapkınların, genetik yapıları yüzünden, zihinsel olarak zarar görmüş kişiler olduklarını önermişlerdir.

3.3.6.1. İlk Psikolojik Kuramlar

Psikolojik yaklaşım, suçu da bir insan davranışı olarak ele almaktadır. Bu alandaki çalışmalarda temel olarak, suç davranışında bulunurken, insanın zihinsel sürecinin nasıl işlediği anlaşılmaya çalışılmıştır.

İlk psikolojik yaklaşımlar, suçluluk ve akıl hastalığı arasındaki ilişki üzerine odaklanmışlardır. Bu yaklaşımda, zihinsel hastalıkların ve akıl hastası olmanın kalıtsal olduğuna inanılmıştır. Bu dönemde akıl hastalığı(insanity) ve suç arasındaki ilişki üzerine ilk çalışmalar, İngiliz Henry Maudsley (1835-1918)'e aittir. Maudsley, suç davranışı ve akıl hastalığı arasında çok sıkı bir bağ olduğunu öne sürmüştür. Maudsley'e göre suç, suçlu kişinin ortaya çıkarmadığı, bastırdığı eğilimlerini boşalttığı bir kanaldır. Bu kişiler, eğer suç işlemiyor olsalar kolaylıkla delirebilecek kişilerdir. Bu kişilerin kalıtsal koşulları yüzünden taşıdıkları akıl hastalığı, onların saldırgan davranışlarını kontrol altına alabilmelerini önlemektedir(Siegel, 1989). Tarihsel olarak, Maudsley'den önce gelen Isaac Ray(1807-1881) ise konunun farklı bir yönünü ortaya koymuştur. *Moral insanity*(ahlaksal delilik), kavramını vurgulayan Ray, bu kavram ile, diğer tüm yönlerden normal olan fakat beyinlerinin duygusal tepkilerini düzenleyen bölümünde sorunları bulunan insanların içinde bulundukları durumu ifade etmiştir. Ray'in getirdiği bakış açısının temel sorunsalı; bu tür bir rahatsızlığı olan insanların, hukuki olarak, işledikleri suçtan sorumlu tutulup tutulamayacaklarıdır. Çünkü, bu kişilerin işledikleri suçlarda, davranışları üzerinde normal insanlar gibi kontrol sağlayamadıkları için, açık bir kasıt bulunmamaktadır(Adler, Mueller, Laufer, 1991). Türk Ceza Kanunu'nun 46. Maddesinde: "Fiili işlediği zaman şuurunun veya harekâtının serbestisine müptela olan kimseye ceza verilmez" denilmekte ve yukarıdaki önerme bir bakıma kabul edilmiş olmaktadır(Çağlayan, 1984: 412). Yücel ise, aşağıdaki nedenlerden dolayı suçu çeşitli akıl hastalıklarına bağlayan görüşleri destekleyen araştırmaların güvenilir olmadıklarını savunmaktadır(1986: 84):

1. Bu çalışmalar, genellikle ufak veya seçilmiş gruplar üzerinde yapılmıştır.
2. Bu çalışmalarda ender olarak kontrol grubu kullanılmıştır.

3. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, ender olarak geniş gruplar üzerinde yapılan araştırmalarla pekiştirilmiştir.
4. Suçlu ve suçlu olmayanlar üzerinde yapılan karşılaştırmalı araştırmalar, akıl hastalıkları bakımından bunların arasında esaslı ayrıcalıkların olmadığını göstermiştir.

Yirminci yüzyılın başlarında psikologlar suçlular üzerinde yaptıkları çalışmalarda yeni geliştirdikleri teknikleri kullanmaya başladılar. Bu dönemde hapishaneler gibi kamu kurumlarında zeka testi yapmak çok yaygın bir yöntem haline geldi. Çünkü, bu dönem, zihinsel özür ile suç arasında ilişki kurulmasına büyük karşı çıkışların belirdiği bir dönemdi. Böylece bu yeni tekniğin suçluları, suçlu olmayanlardan ayırmakta tarafsız bir yöntem olabileceği düşünülmüştü(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Günümüze doğru gelindikçe, psikolojik görüş içerisinde birçok yaklaşımın ortaya çıktığı görülür. Bu yaklaşımları üç ana kampta toplamak mümkündür: Psikanalitik perspektif, davranışçı perspektif ve psikobiyolojik perspektif. Suç üzerine yapılan çalışmalar önceden belirlenmiş kategoriler içerisinde yapılmamaktadır. Bu yüzden bir yaklaşım içerisinde değerlendirilebilecek araştırmalar, bir başka derleyici tarafından, başka bir kategorileştirme sistemine dayanılarak başka bir kategoride değerlendirilebilmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, psikobiyoloji kategorisi içerisinde de yer alan, kromozom anomalileri, IQ testleri, hormonal etkiler, biyokimyasal etkenler gibi araştırma alanları daha önce biyolojik yaklaşım içerisinde değerlendirildiğinden, yukarıda belirtilen psikolojik yaklaşım kategorilerinden, aşağıda psikanalitik perspektif ve davranışçı perspektif içerisinde de toplumsal öğrenme kuramı ele alınacaktır.

3.3.6.2. Psikanalitik Perspektif

Psikanalitik psikoloji Sigmund Freud(1856-1939) tarafından kurulmuştur. Psikanaliz, insan kişiliği hakkında en çok bilinen kuram halindedir. Birçok kişi hala Freud'un kuramından yararlanmaktadır.

insan kişiliğinin gelişimi sırasındaki durumları suç ve psikanaliz arasındaki ilişkinin temelini oluşturmaktadır.

Freud'un kuramında insanın en temel güdüsü Eros'tur. Üreme iç güdüsü de denilen Eros, cinsellik ile kendini açığa vurur. Hayatın ilk yılında çocuk emme ya da ısırma ile haz arayışı içindedir. Freud bu döneme "oral dönem" adını verir. İkinci ve üçüncü yıllarda ise cinsel dikkat vücutsal atıkların atılmasına odaklanır. Bu dönem "anal dönem" olarak adlandırılır. "Fallik dönem" ise hayatın üçüncü yılından itibaren başlar. Bu dönemde çocukların dikkati cinsel organları üzerinde yoğunlaşır. Bazı durumlarda kişi, yukarıda belirtilen psikocinsel dönemlerden birinde takılı kalabilir. Bu durumda gelişim tamamlanamadığı gibi, yetişkin davranışlarında da, birey, takılı kaldığı dönemin doyumunu arayabilecektir. Sarsak bir kişilik yapısına sahip olma olasılığı artacaktır. Örneğin, oral dönemde yeterli derecede doyum elde edemeyen çocuk, yetişkinlikte, sigara içmek, içki içmek gibi oral davranışlarda doyum arayabilir. Ya da kişisel ilişkilerinde takıntılı ya da bağımlı olabilir(Siegel, 1989). Bu da bozuk, saksak bir kişilik yapısının nedeni olabilir. Horney(1994: 111): "Kişilik yapısı ne kadar sarsaksa kişinin dengesini bozup onu kaygıya, depresyona ve diğer nevrotik semptomlara sokmak için o kadar hafif bir olay gerekir"demektedir. Horney'in belirttiği durum suç davranışı için neredeyse mükemmel bir taban oluşturuyor gibi görünmektedir.

Nevrozlarda otaya çıkan suçluluk duygusu durumunda ise, kişilerin aşırı gelişmiş *süperegoları*, *id*'lerinin isteklerini şiddetle bastırma çabası içerisine girer. Aynı anda, *id* ise bu dirence karşı isteklerini daha da güçlendirir. Böylesi bir nevrozda bir açığa vurulma korkusu, bir yakalanma korkusu belirir. Her şeyden kendilerini sorumlu tutma eğilimindedirler. "Bir arkadaşları onları bir süre aramasa hemen kendilerinde bir kusur aramaya başlarlar. Bir ilişkiye gerçekten sevdikleri için mi yoksa kedilerini kanıtlamak için mi girdikleri konusunda kendilerini sorgularlar. Suçluluk duygusu bir sürekli öz suçlama durumunu ortaya çıkarır. Bu, bir tür cezalandırılma eğilimini de ortaya çıkarır. Çünkü, suç eğer belirli düzgülere karşı gelmekse, birey kendi kişiliği içinde "kendi kendine düşman olma anlamını da içeren bir kendine karşı gelme" durumunu yaşamıştır(Horney, 1994).

Bilinç altındaki bu çatışma da, suçluluk hissinin ardından endişe ve kendini cezalandırma arzusunu doğurabilir. Kişide ortaya çıkan suçluluk duygusu, “ifadesini suç işlemekte bulup, suç sonucu verilen ceza ile şahıs geçici olarak huzura kavuşur”(Yücel, 1986: 36). Horney’(1994) de, psikanalitik kuram içerisinde, cezalandırılma isteği konusunda, bunun; derin suçluluk duygularını, ya da acı çekmek yoluyla arınma ihtiyacını gösterdiğini belirtmiştir. Yücel(1986: 36) ise buna karşı çıkmakta ve “suçluların yüksek derecede bir vicdana sahip olup kendilerini cezalandırmak istedikleri yolundaki bir önerme gerçeklik ifadesi değildir. Suçlular, yeteri derecede gelişmemiş bir vicdana sahiptirler” demektedir. Davranışların değerlendirildiği, yargılandığı kişilik alanı olarak *ego*, *id*’in ve *süper ego*’nun çatışma alanıdır. Vicdan, süpergo içerisinde değerlendirilebilir. Suçluluk hissi içindeki nevrotikler, gelişmemiş bir vicdan sonucu yetkin olmayan bir muhakeme yüzünden suç işlemezler. Tam aksine bu kişilerde vicdan ve içinde bulunduğu *süper ego* aşırı gelişmiştir. Kişi sürekli bir iç-gözlemleme içindedir. Bu gözlemleme, farkına varma ve cezalandırma süreçlerinin ilk basamağı olarak da sayılabilir. Böylece bu kişi, aşırı gelişmiş, *süperegosu* yüzünden daha fazla bir iç-gözlemleme ve sonuç olarak da bastırma davranışında bulunur. Kendini suçlu bulduğunda ise iç huzuru için cezalandırılma isteği duyabilir(Freud, 1998). Öte yandan az gelişmiş *süperego*, suç davranışının, suç davranışı olarak algılanmamasına neden olabilir ve bu davranışın öncesinde, bireyin davranışı konusunda bir muhakemeye gitmemesine neden olabilir.

Freud, sonradan saygın hale gelmiş fakat, yetişkinlikleri öncesinde işledikleri hırsızlık dolandırıcılık, kundakçılık gibi suçlar konusunda kendisine bilgi veren, kişilerin bu bilgilerine, yaşamlarının o dönemlerinde ahlaksal ket vurmaların zayıflığına alışkın olduklarını söyleyerek, pek önem vermemiştir. Fakat daha sonra yaptığı çalışmalarda bu kişilerin bir “boğucu suçluluk duygusu” yaşadıklarını ve bir kötülük yaptıklarında bu boğuntunun azaldığını gösteren ilginç bulgular ortaya koymuştur. Bu durum suçluluk duygusunun suç işlemekten önce de var olduğunu göstermektedir. Freud, buradan yola çıkarak, suçluluk duygusunun kötülükten değil tam aksine kötülüğün suçluluk duygusundan doğduğunu ileri sürmüştür. Öne sürülen iddianın hemen ardından da konuyla ilgili iki temel soruyu ortaya koyar:

1. Suçluluk duygusunun kökeni nedir?
2. Belirtilen gibi bir neden insanların suçlarında önemli bir rol oynayabilir mi?

Birinci soru için Freud'un açıklaması kendi kuramının içinde tutarlıdır. Freud'a göre belirsiz suçluluk duygusu Oidipus karmaşasından türemiştir. Bu his, ilkel toplumlarda da izlenen ve çok kötü suçlar olarak kabul edilen, babayı öldürmek ve anneye yasak aşk yaşamak niyetlerine bir tepkidir. Yaptığı araştırmalar, Freud'u, zamanında kalıtsal bir zihinsel güç olarak değerlendirilen, vicdanın Oidipus karmaşasıyla bağlantılı olarak edinildiği varsayımına götürmüştür(Freud, 1999: 305-306).

Freud, ikinci soru için, çocukların davranışlarını örnekleyerek:“Çocukların cezayı kışkırtma amacıyla sıklıkla “yaramazlık” yaptıklarını ve cezalandırıldıktan sonra sakin ve hoşnut durumda olduklarını gözlemek kolaydır.”demektedir. Freud, eğer bu konu üzerine araştırmalar yapılırsa “ceza arayışına yönelten suçluluk duygusunun izine rastlanabileceğine inanmaktadır. Bir yandan da, Freud, yetişkin suçlular arasında suçluluk hissi olmadan suç işleyenleri, herhangi bir ahlaki ket vurma geliştirmemiş olan ve toplumla çatışmalarında kendi eylemlerini haklı kabul eden suçluların varlığını kabul etmekte fakat diğer suçluların çoğunluğunda suça yönelik yukarıda belirtilen gibi bir güdülenmenin dikkate alınabileceğini önermektedir. Böylece, ruhbilimindeki bazı karanlık noktalara ışık tutulabileceğine ve cezanın yeni bir ruhbilimsel temele oturtulabileceğine inanmaktadır(Freud, 1999: 305-306).

Yücel(1986) ise suçluların suç işlemelerinin gerçek nedeninin suç işlemeyi istemeleri olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, suçlular, suç işledikten sonra yakalanmayacaklarını ummaktadırlar. Oysa, cezalandırma arzusu ile suç işleyen bir şahısın durumunun açıklanmasında bu hal çelişki oluşturmaktadır. Suçluların, zaman zaman, etkili yöntemler kullanmak yoluyla kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmaları ise onların yakalanmak ve cezalandırılmak isteklerinin bir dayanağı olmaktan uzaktır. Yakalanmalarını, kendi tedbirsizlikleri veya aşırı yorgun ya da rahatsız olmaları gibi, kolluk kuvvetlerinin etkili yöntemleri gibi diğer pek çok değişkene de dayandırmak mümkündür.

Günah keçisi kavramı suç alanı içerisinde bir günah veya kötülüğün bir objeye, bir insana ya da bir hayvana nakledilmesi ve bu obje, hayvan ya da insan yok edildiğinde o gınahtan ve kötülükten arınılacağı düşüncesine dayanmaktadır.

Frazer, *Golden Bough*, adlı kitabında “insanoğlu, sırtındaki odunu veya taşı başkasına devredebileceği gibi sıkıntıdan doğan yükünü de başkasına devredebilir” demiştir(aktaran, Yücel, 1986: 37). Yine Yücel’in (1986: 38) aktardığına göre, Dr. Wiliam A White, bu durumu insanlığın evrensel ir niteliği olarak kabul etmektedir.

Suçlu, diğerlerinin kendi günahlarını yükleyebileceği bir özne halindedir. Ceza ise suçluya nefret duyulmasına, toplumdaki diğerlerinin kendi öz saygılarını pekiştirmelerine, ayrıca suçlunun cezalandırmasına neden olan davranışı göstermeme eğilimlerinin oluşmasına olanak sağlamaktadır.

Günah keçisi kavramı, konunu içine aile ve toplum da dahil olduğunda büyük önem kazanmaktadır. Örneğin, dolandırıcı olan babanın ölümünden sonra geride bıraktığı çocuk ve annesinin öyküsü konu açısından ilginçtir(Yücel, 1986: 39-41):

Babanın ölümünden hemen sonra yedi yaşındaki çocukta suçluluk semptomlarının geliştiği görülmüştür. Çocuk bir süre sonra, yalancılık, hırsızlık, firar, saldırganlık gibi davranışlar sonucu psikiyatra gönderilir. Çocuğun, annesi ve yaşlı amcasından başka ilişki kurduğu kimse yoktur. Tedaviye başladıktan sonra, annenin sürekli doktorla görüşme talebinde bulunması, doktorun çocukla ilişki kurmasını engellemeye çalışması dikkat çekmiştir. Tedaviden sonra çocuğun davranışlarında düzelme gözlenmiştir. Fakat bu durum uzun sürmemiştir. Annenin, cüzdanını açıkta bırakması, değerli eşyaların bulunduğu dolapların açık bırakılması sonucu çocuk yeniden çalmaya başlamıştır. Çocuğun davranışlarındaki her iyileşmenin sonrasında böylesi durumların tekrarlanması, annenin yukarıda belirtilen davranışlarında, unutkanlıktan daha fazla bir şeylerin bulunduğu kuşkusuna önem kazandırmıştır. Bu durumda, çocuk ve annenin arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması amacıyla, anne de başka bir psikiyatra gönderilmiştir. Sonuçta görülmüştür ki, çocuk, suç davranışlarından uzaklaştığında anne depresyona girmekte ve çocuğun suçluluğa yönelmesi için fırsatlar yaratmakta, çocuk

ise annenin depresyonuna bilinç altında tepki gösterip suç işleyerek annesiyle arasındaki psikolojik dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Bu durumda, çocuktaki suçluluk davranışı annenin depresyonu için bir emniyet sübabı işlevi görmektedir. Annenin suçluluğa karşı yoğun bir eğilimi vardır ve annenin daha önce dolandırıcı olan kocası tarafından doyurulan bu eğiliminin, babanın ölümünden sonra çocuk tarafından doyurulması isteğinde olduğu, doyurulmadığında annenin depresyon geçirdiği anlaşılmıştır.

Özetle, psikanalitik yaklaşım içerisinde, bazı kişilik bozuklukları ya da kişiliğin gelişimi sırasındaki eksiklikler, dengesizlikler gibi arazlar suç davranışın temelinde değerlendirilmiştir.

Psikanalitik yaklaşıma yöneltmiş bulunan eleştirilere rağmen suç ile ilgilenen psikologlar için psikanalitik yöntemin aşağıdaki üç prensibi halen çekici bir açıklama yolu önermektedir:

1. Bir yetişkinin hareket ve davranışları çocuklukta gelişimi bakımından anlaşılmalıdır.
2. Eğer suçluluğu anlamak istiyorsak, davranış ve bilinçdışı(unconscious) güdüler arasındaki etkileşim açıklığa kavuşturulmalıdır.

3.3.6.3. Freud Sonrası Kuramlar

Carl Jung(1875-1961) analitik psikolojiyi geliştirmiştir. Jung, Freud'un halefi gibi görünmesine rağmen onun tüm düşüncelerini hiç eleştirisiz kabul etmemektedir.

Freud ve Jung'un görüşleri arasındaki temel ayrım, libidonun niteliği ile ilgili bir ayrımdır. Jung, libidoyu, cinsel nitelikte almayı reddetmiş ve temel hayat enerjisi olarak ele almıştır. Libidinal enerjinin beslenme ve gelişme evrelerine hizmet ettiğini belirtmiştir. Cinsellik, Jung'a göre libidoyu oluşturan birkaç dürtüden yalnızca biridir. Ayrıca, Jung, insan davranışlarını belirleyen etkenlere bakışı ile de Freud'dan ayrılır. Jung'a göre insan "çocukluk yaşantılarının bir kurbanı değildir. İnsanlar davranışlarında, geçmişlerinin olduğu kadar geleceğe yönelik hedeflerinin, tutkularının, ümitlerinin de etkisi vardır.(Schultz ve Schultz, 2001)

Jung, Freud'a kıyasla, bilinçaltına daha fazla önem vermiştir. Jung'a göre psike(zihin), bilinç, bilinçaltı ve kolektif bilinçaltı olarak üç seviyeye ayrılabilir. Buna göre, kişisel bilinçaltı, arzulardan, silik algılardan, anılardan, dürtülerden, hayattaki bastırılmışlıklardan vb.. oluşur. Kişisel bilinçaltındaki olayların bilince, görelî olarak, kolayca geri getirilebilmesi, bilinçaltının seviyesinin çok da derin olmadığını göstermektedir. Kişisel bilinçaltının da altına yer alan seviye, kolektif bilinçaltıdır. Burası, kişi tarafından bilinmeyen ama, "hayvan atalarımız da dahil olmak üzere tüm nesillerin birikimli deneyimlerini kapsamaktadır."(Schultz ve Schultz, 2001: 486). Kolektif bilinçaltı, insan davranışlarının hepsini yönlendirir. Jung, kolektif bilinçaltının açıklamasını evrim kuramı temeline dayandırmıştır.

Schultz ve Schultz(2001: 487)'un benzetmesi oldukça açıklayıcıdır: "...suyun yüzeyinde yükselen bir çok küçük ada, birçok insanın bilinçli bireysel farkındalığını temsil eder, gelgit akıntılarına maruz kalan suyun altındaki topraklar, her bir bireyin kişisel bilinçaltını temsil eder. Tüm adaların üzerinde oturduğu okyanus zemini ise kolektif bilinçaltıdır".

Kolektif bilinçaltı, tüm ataların birikimlerini barındırır. Burada ilkel imajlar ve arketipler bulunur. Bu ilkel imajlar ya da arketipler bilinçaltında kalsa da, insan düşüncesini ve duygusunu etkileyen unsurlardır(Siegel, 1989).

Arketiplerin ve kolektif bilinçaltının açığa çıktığı bir alan olarak masallar ve mitoslar Jung için önemli bir çözümleme fırsatı sunmuştur. Masallar ve mitoslarda kolektif bilinçaltının ve arketiplerin izleri Jung tarafından ortaya konmuştur(Jung, 1995).

Jung'un ortaya çıkardığı arketiplerden bazıları daha ön plana çıkmıştır. Bunlar, kişiliğin en dış taraf ya da gerçek kişiliği saklayan yüzey olarak değerlendirilen *persona*, her cinsin hem erkeksi hem kadınsı yanlarını gösterdiği arketipler olarak *anima* ve *animus*, bilinçaltının tüm yönlerini dengeleyen *ben* ve *gölge* olarak sıralanabilir. Sapkın davranış, şiddet ve suç ile ilişkili olarak *gölge* arketipi vurgulanabilir. *Gölge*, Jung'a göre karanlık kişiliğimizdir. Hayvana benzeyen yanımızdır.

Freud'un *id*'indeki gibi, ihtirasları, ahlaksızlıkları, tüm nahoş arzuları içerir. Gölge, Jung'a göre, insanları yapmalarına izin verilmeyen şeyleri yapmaya zorlar(Schultz ve Schultz, 2001).

Alfred Adler(1870-1937), bireysel psikolojinin kurucusu olarak adlandırılmaktadır. *Aşağılık kompleksi* kavramını ortaya çıkarmıştır. Adler, çoğu insanın aşağılık duygusuna kapıldığını ve bunu üstünlük için bir güdü ile telafi etme çabasında olduğunu öne sürmüştür. Suç da, bu aşağılık kompleksini telafi etme çabası içerisinde değerlendirilebilecek bir davranış biçimidir.

3.3.6.4. Davranışçı Perspektif: Toplumsal Öğrenme Kuramı

Psikoloji alanı içerisinde davranışçılar öğrenim deneyimlerine bağlı bir davranış modeli benimserler. Bilinçaltı kişilik ya da erken çocukluk döneminden kaynaklı bilişsel gelişim modelleri yerine kişinin davranışlarını, temel olarak, diğer kişilerden aldığı tepkilere göre düzenlediğini ortaya koyarlar.

Davranışçı akım içerisinde, toplumsal öğrenme kuramı yandaşları, başta Albert Bandura olmak üzere, insanların şiddet içeren davranışlar sergileme yeteneği ile doğmadıklarını, yaşam deneyimleri sırasında saldırgan olmayı öğrendiklerini savunurlar.

Yukarıda bahsedilen yaşam deneyimleri içerisinde de, diğerlerinin bir amacı gerçekleştirmek için ortaya koydukları saldırgan davranışlar ya da televizyondaki kişiliklerin şiddet içeren davranışlar göstermelerinin ödüllendirilmesi sayılabilir.

Toplumsal öğrenme kuramı yandaşları şiddeti, model alma süreci içerisinde öğrenilen bir davranış olarak tanımlarlar ve şiddetin günümüz toplumlarında model alınan üç temel kaynağı olduğunu belirtirler(Siegel, 1989 ile Adler ve Mueller ve Laufer, 1991):

1. Aile ve aile üyeleri: Aile içindeki bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerinde şiddet, bir davranış biçimi halindeyse çocuklar da bu davranış biçimini benimsemektedirler.
2. Çevresel deneyimler: Şiddet içeren davranışlar içinde bulunulan çevrede, gündelik ve olağan bir şey halindeyse hatta geleneksel bir davranış biçimi şeklini almışsa, çocuk da şiddet davranışını kendi zihninde meşrulaştıracak ve bu biçimde davranacaktır.
3. Kitle iletişim araçları: Kitle iletişim araçlarında şiddet, görsel olarak yoğun bir biçimde yer almaktadır. Dahası bu şiddet kabul edilebilir bir davranış biçiminde sunulmaktadır. Örneğin, filmlerdeki ya da televizyondaki kahramanlar için şiddet içeren davranışlar sergilemek kabul edilebilir bir şeydir. Bu kahramanlar gösterdikleri davranış biçimi yüzünden asla hukuki bir sonuçla karşı karşıya gelmezler.

Sonuç olarak, toplumsal öğrenme kuramcıları şiddet ve saldırganlığın ortaya çıkmasında etkili dört faktör öne sürmektedirler(Siegel, 1989 ile Adler ve Mueller ve Laufer, 1991):

1. Tahrik edici bir olay ya da davranış: Fiziksel ya da sözel bir saldırı.
2. Saldırganlık yetkinliği: Saldırganlık diğer insanların tepkilerini gözlemleyerek, kişisel olarak ya da medyadan öğrenilir.
3. Beklenen sonuçlar: Saldırganlığın, sonuçta parasal olarak, öz saygı kazanmakla ya da diğerlerinin övgüsünü kazanmak biçiminde ödüllendirileceğine olan inanç.
4. Davranışın inançlarla olan tutarlılığı: Verili bazı durumların koşulları içinde saldırgan davranışın haklı ve uygun olduğu inancı.

Görüldüğü gibi, toplumsal öğrenme kuramcıları birey merkezli bir psikolojik yaklaşım yerine bireyin çevreyle etkileşimi üzerine yoğunlaşmışlardır. Ayrıca, Lombroso'nun doğuştan suçlusuna tam bir karşı çıkma da görülmektedir. İnsanların saldırganlığı öğrendiklerini öne sürmektedirler. Vurguladıkları diğer bir yön ise insanın saldırganlığı toplumsal yaşamları içinde, toplumsallaşma süreçleri içinde öğrenmeleridir. Ayrıca, kitle iletişim araçlarının etkisine de dikkat çekmişlerdir. Kitle

iletişim araçlarındaki şiddetin insanların şiddet davranışı göstermesi konusunda başat bir etken olduğunu belirtmektedirler.

3.3.6.5. Günümüzde Psikolojik Yaklaşımlar

Psikolojik yaklaşım genellikle temel insan davranış sorunlarına eğilir: “Suçlu kişilik var mıdır, çocukluk deneyimleri yetişkin suçluluğunu etkiler mi?” gibi sorulara cevap arar(Siegel, 1989, s.135). Günümüz psikolojik yaklaşımlarında birkaç farklı perspektiften bahsetmek olanaklıdır. Psikoanalitik perspektif erken çocukluk deneyimlerini ve bunların kişilik üzerine etkilerini araştırır. Davranışı yaklaşım, toplumsal öğrenme ve model alma üzerine vurgu yapar. Psikobiyologlar, insan kişiliği ve suçluluk ile biyolojik süreçler arasındaki bağla ilgilenir. Güncel ve yoğun çalışmalarda ise bilişsel perspektif yoğun olarak görülmekte ve eklektik bir yaklaşım tercih edilmektedir.

3.3.7. Toplumbilimsel Yaklaşım

Suç, ortaya çıktığı toplumun düzgülerini ve değerlerini sürdüren ya da meşrulaştıran kurumların da hesaba katılmasıyla değerlendirilmelidir. Çünkü suç, en temelde bazı “kurallara” aykırı davranışlar sergilemeyi ifade etmektedir. Suçu, insanlar, kurallar, düzgüler, değerlerle sarılmış ve birlikte duran bir toplum içerisinde işlerler.

Günümüz toplumları birçok alt kültürü yapısında barındırmaktadır. Bir alt kültürün değerleri diğerinininkine uymayabilir. Örneğin ge erkeklerin oluşturduğu bir çetede suç işlemek grupta saygınlık kazanmanın bir yolu haline gelebilir. Öyleyse, suçu anlamaya yönelik bir yaklaşım konunun toplumsal yönünü göz ardı etmemelidir.

Suç bir insan davranışıdır ve insanlar arasında gerçekleşir. Dolayısıyla suçun içindeki diğer öğeler olan, suçlu, kurban, kanun adamları gibi öğeleri göz ardı etmek olanaksızdır. Biyolojik ve psikolojik gibi birey temelli yaklaşımlar bu etkenleri hesaba katmamaktadır. Toplumsallaşma ve suçun ekolojik dağılımı gibi önemli etkenleri

kapsayan toplumbilimsel yaklaşım, günümüz modern yaklaşımlarının temelinde yer almaktadır.

Psikolojik ve biyolojik perspektifler, suçlu davranışın altında, suçlu insanı suçsuz insandan ayıran, fiziksel ve zihinsel nedenlerin yattığını varsaymışlardır. Başka bir deyişle, suçlunun kim olduğunu tanımlamaya ya da suçluların suç işlemelerine neden olan etkenleri ortaya koymaya çalışmışlardır. Fakat bahsedilen yaklaşımlar, neden farklı yerleşim yerlerinde farklı suç dağılımlarının ortaya çıktığı konusunda yeterli bir öneri sunmamaktadırlar. Ya da neden bazı gruplarda ya da farklı kültürel temele sahip topluluklarda farklı suçların farklı miktarlarda ortaya çıktığı sorununa değinmemektedirler.

Toplumsal yaklaşım, toplumsal çevre içinde suç oranlarındaki değişmelerin anlamını ortaya çıkarmaya çalışır. Ayrıca toplumsal kurumların, yapıların ve süreçlerin insan davranışı üzerindeki etkilerini açıklamak da toplumsal yaklaşımın alanında değerlendirilmektedir.

Suç ve sapkın davranış, büyük ölçüde, toplumun çoğunluğunun benimsediği varsayılan düzgüler, değerlerle ilgilidir. Zaman içerisindeki gelişmelerle farklılaşan toplumsal yapılarda düzgüler ve değer yargıları da kültür içerisinde değişime uğramaktadır. Farklılaşan toplum yapısı, ekonomik sistem, teknolojik ilerlemeler ve kültürel değişimler bireylerarası ve gruplar arası ilişkiler ile toplumsal yapıyı ve davranışları da etkilemektedir. Modern, sanayi ve sanayi sonrası toplumun grup içi ve bireylerarası ilişkilerde nasıl etkileri olabileceği fordizm, post fordizm, taylorizm, işbölümü gibi endüstri toplumu kavramlarının eleştirilerinde, yabancılaşma, yalnızlaşma kavramları sıklıkla vurgulanarak belirtilmiştir. Endüstri toplumuna geçişte, insan yaşamının ve insanın toplumsal yaşamı kavrayışının değişimini Daniel Bell, şu sözlerle kısaca özetlemektedir(aktaran, Oskay, 1981: 115): “Moral normlara karşı çıkma eğiliminin güç kazandığı... kültürde tutarlılığın ortadan kalktığı... sanat ve yaşam arasındaki farklılığın kalmadığı bu yeni toplumsal yaşamda, daha önceleri sadece hayallerde izin verilen eylem biçimlerine, cinayetlere, sapkınlıklara roman ve diğer edebiyat türleriyle... *yaşamın fantazy alanında* da yer verilmeye başlanmıştır”.

Başka toplumsal gelişmelerin de etkileri vurgulanmıştır. Örneğin, Siegel(1989) teknolojideki hızlı gelişme ve bunun toplumsal sistem ile suça etkisi arasında ilişki kurmaktadır. Teknolojik ilerlemenin bir sonucu olarak, hizmet ve teknoloji alanındaki gelişmelerle, beyaz yakalı işgörenlere, mavi yakalı işgörenler ya da tarım işgörenlerinden daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Eğitim eksikliği, ırkçı önyargılar ya da farklı toplumsal sınıfa üye olmak gibi işlerinde daha üst kademelere doğru hareket etme ihtimalleri neredeyse yok denecek kadar azalmıştır. Yukarıya doğru hareket azlığı ya da devlet destekli, yoksulluğu önleyici programların üretilmemesi, suç, yoksul kişiler için çekici bir çözüm haline getirebilmektedir. Başka bir deyişle, suç, toplumsal sınıf atlamak ya da refaha ulaşmak için bir merdiven işlevi görmeye başlayabilir. Bunda kapitalist, liberal toplumsal sistemin acımasız rekabet ortamı da eklenirse, her şeyin meşrulaşmaya başladığı, düzgülerin ve değer yargılarının farklılaştığı ya da tamamen ortadan kalktığı, dolayısıyla cezaların da belirlenmesinde hukuk sisteminin toplum tarafından kavranmasında ve uygulanmasında sorunların yaşandığı, suç cenneti haline gelmiş bir toplumsal yapıyla karşı karşıya gelinebilir.

Bireylerin diğer bireyler ya da gruplarla etkileşimlerinin de araştırılması, toplumsal boyutuyla suçun anlaşılması konusunda önemli bilgiler sağlamaktadır. Örneğin, kişilerin birbirleriyle, ya da belli bir grup içinde, aile, ya da arkadaşları ile olan etkileşimleri ve iletişimlerdeki dinamikler de suçla ilişkilendirilebilir. Bir toplumsal sınıfın bir başka toplumsal sınıfla olan ilişkisi ya da toplumun ekonomik ve hukuk sistemini kontrol eden güç yapısı da suç ile ilişkilidir.

Toplumsal yaklaşımları üç ana kamp içinde değerlendirmek mümkündür.

- Toplumsal yapı yaklaşımları
- Toplumsal süreç yaklaşımları
- Toplumsal çatışma yaklaşımları

3.3.7.1. Toplumsal Yapı Yaklaşımları

Toplumbilimsel yaklaşımın temelinde Quetelet ve Emile Durkheim'in katkıları görülür. Toplumsal yapı kuramları kampında ise kültürel sapkınlık kuramları, yapısal gerilim kuramı ve alt kültür kuramları en baskın kuramlardır.

3.3.7.1.1. Suça Toplumbilimsel Yaklaşımın Temelleri:

Quetelet Ve Emile Durkheim

Adolphe Quetelet (1796-1874) Belçikalı bir astronom ve fizikçidir. 1835'e doğru "toplumsal fizik" olarak adlandırılan bir toplumsal ölçümleme bilimini kurmuştur. İklim, yaş, mevsim, cinsiyet gibi toplumsal etkenlerin suç işlenmesine etkilerini araştırmak için matematiksel teknikler kullanan ilk toplumbilimcilerden biridir. Andre-Michel Guerry ile birlikte suç biliminde kartografik okul olarak da adlandırılan yaklaşımın kurucularındandır. Araştırmalarını 19. yy başlarında Fransa'da yapılan istatistik çalışmalar üzerinden yürütmüştür(Siegel, 1989 ve Mattelart & Mattelart, 1989).

Mattelart&Mattelart(1998:17), Quetelet'in, "Pascal'ın rastlantı geometrisinin habercisi olduğu olasılıklar hesabını kurumsallaştıran kişi" olduğunu belirtmektedirler. Onun sayesinde ölümden, denizcilikle ilgili zararlarda ya da yangınlarda kullanılan zarar teknolojisi ve olabilirlik mantığı siyasal alana aktarılmıştır.

Quetelet'in en önemli katkısı toplumsal güçler ile suç oranları arasındaki ilişkiyi ortaya koymasıdır. Örneğin, Quetelet'e göre suç oranları en çok yaz aylarında artış göstermektedir. Ayrıca, Fransa'nın güneyinde, heterojen bir nüfusun yaşadığı bölgelerde, fakir ve eğitimsiz insanların suç istatistiklerinde ağırlık gösterdiklerini ve suç ile alkollü içecekler arasında bir ilişki olduğunu da ortaya çıkarmıştır(Siegel, 1989).

Quetelet, toplumbilimsel yaklaşımın ilk temsilcilerinden biridir. Günümüzdeki yaklaşımların da temelini oluşturan suç ve toplumsal yapı arasındaki ilişkilerin varlığını da Quetelet ortaya çıkarmıştır.

Emile Durkheim(1858-1917) Bordeaux Üniversitesinde ve Sorbonne’da toplumbilim profesörlüğü yapmıştır. Bütün çalışmalarında, Fransa’da endüstri öncesi toplum yapısından, modern ve daha karmaşık toplumsal örgütlerin iş başında olduğu bir döneme geçişte istikrar ve düzenin nasıl sağlanabileceği üzerinde durmuştur. Düzen içinde, istikrarlı, ahlaki değerlere sahip bir toplumun ön koşullarının neler olduğunu ve toplumsal sorunlarını ortaya çıktığı şartları araştırmıştır(Beirne ve Messerschmidt, 1991).

Durkheim’in toplumsal düzenin kaynakları üzerine yaptığı araştırmaları sorunun diğer yönünü de gözler önüne sermektedir. Bu yön, toplumsal düzenin sağlandığı bir düzenin koşulları araştırılırken, toplumsal bir düzenin olmadığı ya da bozulduğu durumlarda, bu durumların bir semptomu olarak suç sapkınlığının artışıdır. Durkheim’in düşünceleri suç ve sapkınlık konusunda ne tutucu ne de Fransa’da o dönemdeki anarşist, Marxist akımların devrimci taleplerine karşı önyargılıdır(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 325).

Durkheim’in en önemli saptaması suçun “normal ve gerekli” bir şey olduğunu savunduğu saptamasıdır. Durkheim’e göre suç toplumdaki farklılıklarla bağlantılıdır. İnsanları birbirinden farklıdır ve ihtiyaçlarını karşılamak için de birçok farklı yöntemler seçmeleri ve bu kişilerden bir bölümünün de suçu seçmesi “normal” olarak değerlendirilmelidir. İnsanlar arasındaki farklılıklar var olmaya devam ettiği sürece suç da toplumsal hayatın vazgeçilmez bir parçası olmaya devam edecektir(Siegel, 1989).

Durkheim’e göre, suç norma ve farklılıkların olduğu bir toplumda vazgeçilmez olmasının yanında ayrıca “yararlıdır”da. Çünkü suç da kanun ve ahlakın normal evriminden ayrı düşünülemez. Eğer suç, bir hastalık değilse o zaman ceza da bir ilaç olma özelliği taşımamalıdır. Bu yüzden suç ve cezanın doğası, yanlış yapmak ve bunun cezalandırılmasının daha derinlerinde bir yerlerde aranmalıdır. Eğer bir toplumda hiç suç yoksa, bir başka deyişle, toplumsal düzgülerin dışına hiç çıkılmıyorsa bu, toplumun ya da toplumsal bilincin otoriteye tam teslimiyetinin bir ifadesidir. Hiç suçun olmadığı bir toplum aşırı bastırılmış bir toplumdur(Beirne ve Messerschmidt, 1991).

Durkheim'in düşünceleri suç biliminde Chicago Okulunu etkilemiştir. Ayrıca, Merton'un anomi, toplumsal yapı ve Hirchi'nin kontrol ve suç kuramlarında da etkisi gözlenebilir. Durkheim, verili bir toplumda, suçun miktarı ve suç türlerinin o toplumun nasıl örgütlendiği ile ilişkisi olduğunu göstermiştir. Durkheim'e göre toplumlar tarihsellik bağı ile anlaşılmalıdır. Suç ise kişilerin biyolojik veya psikolojik özellikleri ile sınırlı bir alanda değil toplumbilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Çünkü, suç toplumsal örgütlenme biçiminden doğan normal ve gerekli bir davranış biçimidir((Beirne ve Messerschmidt, 1991).

3.3.7.1.2. Kültürel Sapkınlık Kuramı

Toplumsal yapı kuramları bir bireyin neden suç işlediğini anlamak yerine suç oranlarının neden bazı bölgelerde diğerlerine göre daha fazla olduğu sorununa yönelmişlerdir.

Kültürel sapkınlık kuramı yandaşları, suç oranlarının şehirdeki alt sınıf grupların yaşadıkları yerlerde daha yüksek olduğunu öne sürmektedir. Bunu sebebi olarak ise belirtilen alanlarda yaşayan insanların özgün, bağımsız bir değerler sistemine sahip olmalarını göstermektedirler. Bu değerler sistemi belirtilen grupları orta sınıf değerleri ve kuralları ile çatışma içine sürükler. Alt sınıf değerleri sert olmak, korkusuz olmak, otoriteye karşı saygısız davranmak, bugün için yaşamak gibi davranışları onaylar. Bu değerler nesilden nesile aktarılmaktadır(Siegel, 1989).

Kültürel sapkınlık kuramına göre alt sınıf üyeleri alt sınıfın değerlerine bağlı davranarak, onun kültürünü kabullenerek toplumsallaşırlar. Alt sınıfın bu değerler sistemine ve kültürüne uymakla, geleneksel toplum yapısının değerleriyle bir çatışma ve suç davranışı kaçınılmaz bir davranış biçimi haline gelmektedir.

Chicago Üniversitesindeki Sosyoloji Bölümü, kültürel sapkınlık kuramının ortaya çıktığı birimdir. 1892'de Albion Woodburg Small ile başlayan çalışmalar W.I. Thomas, Robert Ezra Park ve Ernest W. Burgess ile devam etmiştir. 1916'da Robert Park, şehir hayatının tanımlanması ve gözlemlenmesi için antropolojik yöntemleri ilk kez

kullanmıştır. Yerleşim yapısının nasıl geliştiği, buralardaki sorunları önlemek için nasıl toplumsal politikalar uygulanması gerektiği gibi sorunlara çözüm bulmaya çalışmıştır. Chicago okulu yöntemleri suç üzerine araştırma yapan birçok araştırmacı için yol gösterici olmuştur(Siegel, 1989).

3.3.7.1.3. Yapısal Gerilim Kuramı

Kültürel sapkınlık kuramından en büyük farkı alt sınıfların kültürel yapılarının ve değerlerinin orta sınıf değerleri ile arasındaki benzeşme veya farklılaşmaları konusundadır. Kültürel sapkınlık kuramında, alt sınıfın kendine özgü kültürel yapısı ve değerleri ile orta sınıf değerleri çatışmakta, böylece alt sınıf üyeleri kendi değerleri ile davranınca doğal olarak orta sınıfın değerleri ile çatışmakta ve suç ortaya çıkmaktadır. Yapısal gerilim kuramına göre ise birçok kişi benzer değerleri ve amaçları savunmaktadır. Fakat, bunları gerçekleştirmek yetkinlikleri sosyo-ekonomik sınıf yapıları ile sınırlanmıştır. Buna göre suç, insanların –benzeşik olan- toplumsal ve finansal amaçlarına ulaşamamalarından doğan kızgınlık ve kırgınlıktan doğmaktadır. Orta ve üst sınıfta sınırlama ve gerilim yoktur. Çünkü, eğitim ve toplumsal prestij olanakları ulaşılabilir durumdadır. Alt sınıfta gerilim vardır çünkü amaçlarını gerçekleştirmek için neredeyse tüm meşru ve kabul edilebilir yollar kapalıdır. Bu yüzden bireyler amaçlarını gerçekleştirmek için sapkın yöntemler kullanabilirler ya da toplumsal olarak kabul edilmiş amaçları reddedebilirler ve bunlar kendi amaçlarıyla yer değiştirebilirler(Siegel, 1989).

3.3.7.1.4. Merton'un Anomi Kuramı

En çok bilinen yapısal gerilim kuramı Merton'un anomi kuramıdır. Merton, Durkheim'in anomi kavramını Amerikan toplumuna uyarlamıştır. Anomi kavramı önce Durkheim tarafından ortaya atılmıştır. Durkheim, bu kavramı herhangi bir grup veya toplumdaki değersizlik, düzensizlik(normsuzluk) durumunu tanımlamak için kullanmıştır. Durkheim'e göre anomik koşullar, varolan toplumsal yapının bireylerin istek ve arzuları üzerinde bir kontrol sağlayamadığı ya da kontrolünü devam ettiremediği durumlarda ortaya çıkarlar. Bu durumlar doğal ya da ekonomik bunalım,

savaş gibi insani nedenlerle ortaya çıkabilir. Merton'a göre tüm modern kültürlerde, birbirleriyle etkileşim içindeyken anomik koşulları potansiyel olarak barındıran iki öge vardır: Kültürel olarak tanımlanan amaçlar ve bunları elde etmek için toplumsal olarak kabul gören araçlar. Kültürel olarak tanımlanan amaçlar toplumun tüm üyeleri için meşru amaçlar olarak ele alınır. Bunlar elde edilmek için çaba harcamaya değer şeylerdir. Toplumsal olarak kabul gören araçlar ise, düzenlemeler, kontroller gibi bu amaçların peşinden gitmek için çeşitli prosedürlerdir ve kurumsallaştırılmış araçlar ya da düzgüler olarak adlandırılırlar(Siegel, 1989 ve Beirne ve Messerschmidt, 1991).

İstikrarlı, düzenli bir toplumda yukarıda belirtilen iki öge birbiri ile mantıklı bir uyum içindedir. Başka bir deyişle toplumdaki bireylerin amaçlarına ulaşmaları için meşru yolları vardır ve açıktır. Amaçlar ve araçlar arasındaki uyumsuzluk veya yetersizlik toplumda gerginliğe sebep olur. Bu bakış açısına göre suçun kökleri toplumsal yapıda gizlidir.

Anomi kuramı, suç oranlarındaki farklılaşmaları çözmekte fayda sağlamasına rağmen, anomik bölgelerde neden bazılarının suç işleyip diğerlerinin işlemediğini ya da suçlulardan birinin soygunu tercih ederken diğerinin neden cinayeti tercih ettiğini cevaplamakta yetersiz kalmaktadır.

3.3.7.1.5. Alt Kültür Kuramları

Alt kültürler, benzer düşünceler ve değerleri olan, destek, savunma ve karşılıklı yardım için bir arada bulunan bireyler topluluğunu ifade etmektedir. Bir kültürel yapı içinde ayrıık ögeler olarak değerlendirilebilecek olan alt kültürler, geleneksel kültürün bazı özelliklerini ve değerlerini benimsemekle birlikte çoğunluğu reddederler.

Alt kültür kuramları, alt sınıfların ve özellikle gençlerin, geleneksel toplumda yabancılaşmaları yüzünden gerilim yaşadıklarını varsayar. Bu kişiler gerekli eğitim, aile desteğinden yoksun ve orta sınıf standartlarınca öngörülen başarı ölçütlerini sağlamakta eksiklikler yaşarlar. Bu eksiklikleri telafi etmek amacıyla da kendilerini önemli ve başarılı hissetmeleri fırsatını içinde barındıran bir alternatif yaşam biçimini tercih

ederler. Bu alternatif yaşam biçimi, şiddet ve suç, statü, zenginlik ve onur kazanmak için bir araç olarak gören ve bir davranış biçimi olarak benimsemiş bir grubun yaşam biçimi olabilir. Böylelikle birey, katıldığı grubun kuralları ve değerleri içinde eksiklerini telafi etme amacını taşıırken suç da bir davranış biçimi haline getirmektedir(Siegel, 1989).

Alt kültür modeli ve kültürel sapkınlık kuramları bir benzeşiklik gösterebilir de bazı noktalarda ayrılırlar. Kültürel sapkınlık kuramları suç oranının yüksek olduğu alt sınıf bölgelerindeki insanların kendi değer yargılarını ve düzgülerini kendilerinin geliştirdiklerini önerirken alt kültür kuramları; dürüstlük, arkadaşlık, vatanseverlik gibi ortak değerler açısından sınıflar arasında çok fazla bir bakış açısı farklılığı olmadığını savunur. Bununla birlikte, alt kültür kuramı yandaşlarına göre, alt sınıf üyeleri başarıya ulaşmak için yollarının kapalı olduğunu ya da kapatılmış olduğunu düşündükleri için geleneksel değerlerden uzaklaşıp alternatif yaşam biçimlerine yönelmektedirler.

Üst sınıf amaçlarını, kendi amaçları olarak da benimserken alt sınıfın bu amaçlar için yetersiz olan araçlarına sahip alt sınıf gençleri, özgüven ve başarı için alternatif yollar aramaya başlarlar. Bunun için bir yöntem kendileri gibi düşünen ve geleneksel toplumun kendilerine sağlamadığı desteği sağlayacak arkadaşlar bulmalarıdır. Böylesi bir alt kültür grubu, üyelerine karşılıklı bir destek olma, ait olma duygusu ve saygı sağlar. Bir yandan da onları yetişkin suçluluk hayatlarına hazırlar. Alt kültür kuramları bu yüzden alt sınıf genç suçluların, yetişkin suçlular olmalarına kadar geçen gelişmeler üzerine odaklanmışlardır(Siegel, 1989).

Bu yaklaşım da yeni açılımlar getirmesine rağmen orta sınıf suçlarının açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Mantıklı, akılcı ve kar amacıyla işlenen suçları da göz ardı etmektedir.

3.3.7.2. Toplumsal Süreç Yaklaşımları

Toplumsal yapı kuramları, toplumsal yapının insanların davranış kalıpları üzerindeki etkileri üzerine yetkin açıklamalar geliştirmiş olsalar da hala bazı açık noktalar kendini göstermektedir. Örneğin, alt sınıftan insanların yaşadığı bölgelerde bir

başka deyişle orta sınıf standartlarının belirlediği amaçlara ulaşmak için yeterli yolları olmayan ya da bu yolların engellenmiş olduğu bir yapıda tüm alt sınıf üyeleri suça yönelmemektedir. Bir çoğu hırsızlık, soygun, uyuşturucu gibi suçlara bulaşsa da bazıları yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için, çok çalışmak, kanaat etmek gibi yolları tercih etmektedir. Bu durumu kavrayabilmek için bazı araştırmacılar toplumsal süreçlere yönelmişlerdir.

Toplumsal süreç yaklaşımını benimseyen araştırmacılara göre, suçluluk, bireyin toplumsallaşmasının, birçok örgüt ve kurum ile sosyopsikolojik etkileşiminin ve toplumsal sürecin bir işlevidir. İnsanlar; zayıf aile ilişkileri, arkadaş grubu baskısı, eğitim eksikliği ya da eğitimdeki başarısızlıkları gibi birçok bakı ile suça yönelebilirler. Tüm insanlar, yaşamlarında seçtikleri yollarda suçlu olma potansiyelini taşımaktadırlar.

Toplumsal süreç kuramcıları gençlerin toplumsallaşmaları ve aile ilişkiler, arkadaş grubu baskısı, eğitim sorunları gibi gelişimsel etkenleri tanımlamak amacını gütmektedirler.

Toplumsal süreç kuramları içinde, toplumsal öğrenme kuramı, farklılaşmış birlik kuramı, kontrol kuramları ve beyaz yakalı suç konuları ele alınmıştır.

3.3.7.2.1. Toplumsal Öğrenme Kuramları

Toplumsal öğrenme kuramında suç; düzgülerin, değerlerin ve suç davranışının öğrenilmesi sürecinin bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal öğrenme içinde, bir arabanın nasıl soyulacağı, çeşitli hırsızlık teknikleri, uyuşturucu trafiğinde sürecin nasıl işlediği gibi bazı suç davranışlarının teknik ayrıntılarının öğrenilmesi de yer alabilir. Ayrıca, suçlu davranışın içsel olarak nasıl meşrulaştırılacağı ya da suç davranışından doğan suçluluk ve utanma duygularıyla nasıl başa çıkılacağı da öğrenilebilir.

Toplumsal öğrenme kuramının kökleri Gabriel Tarde'ye(1843-1904) kadar geri götürülebilir. Tarde'ye göre suç da diğer tüm toplumsal görüngüler(fenomen) gibi taklit

süreci tarafından etkilenmektedir. Taklit yada örnek alma süreci yalnızca bireysel düzeyde ortaya çıkmaz. Tersine, toplumsal bir bağlamda ortaya çıkar. Tarde, suç dağılımının yukarıdan aşağıya doğru bir yön izlediğini savunmaktadır. Kitleler toplumsal olarak üstlerinde yer alanların düşüncelerine, örnek almak yoluyla bağlıdırlar. Böylece suç içten dışa ve yukarıdan aşağıya doğru örnek alınmakta, taklit edilmektedir. Alkol, sigara alışkanlığı, ahlaki bozulma, siyasi cinayetler, kundaklama kaynağını hep feodal soyluluktan alan ve örnek almak yoluyla kitlelere taşınan suçlardır. Suç güçlülerden güçsüzlere, şehirlerden kırsal alanlara doğru örnek alınarak yayılır(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 322-324).

Şehirleşme de Tarde için önemlidir. Örnek alma yoluyla artan suç oranının en çok artış gösterdiği yerler şehirlerdir. Tarde'ye göre, şehirler, hırsı ve açgözlülük güdüsüyle işlenmiş cinayetlerin de en çok olduğu bölgelerdir. Kurbanlar ise katillerine tamamen yabancıdırlar. Fransa'da geleneklerin en çok bozulmaya uğradığı yerler şehirlerdir. Psikolojik etkenlerin suç ile en yoğun ilişki içinde olduğu yer de şehir hayatıdır. Ayrıca, kolektif kitlesel suç davranışları da örnek alınarak suç oranlarının artmasında etkili olmaktadır(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 323).

3.3.7.2.2. Farklılaşmış Birlik Kuramı

Edwin H. Sutherland, farklılaşmış birlik kuramını ilk kez 1939 yılında, *Principles of Criminology* adlı yapıtında açıklamıştır. Sutherland akademik kariyerine ekonomipolitik ve siyaset bilimi alanlarında başladığı için çalışmalarında da bu yönde bir eğilim belirlemektedir.

Sutherland'ın farklılaşmış birlik kuramı, Tarde'nin örnek alma kuramından, Chicago okulunun toplumsal örgütsüzlük kavramından ve toplumsal etkileşimde anlamların önemini vurgulayan George Herbert Mead ile W.I. Thomas'ın düşüncelerinden destek almaktadır. Burada özellikle Mead'in düşünceleri büyük önem taşır. Mead'in kuramında, bir bilişsel etken olarak anlamların davranışı belirlediği varsayılmaktadır. Bir insanın hayatındaki toplumsal ve ekonomik durum, işsizlik, ırk ayrımcılığı, çevrenin baskısı ya da yetersiz eğitim almak gibi yaşam deneyimleri farklı

insanlar için farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Bu sebeple Mead, anlamı davranışın açıklanmasında merkezi bir etken olarak görür ve anlamların çeşitli psikolojik ve toplumsal koşullarda bireyler için ne ifade ettiklerinin anlaşılmasının önemini vurgulamıştır(Beirne ve Messerschmidt, 1991: 382).

Sutherland'ın farklılaşmış birlik kuramının temel prensiplerini şöyle sıralamak mümkündür(aktaran, Siegel, 1989: 193-194):

Suç davranışı öğrenilen bir davranıştır: Bu prensip Sutherland'ın yaklaşımında, doğuştan suçlu olma ya da genlerle aktarım gibi önermelere karşı çıktığını göstermektedir. Ayrıca, suç davranışı eğer öğrenilen bir davranışsa, o zaman, okumak, yazmak, resim yapmak gibi davranışlarla da aynı biçimde sınıflandırılabilir.

Suç davranışı diğer insanlarla etkileşimle bir iletişim süreci içinde öğrenilir: Bir kişi yalnızca suç oranının yüksek olduğu bir çevrede bulunarak ya da düşük IQ sahibi olması yüzünden veya aile sorunları gibi karakter özellikleri ile suçlu olmaz. Suçlular, onlara suç konusunda birer öğretmenlik ya da rehberlik eden diğerleri ile etkin bir paylaşım süreci sonunda suç davranışını öğrenirler. Bu düşünceye göre de suçluluk, diğerlerinin yardımı olmadan ortaya çıkarılamaz.

Suç davranışını öğrenmenin önemli bir kısmı yakın kişisel gruplar içinde olur: İnsanların en yakın ilişki içinde oldukları toplumsal gruplar, -aile, arkadaşlar gibi- onların sapkın davranış ve tutumları öğrenmeleri üzerinde en çok etkisi olan gruplardır. Ayrıca, suç davranışını öğrenmek iki düzeyde gerçekleşmektedir: Birincisi, bazen oldukça karmaşık olabilen suç işleme tekniklerini öğrenmek ve ikincisi güdüler, tutumlar ve meşrulaştırma ile ilgili yönlendirmeleri öğrenmek. Bu süreçlerde belirtilen yakın gruplar içindeki iletişim, bireyler üzerinde, televizyon veya sinema gibi diğer iletişim biçimlerinden daha etkilidir.

Toplumsal kurallara herkes aynı tepkiyi vermez ve insanlar kurallara uymak konusunda kendileriyle aynı biçimde düşünen insanlarla temas halinde olmayı tercih

3.3.7.2.3. Beyaz Yakalı Suçlar

Sutherland'ın suç araştırmaları alanına yaptığı katkı farklılaşmış birlik kuramı ile sınırlı değildir. Beyaz yakalı suç kavramı ve açıklamaları çok daha önemli bir etki yaratmıştır.

1930'ların ortalarına kadar araştırmacılar tüm güçlerini fakir insanların işledikleri suçlar üzerine yoğunlaştırmışlardı. Oysa, Sutherland'a göre resmi istatistikler, birçok örnek olaş çalışması, suçun toplumsal dağılımı üzerine bozundurulmuş bir resim sunmaktaydı. Sutherland'a göre, sosyo-ekonomik açıdan üst sınıflar daha fazla olmasa bile en az alt sınıflar kadar suç işlemekteydi(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991: 388-389).

Sutherland, *beyaz yakalı suç*: “Çalıştığı iş bakımından yüksek bir toplumsal statüye ve saygıya sahip bireyler tarafından işlenen suçlar olarak tanımlamaktadır. Daha üst sosyo ekonomik sınıfların daha fazla suç işleme eğiliminde olduklarını da tanımının arkasına eklemektedir. Örneğin, o dönemde Amerika'daki bankaların yüzde yetmiş sekizi bankacılık kanunlarını çiğnemiştir. Federal Ticaret Komisyonuna göre ise ticari rüşvet bir çok endüstride alışılmış ve yaygın bir suç halindedir. Sutherland'a göre beyaz yakalı suçların topluma maliyetleri geleneksel biçimde suç sorunu olarak adlandırılan suçlardan kat kat daha fazladır(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991)

Sutherland, yirmi yıl süren araştırmasında birçok endüstriden birçok şirketin en kötü şirket suçlarını işlediğini ortaya çıkarmıştır. Bu suçların topluma maliyeti alt sınıf suçlarına bakarak çok yüksektir. Belirtilen araştırmanın istatistiklerine dayanarak Sutherland, şirketlerin birçoğunun karlarını daha da yükseltmek amacıyla müşterilerine, rakiplerine, çalışanlarına ve devletin kendisine karşı birçok suç işlediğini göstermiştir(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991).

3.3.7.2.4. Kontrol Kuramları

William Goldin'in "*Lord of the Flies*" adlı kitabında bir grup çocuk, kendileri için kurallar koyan, onları kontrol altında tutan, öğretmenleri, aileleri gibi otoritelerden çok uzakta, medeniyetin olmadığı bir adaya düşerler. Tartışırken, Ralph, hepsinin bir ağızdan konuşmasının doğru olmayacağını, kendisinin konuşmak isteyen elindeki midye kabuğunu vereceğini böylece yalnızca o kişinin konuşacağını, konuşmak isteyenlerin ise aynı okuldaki gibi ellerini kaldırmaları gerektiğini söyler. Bunun üzerine Jack ayağa kalkıp şöyle bağırır:

- Artık kurallarımız var! Hem de çok fazla (aktaran, Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Fakat, yalnızca kuralların olması grubun barış içinde bir varoluşunun garantisi değildir. Yapısal gerilim kuramcıları insanların neden bazı düzgüleri ve kuralları ihlal ettiği üzerine yoğunlaşırlarken, kontrol kuramı yandaşları insanların neden kurallara uyduğu sorunsalı ile ilgilenir. Birçok insan, aile sorunları, eğitim forumları, sosyo-ekonomik koşullar, gruplar arasındaki etkileşim vb. sebeplerle suç işlerken, birçok insan da suç işleyerek toplumun önediği amaçlara ulaşmak yerine, çalışmak ve kurallara düzgülene uymak yolunu tercih etmektedir. Bu insanların kurallara uymalarına neden olan toplumsal güçler ve mekanizmalar kontrol kuramları için önemlidir.

3.3.7.2.5. Hirchi'nin Kontrol Kuram

Travis Hirchi'nin kuramı toplumsal kontrol kuramlarının en baskın olanıdır. Hirchi kendinden önceki kuramları ve çalışmaları değerlendirirken bunların; suç davranışının sebebini aile sorunları, ırk, cinsiyet, toplumsal sınıf, çevre gibi bir çok etkene bağlı olarak açıklamaya çalıştığını fakat tüm bu etkenler suç davranışı ile belli bir ilişki içinde olsalar da, suç davranışına bu etkenlerin sebep olduğuna dair kesin bir kanıt olmadığını savunmaktadır(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991).

Hirchi'ye göre toplumun farklı tabakaları geleneksel toplumsal düzgü ve davranışlarla çatışan, kendilerine özgü ve farklı değer ve düzgülere sahip değildir.

Bunun yerine farklı toplumsal tabakalar genel değer düzgünlere farklı tepkiler göstermemektedirler. Böylelikle, ister üst sınıftan ister alt sınıftan olsun, insanlar ve toplum arasındaki bağlar zayıflayınca suç davranışı kolayca ortaya çıkabilmektedir. Fakat insanlar, suç davranışının onların arkadaşları ile, aileleri ile önemli toplumsal kurumlar ile ilişkilerine düzeltilemez ve geri alınamaz zararlar verebileceği korkusuyla suç işlemekten çekinirler. Öyleyse, toplumsal bağlar ne denli güçlü ise suç işlemek olasılığı da o oranda azalmaktadır(Siegel, 1989).

Bahsedilen, toplumsal bağlar dört ana öge altından incelenmektedir:

1. Aile, okul ve arkadaş çevresine sağlılık
2. Geleneksel davranış çizgileri içinde kalmak
3. Geleneksel etkilere dahil olmak
4. Geleneksel değerlere olan inanç(aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991; 429).

Kontrol kuramcıları, bu bağların öğelerinin yukarıdaki gibi açıkça ve basitçe ortaya konulmalarına ve böylece kuramın(örneğin, bir biçim aile oku ve arkadaş çevrelerine bağlılığının onun buralara katılımıyla ölçülebilmesi gibi)bilimsel bir ölçümlemeye imkan tanınması ya da tüm toplumsal sınıflara uyarlanabilmesi gibi güçlü yanlar barındırsa da belirtilen toplumsa bağların nasıl yapılandığını veya neden zayıfladığını ve bu öğelerin birbirlerine göre ne derecede önemli ya da önemsiz olduğunu açıklayamamaktadır.

3.3.7.3. Toplumsal Çatışma Yaklaşımları

Bilimsel gelişmeleri tarihsel olaylardan ayrı düşünmek imkansızdır. Marxist temelli yaklaşımlar toplumbilimde uzun süredir yerini ve önemini korumaktaysa da suç araştırmalarında ve kuramlarında böylesi yaklaşımların ortaya çıkışı 1960'ların özel koşullarına çok şey borçludur. 1960'larda gençler, siyahlar, kadınlar gibi birçok grup ulusal politikaların şekillenmesinde söz sahibi olmak isteyince, hemen hemen tüm dünyada geleneksel değerler köklerinden sarsılmaya başlamıştı. İnsanlar siyasal talepleri ile gerçekler arasındaki açığı fark etmişlerdi. Batı dünyasında siyahların, üst

sınıfa atlamak için çok az imkanları vardı, kadınlar evlerine kapatılmıştı ve baskı altındaydılar, politikacıların karar verdiği savaşlarda birçok genç hayatını kaybetmişti.

Böyle bir ortamda bazı suç bilimcileri de, suçu, suçlunun karakter özellikleri ya da toplumsal yapı ile açıklamaya çalışan kuramlardan uzaklaştılar. Bu araştırmacılar ve bilim adamları çalışmalarında, insanların, yalnızca içsel özellikleri yüzünden değil, iktidar sahibi olan hata adalet sistemi içinde yer alanlar yüzünden suçlu olduklarını ortaya koymaya çalıştılar(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Toplumsal çatışma yaklaşımları başlığı altında bu çalışmada, yaftalama kuramı ve çatışma kuramına yer verilmiştir.

3.3.7.3.1. Yaftalama Kuramı

Yaftalama kuramcıları suçu veya sapkınlığı bir suçlu bireyin ya da grubun özelliği olarak değil suçlu olanlarla olmayanlar arasında bir etkileşim süreci olarak değerlendirmektedirler(Giddens, 2000: 189). Öyleyse suçun anlaşılması için bazı insanlara neden ve nasıl suçlu yaftası yapıştırıldığıнын araştırılması önemli görünmektedir.

Üzerinde uzlaşmış ve kendi için suç olma özelliği taşıyan bir suç davranışı bulunmadığı daha önce belirtilmişti. Bütün toplumlarda, adam öldürmek, hırsızlık, tecavüz gibi suçların varlıkları gözlenebilse bile bunlar kültüre ve zamana göre farklılık göstermektedir. Örneğin, tüm toplumlarda adam öldürmek suç olarak değerlendirilse bile savaş zamanında bu davranış alkışlarla karşılanmaktadır. Bu durumda suçu, toplumdaki geleneksel ahlak üzerine tanımlamalar getirebilen, güçlü kesimlerin ya da yasa ve düzeni sağlayanların suç ve sapkınlık kategorileri olarak değerlendirmek olanaklıdır. Bu yaftalama süreci, farklı sapkınlık kategorileri kullanılarak bir toplumda, varlıklılar tarafından yoksullara, erkekler tarafından kadınlara, yaşlılar tarafından gençlere, etnik çoğunluklar tarafından azınlıklara uygulanmaktadır(Giddens, 2000).

Yaftalama kuramının önemi temel varsayımında yatmaktadır. Bu varsayıma göre, hiçbir davranış yapısı gereği suç niteliği taşımamaktadır. Suç ve suçluluğun tanımı güçlüler tarafından yasaların düzenlenmesi ve adalet ve kolluk kuvvetleri yoluyla gerçekleşmekte ve uygulanmaktadır.

Yaftalama kuramına da bazı eleştiriler yöneltilmiştir. Örneğin, bu kuramın suç olarak tanımlanan davranışlara bireylerin yönelmesindeki nedenleri açıklamakta yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca, yaftalamanın suç davranışı arttırmak gibi bir etkisinin varlığı bilimsel olarak açıklanmış da değildir(Giddens, 2000).

Eleştirilere rağmen, suç davranışının toplumsal boyutunu ortaya koyması ve yalnızca suçluları merkeze alan bir yaklaşım yerine suçlular ve suçlu olmayanlar arasındaki, göz ardı edilmiş etkileşimi öne çıkarması bakımından önemli bir kuramdır. Ayrıca, toplumdaki güç odaklarının ve dengelerinin her toplumsal görüngüde olduğu gibi suç konusunda da yerini almasında katkı sağlamıştır.

Yönetenler ve yönetilenler, güçlüler ve güçsüzler alt sosyo-ekonomik sınıflar ve üst sınıflar arasındaki bu etkileşim ve çatışmayı temel alan diğer bir kuram ise çatışma kuramıdır.

3.3.7.3.2. Çatışma Kuramı

Çatışma kuramı 1960 ve 1970'lerde popülerlik kazanmıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalarda, resmi suç istatistiklerinin gösterdiğinden farklı olarak suçun toplumsal yapıdaki dağılımında alt ve üst sınıflar arasında daha eşit bir dağılım olduğu önerilmiştir. Eğer bu durum doğru ise orta sınıfın suça katılımı kayıt dışı kalmaktadır. Fakat alt sınıfların işledikleri suçlar istatistiklere kayıt edilmekte ve kanunen de adalet sistemice cezalandırılmaktadır. Suç bilimcileri de adalet sistemini orta sınıf kontrol etmeye ve statükoyu korumaya yarayan bir sistem olarak görmeye başlamışlardır(Siegel, 1989).

Yaftalama kuramı yandaşları, toplumda bazı kesimlerin kurallar koyduğu ve bazılarının da bu kuralları bozduğu toplum üzerine odaklanmışlardı. Çatışma kuramı yandaşları ise bunu bir adım ileri götürerek araştırmalarının odağına kural yapma sürecinin kendisini aldılar. Temel varsayımları iktidar için mücadele etmenin insan varoluşunun temel özeliği olduğuydu. Bu mücadele içerisinde iktidar kazanmanın bir yolu olarak birçok çıkar grubu kuralı ve kanunların yapımı ile uygulamasında etkinlik elde etme çabasıydılar(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Çatışma kuramının daha iyi anlaşılması için daha önce bahsedilmiş olan uzlaşma kuramı ile karşılaştırmak etkili bir yoldur. Uzlaşım kuramı daha önce de bahsedildiği gibi, toplumdaki bazı bireylerin bazı davranışları toplumun varlığı için bir tehdit olarak görmesi ve toplumdaki bireylerin çoğunluğunun bu görüşü benimsemesi ve bir uzlaşım içerisinde hareket etmesi olarak açıklanabilir. Uzlaşım modelinde toplumun genelinde doğru ve yanlış üzerine bir uzlaşım olduğu varsayılır. Kanunlar ise bu üzerinde uzlaşmış değerlerin yazılı halidir. Bentham'ın faydacılığından da yararlanarak, uzlaşım kuramı, toplumu, istikrarlı bir bütün olarak görür ve kanunların da, toplumdaki en çok bireyin en fazla ihtiyacını en az şeyi feda ederek korumak ve sağlamak amacıyla varolması gerektiğini savunmaktadırlar(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Çatışma kuramı ve uzlaşım kuramı arasındaki çatışma, Plato'nun Devlet ve Aristo'nun Politika kitaplarındaki farklı siyaset yorumlarına kadar geri götürülebilir. Modern zamanlarda ise çatışma kuramı ve uzlaşım kuramı arasındaki çatışmanın üç temel soru üzerinde geliştiği görüşmektedir: Toplumsal bir düzen nasıl sağlanabilir? İktidarın doğası nedir? Otoritenin doğası nedir? Bu sorulara iki farklı kuram tarafından verilen cevaplar da; insanın doğası nedir? Toplumsal eşitsizliğin sebebi nedir? Gibi sorulara yol açmıştır8beirne ve Messerschmidt, 1991).

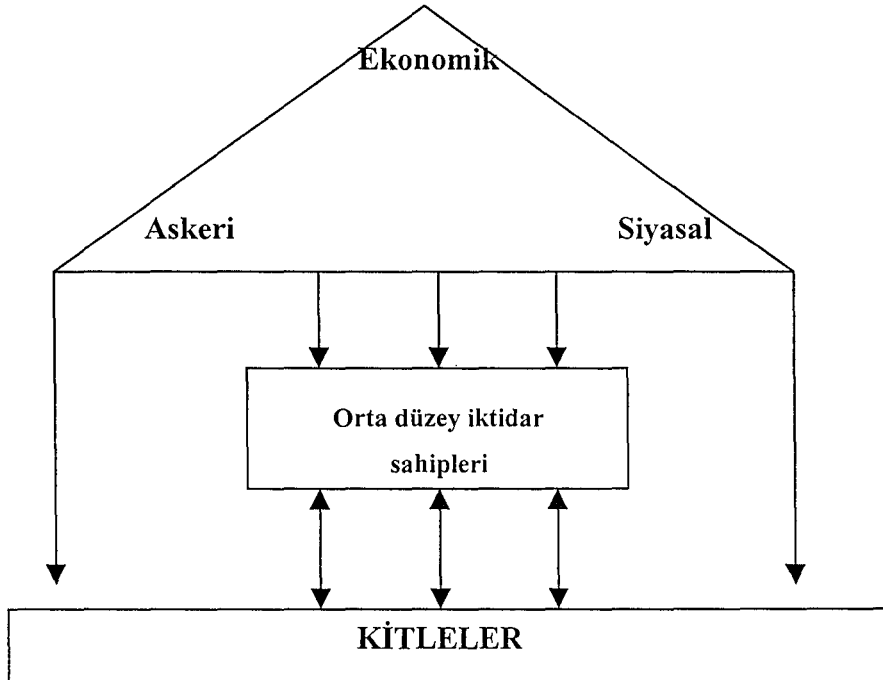
Çatışma kuramcılarına göre, eğer toplumdaki insanların çoğunluğu hakim değerler sistemi üzerinde uzlaşmış durumda olsalardı toplumda bu denli sık isyan, bu denli çok suç ve hapisanelerde bu denli çok suçlu olmazdı. Eğer adalet sistemi ve kanunlar toplumun kolektif çıkarını temsil ediyor olsaydı bu denli çok ihlal edilmezdi. Demek ki, uzlaşımçı görüşün aksine , kanunlar kolektif bir iyilik için varolmaktan çok

uzaktır. Bunun yerine kanunlar, iktidar sahiplerinin çıkarlarını temsil etmektedirler(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

Bir toplumdaki siyasal iktidarı ellerinde bulunduranlar iktidar sahipleridir. Çatışma kuramcıları, iktidara sahip olanların diğerlerini bulundukları durumda tutmak için çaba sarf ettiklerini belirtmektedirler.

Kanunlar ise iktidara sahip olan bu azınlığın çıkarları doğrultusunda değerlendirilmektedir. Bu azınlık, değerleri şekillendirmekte ve bu değerler de kanunları şekillendirmektedir. Çatışma kuramının temelini oluşturan araştırma ve yazıların birçoğu modern toplumlardaki toplumsal eşitsizliğin kaynaklarını ve doğasını araştıran yazılardır. Çoğu toplumsal çatışmanın kaynağında siyasal otorite üzerinde etki yaratmaya çalışan çıkar gruplarının çatışmasının yattığını belirtmektedirler. C. Wright Mills ise *İktidar Seçkinleri* kitabında, çatışma kuramının temel önermelerini Amerika Birleşik devletlerindeki iktidar dağılımına uygulamıştır.

Mills'e göre, şekil 3'te de görüldüğü gibi, iktidar seçkinleri 3 kısımda değerlendirilmelidir.

Şekil 3. Wright Mills'in İktidar Seçkinleri (aktaran, Beirne ve Messerschmidt, 1991:458)

Austin Turk, yukarıdaki kuramsal yaklaşımı suç bilimindeki çatışma kuramına kadar genişletmiştir. Turk'e göre, suçluluk; biyolojik, psikolojik ya davranışsal bir görüngü değildir. Bunun yerine, meşru otoriteler tarafından algılanan, değerlendirilen, belirlenen ve tanımlanan bir toplumsal statüdür.

Ortaçağda, insanın doğaüstü varlıklar yüzünden suç işlediklerine inanılmaktaydı. Cezalandırma ise mağdurun haklarını korumak ya da adaleti sağlamak adına değil, Tanrı ile bir uzlaşma arayışı biçiminde ortaya çıkıyordu. Çünkü bu suç sonunda toplumun bütününe Tanrı tarafından, sel, hastalık, deprem gibi afetlerle cezalandırılacağına inanılıyordu.

Doğa bilimlerinde ortaya çıkan gelişmeler ile Aydınlanma çağıının etkilerinden sonra insanlar bilime güvenmeye ve hatta hayat için bilimi tek rehber olarak görmeye başladılar. Bir süre sonra doğa bilimlerinin uyguladığı model ve yöntemleri toplumsal olgulara da uygulama eğilimi baş gösterdi. İstatistikler ve pozitivist yöntemler ile suç konusunda suçlu merkezli yaklaşımlar bütününe benimsendiği bir döneme girilmişti. Suçlunun diğer insanlardan farklı olduğu varsayımından hareketle onun fizyolojik ve biyolojik özellikleri üzerinde duruldu. Böylece suçlular arasında ortak karakteristikler bulunduğu suçlu tiplerin ve suçların öngörülebileceğine karşı sağlam bir inanç doğdu. Tarih ilerledikçe yalnızca biyolojik olarak insan vücudunun değil ruhunun da incelenmesi gerektiği ortaya çıktı. Psikolojik yaklaşım bir yenilik olarak görülse de yine suçlu merkezli bir yaklaşımdı.

Suç davranışının kesin bir tanımı yoktu. Böylece suç işleyen insanları "ölçmenin" mantığı desteksizleşiyordu. Kimi yerlerde suç işlediği için ölçülen insanlar bir başka yerde bu davranış suç olmadığı için ölçüme dahil edilmeyeceklerdi.

İnsanlar toplum içinde yaşarlar. Suç bir insan davranışıdır. Öyleyse suç da bir toplumsal olgudur. Böyle bir değerlendirme toplumbilimsel yaklaşım yandaşlarıca benimsenmiştir. Artık suç odaklı bir yaklaşım hakimdir. Bu yaklaşım da suç, suçun ortaya çıkma nedenleri vb. konularda tam bir uzlaşım sağlamasa da suçun toplumsal bir olgu olduğu konusunda bir görüş birliği vardır.

Günümüze yaklaşıldıkça, suç konusunda, toplumbilimsel bir yaklaşımın baskın olduğu bir eklektik perspektifin hakim olduğu görülmektedir.

3.4. Suç ve Toplum

İnsan sosyal bir varlıktır. Toplum içinde yaşar. Tüm eylemleri, davranışları, ürettikleri ve tükettikleri toplumsal bir bağlama sahiptir. Toplum halinde yaşamak insanın birçok sorununu çözmüş olsa da bir çok yeni sorunu da gündeme getirmiştir.

Toplum insanların uzlaşım içinde bir arada bulunabilme niteliğiyle ayakta kalır. Bu uzlaşım amaç, çıkar ve araçlarda da bir uzlaşımı gerektirmektedir. Fakat, her insan birbirinden farklıdır. Her bir insanın kendine göre bir davranış biçimi, istekleri, amaçları ve bunları gerçekleştirmek için de özgürlük talepleri vardır. Bu özgürlük taleplerinden bazılarını, toplum halinde yaşayabilmek için göz ardı ederiz.

İnsanlar, hazır bir kültürel ve toplumsal sistem içine doğar ve bunu öğrenirler. Bu sistem zaman zaman yine kişiler ya da kişi grupları tarafından gerek düşünceler gerekse eylemlerle değişikliğe uğrasa dahi, yeni doğanlar için tekrar hazır ve öğrenilecek bir toplumsal sistem var edilmiştir.

Birbirinden tamamen farklı insanların amaçlarının bu toplumsal öğrenmeler sırasında, toplumu ayakta tutacak uzlaşım temelinde, birbirine benzeşmeye başladığı görülmektedir. Bu amaçlar, modern toplumların ortaya çıkışından bu yana, orta sınıf değerlerini temsil eden amaçlardır. Toplumdaki bireylerin çoğunluğu bu amaçlara yönelirler.

Toplum bir uzlaşım temelinde varlığını sürdürmesine rağmen, toplum içerisinde çatışmalar da olmaktadır. Bunlar bazen gelişim için topluma bir ivme kazandırabilme bazen de bir yıkım yaratabilme potansiyeline sahip toplumsal hareketlere dönüşebilirler. Bu çatışmalar, uzlaşım temelinde insanların yöneldikleri amaçlar için toplumdaki bazı kesimlerin yeterli araçları olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda ortada bir

çatışma belirmektedir. Bu amaçları elde etmekte bazı insanlar yasal yollar yerine yasal olmayan yolları tercih etmekte ve suç işlemektedir.

Suç, toplumsal köklerini göz önüne aldığımızda bazı toplumsal sorunların, hastalıkların, yetersizliklerin semptomu olarak da görülebilir. Çağdaş toplumlarda genelde kabul edilen toplumsal sistem insanları daha yüksek amaçlara yönlendirirken, toplumsal adaletsizlikler bazı insanların bu amaçlara yönelişlerinde daha az donanım sahibi olmalarına neden olmaktadır. Genelde kabul edilen ya da ettirilen bu amaçların meşruluğu ya da ahlaki doğruluğu tartışılabilir düzeydedir.

Amaçlar bu denli önemli bir hal alınca tek değer amaca ulaşabilmek olmaktadır. Bu da bir çok aracın, suç da dahil, bireylerin kafalarında meşrulaşmasına neden olabilmektedir.

Ulaşılmak istenen amaçların kaynağı daraldıkça bireyler arasında daha sert bir rekabet ortaya çıkmaktadır. Bazılarının yasal bazılarının yasal olmayan yolları tercih etmeleri, toplumu ayakta tutan sistemlere olan inancı bozabilmekte ve sistemin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Suç, çağdaş toplumlarda hem derin toplumsal kökleri olan sorunların birer semptomu hem de varolan toplumsal sistemler için bir tehdit halindedir. Çünkü bu durum ya toplumu ayakta tutan uzlaşım temeline zarar verecek ya da kötülüğün, suçun, şiddetin üzerinde bir uzlaşım ile ayakta duran anomik ve karmaşa içinde toplum yapılarına sebep olabilecektir.

Birçok suç türü yukarıda bahsedilen durumun oluşması olasılığı konusunda büyük potansiyele sahiptir. Zaman zaman suçların bazı türlerinde bir yoğunlaşma görülür. Kamuoyunda, kitle iletişim araçlarında, halkta bu konuda bir duyarlılık oluşur. Bunların zararları açıklanır, önlemler alınır.

Bu suç türleri içerisinde çağdaş toplumlarda en büyüklerinden birisi de örgütlü suçtur. Örgütlü suç, yapısı gereği, görece olarak yeni bir suç türüdür. Fakat yarattığı ve yaratabileceği zararlar korkunç boyutlara ulaşabilecek bir potansiyele sahiptir.

Ekonomik açıdan çok yüksek kar oranları elde eden suç örgütleri suç bir yandan ekonomik sistemi yaralamakta, bir yandan yasal yollardan elde edilmeyen bu parayı ekonomiye dahil ederek, ekonomik sistemi de yasal olmayan yollara itmekte, çok yüksek vergiler kaçırmakta, yolsuzluklar yapmaktadır. İstatistiklerde yüksek oran gösteren birçok suça göre örgütlü suçun ekonomik faturası toplumlar için çok yüksektir.

Çağdaş toplumlar, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti temelinde uzlaşan toplumlardır. Bu amaca ulaşanlar büyük oranda refah içinde ve mutlu toplumlar olarak görünmektedirler. Refah ve mutluluğu amaçlayan çağdaş toplumlar da bu amaç için mücadele etmektedirler. Örgütlü suçun bir başka zararı da bu yöndedir. Devlet kurumlarını yıpratmakta, sistemin açıklarından ve özelliklerinden yararlanarak yasal olmayan çok büyük gelirler elde etmekte ve gizli kalmayı da başarabilmektedir. Bu durumda halkta, ulaşılması gereken bir amaç olarak demokratik ve sosyal bir hukuk devleti temelinde uzlaşmış bir toplumsal sisteme olan inanç azalabilmektedir.

Örgütlü suç hem ekonomik ve toplumsal zararları, hem de demokrasi inancına verdiği zarar bakımından çağımızın en önemli sorunu ve çağdaş toplumlar için en büyük tehditler arasındadır.

4. ÖRGÜTLÜ SUÇ

Jean Ziegler(1998) örgütlü suçun Avrupa'daki, özgürce kabul edilmiş kurallarla yönetilen demokratik toplumlar için çok büyük bir tehdit haline geldiğini belirtmektedir. Ünver(2001) ise geçen yüzyılda olduğu gibi bu yüzyılda da örgütlü suçun bir toplumsal sorun olma özelliğini koruyacağını söylemektedir. Bu ve buna benzer sorunları besleyenlerin ise toplumsal ve ekonomik şartlar olduğu açıktır. Toplumsal ve ekonomik yapının bazı özellik ve zaaflarından yararlanan suç örgütleri büyük suçlar işlemekte ve toplumda hem demokratik hem ekonomik hem de toplumsal ve kültürel olarak onarılması çok güç yaralar açmaktadırlar. Tüm dünya bu büyük tehlike ile karşı karşıyadır.

Modern hayatın, çarpık kentleşme, gelir dağılımındaki dengesizlik, işsizlik gibi, olumsuz etkileri suç örgütleri için verimli bir taban oluşturmuştur. Ayrıca devlet yapısındaki zayıflıklar ve çürümeler de örgütlü suçun gelişimindeki hızlı ivmede pay sahibi olmuştur. Bu örgütler, ihalelerde nüfuz ve denetim sağlamak, kanunsuz madde üretim ve kaçakçılığı, beyaz kadın ticareti vb. suçlardan elde ettikleri haksız gelir ile bir güç odağı haline gelmişlerdir. Küreselleşmenin etkileri onların güçlerine güç katmıştır. Finans piyasalarının küreselleşmesi ve teknoloji bu örgütlerin kanunsuz yoldan elde ettikleri geliri meşrulaştırmaları ve piyasalara aktarabilmeleri için birçok arka kapı sağlamıştır(Ünver, 2001). Böylece, kanunsuz yoldan elde edilen gelirle, görünürde meşru bir de büyük gücün sahibi olmaya başlayan suç örgütleri, bazen güçlerini de birleştirerek bir ahtapot gibi tüm dünyayı sarmaktadırlar. Rus mafyası, Çin Triatları, Japon Yakuzaları, Amerikan Cosa Nostrası, çoğu zaman dünyayı kendi aralarında bölgelere ayırmakta, pazarlar yaratmakta, hatta birer ticari kuruluş gibi bu pazarlarda – kendi yöntemleriyle- ticari bir mücadeleye de girmektedirler(Schneider ve Zarate, [Y.Y]). Bu örgütlerin ticari yönü için daha sert tanımlar getirenler de bulunmaktadır. Kolombiya kartelleri üzerine çıkardıkları bir kitapta Dario Batancourt ve Marta Garcia'ya göre(aktaran, Schneider ve Zarate[Y.Y.]) kapitalizm yasal mafya, mafya ise yasadışı kapitalizmdir.

Avrupa, bu büyük tehlike ile 1980'lerde savaşımaya başlamıştı. Bu savaş çok çetin olmuştu. Çünkü, özellikle İtalya'da, mafya da devletin temsilcilerine karşı bir tür savaş açmıştı. 1970'lerin sonlarından 1990'ların başına kadar mafya, yüksek konumdaki siyasi koruyucularının gözlerini korkutmak ve soruşturmaları yürüten yetkililere ve politikacılara meydan okumak için birçok cinayet işlemişti. Özellikle İtalya'da bu mücadele birçok devlet görevlisinin canına mal olmuştu: 12 Mart 1979'da Sicilya Hristiyan Demokrat Partisi Genel Sekreteri, Michele Reina, 21 Temmuz 1979'da Palermo Polisi Hava Timi Şefi, Boris Giuliano, 26 Eylül 1979'da, savcı ve bağımsız politikacı Cesare Terranova, Haziran 1980'de Sicilya Başbakanı, Piersanti Matterella, 3 Mayıs 1980'de, Boris Giuliano'nun halefi Emanuele Basile, 30 Nisan 1982'de İtalyan Komünist Partisi Bölge Sekreteri, Pio La Torre, 3 Eylül 1982'de Mafyayla Mücadele Üst Komisyonu Üyesi General Carlo Alberto dalla Chiesa ve karısı, 1992'de Avrupa Parlamentosu üyesi, Salvo Lima, Giovanni Falcone ve Paolo Borsellino adlı savcılar acımasızca katledilmişlerdi. Yılmayan devlet görevlileri bir süre sonra en azından yangını kontrol altına alabildiler. Buna rağmen ne Avrupa'nın ne de Amerika'nın, örgütlü suç kabusundan uyandıkları söylenemez.

Türkiye'de, Susurluk ilçesinde 3 Kasım 1996'da lüks bir Mercedes'in aşırı hızla bir kamyonu çarpması sonucu Mercedes'teki dört kişiden üçü olay yerinde ölmüştü. Bunlardan biri bir polis şefi, diğeri mafyayla ilişkili bir güzellik kraliçesi ile korucubaşı bir milletvekili ve 12 Eylül 1980 öncesinde pek çok cinayete ve 1981 yılında Roma'da Papa'nın vurulması olayına karışmış, uyuşturucu kaçakçılığından yurt dışında cezaevinde kalmış bir kişiydi(Bovenkerk ve Yeşilgöz, 1998). Avrupa'ya göre geç de olsa bu olaydan sonra mafya, Türkiye'de de konuşulur olmuştu. Olayın büyüklüğü zaman geçtikçe daha da iyi anlaşılmış ve yargı kurumları da bu konuda harekete geçmişti.

Organize suç konusunda 1998 yılından beri oldukça yoğun bir mücadele sürmektedir. Bu konu ile mücadelede kanunların yetersiz olduğu düşünülmüş ve 313. maddeye ek olarak bir de 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu yürürlüğe sokulmuştur(Ünver, 2001). Ayrıca, Kaçakçılık ve Organize Suçlar Daire

başkanlığında özel birimler oluşturulmuş buralarda yalnızca bu konu ile ilgili uzmanlar yetiştirilmiş, uluslar arası işbirliği çalışmaları yürütülmüştür (K.O.M, 1998).

Örgütlü suçun bir toplumsal sorun olarak büyüklüğü yarattığı etkilerden ve ona karşı alınmaya çalışılan önlemlerden kavranabilmektedir. Fakat, bu suç görece olarak yeni bir tür suçtur. Yine görece olarak yeni toplumsal ve ekonomik şartlar temelinde ortaya çıkmıştır. Tam bir tanımı, hukuk kitaplarında yapılsa da örgütlü suç birçok yönüyle araştırmacılar için hala araştırılan bir görüngü olma özelliğini korumaktadır. Çünkü, kendisini birçok şartlara hemen uyumlandırabilen buna göre de sürekli değişiklik gösterebilen, örgütlü suçun kesin bir tanımını yapma çabasının yanı sıra, ekonomik, tarihsel kültürel, toplumsal ve siyasi boyutları da göz ardı edilmemelidir. Bu görüşe dayanarak bu bölümde öncelikle örgütlü suçun ana hatlarıyla bir tanımı yapılmış ve ardından da örgütlü suç, sırasıyla, tarihsel kültürel, toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

4.1. Örgütlü Suçun Tanımı

Örgütlü suç, terör suçlarını bir kenara koyarsak, iki dalda tanımlamak mümkündür. Birincisi göreceli olarak daha üst sınıftakilerin işledikleri beyaz yakalı suçlar ve mafya tipi örgütlenme. Beyaz yakalı suç olarak adlandırılan bu suç türünden daha önce bahsedilmişti. Burada, organize suç, mafya ya da geleneksel mafya olarak tanımlanan örgütlü suç konu edilmiştir.

Örgütlü suç, kanunsuz araçlarla haksız kazanç elde etmek amacıyla olan grupların işledikleri suçlar olarak kısaca tanımlanabilir. Bu gruplar, varolan hukuk sistemi içerisinde yasaklanmış olan ticaret ve hizmetleri sağlarlar. Bunlar içinde kadın ticareti, kumar ve uyuşturucu maddelerin üretim ve dağıtımı sayılabilir.

Büyük gizlilikleri, güçleri ve zenginlikleri yüzünden örgütlü suçun ne olduğu hakkında bir çok mit üretilmiştir. Al Capone, Meyer Lansky, Lucky Luciano gibi bir

çok örgütlü suç lideri kitaplara filmlere konu olmuştur. Ünlü “Baba” filmleri dizisi mafya kavramını popülerleştirmiş ve insancillaştırmıştır(Siegel, 1989).

Doğrudan bir örgütlü suça karışmış olmayan hatta herhangi bir organize suç örgütü lideri veya üyesi ile hiç karşılaşmamış bir kişi bile örgütlü suçtan korkmaktadır. Bu korkunun yalnızca filmlere dayanmadığı da burada belirtilmelidir. “Babalar” maskelerle dolaşmalarına, yer altı dünyasında olmalarına ve kendilerini sürekli gizlemelerine, sayılı birkaç kişi dışında isimlerini dahi bilenler olmamasına rağmen “...izleri, cesetler kaldırıldıktan sonra geride kalan kanlı zeminde görülebilir...”(Ziegler, 1998).

K.O.M(Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının) raporunda(1998)örgütlü suçlar, özellikle uyuşturucu ve psikotrop maddeler, mali suçlar ile silah kaçakçılığı başta olmak üzere, yüksek kazanç sağlayan ve genelde örgüt meydana getirmek suretiyle işlenen suçlar olarak tanımlanmaktadır.

Genel olarak örgüt, ortak bir amacı ya da eylemi gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmiş kurumların ya da kişilerin oluşturduğu birlik olarak tanımlanmaktadır. Burada konu edilen örgütlenme haksız çıkar elde etmeye yönelik bir örgütlenmedir. Belirtilen çıkar örgüt üyelerinin çıkarları olabileceği gibi, örgüt dışında bulunan herhangi bir kişi, kurum ya da kuruluşun çıkarları da olabilir(Ünver, 2001).

Avrupa Organize Suçlulukla Mücadele Çalışma Grubu’nun 28-31 Mart 1996 tarihlerinde Almanya’nın Leipzig şehrinde yaptığı toplantıda, örgütlü suçluluk kriterleri olarak şunlar belirtilmiştir(aktaran, K.O.M., 2001: 114-116):

- Aralarında kazanç temin etmek için fonksiyonel işbölümü yapılmış olan, elemanlar bakımından hiyerarşik bir yapının bulunması,
- Kazancın kural olarak suç ile sağlanması,
- Suç işlemenin süreklilik arz etmesi,
- Suç organizasyonu içerisinde bir yaptırım sisteminin bulunması,
- Şiddete başvurulması,

- Kamuoyu ve/veya özel sektöre nüfuz edilmesi,
- Karapara aklanması,
- Paravan firmalar kurulması.

Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun 1. maddesinde ise örgütlü suçun tanımı ve faaliyetleri şöyle belirtilmektedir(aktaran, K.O.M., a2001: 3):

“Doğrudan veya dolaylı biçimde bir kurumun, kuruluşun veya teşebbüsün yönetim ve denetimini ele geçirmek, kamu hizmetlerinde, basın ve yayın kuruluşları üzerinde, ihale, imtiyaz ve ruhsat işlemlerinde nüfuz ve denetim elde etmek, ekonomik faaliyetlerde kartel ve tröst yaratmak, madde ve eşyanın azalmasını ve darlığını, fiyatların düşmesini veya artmasını temin etmek, kendilerine veya başkalarına haksız çıkar sağlamak, seçimlerde oy elde etmek veya seçimleri engellemek maksadıyla zor veya tehdit uygulamak veya kişileri kendilerine tabi kılmaya zorlamak veya mensupları arasında her ne suretle olursa olsun açık veya gizli işbirliği yapmak suretiyle yıldırma veya kokutma veya sindirme gücünü kullanarak suç işlemek için örgüt kuranlara veya örgütü yönetenlere veya bu örgüt adına faaliyette bulunanlara veya bilerek hizmet yüklenenlere.....”

Suç örgütünün oluşması için, örgüt üyelerinin, yukarıda belirtilen amaçlar ile bir çok suç işlemek üzere fiilen birleşmiş durumda olmaları gerekmektedir.

Örgütlü suçun bir toplumsal sistemin içerisinde doğup büyüdüğü daha önce belirtilmişti. Ayrıca, örgütlü suç tanımları ülkelerin ekonomik, toplumsal, siyasi ve hukuki durumlarına göre de şekillenmektedir. Örgütlü suçlar bu yüzden kendisini sistemin içerisinde çok iyi gizleyebilmektedirler. Bu gizlenmiş suçun tespitin yapmak da oldukça zordur.

Suç örgütleri diğer ülkelerle ilişkili ve ülkeler arasında kolaylıkla geçiş yapabilen küresel bir yapıya sahiptirler. Örgüt içerisinde haksız ekonomik kazanç sağlamak için ve bu kanunsuz alanlarda tekel olmak amacıyla örgüt üyeleri barındırabilir ya da farklı yeteneklerdeki kişileri de kullanabilirler. Para ve mal hareketlerinden ustaca yararlanırlar. Bu örgütler, yalnızca, kanunsuz mal ve hizmetler, uyuşturucu maddeler, kumar, kadın ticareti gibi alanlarda değil, bilgi ve beceri gerektiren, elde edilen kara paranın kanuni işler üzerinden aklanmasından bilgisayar suçlarına kadar daha sofistike suçlar dahil olmak üzere geniş bir suç yelpazesine sahiptirler. İletişim ve teknolojik

gelişmelerden çok iyi bir biçimde yararlanmaktadırlar. Bir başka yönden ise suçla mücadele edenleri ve siyasi otoriteyi de yozlaştırarak, sistemi güçsüz bırakarak sistemin zenginliklerini elde etmektedirler(Siegel, 1989).

Suç örgütleri kendilerine, bir ticari kuruluş gibi düzenli bir gelir sağlarlar, milli ve manevi değerleri de kendilerine paravan yaparlar. Ellerindeki güç ile sistemin içerisinde hareket edebilir ve faaliyetlerini sürdürebilirler. İçinde bulundukları sistemin her olanağından ve açığından yararlanma eğilimindedirler. Bu örgütlerin yapısında tahmin edildiğinin aksine, karmaşık ve katı bir yapı söz konusu değildir. Bu yüzden de her yeni duruma hızla ayak uydurabilmektedirler.

Örgütlü suçların en önemli belirleyici unsurları arasında; gizlilik, şiddet, yolsuzluk, devamlılık, çeşitlilik ve süratle değişen durumlara ayak uydurabilme, uluslararası bağlantılar kurabilme yeteneği sayılabilir. Her yeni sistem ya da sistemin her yeni unsurundan da kazanç elde etmek için çıkar sağlamak eğilimindedirler. Çünkü bu alanlar başka bir deyişle kontrolsüz alanlardır ve bu kontrolsüz alanlardan yararlanarak kısa zamanda ve kolay kar elde etmek bu örgütlerin en önemli amacıdır(K.O.M., b2001).

Örgütlü suçlar, siyasi bir amacı olan terörist hareketleri içermez. Şiddet, terör örgütleri gibi organize suç örgütlerinin de en büyük taktiği olmasına rağmen, buradaki amaç farklıdır. Bir ideoloji değil kolay kar ve paranın peşindedirler.

Sonuçta, örgütlü suçlar, kanunsuz mallar ve hizmetler sağlayan, şiddet, korkutma ve yıldırma yöntemleri ile faaliyet gösteren, çok sofistike suçları da içine alan geniş bir suç yelpazesi olan, siyasi otorite içine de girip, onu zayıflatarak ve sistemin açıklarından faydalanarak “kontrolsüz alanlarda” rahatça, hareket eden, birincil amacı yüksek kar elde etmek olan grupların işledikleri suçlardır.

Tüm dünyada,örgütlü suç denildiğinde insanların aklına öncelikle “mafya” gelmektedir. Oysa örgütlü suç yalnızca mafya ile sınırlı değildir. Mafya, Sicilya kökenli bir örgüttür. Amerika’da Cosa Nostra, Çin’de Çin Triatları, Japonya’da Yakuza hep

aynı örgütlenme biçimini benimsemiş suç örgütleridir. Mafya gibi diğer suç örgütlerinin de aslında toplumsal ve tarihsel bir temelleri vardır.

4.2. Toplumsal Tarihsel Temeller

Mafya birçok kaynakta dünyanın en büyük suç örgütü olarak tanımlanmakta, cinayet, gangsterlik, eşkıyalık öykülerinde bol bol geçmektedir. Bu iddialara göre, Kennedy suikastlerinde mafyanın parmağı vardır, İspanya'daki eğlence dünyasında ya da İtalya'daki finans sektörlerinde de. Mafya deyince, tüm dünyada örgütlü ve başında da “Baba” adında, gizli bir devleti yöneten bir imparator gibi dünyayı yöneten bir şefi bulunan korkunç, çok büyük bir örgüt anlaşılmaktadır. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren tüm görüntülü ve yazılı basında mafya sözcüğü öyle çok ve geniş anlamlarla öyle çok yerde kullanılmıştır ki her insanın kafasında farklı bir mafya kavramı oluşmuş ve en küçük köylerin en küçük arka sokaklarında bile mafyanın izlerine rastlamak olanaklı hale gelmiştir(Çulcu, a1992).

Dünyanın her yerinde birçok suç örgütü faaliyet göstermektedir elbette fakat bunların hepsi ne tek elden yönetilmektedir ne de evrensel mafya devletinin birer temsilcisidirler. Mafya, Sicilyalıların davranış biçiminden kaynaklanan bir olgudur. Yerel bir görünümdür. Bu olguya “mafios tutum” demek daha doğrudur. Dünyanın birçok yerinde faaliyet gösteren tek merkezli bir evrensel mafya yerine, dünyanın farklı yerlerinde faaliyet gösteren ve mafios tutumlar sergileyen suç örgütleri tanımı daha uygun bir tanımdır(Çulcu, a1992). Fakat bu mafios tutum Sicilya'dan kaynaklanmaktadır. Öyleyse burada mafyanın Sicilya'dan kaynaklanan toplumsal tarihsel bir değerlendirmesini yapmak bu tüm dünyadaki suç örgütlerince de benimsenme eğiliminde olan mafios tutumun ana hatlarını ve özelliklerini de ortaya koyabilir.

4.2.1. Sicilya Mafyasının Tarihsel Temelleri

Mafya kelimesinin etimolojisiyle başlamak Sicilya'nın karmaşık etnik ve toplumsal yapısına da gönderme yapmayı olanaklı kılacaktır. Sicilya, 25 yüzyıl

boyunca işgal altında kalmış bir bölgedir. Bu uzun işgal dönemi, Sicilya'nın tarihini ve toplumsal yaşamını, tarihçilerin, işgalci güçlerin amaç ve yapılarını ön plana çıkarmak eğiliminde olmaları yüzünden renksizleştirmiştir. Bu tarihçilerin bir çoğu özellikle 200 yıl mutlak ve 200 yılı da Normanların egemenliğindeki İslam kültür ve dünya görüşünün ada üzerindeki 400 yıllık etkinliğini görmezden gelme eğilimindedirler. Yeryüzünde ilk ve belki de son kez Hristiyanlar ve Müslümanlar bir yerde bu kadar uzun süre birlikte yaşamıştır. Bu yüzden buradaki kültürü bir Arap-Sicilyen tarz olarak adlandırmak mümkündür. Sicilyalıların yaşantısı da bu ilginç sentezden kaynaklanan bir yaşantıdır. Araplar, Sicilya adasını savunmak için burada 200'den fazla kale inşa etmişlerdir. Bu kaleler daire şeklinde olup çok güçlü yapıları ve adadaki yeni gücün de bir simgesi halindedirler. Hakimiyetin Sultanda toplandığı “bürokratik devlet yapısı” da Araplar tarafından adaya getirilmiştir. O dönemde bu devlet yapısında, maliye, hazine ve gümrük bir divana bağlanıyor ve bu divanlar sultana karşı sorumlu oluyorlardı. Böylece sistem içinde de deneyimli bürokratlar yetişiyordu. Bu yönetim tarzı daha sonra Avrupa'ya da örnek olmuştur. Ayrıca, askeri güçlerin dışındaki polis ve zabıta kuvvetlerinden oluşan bir güvenlik örgütü vardı ve bu da halkın güven içinde yaşamasını sağlamaya yönelikti. Gümrük örgütü günümüzdekine yakın bir modernlikte yapılandırılmıştı. Daha sonraları haclı seferlerine katılan şövalyeler tüm bu adetleri Orta Avrupa'ya taşımışlardır(Çulcu, a1992).

Arapların ve İslam sentezinin Sicilya Adasında bu denli köklü ve geniş bir etkisi vardır. Mafia kelimesi de Sicilya'ya Araplar tarafından getirilmiştir. Palermo lehçesinde kullanılan bu kelime, Arapça “Mahias” kelimesinden kaynaklanmaktadır. Arapça'da Mahias, fiyakacı, hiç kimseden çekinmeyen adam anlamına gelmektedir. Bir başka görüş de, mafia kelimesinin Arapça “Ma afir” kelimesinden kaynaklandığı yönündedir. Bu kelime de Palermo kentine hakim olan Arap kavminin adıdır. Diğer bir açıklama ise şöyledir: Arapça “Maha” taş ocaklarına verilen bir isimdi. Günümüzden önce, Marsala yakınlarındaki bu taş ocaklarına ise Mafie denmekte ve buralara, suç işleyen Araplar kaçıp saklanmaktaydılar, bu Mafieelerde saklanan kişilere de “Mafia” denmekteydi.

Mafia kelimesiz yazılı kayıtlarda ilk kez 1658 yılında törenle kiliseye dönenlerin isim listesinde görülmektedir. Bu listede mafia kelimesi bir cadının lakabı olarak şöyle kullanılmıştır “Catarina la licatisa nomato ancor Maffia”⁴. Burada ise mafia, “korkusuzluk, hükmetmek hırsı, kendini beğenmişlik” anlamına gelmektedir.

1880’li yıllarda ise bu kelime Palermo lehçesinde hala varlığını sürdürmekteydi. Bu dönemde mafia, güzellik, kendini beğenmişlik, gururluluk, mükemmellik ve kusursuzluk niteliklerini tanımlamak için kullanılmaktaydı. Örneğin, güzel bir kız için “Ha della Mafia” ya da “Mafiusa”, küçük ve güzel bir ev için “Una casa Mafiusa” denmekteydi(Çulcu, a1992).

İlk mafya üyelerinin(Mafyoso”ların) 1282 ayaklanmasında Fransızlara karşı savaşan ve Sicilya’nın akşam yıldızları olarak bilinen ortaçağ şövalyeleri oldukları da ileri sürülmektedir. Buna göre, mafia sözcüğü de bu kişilerin savaşırken attıkları naraların bir kısaltmasıdır: “Morte Ai Francesi Italia Anela!”⁵. Ayrıca mafya adı devrimci bir milliyetçi olan Giuseppe Mazzine ile de açıklanmaya çalışılmıştır: “Mazzini Autorizza Furti Incendi Avvelamenti!”⁶. Mafya’nın kökeni konusunda, çoğu inanılması güç, benzer birçok mitler üretilmiştir ve bu mitler mafyanın, mason locaları ve gizli devrimci cemiyetlerle ittifak halinde bulunan bir örgüt olduğu yolundaki düşünceleri güçlendirmiştir(Schneider ve Zarate, [Y.Y.]).

Fakat, tarihsel gelişmeler ile konuya yaklaştığımızda durum netlik kazanmaktadır. Sicilya uzun dönem, birçok farklı kavimler tarafından işgal altında kalmış bir adadır. Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Normanlar, Cermenler, Aragon hanedanı, İspanyollar ve İtalyan anakarasından gelenlerin işgalleri altında ada halkı ağır vergiler ödemiş ve kaynaklarının sömürülmesine ses çıkaramamıştı. Bu yüzden Sicilyalılar sürekli içe dönük bir yaşam tarzını benimsediler. Bu içe dönüklük dıştan gelen ve her işgalci grup ile değişen ahlaksal ve hukuksal baskıları doğrudan reddetmelerine ve yerel ahlak ve hukuk anlayışının ada halkında hakim olmasına neden oldu.

⁴ Katarina la licatisa, Maffia diye de anılır.

⁵ Fransızlara ölüm, diye haykırır İtalya!

Adadaki Arapların bu durumun oluşmasında, Normanlar zamanında da etkileri sürmüştü. Araplar, Normanların eline geçen adanın batı kesimindeki dağlara çekilmişlerdi ve burada özgür olarak yaşamaya devam ediyorlardı. Bu asi Araplara da, “Marca del saraceni” denmekteydi. Asi Araplar, ulaşılması zor dağ bölgelerinde, kedi başına buyruk çeteler halinde yaşamlarını sürdürürken birçok Hristiyan Sicilyalı’nın, kaçak kölelerin ve suçluların kendilerine sığınmalarına da izin veriyorlardı. Bu çetelerde, şeref ve saygı değerlik gibi erdemlerin baskın olduğu bir yerel ahlak anlayışı hüküm sürmekteydi. Asi Arapların kurdukları bu çetelerdeki değer yargıları, gelenek, siyaset ve buna benzer tüm anlayışlar kendilerine katılanlarca da kabul edilmekteydi(Çulcu, b1992).

İşgalcilerin sürekli değişen kimlikleri ve kanunlarına karşın, bu çetelerde yukarıda belirtilen hukuk ve ahlak anlayışı yeterli bulunuyor, diğer tüm ahlak ve devlet anlayışları reddediliyordu. Bu çeteler bir hiyerarşi ya da disiplin altına alınamıyorlardı. Küçük çetelerin bireysel olarak bu yaşam tarzını uzun süre koruyamayacağı açıktı. Bu yüzden bu küçük çeteler özerkliği bulunan ve devletten bazı haklar elde etmiş olan daha büyük çetelerin altına giriyorlar ve böylece de hem devletin ceza sisteminin dışında kalıyorlar hem de koruma dışındakiler üzerinde yasal olmayan bir baskı kurma olanağına kavuşuyorlardı. İşgaller yüzünden sürekli değişen yasal düzenlemeler, devlet anlayışları ve sistemlere ve sömürülmeye karşı ayakta kalmaya çalışan Sicilyalılar için böylesi bir örgütlenme düzeni vazgeçilmez bir hal almaktaydı. Bu örgütlenme biçiminde birey, hem genel sistemin baskısından uzak kalabiliyor, hem de genel devlet sisteminin baskısından uzak kalmasını sağlayan korumanın dışında kalanlar üzerinde bir baskı kurma olanağına kavuşuyordu. Mafios tutum için bu oldukça önemli bir çıkış noktasıydı(Çulcu, b1992).

Mafios tutumun gelişmesinde etkisi olan bu yasadışı oluşumların dışında görece olarak yasal olan fakat aynı biçimde koruması altına girildikten sonra dışarıda kalanlar üzerinde yasal olmayan baskı kurulmasına izin veren başka toplumsal kurumlar da vardı. Bunlar, engizisyon aileleri(familiari del inquisizione), loncalar(maestranza) ve baronlar ile emrindekilerdi. Belirtilen üç toplumsal kurum, doğrudan devletin

⁶ Mazzini hırsızlık, kundakçılık ve zehirlemeyi onaylıyor!

karşısında yer almamakta ve bu yüzden de devlet tarafından tam bir kontrolleri sağlanamamaktaydı. Bireylerde bu toplumsal kurumların himayesi altına girdikten sonra, devletin yasal gücünden kurtulmuş olmanın verdiği rahatlık bilinç altına işlemiş ve koruma altına girme eğilimi günümüze kadar gelmiştir. Merkezi otoriteye karşı yerel otorite olarak adlandırabileceğimiz bu yapının dışında, mafios tutumun gelişmesinde başka etkenler de vardır. Bunlar arasında, merkezi devletin zaafı, kilisenin etkisi, çifte ahlak anlayışı, memur ya da bürokratların durumu, adalet mekanizmasının durumu ve koruma altındakilerin konumları sayılabilir. Bunları, Çulcu(b1992) aşağıdaki biçimde açıklamaktadır:

Merkezi devletin zaafı: Sicilya'da devlet otoritesini sağlamak ve genel hukuk kurallarını yerleştirmek bakımından, üç sac ayağı diyebileceğimiz, resmi polis teşkilatı, Carabinieri ve adliye görev yapmaktaydı. Fakat bu kurumlar koruma sağlayan yukarıda belirttiğimiz yerel otoritelere kıyasla halka yabancıydılar. Halk onları da işgalci kuvvetlerin örgütleri olarak görmekteydi. Bu nedenle de vatandaşlar bu kurumlara güvenmiyor suçlarda ihbar ve şikayet mekanizması işlemiyordu. Bu konuda devletten ümidini kesen Sicilyalılar, geniş aile anlayışları içerisinde güçlülerin koruması altına girmek yolunu tercih ediyorlardı. Bunun sonucunda, koruyucu aileler yasal olmayan ayrıcalıklar kazanıyorlardı.

Kilise: Tüm Avrupa'da olduğu gibi Sicilya'da da kilise çok uzun dönem ayrıcalıklara sahip olmuş ve iktidar gücünü elinde bulundurmuydu. Din adamları ise halktan büyük bir saygı görüyordu. Devletten umduğunu bulamayan, işgallerden bunalan, ekonomik açıdan zayıf kalan halk kiliseleri birer sığınak olarak görmekteydi. Fakat devrimciler kiliseyi bir kenara ittiklerinde şimşekleri üzerlerine çekmişlerdi. İktidarı kaybetmek kilisedeki din adamlarını devlet otoritesine karşı mücadeleye itti.

Çifte Ahlak Anlayışı: Kiliseler yukarıda belirtilen sebeplerle çifte ahlak anlayışını meşrulaştırmaktaydı. Örneğin, yalancı şahitlik yasalara aykırı olsa bile, mahkeme önünde geçerli sayılıyordu. Bir taraftan yerel ahlak anlayışının yaygınlığı, bir taraftan çifte ahlak anlayışının halkın içinde meşrulaştırılması devletin ahlak anlayışının benimsenmesini engelliyordu. Bu da Sicilyalıların devletten giderek soğumasına neden

olmaktaydı. Böylece halk, yerel güçlerin çevresinde toplanarak yeni bazı sosyal ilişkilerin ortaya çıkmasını sağladı. Ortaya çıkan gruplar omerta⁷ yasası çevresinde bir dayanışma oluşturdular.

Memur ya da bürokratların durumu: Devlet, kendi anlayışını ve genel ahlak prensiplerini yerleştirmekte başarılı olamamıştı. Çünkü kendisi de bu prensipleri yeterince uygulayamıyordu. Sicilya’da aile bağları çok güçlüydü. Yerel yapıdaki bu grup içi bağlar devlet işlerine de hakim durumdaydı. Bu yerel gruplar arasındaki dayanışma devletin beklentilerinden daha güçlüydü. Bu durumda ortaya bir feodal memur tipi çıkmaktaydı. Feodal memur ister istemez ya yerel amirine ya da kendisini bu işe yerleştiren devlet mekanizması dışındaki güçlü kişiye bağımlı bir duruma düşüyordu. Böylece ortaya çıkan mafios bir memur ahlakı daha önce belirtilen çifte ahlakın bir parçası haline dönüştürülüyor ve meşrulaştırılıyordu. Devlet mekanizmasının işlemesi olanaksız hale geliyordu.

Adalet mekanizmasının durumu: Sicilya’daki adalet mekanizmasında “pretore” denilen polis ve adliyenin en yüksek memurunun elinde çok güçlü yetkiler vardı. Pretoreler ise birer Sicilyalıydılar ve çifte ahlak anlayışına göre hareket ediyorlardı. Ayrıca ceza davalarında görevlendirilen jüriler hem kendi gruplarının ahlak ölçütlerine bağlıydılar hem de sanığın yandaşlarının eleştirisi ve saldırılarına maruz kalma olasılıkları yüksekti. Böylesi bir durumda jürinin tarafsız karar vermesi düşünülemezdi. Ayrıca vatandaş, ağır bürokrasi yüzünden adalet mekanizmasından doğrudan yararlanma imkanı bulamıyordu. Aslında devletin her kademesindeki kırtasiyecilik ya bir aracılığı ya da daha kestirme bir yol olarak güçlülerin koruması altına girmeyi teşvik ediyordu.

Koruma Altındakilerin Konumu: Sicilya’daki geniş aile anlayışının, koruma altın girme davranışı üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Geniş ailelerin reisleri ile başlayan koruma kurumu, daha sonra baronlara devir olmuştur. “Baba” da denen bu insanlar,

⁷ Omerta: Sicilyalıların aralarındaki olaylar hakkında resmi kişilere ya da yabancılara asla bilgi vermeyip susmaları prensibi.

“Uomo d’onore”⁸ olarak adlandırılmaktaydı. Koruma altına girenler ise karakterlerini ve gerekliliklerini kendileri yaratmaktaydılar. Örgütlenme çok basit bir biçimde gerçekleşiyordu, şeref ve sadakat sözüyle. Bu sözle kişi “Uomo d’onore” oluyor ve koruma altına alınıyordu. Herhangi bir örgüte üye olmuyor, hiçbir partiye kayıt olmuyor, bir dini grupla çalışmıyorlardı. Bunların partisi aileydi. Korumacılık, ritüel akrabalığı böyle doğurmuştu. Ritüel akrabalığa dayalı geniş mafya aileleri, ölene kadar bağlılık yeminleriyle bağlılıklarını pekiştirmiş ve bu da devlete ve kurumlarına, yasalara karşı olan güvenden daha fazla bir güveni birbirlerine göstermelerine neden olmuştur(Çulcu, b1992).

Tüm bu koşullar altında mafios davranış biçimi ya da mafya kendine bir varolma ve hareket alanı bulmaktadır. Ayrıca, görüldüğü gibi mafya bir örgütlenme biçimi olmaktan öte bir fikirdir. Tüm dünyayı saran bir mistik cemiyet yerine bir yaşam biçimidir. Mafya’nın etkin olabilmesi için bazı koşullar gereklidir. Koşulların tümünün yarattığı duruma “sosyal adaletin özelleştirilmesi” de denebilir. Bu koşulları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Yaygın ya da hayali akrabalık ilişkileriyle birleştirilmiş gerçek akrabalık ilişkileri. Bir başka deyişle, bir taraftan meşru akrabalık bağları diğer yandan mafya koruması, kişileri merkezi devletin ve yerel bölgelerde onun temsilcilerinin müdahalelerinden korumaktadır.
2. Mafya ailelerinin siyasal hamileri ile olan karşılıklı çıkar ilişkileri ve gevşek örgüt yapılanmaları.
3. Şiddet. Yalnızca çekirdek aileler tarafından benimsenen bir davranış biçimi olmaktan öte, kırsal bölgelerdeki sözde sosyal haydutlar ve çeteciler için de bir davranış biçimidir. Sosyal haydutlar şiddet yoluyla servetin yeniden dağılımını sağlayarak, toplumsal adalete karşı olan özlemi yönlendirirler(Schneider ve Zarate, [Y.Y.]).

Sicilya mafyası 1922 yılında Benito Mussolini’nin iktidarı ile ağır bir darbe almıştı. Mussolini ülkeyi 21 yıl boyunca faşist bir dikta rejimi ile yönetti. Bu merkezi

⁸ Şerefli-saygıdeğer insanlar

otoritenin temsilcileri de otoritenin kaynağı kadar sertti. Palermo'nun faşist valisi Cesare Mori, 1926 ve 1927 yıllarında mafyaya karşı büyük bir savaş başlattı. Suçlularla birlikte binlerce suçsuz insan da hiçbir mahkeme kararı olmadan tutuklandı ya da ağır işkencelerden geçirildi. Fakat, Mori acımasızlığı ile kamuoyunu etkilemesine karşın mafyayı tamamen yok edemedi. Mafyanın etkinliği yalnızca kısa bir süre için ortadan kalktı. Bazı mafia üyeleri Tunus'a kaçtılar ya da Amerika Birleşik Devletlerine sığınarak burada Cosa Nostra'yı oluşturup güçlendirdiler(Schneider ve Zarate, [Y.Y.]).

Amerika'ya göç eden Sicilyalılar, burada da adadayken yaşadıkları işgallerden ve merkez otoritenin tavrından kaynaklanan düşmanca bir tavırla karşılaştılar. Bir yandan yeni bir yere yerleşmenin getirdiği zorluklar bir yandan, Yahudiler, Almanlar, İrlandalılar gibi diğer göç edenlerle mücadeleler, Sicilyalıları, geçmişten gelen güçlü aile bağları ve ahlak anlayışlarını, mafios tutumlarını devam ettirme davranışına itti. Böylece, bu yapı üyelerine hayatta kalma fırsatı sağladı. İçki yasağı dönemine kadar en bilinen örgütlü suç liderleri, Alman, İrlandalı ya da Yahudi kökenliydi. Örneğin, Arthur Fiegenheimer(Dutch Schultz olarak bilinmektedir), Otto Gass, Arnold Rothstein, John T. Nolen(Legs Diamond olarak bilinmektedir) Vincent Coll(Mad dog Vincent olarak bilinmektedir). Fakat içki yasağı döneminden sonra bu durum değişmişti. Artık İtalyan ve Sicilya kökenli kişiler ön plandaydı. Örneğin, Al Capone, Lucky Luciano, Frank Costello, Johnny Torriro vb. Bir süre sonra bu kişiler, İtalyan mahallelerinde, birer halk kahramanı ve küçük çocuklar için birer örnek kişi haline geldi(Adler, Mueller, Laufer, 1991).

4.2.2. Dünyadaki Bazı Diğer Suç Örgütlerinin Tarihsel Temelleri

Mafios tutum görüldüğü gibi, toplumsal yapılar temelinde ortaya çıkmaktadır. Böylece mafios tutumun bazı özelliklerini belirlemek mümkün olmuştur. Dünyanın farklı yerlerinde bulunan suç örgütlerinin de toplumsal tarihsel temelleri benzer özellikler göstermektedir. Örneğin, Amerika'da Cosa Nostra, Japon Yakuzaları, Çin Triadları ve daha yakın bir zamanda Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra Rus mafyası hep benzer toplumsa yapı ya da durumlar üzerine temellenir.

Çin Triadları(Üçlüler) ismi, yeryüzü, gökyüzü ve insan arasında bir özdeşlik olduğunu varsayan mistik bir öğretiye gönderme olarak kabul edilmektedir. Üçlüler(Triadlar) 1644 yılında Ching hanedanını kuran Mançuryalı işgalciler karşısında mücadele eden gizli bir örgüt olarak ortaya çıkmışlardır. 1911 yılında Ching hanedanını deviran sun Yat Sen'in cumhuriyetçi devrimini destekleyen Üçlüler, hemen bunun ardından Chiang Kail Shek'in Mao yandaşı olan komünistlere karşı sürdürdüğü savaşı desteklemişlerdir. Aynı Sicilya mafyasında olduğu gibi, Çin Üçlülerinde de, aynı kültürel yapıyla karşılaşılır. Gevşek bir klan yapısı(hayali akrabalık), gizli bir lider, ve gizlilik yasası(omerta) ve kendilerine saygın bir görüntü sağlayan ve "tong" adını taşıyan ticari birlikler. Sicilya'dan göç eden mafyanın, Amerika'da önce İtalyan gettolarında filizlenmesi gibi, Triadlar da Amsterdam, New York, Londra gibi kentlerde Çin mahallelerinde koruma, fuhuş, kumar, tefecilik gibi etkinliklerle güçlendiler. Daha sonra güçlenen Üçlüler, Altın Üçgen(Burma, Tayland ve Laos'un kuzeyindeki sınır bölgeleri)den elde edilen uyuşturucunun Amerika'da,dağıtımını için Cosa Nostra ile bir işbirliği içine girdiler. 80'li yıllarla birlikte Üçlüler, Cosa Nostra üzerinden Amerika'daki toplam eroin tüketiminin üçte birini karşılar duruma gelmişlerdi. 1993 yılında Üçlülerin tüm dünyada 100 bin dolayında üyesi olduğu tahmin edilmekteydi. Etkinlikleri halen devam etmektedir. Örneğin, yalnızca Amerika'da, Hong Kong merkezli olan ve üye sayıları ortalama kırk bine ulaşabilen, 14K, Sun Yee On, Wo Çetesi, Büyük Çark Çetesi, Hayalet Gölgeleleri gibi isimlerle, birçok suç örgütü faaliyet göstermektedir(Schneider ve Zarate, [Y.Y.]).

Japon Yakuzaları da benzer tarihsel temeller üzerinde ortaya çıkmışlardır. Sicilya mafyasının ortaya çıkışını anlatan mistik ve saygın mitler gibi Yakuzalar da kendilerini, Robin Hood gibi asil haydutlar ve güçsüzlerin koruyucusu olarak sunmaktadırlar.

Yakuza efsanelerine göre kökenleri 17. yüzyıla kadar gitmektedir. Bu dönemde Şogun Tokugava Leyasu, uzun dönemdir süren beylikler arasındaki savaşlara son vererek Japonya'yı birleştirdi. Ardından gelenler de, yabancıları yurt dışına çıkarıp, Hristiyanlığı bastırıp, yurt dışına çıkmayı ölümle cezalandırarak ülkeyi dışarıya kapadılar. Bir düzen ve istikrar sağlandı. Bu gelişmeler sonucunda feodal beylerin savaşçıları olan ve "daimyo" olarak adlandırılan yarım milyon samuray işini kaybetti,

bazıları da “ronin” adı verilen efendisiz samuraylara katıldı. Aldatılmış samurayların renkli tarihi Yakuza’nın aradığı efsanevi tarih için biçilmiş kaftan gibi görünmektedir. Oysa Yakuzanın, 19. yüzyılda, kumarbazlık, külhanbeylik veya işportacılık geleneklerinden doğmuş olması daha büyük bir olasılıktır. Bu görüşe göre ise Yakuza deyimi, “hanafunda”(çiçek kağıtları) olarak bilinen bir iskambil oyununda en kötü sonuç olan 20 sayısından türemiştir. Toplamı 20 sayısını veren üç kağıdın kombinasyonu: Sekiz, dokuz ve üçün Japoncası: Ya-Ku-Za dır. Ayrıca Yakuzanın bilinmesinde iki gelenekleri önem taşır. Bunlardan birincisi, “yubisutme” denilen işlenmiş bir hata ya da suçunu affettirmek amacıyla Yakuza üyelerinden birinin küçük parmağını üst boğumundan kesmesidir. Bu davranış, daha önceki zamanlarda pişmanlıklarını anlatmak isteyen samurayların şerefli bir yol olarak seçtikleri ve “hara kiri” olarak bilinen bir intihar biçiminin küçük bir kopyasıdır. İkinci olarak yakuzaya katılan üyeye yapılan ayin ve bu ayinde tüm bedene yapılan dövmelerdir. Bu üyenin gücünü cesaretini ve erkekliğini simgelemektedir(Schneider ve Zarate, [Y.Y.]).

4.2.3. Türkiye’de Örgütlü Suçun(Mafyanın) Tarihsel Temelleri

Türkiye’deki mafyanın tarihini de oldukça eski tarihsel temellere ve toplumsal koşullara oturtmak mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu topraklara nazaran daha küçük bir yüzölçümüne sahip olan Türkiye Cumhuriyetinde en azından 47 farklı etnik grup halen varlığını sürdürmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda ise daha fazla farklı grup bir arada yaşamaktaydı. Dini, kültürel, toplumsal gelenekler anlamında da birçok farklılıkları vardı. Bu durum, bazı grupların zaman zaman isyanlar çıkarmasına dek varan sonuçlara yol açmaktaydı. Ayrıca, yönetim büyük ölçüde merkezileşmiş olsa da gücün yerel egemenlerde bulunmasına olanak tanıyordu. Buna benzer, politik ve toplumsal etkenler güç hiyerarşisinde zayıflıkların oluşmasına neden olmakta ve bu da isyanlara ve eşkıyalığa uygun bir ortam hazırlamaktaydı(Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000).

Osmanlı İmparatorluğunda, yönetim, ekonomi ve toplumsal sistem zaaflar göstermeye başlayınca halkta huzursuzluklar baş göstermişti. Özellikle 17. yy sonları

ve 18 yy başlarında imparatorluk hem dış hem de iç sorunlarla mücadele etmekteydi. III. Selim, dış sorunlar ve imparatorluğun savunma siyasetiyle fazlaca meşgul olarak bütün dikkatini ve gücünü askeri reformlara yöneltince, iç sorunlarla etkin biçimde mücadele edemez ve devlet otoritesini bütünüyle kuramaz hale gelmişti. İmparatorluğun giriştiği savaşların da ortaya çıkardığı koşullardan yararlanan yerel yöneticiler, eşraf ve çeteler kendi eyaletlerinde kendi otoritelerini kurma çabasına giriştiler. Bu dönemdeki ayaklanmaların birçok nedeni vardır. Bunlar arasında, dinsel, kişisel ve dinsel nedenler ön plana çıkmaktaydı. Örneğin, Arabistan'daki Vahhabilerin ayaklanması bu biçimdedir. Grup, İbn Abd al-Vahhab'ın(1703-1792) öğretisini benimsemekte ve İslam'ın gelişmesinin Peygamberin öğretilerine zıt bir hal aldığını düşünmekteydi. Bu hareketi benimseyen Necid emiri İbn Sa'ud, silahlı bir ayaklanma başlattı ve Mekke ile Medine'yi ele geçirdi. Bu ayaklanmayı bastırma ve kutsal kentleri geri almak yedi yıllık bir savaşa mal oldu. Daha kuzeyde ise Şam valisi olan Cazzar Ahmad Paşa Suriye ve Filistini otoritesi altına alan bir devlet kurmak istemişti. Ayrıca Kuzey Anadolu'da, Rusların desteklediği Canikli Tayyar Paşa da İstanbul'dan bağımsız bir otorite oluşturmak amacını gütmüştü. Avrupa eyaletlerinde de birçok ayaklanmalar görülmekteydi. Bulgaristan'da, yağmacı çeteler, terör yaratmaktaydı. Trakya'da Tırsanikli İsmail Paşa ve Alemdar Mustafa, yerel halklar üzerine egemenliklerini dayatmaktaydı. Doğu Sırbistan ve Batı Bulgaristan'da da Pazvantoglu Osman'da aynı biçimde etkinlikler göstermekteydi. Aynı dönemde yükselen milliyetçilik akımları da toplumsal protestoyu alevlendirmekte ve bu durum suç gruplarının ortaya çıkması için uygun koşulları oluşturmaktaydı(Mantran, 2000).

J. Hobsbawn, 1969 yılında yayınlanan Haydutlar(Bandits) adlı kitabında(aktaran, Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000) baskıcı devlet yapıları içinde isyan edenleri bir tür asil haydut ya da ezilen halk tabakalarının çıkarları için baş kaldıran "pro-politik" tipler olarak tanımlamaktadır. Aynı tanıımı Sicilya mafyasının tarihsel temellerine dayandırmak da mümkündür. Köylü yaşantısı ve buna benzer temalar üzerinde geliştirilen bu tür örgütlenme biçimlerinin Türkiye'ye yansıtılmasını, Hobsbawn şu şekilde yapmaktadır: "Tam da merkezileşmiş Osmanlı Devletinde haydutların merkezden uzak ve dış dünya ile yeteri kadar bağlantısı olmayan dağlık bölgeler ve

ulaşım ağı yetersiz düzlüklerde yer edindiği görölmektedir”(aktaran, Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000: 102).

Birçok isyan, ekonomik ve politik nedenlere dayansalar da, sömürü ve yönetim baskısı gibi etkenler önemli olsa da isyanlarda iki temel farklı gelenek kendisini göstermektedir. Bunlardan birincisi, dini renkleri, ikincisi ise toplumsal adaletsizlikteki protestolardan doğan devrimci karakterli sosyal içerikli hareketlerdir.

Bir prototip olarak Robin Hood, toplumsal adaletsizliği ortadan kaldırmak için savaşan bir figürdür. Sosyal adaletsizliklerin toplumsal yapı içerisinde ortaya çıkmış olması bu figürlerin popülerleşmesine, genel kabul görmesine ve etkinleşmesine yol açmaktadır. Robin Hood gibi asil haydutlar, kurulu düzenin kanunlarına göre değil, iyi ve kötü arasındaki savaştaki kutsal kurallara göre hareket ederler. Bu figürler, önce bir haksızlığa uğrar, ardından kaçış süreci gelir. Daha sonra basit soygunlarla kariyerine başlar. Bazı kuralları da yok değildir. Örneğin, kendisini savunmak amacı dışında hiçbir amaçla kimseyi öldürmez, karşısındakine eşit koşullarda dövüşme olanağı tanır. Toplumsal adaletsizlikleri takip eden toplumsal protesto bir biçimde merkezi otorite tarafından baskıya uğradığında böylesi karakterler halk tarafından hayranlıkla karşılanmakta ve hatta gizlenmek konusunda halktan destek görebilmektedir. Böylece yakalanması çok zorlaşmakta, merkezi otoritenin bu yüzden onu bir türlü ele geçirememesi bu figürün efsaneleşmesine neden olmaktadır. Bu figür birden toplumsal adaletsizliğe karşı protestonun canlı bir göstergesi oluvermektedir.

Oysa, Anton Blok(aktaran, Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000) olaya böyle yaklaşmanın romantizmden ibaret olduğunu savunmaktadır. Sosyal haydutlar olarak görölen bu figürler Blok’a göre, büyük toprak sahiplerinin sınır tanımayan maşaları olmaktan öte bir şey değillerdir. Ayrıca bunların oluşturduğu gruplar, çiftçilerin protestolarını bastırmak için de kullanılmıştır.

Toplumsal bir protestodan doğan isyanlarda iki tip isyancıyı ayırt etmek gerekir. Birincisinin gücü sosyal içerikli hareketi için belirli bir taraftar kitlesini toplamasına bağlıdır. İkincisi ise kişisel nedenlerle tek başına ya da kendisiyle aynı durumda olan

diğerleriyle bir ilişki içindedir. Kan davası böyle kişilerin kariyerlerinde neredeyse değişmez bir yere sahiptir. Bunlar dağlarda, eşkıya veya efe olarak ün salarlar. Çevreden saygınlık kazanmak, kan davasından kurtulmak ya da kişisel zenginlik ana amaçlarını oluşturur. Korkusuzlukları ve başkaldırıları çevrelerinde saygı görmelerine neden olur. Bu iki tipten ikincisi modern yer altı dünyasının kaynağını oluşturmaktadır. Dağlardaki bu eşkıya ya da efeler, bazen devletin çıkardığı aflardan yararlanarak “düze inmişler ve “kır serdari” adıyla güvenlik koruyucusu olarak işe alınıp düzen koruyucusu olmuşlardır. Bu eşkıyalar veya efeler dağlarda yaşarlar. Anadolu’da dağa çıkmak ve toplumsal haksızlıklarla mücadele etmek bir mit biçimini almıştır. Merkez otoritenin yeterli adalet uygulamaması ya da yerel otoritenin aşırı çalıştırması veya vergiler yüzünden insanlar dağlara çıkarlar. Bir suç işleyen kaçak, aile bireyleri tarafından saklanır. Aslında kaçak ceza gerektiren bir suç işlemiştir fakat, suç aile şerefine korunması gibi bir konudaysa saygı duyulan bir konuda işlenmiş demektir. Kaçak cezaevine gitmek istemez. Çünkü o gerekeni yapmıştır. Böylece önünde dağlara çıkmaktan başka bir seçenek kalmaz(Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000).

Hiçyılmaz’a göre(aktaran, Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000) “efelerin efesi” Çakırcalı Mehmet Efe’dir. Mehmet Efe’nin babası bir zabıt tarafından öldürülmüştür. Adalet sisteminden umduğunu bulamayan Mehmet Efe babasını vuran zabiti öldürür. Dağlara çıkan Mehmet Efe burada yaptığı eylemlerle nam salar. Durum yerel otoritenin ötesinde İstanbul Hükümetini de rahatsız etmiştir. Bunun üzerine Mehmet Efe için bir av başlatılır. Fakat yıllarca süren kovalamaca başarısız olur. Halk arasında anlatılanlara göre Mehmet Efe böyle bir kovalamaca sırasında sıkıştırılır. Hükümet askerlerine kurşun sıkınamaya ya da öldürmemeye gayret eden Mehmet Efe, bir kurşunla yaralanır. Öleceğini anlayınca da “başımı ve ellerimi keserek bir yere gömün, böylece Osmanlı beni tanıyamasın ve her yerde Çakırcalı’yı öldürdüklerini anlatmasınlar” der. Devlet güçleri olay yerine gittiklerinde başsız bir ceset bulurlar ve köye getirirler. Köylülere tek tek cesedi göstermelerine karşın kimse onu tanıdığını belli etmez. Hatta karısı bile kendini tutarak onu tanımamış gibi yapar ve Çakırcalı bir efsane olur. Osmanlı’nın yerel yöneticilerinin ağır vergilerle ezdiği halk bir protesto simgesi olarak Çakırcalı’yı büyütmüş, yaratmıştır. Oysa olayın aslı şöyledir: Yıllarca süren kovalamacadan sonra Hükümet yalnızca onun için bir af tasarısı hazırlar ve Mehmet Efe, devletin “hırsızı

hırsıza yakalatma” politikasının uygulaması olarak düze iner ve devlet saflarına ayda 5 altın lira maaşla katılır. Eski efe şimdi “kır serdari” olarak eski arkadaşlarının peşine düşmüştür. Fakat bu durum da uzun sürmez, Sicilya’da vendetta adı verilen kan davası Çakırcalı’nın peşini bırakmaz ve öldürdüğü astsubayın kardeşi öcünü almak üzere onun peşine düşer. Olayın geri kalan bölümü aynıdır. Fakat köye getirilen Çakırcalı’nın cesedini “eşlerinden birisinin” tanınması üzerine Osmanlı Çakırcalı’yı teşhis eder ve halkı korkutup yıldırma amacıyla cesedi hükümet binasının önüne asılır. Çakırcalı’nın dağlardaki on beş yıllık serüveni binin üzerinde insanın canına mal olmuştur(Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000).

Bu toplumsal sebepler daha sonraları, şehirlerde eşkıyalar ve kabadayılardan yer aldıkları bir yer altı dünyasının oluşumunda pay sahibi olmuştur. Yer altı dünyasında, kabadayı olarak adlandırılmak onur verici bir hitap şeklidir. Bu kelime, İstanbul’da bir zamanlar itfaiyecilik görevini yürüten tulumbacılarından gelmektedir. Güçlü, hızlı koşan, gözüpek, korkusuz bu adamlardan bir bölümü suça bulaşmışlardır. Kendi özellikleri onlara bu yolda ilerlemelerinde imkan tanımıştır. Ayrıca, ordu sisteminin bozulması ile yeniçeriler, 18. yüzyıldan itibaren devleti savunmaktan çok halkta terör yaratan bir hale gelmişlerdir. Bunlar gelirlerini halktan aldıkları haraçlarla artırma yolunu seçmişlerdir. Bu dönem kabadayısının genel görünüşü, altın topuklu ayakkabıları ve kemerlerine takılı bıçak ve piştollarını kolaylıkla çekebilmek için omuzlarına attıkları siyah paltolarıyla tarif edilebilir.

Kabadayı saygı duyulan bu statüsünü bir grup ya da çeteye dayanarak değil, kendi cesareti, bilek gücü ve silahıyla kazanan biriydi. Kabadayı olabilmek için genç yaştan itibaren birçok cesur eylem gerçekleştirmiş olmak gerekliydi. Bu statüye ulaşabilmenin en çok bilinen ve saygı duyulan biçimi namı bir başka kabadayıyı mertçe ve usulüne uygun bir şekilde kavgada yenmekti. Bazı yazılı olmayan kuralları da vardı: Bir kabadayı asla bir başkasını sırtından vurmazdı, asla ateş etmek zorunda kalmadıkça ateş etmezdi. Birisini uyarmak içinse kulağını keserdi. Kulağının kesilmesi bir kabadayı için bir köpekten daha fazla bir değeri kalmadığını gösterirdi. İyi içmeli fakat asla kendilerini kaybetmemeliydiler. Sıradan insanların sorunlarını çözen

kabadayların kendi aralarındaki sorunlarını da daha yaşlı ve saygı duyulan bir kabadayı çözerdi. Buna “racon kesmek”denirdi(Bovanker ve Yeşilgöz, 2000).

Yukarıda anlatılan tanımlara uyan kent şövalyeleri, Arap Abdullah, Chrisantos gibi, 20. yüzyılın başlarında yaşadılar. 1908’den II. Dünya savaşının sonuna kadar Türkiye çok hareketli bir dönem yaşadı ve bu dönemde toplumsal koşullar kabadayların öne çıkması için uygun değildi. 1950’lerin başında tekrar sahneye çıktılar.

1950’li yıllar tek partili dönemden çok partili döneme geçişin yaşandığı yıllardı. Demokrat Parti’nin 1950’lerdeki sloganı “Yeter! Söz Milletindir”di. Seçimleri Demokrat Parti kazandı ve bu zamandan itibaren, kırsal kesimde jandarma, kent merkezlerinde ise polis nispeten geri çekildi ve kent şövalyeleri ile köy eşkıyaları geleneği kapanıp günümüzün suç örgütlerin yükselişi başladı.

4.3. Örgütlü Suçun Ekonomik Boyutu

Mafya denen oluşumun genel karakteristiklerinden birçoğu ekonomik boyutunda ortaya çıkar. Bu karakteristikler büyük ölçüde kapitalizme benzemektedir. Zaten örgütlü suç bu sistemin geliştiği dönemde ve sonrasında özellikle küreselleşme sayesinde büyük bir yayılma sağlamıştır.

Dünya üzerindeki birçok suç örgütünün temel özelliği bunların bir pazara yönelmiş olmasıdır. Organize suç, Potter’a göre “bir işadammının etkinliğinden ibarettir. Bu etkinliğin illegal oluşu ise tesadüfidir”(aktaran, Bovenkerk ve Yeşilgöz, 2000: 26). Buradan yola çıkarak mafyaya “yasadışı ticaret sermayesi ve yasadışı finans sermayesi” de denilebilir. Mafya, temel kuram ve kavramlar açısından da kapitalizmin kuramına uygun davranışlar sergilemektedir. En başta, örgütlenme biçimi bir şirket modelidir. Sıradan işgörenler(fedailer, tetikçiler, kuryeler vb.) ve bunların yanında ekonomistler, kimyagerler ve hukukçular gibi profesyonel yöneticilerden de yararlanır. Amacı ise

daha fazla kardır. Çağdaş teknolojinin tüm imkanlarından faydalanır. Kapitalizmin pazar ilkeleri de burada geçerliğini sürdürür.

Alain Labrousse bu duruma şöyle bir örnekle açıklama getirir(aktaran, Nebiler, 1995: 73-74): Uyuşturucu konusunda Afganistan'daki üreticiye ödenen para ile Batı Avrupa'daki son kullanıcının ödediği para arasındaki çok büyük fark nereden kaynaklanmaktadır? Bu fark ürünün yasal olmamasından kaynaklanmaktadır. Ürünün yüksek fiyatlarla satılması ise maliyetine bağlı değildir. Maliyet satış fiyatının yaklaşık yüzde 10'unu oluşturur. Kar oranı yüzde 90'ları bulmaktadır. Örneğin, Paris'de eroinin gramı(1995 itibariyle) 600-700 Franktır. Amsterdam'da 200-250 Frank'a düşmektedir. Afrika'da ise 150 Frank'tan alıcı bulmaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki Afrika'da satış yapanlar bundan zarar etmemektedirler. Kapitalizmin pazar yasalarından ayrılan yönlerinden birisi bu pazarda üretim fazlası olduğu zamanda dahi fiyat düşmemesidir. Uyuşturucu kaçakçıları için polisin uyuşturucuyu yakalaması önemli değildir. Onlar için önemli olan uyuşturucuyu kaçsattıklarıdır. Bu yüzden fiyatı mümkün olduğunca yukarıda tutmaya çalışırlar. Bu, Paris ve Amsterdam arasındaki fiyat farkını açıklamaktadır.

Görüldüğü gibi küçük bir örnekte bile, kapitalizmin, pazar oluşumu, stok kullanımı, fiyat spekülasyonu, arz-talep dengeleri, üretim tüketim ilişkisi gibi yasalarının yasadışı ticarete nasıl uygulandığı ortaya çıkmaktadır. Nebiler(1995: 76), "Mafya kapitalizmin bir başka düzeyde uygulanmasıdır" demektedir. Kapitalizmdeki sermaye birikimi konusunda mafya en çok ucuz emek kullanımı yolunu seçer. Bu ucuz emeğin temelinde ise daha önce değinilen geniş aile yapısı ve aşiret kurumları vardır.

Özellikle 80'li yıllar sonundaki operasyonlarda cep telefonu ve bilgisayar disketleri çok ön plana çıkmaktadır. Bu da mafyanın teknolojik gelişmeleri takip ettiği ve kullandığını göstermektedir. Ayrıca yüksek hız yapan yüksek modellerde tercih ettikleri arabaları ise yalnızca gösteriş amacını taşımamaktadır.

Suç örgütü, en genel düzeyde değerlendirilirse, iki temel yolla gelir elde eder. Bunlardan biri haraç(racketeering)tir. Bu, meşru ticari girişimcilerden koruma

karşılığında zorla alınan paradır. İkincisi ise uyuşturucu gibi yasadışı malların ve işlerin ticaretinden elde edilen gelirdir. Türkiye’deki mafya uluslar arası boyutta öncelikle eroin ticaretinde yoğunlaşmıştır. Uluslar arası uyuşturucu kaçakçılığı üzerindeki iki temel değerlendirme de arz-talep yasasına dayanmaktadır. Bu görüşlerden birine göre, Amerika, Kanada ve Avustralya’da uyuşturucuya büyük talep vardır. Bu talep özellikle büyük kentlerde yoğunlaşmıştır. Eğer bu talep olmasaydı, ürünü ortaya çıkaran çiftçiler bir başka yasal ürünü tercih edebilirlerdi. Bir başka deyişle, talep olmadıkça arz olmayacaktır. Bu perspektife göre uyuşturucu sorununun kaynağı üretici üçüncü dünya ülkeleri değil, tüketici birinci dünya ülkeleridir. Diğer bir görüşe göre ise, eğer uyuşturucu madde üretimi olmasaydı, bir başka deyişle arz olmasaydı, uyuşturucu kullanımı, bir başka deyişle talep de olmayacaktı(Bovankerk ve Yeşilgöz, 2000).

Suç örgütleri bu gelirleri elde edebildikleri toplumsal koşul ve sistemlerde varlıklarını sürdürebilmektedirler. Kapitalist ya da buna benzer sistemlerin kimi zaafı ve imkanları suç örgütlerine hem yasadışı gelir elde etmekte hem de bu gelirleri, para aklama yoluyla meşrulaştırmakta olanaklar sağlamaktadır.

Türkiye’de 1984-85 yasama yılı sonlarında T.B.M.M. bir dizi yasayı kabul etmişti. Liberalizmi savunan, dönemin başbakanı Turgut Özal, suç örgütlerinin önemli bir gelir kaynağı olan kaçakçılık suçlarını “ekonomik suçlar” olarak adlandırmaktaydı. Ekonomik suçlar işleyenlere verilebilecek hürriyetti bağlayıcı cezalar ise benimsediği görüşlerdeki liberal modeldeki ithalat-ihracat rejimini uygulamasını engelleyebilirdi. Bir diploma töreninde ise şu sözleri ile düşüncelerini açıklamıştı: “Bizim eski kaçakçılar, ihracatçı olmak için bize müracaat ettiler. Karşımıza MİT raporları getirildi. Bunlar kaçakçıdır, bunlara ihracat belgesi vermeyin denildi. Oysa biz, bunlar teşebbüs sahibi, bunlarda iyi ihracatçı mı olur dedik. Şimdi hepsi ihracat yapıyor. Sistemin gereği ihracatçı oldular”(aktaran, Nebiler, 1995: 7).

Mafya, sistemin bazı açıklarından ve özelliklerinden yararlanarak yasal ticaret ve finans sektörlerine ve toplumun üst sınıfları arasına sızmaya başlar. Bu durumdaki bir ekonomik ortamda üst sınıflar da ayakta kalabilmek için mafyalaşmaktadır. Böylece mafya hem ekonomik anlamda boş ve meşru bir hareket alanı sağlamakta ve buradan

kendi yöntemlerini kullanarak haksız gelirler elde etmekte hem de yasadışı yollarla elde ettiği gelirleri aklayabilmektedir. Diğer yandan, mafya üyeleri üst toplumsal sınıf içinde sürekli kendini göstererek bir saygınlık da elde etmektedirler. Mafios davranış biçiminin getirilerini cömertçe sergileyen bu kişiler ile dürüst bir davranış biçimini yeğleyen vatandaşlar ile aralarındaki ekonomik fark, toplumun kendilerine gösterdiği amaçları gerçekleştirmek isteyen gençlerin mafyayı bir model olarak seçmelerinde etkili olabilmektedir.

Artık mafya, yalnızca yerel etkinliklerle yetinmemektedir. Küreselleşmenin ve değişen toplumsal yapıların getirdiği olanaklar mafyaya yeni alanlar sağlamaktadır. Raith, “Yeni Mafya Karteli, Uluslar arası Mafya Sermayesi Doğu Avrupa ve BDT’yi Nasıl Ele Geçirdi?”(1995) adlı kitabında, dağılan doğu bloğu ülkelerindeki karmaşanın arasında uluslar arası bağlantılarla mafyanın nasıl düzenleyici ve büyük bir güç olmaya başladığını açıklıkla belirtmektedir.

Mafyanın temel hedefi para ve onun getireceği iktidardır. Paranın bulunduğu yer ise bankalar ve finans kurumlarıdır. Bu yüzden mafyanın bu sektörden de uzak durması düşünülemez. Örneğin, Sicilya Adasında 1970’li yılların başından itibaren yasadışı yollarla elde edilmiş çok büyük miktarlarda para dolaşımdaydı. Bu paraların konulması için bankalar gerekliydi. Bu kara para akışı sayesinde 10 yıl içerisinde ada bir “bankalar cenneti”ne dönmüştü(Çulcu, c1992).

Çağdaş toplumlarda, toplum insanlara bazı amaçlar önermektedir. Ekonomik yapının sert, rekabetçi ve acımasız kuralları içerisinde bu amaçlar için yeterli araçları bulamayanlar için suç kaçınılmaz bir hal almaktadır. Bir kez suç işleyen kişi bunu kafasında, toplumun kendisine önerdiği amaçları gerçekleştirmek için her şey mubahtır düsturuyla meşrulaştırmakta ve bir süre sonra koruma altına girmek ve “kariyer” yapabilmek için suç örgütlerine dahil olabilmektedir. Mafya’nın ekonomiye sızması kadar ekonomik yapının oyuncularının ve mekanizmalarının da kendilerini koruyabilmek için mafios tutumu benimseme tehlikelerini göz ardı etmemek gerekmektedir. Mafya günümüzde, çok karlı bir sektör olarak da algılanabilmektedir.

4.4. Örgütlü Suçla Mücadele

Ziegler örgütlü suçun çağdaş toplumlar için oluşturduğu tehlikeyi şöyle bir benzetmeyle açıklamaktadır(1999: 16): “ Eski Yunan’ın mitos kahramanı Herakles’in destanı bu sorunun cevabını verir. Herakles vahşi ve yenilmez bir canavar olan Nemea aslanını yok etmek ister ancak büyük bir tehlike atlatır. Düşmanını arayan Herakles onu bulduğunu fark etmez; uykusunda okşadığı aslan yelesini kendi sakalı sanır. Son anda uyanan Herakles düşmanını öldürmeyi başarır.”

Dünyayı saran büyük bir tehdit olarak örgütlü suçla bir çok düzeyde mücadele edilmektedir. Kanunsuz suç olamaz. Bu yüzden, zamana göre sürekli değişen yapısı yüzünden suç örgütleri ve işledikleri suçlar yeniden tanımlanmalıdır. Hukukçular bu sebeple sürekli yeni kanunlar üretmektedirler. Örneğin, Türkiye’de Türk Ceza Kanununda suç örgütleri ile ilgili 313. madde yetersiz kalmış ve bunun yanında örgütlü suçla mücadele için 4422 sayılı kanun çıkarılmıştır. Ayrıca, küreselleşme ile birlikte örgütlü suçun uluslar arası boyutu çok büyük önem kazanmıştır. Bu konuda yine hukuk alanında, uluslar arası boyutta birçok anlaşmalar ve düzenlemeler yapılmaktadır. Buna rağmen uygulamada bu kişiler devlet kademelerindeki çürük yapılardan yararlanarak rahatlıkla bu kanunları etkisiz hale getirebilmektedirler.

Polis teşkilatları bu uluslar arası yapı yüzünden yeterli etkinlikte çalışmamaktadırlar. Ülkelerin kendi iç siyasaları ve hukuk sistemleri birbirleri ile tam olarak örtüşmediğinden suçluların takibinde, yargılanmasında ve cezalandırılması için elde edilmesinde zorluklar yaşanmaktadır.

Örgütlü suçun belirli toplumsal, tarihsel ve ekonomik koşullardan beslendiği daha önce belirtilmişti. Ne yazık ki bu koşulların kısa zamanda değişmesi mümkün görünmemektedir. Feodal yaşam biçimleri, geniş aile yapıları, yerel ahlak anlayışı, çifte ahlak anlayışı ve çürüyen devlet kademeleri mücadelede oldukça karamsar bir tablo çizmektedir.

Örgütlü suç en başta bir toplumsal gerçeklik ve bir toplumsal sorundur. Demokrasilerde sorunlar demokrasi içerisinde kalınarak çözümlenmelidir. Buradan yola çıkarak, sorunun çözümünün temeli halktır denilebilir. Halkın inancı ve isteği, İtalya'da, birçok savcı ve devlet görevlisinin hayatına mal olsa da, bir direnişin olabileceğini göstermiştir. Böyle olduğunda, örgütlü suç beslendiği kaynakları kaybedecek ve bir süre sonra da ortadan kaybolabilecektir.

Fakat halkın bu direnişi göstermesi için öncelikle sorunu ve sorunun nedenleri ve kökenlerini bilmesi, bir toplumsal gerçeklik olarak örgütlü suçu doğru kavraması gerekmektedir. Çağdaş toplumlarda, tüm toplumsal gerçeklik gibi genelde suç ve özelde organize suç ise kitle iletişim araçları dolayısıyla toplum tarafından algılanmaktadır. Sıradan insan, bir toplumsal gerçeklik ve sorun olarak örgütlü suçun ne olduğunu kitle iletişim araçlarından izlemektedir. Buna göre bazı tanımlar geliştirmekte ve kafasında bunları değerlendirmektedir. Bu değerlendirme sonunda vardığı yargıların sonucunda davranışlarda bulunmaktadır. Öyleyse, bir toplumsal gerçeklik olarak örgütlü suçun algılanmasında, örgütlü suçun kitle iletişim araçlarının içeriğinde sunumunun rolü büyüktür denebilir.

5. SUÇ VE MEDYA

Bu bölümde, bir toplumsal gerçeklik olarak suçun algılanmasında kitle iletişim araçlarının önemi vurgulanmıştır. Bunun için insanların toplumsal gerçekliği algılamalarındaki değişim süreci ve kitle iletişiminin gelişimi arasındaki ilişki incelenmiştir.

Günümüz insanı toplumsal gerçekliğe kitle iletişim araçları dolayısıyla ulaşmaktadır. Fakat bu duruma gelinmesini sağlayan süreç nedir? Bunun için ilk bölümde kitle iletişim araçlarının bu etkinliğinin toplumsal yapılarıdaki değişimden kaynaklanan gelişim süreci, eleştirel kuram çerçevesinde, ele alınmış ve daha sonra kitle iletişim araçları ve toplumsal yapılarıdaki değişimler sonucunda kültürün üretiminde, yapısında ve yayılmasındaki değişimler değerlendirilmiş, kitle kültürü ve popüler kültürün toplumsal gerçeklikle olan ilişkileri irdelenmiştir.

Daha sonra, popüler kültür ürünlerinin içeriklerindeki suç konu edilmiştir. Burada konu, edebiyat ve sinema ile sınırlandırılmış. Bu alanlarda, suç konusunun özellikle işlendiği türlerin tarihsel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Bir sonraki bölümde ise, popüler kültürün en yoğun olarak üretilip yayıldığı ve en fazla insana ulaşan, toplumsal gerçekliğin algılanmasındaki önemli etkenlerden biri olan televizyon ele alınmıştır. Televizyon ve toplum arasındaki ilişki değerlendirilmiş, televizyonun kültürel ve toplumsal etkilerinin önemi vurgulanmıştır. Televizyon program türleri içerisinde ise en popüler olanı televizyon dizileridir.

Bir toplumsal gerçeklik olarak suçun algılanmasında televizyon dizileri gibi kurgusal(fiction) program türlerinin çok önemi vardır. Çünkü izleyici haber programlar karşısındaki tutumundan farklı olarak, bunun bir kurmaca olduğu düşüncesiyle tamamen savunmasız bir biçimde kendisini iletilerin akışına bırakmaktadır. Böylece de etkilenme olasılığı oldukça yükselmektedir. Bu bölümde de televizyon dizilerinin önemi ve içeriğinde suçun konu edildiği yapımların tarihsel süreç içerisindeki gelişimleri ve bu alandaki araştırmalara yer verilmiştir.

En son olarak da, Türkiye’de özel televizyonların yayına başladığı yıl olan 1990 yılından itibaren 2002 yılına kadar olan süreçte yayınlanan televizyon dizilerinin bir değerlendirmesi yapılmış, son durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5.1. Kitle İletişimi ve Toplum

İnsanlar doğa ile mücadele içerisinde, varlıklarını devam ettirebilmek için toplumsal bir yaşam biçimini benimsemişlerdir. Toplum yaşamına geçiş ise ancak insanlar arası ilişkilerin kurulması ile mümkün ve sürekli olabilmektedir. İlerleyen zaman içinde karmaşıklaşan ilişkilerin örgütlenmesi ve bir amaca yönlendirilmesinde, toplum içinde gittikçe artan işlevlerin işlenmesinde, ihtiyaçların karşılanmasında ve örgütlerin oluşumu ile bunlar arasındaki uyumun oluşturulmasında iletişim kaçınılmaz bir gereklilik olmuştur. Bu yüzden, “İletişim, toplum yaşamının başlangıcından günümüze kadar her aşama ve durumda, her koşul ve ilişkide görülen toplumsal bir eylemdir.” denebilir (Tüfekçioğlu, 1997: 86-90).

İnsanın birey olarak doğada tek başına kalamazlığındaki sorunlarının bir bölümü toplumsal yaşama geçişle bir boyutuyla çözümlenmiştir. Fakat, toplumsal yaşama geçiş ile başka sorunlar da gündeme gelmiştir. İnsanların birlikte yaşamaları için gerekli düzenin oluşturulması ve devamı, bu düzenin örgütlerinin yapısı, birbiriyle uyumları, başka sorunları beraberinde getirir. Bu sorunlara çözüm aramalar, toplumsal yapının değişmesinin de itici gücü haline gelmişlerdir. Bu durumda iletişim de, değişen; gelişen toplumsal yapı içerisinde, ya kültürel açıdan daha önceden edinilen çözümlerin diğer nesillere aktarımı ile sorunları çözüme ulaştıran, ya da varolan sistemin yeniden üretimiyle devamını sağlayan bir işlev üstlenir.

Her toplumsal yapı kendi iletişim biçimine de sahiptir. Toplumsal yapı ve onun üzerinde uygarlık ise en temelde üretim ilişkileri etrafında oluşur. İlkel çağlardan, feodalizme, kapitalizme kadar uygarlıklar arasındaki değişimde en temelde üretim biçimindeki farklılaşmalar gözlenir (Tanilli, 2000: 15).

Marx'ın dediği gibi, “Eğer bir toplumsal formasyon üretimde bulunurken, aynı zamanda üretim koşullarını da yeniden üretmezse, hayatını bir yıl bile sürdüremeyeceğini bir çocuk bile bilir. Üretimin nihai koşulu, demek ki, üretim koşullarının yeniden üretimidir”(aktaran, Althusser, 2000: 18). Hem üretimin fiziksel öğelerinin, hem tüketimin, hem de kişilerin bilincinin bu yeniden üretimde hesaba katılması gerekir. Kültürün ve iletişimin toplumsal formasyon ile işlevsel bağı burada önemli bir boyutuyla ortaya çıkmaktadır.

İletişim, toplumsal bir olgu ise ve toplumsal yapıdaki değişimlerle doğrudan bir bağlantısı varsa, değişen toplumsal yapı ile iletişim biçimi arasındaki ilişkileri kavramak, o iletişim biçiminin işlevini, gücünü, doğasını anlamamıza yarar sağlayabilir. Öyleyse, bir iletişim biçiminin içinde bulunduğu toplumsal yapı ile ilişkisini tarihsel bir perspektifte incelemek, iletişim biçimi içinde üretilen kültürel kodların çözümlenmesi, anlamlandırılması ve hatta toplum üzerindeki etkilerinin belirlenmesi için de ilk basamak olarak görülebilir.

Kitle iletişimi modern dünyanın iletişim biçimidir. Daha önce de belirtildiği gibi, her çağ ve uygarlık kendi iletişim biçimini üretmiştir. Kitle iletişimi de bir uygarlık içerisinde filizlenmiş, işlev üstlenmiş hatta güç dağıtan ve/veya üreten bir odak haline gelmiştir. Toplumsal yapıdaki, üretim ilişkilerindeki, toplumsal yaşamdaki, siyasal yapılanmadaki, teknolojiye, düşünme biçimlerindeki ve kültürdeki değişimlerle ve bunların getirdikleri ile kitle iletişimi anlamını, işlevini ve gücünü kazanır.

Modern dünya, insanlık tarihindeki köklü değişimlerin sonucunda ortaya çıkan bir yaşama biçimidir. Bu yeni dünya, batı uygarlığı içinde filizlenmiştir. Batı uygarlığı Tanilli'nin de belirttiği gibi(2000: 32) yalnızca coğrafi bir tanım değildir. Doğu ve Kuzey Avrupa, Amerika kıtaları da batı uygarlığı içinde yer alır, hatta uzak doğuda Japonya gibi ülkeler -her ne kadar kendi kültürlerine sahip çıktıkları iddiaları kuvvetle savunulsa da- yaşam ve üretim biçimi, ekonomik sistem ve günlük yaşam pratikleri anlamında batı uygarlığı içerisinde değerlendirilebilir. Öyleyse batı uygarlığı bir coğrafi tanımlama ile sınırlanmayan, bir yaşam biçimi, üretim biçimi, kültür biçimidir. Yunan'dan Roma'ya kalan miras ve Roma'nın da kendi katkıları ile Rönesans ve

Reform ardından Aydınlanma ve bilimsel gelişmeler, teknoloji, siyasal ve ekonomik yaşamdaki değişimler bugün, Batı Avrupa’da kaynak bulmuş olsa da, yaşadığımız dünyanın çoğu yerinde kabul edilen bir yaşam biçimini, bir dünyayı ortaya çıkarmıştır.

5.1.1. Eski Yunan’dan Modern Dünyaya Toplumsal Gerçeklik Ve Kitle İletişimi

Avrupa’nın temelindeki uygarlıkların en başına gittiğimizde büyük etkisiyle Roma İmparatorluğunu görürüz. Fakat Roma’yı da etkileyen ve Roma’dan sonra da kalacak birçok değeri sunan -Rönesans yoluyla- Yunan Uygarlığı olmuştur.

Demos(halk) ve Kratos(iktidar) kelimelerinden oluşan “demokrasi”kelimesini bir ideal olarak dünyaya sunan Yunan Uygarlığıdır. Çoğunluğun oyları, özgürlük ilkesi, kanunlara saygı esası gibi daha birçok değeri de içine alabilecek bir yapıyı, demokrasiyi insanlık, Yunan Uygarlığına borçludur. Bilimde ise Tales, Euclides, Archimides..vb gibi düşünürlerle matematiğin ilkelerini de onlar koymuşlardır. Daha temelde Yunan bilimsel düşüncesi doğa olaylarını insan aklıyla çözmek, “akılcı” olmakla Batı Uygarlığına öncülük etmiştir denebilir(Tanilli, 2000: 36). İnsanın aklıyla doğa olaylarını çözebilmesi ve kendi aklıyla bir dünya kurabilmesi fikrini yalnızca bilimsel düşüncede değil, kültürel ürünlerinde de sunmuşlardır.

Homeros’un Odyseia’sında, kurnaz Odysseus, Truva savaşını kazandıktan sonra denizler tanrısı Poseidon ile, bir anlamda insanın tanrılar olmadan da, yalnız kendi aklıyla yaşayıp yaşayamayacağının savaşımını verir. Homeros’un tragedyaları ve Herodot’un diğer kültürler ve ülkeler hakkındaki yazıları, kendi geleneği içinde yaşayan insanın, daha sonra diğer kültürlerle yelken açacağı, ticaret ilişkileri geliştireceği, koloniler kuracağı, sömürgeler oluşturacağı zamanlara bir ideolojik hazırlık gibidir. İnsanın kendi elleriyle dünyayı daha iyileştirebileceğine olan inanç Aydınlanma’nın yeniden canlanacağı günlere kadar hep süre gelmiştir(Oskay, 1982: 2-6). Odysseus’un, yurdu İthaka’ya dönmek için çabası, tüm arkadaşlarını ve gemilerini kaybetme pahasına verdiği savaşım, Aydınlanma geleneğinde ortaya çıkacak olan modern dünyanın temel düşünce biçimlerini müjdelemektedir. Aydınlanma en geniş anlamıyla insanın içindeki

korkuyu kaldırmak ve onu kendi kendisinin efendisi yapmak amacını taşımıştır. Bu öykülerdeki serüven kahramanı da burjuva bireyin ilk temsilcisidir(Horkheimer ve Adorno, 1996).

Homeros'un zamanından sanayi devrimine kadar, Odyseus'un öncelediği insan aklının sunacağı gelişmelere kadar, iletişim de ulaşım teknolojisine bağımlı kalmıştır. Gelişmeler insanlığın ortak bir dünya kurmasına önemli katkıda bulunmuştur. Homeros'un yolculuk eden kahramanları da bu ortak dünyanın ilk temsilcileridir(Oskay, 1982: 4).

İnsanların kendi başlarına bir şeyler başarabilme, bir dünya kurabilme ve dış dünyada da bir düzen oluşturabilme çabalarından, Homeros'un seyahat eden kahramanlarına, tanrıların giderek insanlaşmaya başlamalarından, Odysseus'un isyanına, ticaret ve savaş gemilerindeki teknolojik ilerlemelere varıncaya dek tüm gelişmeler, ayırık toplumlar arasında iletişimin ilk gerçekçi biçimlerini oluşturmaktadırlar. İnsan toplulukları dünyayı bütünlemeye başlamışlardır. Sağlanan iletişim olanakları insanları bambaşka bir dünyada yaşatmıştır, yaşatmaktadır.

İnsanın kendi elleriyle kendi dünyasını kurabileceği ve değiştirebileceği inancı, uzaklara gidip gelmenin yarattığı güven duygusunun ortaya çıkardığı pratiklerle, tam anlamıyla belireceği Aydınlanma çağına kadar aslında hep var olmuştur. Fakat iletişim konusunda teknik gelişmelerin olduğu ve iletişimin toplumları bütünleştirici bir etken sayıldığı görüşün temelleri, XIX. yüzyılda pratik olarak uygulanmaya başlamıştır.

Tüfekçioğlu(1997: 83-116), iletişimin temeline toplumların sorunları karşısında geliştirdikleri çözümü yerleştirmektedir. Toplumsal ilerlemenin dinamiği olarak da bu sorunları ve çözülüş biçimlerini benimsemektedir. İletişim biçimi de doğrudan toplumların örgütlenme biçimleri ile ilişkilidir. Her toplumda, o toplumun doğurduğu ve ihtiyaçlarını karşıladığı bir iletişim sistemi ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden batı toplumlarının belli dönemlerindeki iletişim sistemleri üzerinde durmak gereklidir. Batı uygarlığında meydana gelen toplumsal değişimler günümüzdeki sistemlerin temelini

oluşturmuş ve çağdaş toplumsal yapılardaki iletişim sistemlerinin oluşmasında da etkili olmuşlardır.

En başından beri toplumsal yapılar, iktidar ve iletişim arasında bir ilişki olagelmıştır. Batılı toplumsal yapıların en temelinde her ne kadar Yunan uygarlığının izleri bulunsa da, batı esas kimliğini Roma ile kazanmıştır. Tanilli'ye(2000: 40-51) göre Roma'nın Batı ya üç önemli alanda etkisi olmuştur: Devlet birliği, kilise birliği ve hukuk birliği. Böylelikle büyük bir imparatorluk haline gelebilmiş ve uzun süre hüküm sürebilmiştir.

Roma'nın bu denli uzun süre ve güçlü ayakta kalabilmesinde, iletişim sistemlerinin payı da büyüktür. Her yol Roma'ya çıkar sözü, bu durumu açıklamaktadır. Ortaçağ ve öncesinde iletişim sistemleri hep ulaşım teknolojisine bağımlı kalmıştır. İ.Ö. 490 yılında, Yunanlıların Perslere karşı kazandıkları zaferi, haberci, Atina'ya kadar 42 km. kadar koşarak ülkesinin zaferini anlattıktan sonra bitkinlikten öldü(Jeanneney, 1998). Roma'nın yollara bu denli önem vermesi, daha sonra Saint-Simon'cu anlayışta da kendini gösterecektir. Yollardan başka Roma'nın iletişim sistemini sağlayan, büyük bir iletişim ağı da vardır. Habercilerin durakladıkları noktaların, yedek atların bekletildiği dinlenme noktalarının sayesinde çok uzak mesafeden haberler çok çabuk bir biçimde imparatora ulaşmaktadır. Böylece, olup bitenin bilgisine sahip olabilen iktidar, olup bitenden çabucak haberdar olmakta ve müdahale edebilmektedir. Bilgi iktidarı sağlamaktadır.

Ortaçağda, Avrupa'da böyle güçlü bir imparatorluk ve iktidar görülmez. Çünkü, parçalanmış bir yapı hakimdir. Bir devlet birliği söz konusu değildir. Bir kral görünmesine rağmen, Avrupa, vassal ve senyör sistemi ile, küçük beylikler biçiminde parçalanmış bir yapıdadır. Bu parçalanmış yapıda tam bir kaos hakimdir. Bir hukuk birliği de söz konusu değildir. Yerel yöneticilerin çok yüksek yetkileri vardır. Kral da aslında bu vassal ve senyör sisteminin içinde yalnızca ayrıcalıklı bir vassal olarak var olmaktadır. Böyle bir yapıda, toprak sahipleri ve yerel yöneticiler, kendi kaleleri içerisinde güvenliklerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu görünüm altındaki Ortaçağ

Avrupa'sında, ne Roma'nın yollarını ve ticaret ilişkilerini ne de iletişim sistemini ve iktidarını görebilmek mümkündür.

Avrupa ve Batı uygarlığının başı çektiği bu günün modern dünyasının birçok ayırt edici özelliği, yukarıda tarif edilmeye çalışılan, karmaşa içindeki Ortaçağın sonlarında ortaya çıkan bazı köklü kurumsal değişimlerin sonucunda belirmiştir. Bu değişimler karmaşık ve çok çeşitlidir. Değişimler, öncelikle, Avrupa'nın bazı bölgelerinde etkili olmuş ve daha sonra dünyanın büyük bölümünde etkinlik kazanmıştır.

Yeni bir hayat biçimi ortaya çıkmıştır. Bu etkiler öncelikle, yeni ortaya çıkıp gelişen şehirlerde ve kurulan devletlerde kendini göstermiştir.

Erken modern Avrupa'daki kurumsal değişimlerin temel çizgilerini neler oluşturmaktadır? Öncelikle, üretim ilişkilerinde ve ekonomik yapıda bir değişim görülmektedir. Avrupa feodalizmi, kapitalist üretim ve değişim biçimini benimseyen yeni bir sisteme dönüşmüştür. İkinci olarak, siyasal değişim göze çarpmaktadır. Ortaçağdaki şehir devletlerinin yerini, belirli ve büyük bir alanda hakimiyetini ilan eden, birçok şehir devletini birleştiren, merkezi bir yönetim ve vergilendirme sistemini getiren ulus-devletler almıştır. Üçüncü olarak da savaş ya da savaş hazırlıkları siyasal değişimde önemli bir rol oynamıştır. Askeri güç, belirli bir alanda meşru güç kullanımında tek el olmaya başlayan ulus-devletlerin eline geçmiştir(Thompson, 1995).

Böylece Ortaçağ Avrupa'sında ekonomik, siyasal ve kültürel değişimler baş göstermeye başlamıştır. Ortaçağ ekonomisi, tarıma dayalı bir ekonomidir. Bazı artı değerler üretilse bile geniş ticaret ağları olmaması yüzünden bu değerlerin bir etkisi olmamaktadır. Ortaçağın sonlarına doğru kasabalar yoğunluk ve alan bakımından büyümüş, şehirler oluşmuş ve bu şehirler arasında da ticaret ağları kurulmuştur. Ekonomik ilişkiler oluşmaya başlamıştır. Bu ekonomik ilişkiler basitçe kişilerin ticari girişimlerde bulunmaları, ücretli işçiler çalıştırmaları, üretimde bulunmaları ve bu ürünleri satmaları olarak tanımlanabilir. Meta üretimi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte Ortaçağa ait toplumsal sınıflar arasında bulunmayan yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır. Ortaçağ sonlarına doğru Batıdaki en önemli toplumsal olay olarak bu gösterilmektedir.

Bu sınıfın zenginliği toprağa dayanmamaktadır. Meta üretimine ve ticarete dayalı bir zenginliğe sahiptirler. Savaşçı veya toprak sahibi de olmadıkları için soyluların yararlandıkları hukuki haklardan henüz yararlanamamaktaydılar. Fakat daha sonraları üretim biçimlerinin değişimi sonucunda üretim araçlarını elinde toplayacak ve güçlenecek olan bu sınıf yani burjuva sınıfıdır(Tanilli, 2000).

Yeni gelişen ekonomik sistem, toplumsal yaşamı da kökünden etkilemiştir. Toplumdaki güç dengeleri değişmiştir. Yeni sınıflar ortaya çıkmaya başlamıştır. Teknolojideki ve dolayısıyla üretim araçlarındaki gelişmeler burjuva sınıfını gittikçe zenginleştirmiştir. Ayrıca, toprağını bırakıp şehirlere göç etmeye başlayan halk, bu sınıfın üretim araçlarında ücretli olarak çalışmaktadır. Böylece modern dünyada, Marksist bir perspektiften bakacak olursak, temel çatışma dinamiklerini oluşturacak iki sınıf ortaya çıkmıştır.

Bu ekonomik sistem değerlerde ve yaşam biçimlerinde de değişimlere sebep olmuştur. Akılcılığın hakim olmaya başladığı yeni dönemdeki toplumsal sorunlar ve bunların nedenleri üzerinde doğa bilimlerinin yöntemleriyle çözümler üretilmektedir.

İşbölümü ve dolaşım bu yapıdaki temel kavramlardır. Yeni üretim biçimlerinde işbölümü kavramı yerini almıştır. İş bölümü, yeni oluşan dünyada iletişimin varacağı önemli gücün öncüsü olan, ekonomik alandaki alış veriş ve akışların keşfinin ilk basamağıdır. Bu kavram, ilk bilimsel açıklamasını Adam Smith(1723-1790)in bilimsel çalışmalarında bulur. İşbölümü ve dolaşım yeni ekonomik sistem içerisinde birbirleri ile çok uyumlu bir biçimde ortak işin örgütlenmesinde ve ekonomik alanların yapılanmasında çok önemli katkılarda bulunurlar. XVIII. Yüzyıl içerisinde İngiltere “dolaşım devrimini” tamamlamış ve endüstri devriminin de yarattığı güçle büyümeye başlamıştır. Aynı dönemde Fransa henüz dolaşım devrimi tamamlamamıştır. Quesnay ve arkadaşları, “aydınlanmış despota” malların ve işgücünün serbest dolaşımına izin vermesi için baskı yapmaktadırlar. Dolaşım hem ekonomik sistemin yapılanmasına ve güçlenmesine önem vermektedir hem de bir başka kavrama da gönderme yapmaktadır. Bu kavram ağ ve organik bütün kavramıdır(Mattelart ve Mattelart, 1998).

Akılcılık ile birlikte oluşan düşünce yapısı sayesinde Kopernik, Kepler, Galileo gibi bilim adamlarının etkileri, doğa bilimlerine karşı büyük bir güvenin oluşmasına yol açmıştır. Doğa bilimlerinin önerilerini toplumsal sorunlara da uyarlamaya çalışan bir düşünce adamı da Claude Henri Saint-Simon'dur. Saint-Simon, toplumu canlı bir organizma olarak tanımlamaktadır. Bu düşünce yapısı insanların yönetiminden, nesnelerin iş idaresine kadar bir çok alanda benimsenmiştir. Buna göre, karayolları, deniz yolları, demiryolları sistemlerinden yola çıkan bir kredi sistemi kurulur. Bu kredi sistemi, kan dolaşımının insan kalbi için yaptığını paranın dolaşımı sayesinde endüstri toplumu için yapmaktadır. Böylece, büyük bir gelişme sağlanacak, endüstri toplumunun gelişme ve ilerleme ülküsü gerçek olmaya doğru evrilecektir. Bu dönemin, gelişmeye olan inancını, Benjamin, "Pasajlar" adlı kitabında alıntılanmış şu şiirle ifade etmektedir(Benjamin, 1995: 83):

"Evet, bir gün bütün dünya, Paris'ten Çin'e
Ey ilahi Saint-Simon, baş eğdiğinde öğretine
Yeniden doğacaktır Altın Çağ bütün görkemiyle,
Dolacaktır ırmaklar çikolata ve çayla;
Nar gibi kızarmış koyunlar zıplayacaktır ovada,
Tereyağda pişmiş turnabalıkları yüzecektir Seine'de;
Kızarmış ekmek parçacıklarıyla boydan boya.
Ağaçlar komposto halinde elmalar verecektir
Ve balyalarla demetler edecektir hasat;
Kar yerine şarap, yağmur yerine piliçtir yağacak olan
Ve gökten şalgam garnili ördekler inecektir."

Ulaşım ve iletişim konusunda iki tür ağdan bahsetmek mümkündür, demiryolları, deniz yolları, kara yolları gibi "özdeksel ağlar" ve paranın dolaşımı olarak "tinsel ağlar". Bu dönemde, demiryolları mühendisliğinden felsefeye geçen Herbert Spencer(1820-1903) iletişimi organik bir sistem sayan düşünceyi geliştirir.

Darwin'in düşünceleri de, toplumsal yapının organik bir varlık olarak algılanmasında önemli bir yer sahibi olur. Organizmanın sürekliliği ile toplumun sürekliliği aynı kavramları çağrıştırmaktadır. İşin fizyolojik olarak bölünmesiyle, organizmanın bölünerek büyümesi bir sayılmaktadır. Basitten karmaşığa doğru endüstri toplumu da, organizmadaki işlevsel parçalara bölünmekte ve toplum farklı işlevler

gören, fakat birbirine bağımlı organik yapılardan oluşan bir organizma bütünü olarak anlaşılmaktadır. İletişim ise bu sistem içerisinde iki ayrı işleve sahiptir. Birinci olarak daha önce bahsedilen özdeksel ağlar bir başka deyişle, karayolları, demiryolları vb., organizmadaki damar sistemine benzeyen bir işlev yürütmektedir. İletişimin bu dönemdeki işlevi ise organizmadaki sinir sistemine denk düşmektedir. Merkezileşen otoritenin çevresi ile olan karmaşık ilişkilerini yönetmesini olanaklı kılmaktadır. Bir yandan çevreden iletiler alırken bir yandan da kendi etkisini yayabileceği araçlarla iletiler üretmektedir(Mattelart ve Mattelart, 1998).

Organizmacı anlayış içerisinde, dayanışma kavramı da, yardımseverliğin ve kardeşliğin gönüllü söylemi olmaktan çıkmış, hücrelerin zorunlu biyolojik bağımlılığı söylemiyle birleşmiştir. Böylesi bir durumda, birey kendisini, topluma doğumundan başlayarak, bir sözleşme ile (dolayısıyla bir borçla) bağlamaktadır. Bu bağımlılık daha üst düzeyde ulusların karşılıklı bağımlılığının da temellini atmıştır. Biyomorfik karşılıklı bağımlılık kavramı ise zorunlu olarak bir iletişim düşüncesini yerleştirmiştir(Mattelart ve Mattelart, 1998: 18).

İlerleme düşüncesi bu dönemde öylesine baskın bir düşünce halini almıştır ki, egemen olanların yeni esenlik anlayışları kiliselerdekilerin anlayışlarını da değiştirmiş ve bu değişiklik, kilise tasvir ve ikonalarında gözle görülmeye başlamıştır. Eski dönem ikonalarındaki zayıf, mazlum İsa, artık tombul ve bakımlı bir İsa halini almıştır(Oskay, 1982: 35).

Bu ilerleme ideolojisine göre yoksulluk hor görülen bir hastalık gibidir. Yoksullara yoksulluktan kurtulmaları için çalışmaları gerektiğini öğütleyen sistemin tersine Rousseau, yoksulların yoksulluklarının çalışmalarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Aydınlanma çağına tutumunu ve ideolojisinin daha çağın başında görmüş gibidir(aktaran, Oskay, 1982).

İlerleme ideolojisine karşı, toplumsal sistemin, adaletsiz ve eşitlikten uzak olduğunu söyleyen Rousseau, günündeki toplumsal sistem hakkındaki eleştirilerini,

“İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı” adlı eserinde, Cenevre Cumhuriyetine seslenirken, özlemini dile getirdiği bir toplum yapısının tanımında ortaya koymaktadır:

“Doğacağım yeri seçecek durumda olsaydım, insanların yetilerinin erimi yani iyi yönetilmek olanağı ile sınırlanmış büyüklükte olan, herkes kendi yaptığı işe yettiği için kimsenin kendi yükümlü olduğu işi yapmak üzere başkalarını görevlendirmek zorunda olmadığı bir toplumu; herkes birbirini tanıdığı için karanlık manevraların ve erdemden doğan alçak gönüllülüğün halkın gözünden ve yargısından uzak kalamayacağı, birbirini bilip tanımak tatlı alışkanlığının yurt sevgisini kuru toprak sevgisi olmaktan çıkarıp yurttaş sevgisi haline getireceği bir devleti seçerdim.”(Rousseau, 1998)

İlerleme ülküsü Faustvari bir trajedi içermektedir. Faust’taki ilerleme trajedisi, bu dönem egemenlerinin de görünüşünü yansıtır gibidir. Mesafelere, Tanrıya ve cehalete karşı açılan savaşta, 19. yy ile birlikte ortaya çıkacak olan modern yaşam kavrayışının ve öncesinin diğer yüzü yavaş yavaş görünmeye başlamıştır. Ferdinand Kürnberg, Amerikan Kültürünün Tasviri, adlı eserinde, ilerleme hırısının yorumlamasını yaparken “Sığırdan donyağı yaparlar insandan da para” demektedir(Aktaran, Weber, 1999). İlerleme çabası içerisinde Faust’un güdü ve amaçları açıkça kapitalist görünmese de Lukacs, Faust’un son bölümünün, endüstriyel evrenin başlarındaki kapitalist gelişmenin bir trajedisi olduğunu ileri sürer(aktaran, Berman, 1999).

Sanayi toplumuna geçiş ile birlikte insanlar, akılcılık önderliğindeki ilerleme çabasında bedel olarak ne ödediklerinin yavaş yavaş farkına varmaya başlamışlardır. İşliklerde işbölümü ile, bir ürünün yalnızca bir bölümünün bilgisine sahip olan insanlar, ürettikleri ürüne yabancılaşmakta, günlük hayatlarının ve gerçeğin bilgisinden uzak, ya da yalnızca bir bölümünün bilgisine sahip olarak fragmanlaşmış bir hayatı yaşamaya başlamaktadırlar.

Bu dönemde üretken kol ya da kafa emeği saygınlaşmıştır, bir gelir getiren her uğraşa üretken denilmektedir. Malların satılabilir olması ve bir emek türünün üretken olup olmadığını belirleyen hep “pazar fiyatıdır”(Horkheimer, 1998). Mitlerden kurtulmak amacını güden, insanları korkularından kurtaracak olan aydınlanma, bilimsel gelişmelere eklenen, toplumsal yapıdaki değişim ve burjuva sınıfının etkin gücünün yönlendirmesi ile tüm dünyayı sayılar biçiminde görmeye başlamıştır. Aydınlanma

hareketindeki kavramlar ekonomik ve toplumsal bağlamlarda uygulanmaya başlamıştır. Horkheimer ve Adorno,(1995: 23-24) bu konuda şunları söylemektedir:

“Sayı, Aydınlanmanın kanonu haline gelmiştir. Aynı eşitlikler burjuva adaleti ile meta değiş tokuşuna egemendir. Eşit-olmayanla eşit olanı topladığın zaman ortaya eşit olmayanın çıkması bir kural değil midir? Hem adaletin hem de matematiğin bir ilkesi değil midir? Bir yandan karşılıklı adaletle ödüllü adalet arasında öte yandan geometrik oranla aritmetik oran arasında gerçekten bir uyum yok mudur?”.

Her şey, bir ilerleme düşüncesi içerisinde, üretkenliği ile, pratik faydası ile değerlendirilir olmuştur. Bu, şeyselleşmenin(reification) açık bir örneğini oluşturmaktadır. İnsanlar, yaşadıkları deneyimleri, ilişkileri ve hatta birbirlerini bile “şey”ler olarak algılamaktadırlar.

XIX. yüzyıldan itibaren işbölümünün artması, toplumsal üretim süreçlerinin git gide karmaşıklaşması, yeni ekonomik sistemin getirdiği şeyleşme⁹(reification), işbölümünden kaynaklanarak, yüzeysel insan ilişkilerinde devamlılığını sürdüren yabancılaşma yüzünden bireyler dış gerçekliği algılamada ve anlamlandırmada güçlükler çekmektedirler(Oskay, 1982).

Bu süreç kitle toplumunun ortaya çıkması sürecidir. Kitle toplumunu karakterize eden üç süreç kentleşme, sanayileşme ve modernleşmedir. Yukarıda bunların etkileri konusuna kısaca değinilmişti. Endüstri devrimi ile birlikte, geleneksel toplum yapılarının çözülmesi ve daha önce toplumdaki rolleri açıkça tanımlı bireylerin yabancılaşması ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler, dış gerçekliği, toplumsal gerçekliği anlamak ve kendilerini toplumsal olarak konumlandırabilmek ve yeniden tanımlayabilmek için kitle iletişim araçlarına yönelmektedirler(Oskay, 1982).

Sayıların toplumsal sisteme uyarlanması, toplumsal olayları ve insansal olan her şeyin sayılarla indirgenmesinin ilk girişimlerini ortaya çıkarmış, bu da aynılaştırmış, bireyselliklerini kaybetmiş insanlar topluluğu denebilecek “kitlelerin” kuramsal boyutta

⁹ İnsanın ve insana ait olan her değer yalnızca şey ya da nesneye ait olarak algılanması, bir başka deyişle egemen konumdaki kesimle bağımlı konumdaki kesim arasındaki ilişkilerin, sermaye ve ücretli işgücü gibi yalnızca ekonomik kategoriler olarak görünen ve insanal özünden soyutlanmış kategoriler arasında ilişkiler olarak algılanması(Oskay, [Y.Y.]: 185).

adını bulmasının ilk basamağı olmuştur. Bu dönem içerisinde, basın ve toplantı özgürlüğüne getirilen kısıtlamalardan bir süre sonra varolan bir kamuoyunun siyasal doğası ile ilgili tartışmalar, “kitle psikolojisi” kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu durum İtalyan toplumbilimci Scipio Sighele(1841-1931) ve Fransız psikopatolog doktor Gustave Le Bon(1841-1931) tarafından ortaya konur. Bu iki bilim adamı da kitle haline gelen bu toplumun yönlendirilebildiği konusunda hemfikirdirler(Mattelart ve Mattelart, 1998).

Sighele, “bireysel psikoloji” ile “kolektif psikolojiyi birbirinden ayırmıştır. Buna göre, “kitle suçları” kavramının içine de işçi grevlerinden, halk ayaklanmalarına kadar, halka ait ortaklaşa şiddet hareketlerinin tümünü koymaktadır. Freud bu konuda(aktaran, Mattelart ve Mattelart, 1998: 21): “Eğer kitle içinde yalnız olan birey kendi biricikliğini bırakıyor ve başkalarının telkinlerine izin veriyorsa, bunu onlara –karşıt olmaksızın onlarla uyum içinde olma ve dolayısıyla belki de hepsinden-de öte onların sevgisi için yapma gereksinimi olduğu için yapıyor” demektedir. Sighele ise Freud ile aynı kanaati paylaşmamakta(Mattelart ve Mattelart: 19) ve konunun bir başka yönünü vurgulamaktadır. Her kitle içerisinde başı çekenler ve yönlendirilenler bulunur. Bir başka deyişle hipnotize edenler ve edilenler vardır. “İkincilerin birincileri körcesine izlemesini yalnızca “telkin” açıklar.

Telkin ise yalnızca bireysel boyutuyla ele alınmamalıdır. Kitle toplumunda bireysellik zaten kaybedilmiş bir niteliktir. Telkin, de bireysel olmaktan uzaklaşarak, dönemin teknolojisinden faydalanan ve büyük bir yükseliş sağlayan kitle iletişim araçları yolu ile de sağlanmaktadır. Bu yeni telkin biçimleri konusunda Sighele: “...gazetecinin, özellikle de “dava yazını” gazetecisinin bir elebaşı ve okuyucusunun da onun elinin izini bıraktığı ıslak bir alçı gibi..” olduğunu söylemektedir.

Kitle toplumu, her şeyin yeniden ve başka biçimlerde üretildiği bir dönemde, kültürün de endüstri biçiminde üretildiği bir kültürel yapı içerisinde varolmaktadır. Bu kültürel yapı ise kitle iletişim araçları tarafından üretilmektedir. Bu araçların da sahipliği belirli bir sınıfın elindedir. Ve yine Sighele’nin belirttiği gibi kitle iletişim araçları kültürel alanda sembolik gücü yeniden örgütlemekte ve zaten böylesi bir

duruma açık hale gelmiş kitleleri, belli davranış kalıplarının sergilenmesi için telkin edebilmektedir.

Bu süreç aşağıdaki bölümde ele alınmıştır.

5.1.2. Kitle Kültürü Ve Toplumsal Gerçeklik

Kültür, Marksist perspektiften bakınca, bir üst yapı kurumu olarak alt yapı kurumlarınca etkilenir. Tanilli(2000)'nin de belirttiği gibi bir toplumsal yapının temelinde üretim ilişkileri vardır. Bu üretim ilişkileri üst yapıdaki kültürü de biçimlendirme özelliğine sahiptirler. Üretim ilişkilerinin ürettiği toplumsal sistem içerisindeki egemenlerin sahip oldukları iktidar, üretim ilişkileri ve kültür arasında bu yüzden yakın bir etkileşim söz konusudur.

Thompson(1995) toplumdaki iktidar biçimlerinden bahsederken dört iktidar yapısı öne sürmektedir. Bunlardan birincisi ekonomik iktidardır. Ekonomik iktidarın kaynağı metalar ve finansal kaynaklardır. Bu iktidar yapısının paradigmatik kurumları ticari girişimler gibi ekonomik kurumlardır. İkinci iktidar yapısı, siyasal iktidardır. Siyasal iktidarın kaynağı otoritedir. Bu iktidar yapısının kurumları ise hükümetler ve devlet gibi siyasal kurumlardır. Üçüncü iktidar yapısı baskıcı iktidar yapısıdır. Özellikle de askeri güçlerdir. Kaynağını ise silahlı güçlerden alır. Bu iktidar yapısının kurumlarını ise askerler, polis ve buna benzer güçler oluşturmaktadır. Dördüncü iktidar yapısı sembolik iktidar yapısıdır. Bu iktidar yapısının kaynağını bilgi ve iletişim araçları oluşturur. Kurumları ise kültürel kurumlardır. Bunlar arasında kiliseler, okullar ve üniversiteler sayılabilir.

Dördüncü iktidar yapısı olan kültürel ya da sembolik iktidar yapısı, anlamlı sembolik yapılar üretmek yaymak ve almaktan kaynaklanır. Sembolik etkinlik toplumsal hayatın temel bir özelliğidir. Bireyler, kendilerini sembolik biçimlerde ifade etmek için ya da diğerlerinin açıklamalarını yorumlamak için birbirleri ile bilgi ve sembolik içerik alış verişinde bulunurlar, iletişim kurarlar. Dolaşımda olan bu sembolik biçimlerin üretimi; bazı bireylerin belli davranışlarda bulunma kararı almalarını, belli

tepkilerde bulunmalarını, bir tepki yerine bir başka tepkiyi seçmelerini, devletin koşullarını desteklemelerini ya da tam tersine davranmalarına sebep olabilecek yönlendirme gücünü de beraberinde getirmektedir. Bunların kurumları ise kiliseler okullar, üniversiteler ve kitle iletişim araçları vb. kurumlardır.

Althusser'de(2000) devlet iktidarı ile devlet aygıtını ayırmak ön koşulu ile, devletin, bir başka deyişle merkezi otoritenin, baskıcı aygıtının yanında fakat ondan farklı bir biçimde çalışan kurumlara, Thompson'un yaklaşımına benzer bir yaklaşımla değinmektedir. Althusser(2000: 32-34), bu kurumları D.İ.A. (Devletin İdeolojik Aygıtları) olarak adlandırmaktadır. Bunları ise;

- Dini DİA
- Öğretimsel DİA
- Aile DİA'sı
- Hukuki DİA
- Siyasal DİA
- Sendikal DİA
- Haberleşme DİA'sı
- Kültürel DİA

olarak sıralamaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi üretimin nihai koşulu, üretim koşullarının yeniden üretimidir. Eğer bir toplumsal yapı bir egemen üretim tarzından kaynaklanıyorsa, üretim sürecinin belirli üretim ilişkilerinin altında ve içinde varolan belirli üretici güçleri harekete geçirdiği söylenebilir. Bu yüzden her toplumsal yapı üretirken bir yandan da üretim koşullarını yeniden üretmelidir. Bunlardan ikisi üretici güçler ve varolan üretim ilişkileridir(Althusser, 2000).

Yukarıda değinilen, Ortaçağdan modern dünyaya doğru değişen ekonomik sistem temelli toplumsal yapının da varolabilmek için üretmek ve üretebilmek için de üretim koşullarını yeniden üretmek gereksinimi vardır. Bunun için de üretici güçleri ve varolan üretim ilişkilerini ve araçlarını yeniden üretmelidir.

Küçük bir şirketten yola çıkarak açıklanırsa üretim ilişkilerinin ve araçlarının yeniden üretimi, hammadde ve üretim araçlarının yeniden üretimi anlamına gelir. Fakat toplumsal yapıda bu durum farklılıklar gösterir. Burada asıl önemli olan üretici güçlerin yeniden üretimidir.

Üretici güçler yalnızca, aldıkları ücret ile kendi kendilerini yenileyerek, kendilerini yeniden üretmezler. Ya da bir başka deyişle, üretici güçlerin yeniden üretimi yalnızca ücret ile olmamaktadır. Kullanılmaya hazır olan emek gücünün, karmaşık üretim sürecinde bilgili ve nitelikli olması da gerekir. Emek gücü bu biçimde yeniden üretilmelidir. Kapitalist sistemin ilk zamanlarında bunu sağlayacak eğitim sistemi üretim süreci içerisinde yer almaktaydı. Buna usta çırak ilişkisi de denebilir. Fakat daha sonra bu eğitim süreci, üretim sürecinin dışında başka kurumlarda, örneğin okullarda yer almaya başlamıştır. Fakat okullarda yalnızca pratik uygulama bilgileri öğretilmemektedir. Aynı zamanda üretim ilişkileri ile ilgili davranış kalıpları, ahlak kuralları ve en temelde verili düzenin kuralları da öğretilmektedir. Bir başka deyişle, bir yandan yönetilenler için belirli bir uzlaşım içinde kurallara boyun eğmenin yeniden üretimi sağlanırken bir yandan da egemen güçlerin egemenliklerinin yeniden üretimi sağlanmaktadır(Althusser, 2000).

Okul ve benzeri kurumlar, Thompson'un sembolik iktidar yapısının kurumlarından ve Althusser'in DİA'larından biridir. Bunlar daha önce de belirtildiği gibi, iletişim süreçlerinde ve kültürel koşullarda işlev görmektedirler. Okullar, sembolik iktidar yapısı kurumları arasında, birçok toplumsal kuruma göre oldukça eski kurumlardır. Endüstri çağı toplumlarındaki teknolojik gelişmeler özellikle iletişim alanında birçok yeni kurumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu kurumlar bireyleri yalnızca işyerlerinde ve iş zamanlarında ya da okullarda "eğitmektedir". İş zamanlarının dışında da kültürel öğelerle bireylerin, ya toplumsal sisteme uyarlanmaları ya da toplumsal sistemden duydukları acıları ayinleştirmeleri veya unutmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bunun bazı önkoşulları vardır. Bu önkoşulların bir düzeyini, yeni toplumsal yapıda bireyin konumlanışı oluşturur. Aydınlanma ve bilim, insanların mitlerden ve

korkularından kurtulmalarını sağlama iddiasıyla yola çıkmış olsa da başka yan etkilere de neden olmuştur. Bilim sayesinde doğa üzerinde korkunç bir hakimiyet olanağı yakalayan insanoğlu, bu amaç için teknolojiden yararlanmıştır. Bu teknolojiyi ise egemen güçler ellerinde tutmakta ve yönlendirmektedir. Bu teknoloji sayesinde ki üretim araçlarında hızlı bir gelişme sağlanmış ve bu araçları ellerinde tutan sınıflar iktidar sahibi olmuşlardır. Üretim araçlarındaki gelişmeler kitlesel üretimi olanaklı kılmıştır. Kitlesel üretim için elbette kitlesel tüketim biçimlerinin de üretilmesi gerekmiştir. Çok hızlı bir toplumsal değişim sürecinde birey afallamış bir durumdadır. Her şey üretim ve tüketim amaçlanarak varlık kazanmaktadır.

Kalabalıklaşan insanlar bu yeni çağda kendileri de birer metaya dönüşmüşlerdir. Kendileri de ücretli işçi, metadır. İnsanlar üretim süreçlerinde ürettikleri metaların üretim süreçlerinin bütününden, işbölümü yüzünden soyutlanmaktadır. İnsansal potansiyellerinin geliştirilmesine gerek duyulmayan, edilgin bir işgücüne indirgenmişlerdir. Her tüketilen şeyde, o metanın üretim sürecine ait bilgisizlik bulunmaktadır. Yalnızlaşan, yabancılaşan, şeyleşen ilişkiler içerisinde yaşayan bireyler modern dünyada kitle toplumunu oluşturmaktadır(Oskay, 1982: 94-95).

Kitle kavramı olumlu ve olumsuz anlamları içinde barındırmaktadır. Olumlu anlamı, sosyalist kültürlerde, güç ve belirli bir amaç için örgütlenip çalışan toplulukları kastederek kullanılır. Genellikle medya izleyicisine hitaben kullanılan olumsuz anlamdaki kitle kelimesi ise bireyselliğin kaybolduğu topluluk olarak tanımlanır(McQuail, 1994).

Bireyin konumlanması düzeyinden sonra sıralanabilecek bir başka koşul ise teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler üretim araçlarında büyük değişiklikler yaratmıştır. Bu değişiklikler burjuva sınıfının iktidarını sağlamıştır.

Toplumsal yapı en aşağıdaki ekonomik ilişkileri ve üretim biçimlerinden kültüre kadar büyük bir değişim göstermektedir. Bireyselliğin kaybolduğu bir topluluk olarak kitle toplumunda aynılaştan bireylerin, aynılaştırılan istekleri, kitlesel tüketim mekanizmasını olanaklı kılmaktadır. Bu da kitlesel üretim süreçlerinin yeniden

üretimine olanak tanımaktadır. Kültür de artık belirli kitlesel üretim süreçlerinde üretilmekte ve kitlesel olarak tüketilmektedir.

McQuail(1994: 39), kitle kültürünün tanımını: “ kitle piyasası için imal edilmiş kültürel ürünler” olarak yapmaktadır. Kültür de bir endüstri haline gelmiş gibi görünmektedir. Bireyler bu yeni toplumsal yapıdaki acılarından kurtulmak ya da gerçek yaşama katlanabilecek bir kişiliğe kavuşmak için, kitle kültürü ürünlerine ve fantazyalara yönelmektedirler.

Ayrıca, iş gücünün iş zamanı dışında yeniden üretimi de çağdaş toplumlarda kültür endüstrisi aracılığı ile gerçekleşmektedir. İşgörenler, 1830’larda başlayan süreçte, yabancılaştırmadan, aynılaştırmadan, şeyleşmeden ve tüm insanca tarafları görmezden gelinerek yalnızca salt iş gücüne indirgenmelerinden özgürleşebilme umutlarından ve olanaklarından gittikçe uzaklaşmaktadırlar.

Bunun bir örneğini, 1950’lerde işgörenler üzerinde uygulanan bir araştırma göstermektedir. Bu araştırmaya göre(aktaran, Oskay, [Y.Y.]: 189) işçilerin ücretlerinde bir azalmaya yol açmadan çalışma saatleri azaltılmıştır. İşgörenler elde ettikleri çalışma dışı zaman(leisure time) içerisinde kendilerini “insan olarak” yüceltebilecek amaçlara nasıl ulaşacaklarını bilememektedirler ve buna yarayacak bir kültürel birikime de sahip değildirler.

Kitle kültürü, tüketicilerinin bilgisinden ve etkisinden uzakta üretilmektedir. Oskay’a göre(b2000: 152): “Kitle kültürü, yöneten ile yönetileni, varlıklı ile yoksulu, özgür olan ile olmayanı, mutsuz insan ile onu mutsuz kılan toplumsal realiteyi özdeş kılacak bir yanılsama oluşturma işleviyle üretilir”. Kitle kültürünün tüketilme zamanı ise varolan gerçeklikle başa çıkılamayacağının düşünüldüğü anlardır. Gerçekten kaçmak istendiğinde “unutmaya ve amneziye sığınılan anlarda” kitle kültürünün tüketicisi olunur(Oskay, b2000: 152).

Yukarıda belirtilen toplumsal gerçeklikten kaçmak eğilimiyle kitle kültürü ürünlerine yönelen bireyler bir yandan da kaçtıkları toplumsal gerçekten farklı bir toplumsal gerçek izlenimiyle de karşı karşıya kalmaktadırlar.

Günümüzde tüm toplumsal gerçeklikten bireysel deneyimler yoluyla haberdar olmak olanaksızdır. Kitle kültürü ürünlerinden sözde toplumsal gerçekliğin izlenimlerini edinilir. Bu toplumsal gerçeklik ise, tüketicisinden uzakta ve tüketicisinin etkisinden bağımsız, başka kurumlar ve bireylerce karar verilen, seçilen parçaların birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir tablo sunmaktadır.

Diğer birçok üretim biçiminde olduğu gibi kitle kültürün ürünlerinin üretim biçiminde de üretim araçlarının sahipliği bireylerin toplumsal gerçeklik hakkındaki algılarının ve bilinçlerinin oluşmasında da önemli etkilerde bulunmaktadır.

Fakat, kültür endüstrisinin bir başka deyişle bilinç endüstrisinin bağımlı konumdaki sınıftaki insanları etkilemesi yalnızca tek yanlı bir olgu değildir. Bağımlı konumdaki sınıflar içerisinde yaşamlarını sürdürmekte olan insanlar, yaşamlarının içerisinde taşıdıkları gerçek bilinçleri nedeniyle bilinç endüstrisinin ürünlerine bir anlamda kendiliklerinden yönelmektedirler. Bu yönelme de aslında özgür bir yönelme değildir. Bu yönelme, kalabalıklar içinde yalnızlaşmış, “brutal ve belirsiz” bir duruma düşmüş olan kitle toplumu insanını, bilinç endüstrisi ve eğlence endüstrisinin koşullandırdığı bir yönelmedir. Bu yönelme bir bakıma, endüstri karşısında da edilgen olmaktan kurtulmak için parasal, zamansal ve kültürel olanaklara sahip olmayan, atomize olmuş sınıflar için gerçek toplumca konulmuş sınırlandırmadan başka da bir şey değildir(Oskay, [Y.Y]: 188-189).

Bu dönem insanının karmaşık halini, Walter Benjamin, Charles Baudlaire’den ve İkinci İmparatorluk Paris’inden yola çıkarak ortaya koymaktadır. Geleneksel toplum yapısının artık varolmadığı bir ortamda, şehir de yeni insanın yeni mekanı olmuştur.

Özellikle Paris önemli bir örnek sunmaktaydı. Paris’de yeni döneme geçişin yaşandığı bu yıllarda, Hausmann’ın¹⁰ yeni düzenlemeleriyle şehir bir başka yapı sergilemekteydi. Yolların düzenlenmesi ve geniş caddelerin açılması, yeni ortaya çıkan büyük mağazalar ve cafelerde insanların dolaşmasını ve kendi fantazyalarını yaşamasını olanaklı kılmaktaydı. Fakat, bir başka açıdan bu geniş yollar, Şubat Devriminde büyük rol oynayan barikatların kurulmasını olanaksız hale getirmek amacını da taşıyorlardı. Ayrıca, bu yeni caddeler, kırsallarla işçi mahalleleri arasındaki en kısa yolu oluşturmaktaydı. Bu dönem çağdaşları bu girişime “L’embellissement strategique”(stratejik güzelleştirme) adını takmışlardı. Hausmann ise kendine “artiste demolisseur”(yıkıcı sanatçı) demektedir. Hausmann’ın çalışmalarının amacı aslında kentin iç savaşa karşı güvence altına alınmasıydı. Fakat bu durum, kentlilerin, kentlerine yabancılaşmalarına ve kentin yerlisi olduklarını unutmalarına neden olmuştu. Bir başka açıdan da Parisliler, kentin insancıl olmaktan uzaklaşan karakterinin bilincine varmaya başlamışlardı(Benjamin, 1995: 90-91).

Kitle toplumunda birey, edilgenlik içerisinde sürüklendiği bu akışı anlamlandırmaya çalışıyordu. Bir kesim ise Paris’in yeniden düzenlenişindeki amaçları gizleyen perdeleri gerçeklik olarak algılamakta ve yüzeysel bir yaşamı tercih etmekteydi. Yeni gerçek yaşamda kendisini kalabalıklar içerisinde güvenlikte hissedenden insanlar için Paris’teki bazı değişiklikler oldukça olumlu görünmekteydi.

Şehrin biçiminden ve yollardan başka Paris’de bu yılların bir yeniliği de dükkanların vitrin yapmaya başlamasıydı. Vitrinlerin kıyısına da yaya kaldırımları yapılması ve sokaklara gaz lambalarının takılması önemli bir yenilikti. Atlı arabaların ezmesinden, çamur sıçramasından ve karanlık sokakların güvensizliğinden kurtulan bireylerin “sokak piyasası”için güvenlik bir ortam meydana gelmiştir (Oskay, b2000: 162-163).

¹⁰ Baron Georges-Eugene Hausmann(1809-1891): III. Napoleon döneminde Seine Bölgesi Belediye Başkanı. İmparatorluğun buyruğuyla, Paris’e bugünkü kentsel görünümünü vermiştir(Benjamin, 1995: 90).

Birçok dükkanı, mağazayı ve cafeleri içine alacak biçimde büyük çarşı binalarının kenarlarında dükkanları da içerde bırakacak biçimde arkadlar¹¹ yapılmıştı. Bu arkadlar, (flâneur) düşünür gezer için, sığınılacak bir iç mekan haline gelmişti. Bu dönemin şair ve düşünür kişilik modeli olan flâneur, kalabalıkların adamı olmuştu. Aslında bu kalabalıklar, a-sosyal kişiler için bir sığınak haline gelmişti. Kalabalıklar, terk edilmişler ve yalnızlaşmışlar için yalnızca bir sığınak değil aynı zamanda bir uyuşturucuydu. Bu kalabalıkların toplandıkları cafeler yaşamın sıkıntısını duymaya başlayan ama yaşamın gerçekliğini anlamaktan kaçınan Paris’li küçük insanlar için iş saatleri dışında yeni dünyaya baktıkları birer balkon gibiydiler. Bu balkonlardan, yaşamın bir çok çeşitliliğini görebiliyorlardı. Oysa bu çeşitli ve renkli yapının altında Hausmann’ın caddelerinin yapılma amaçlarının görünmeyen temeli olan stratejik güzellik gibi, “Yurttaş-kral Louis-Philippe’in despotizminin gri zemini” vardı(Oskay, b2000).

Yabancılaşma ve yalnızlaşma toplumun ve kültürün her alanına sinmekteydi. George Simmel, *Soziology* adlı yapıtında, omnibüslerin icadından önce insanların yol kavşaklarında ya da hanlarda birbirleri ile tanışıp sohbet ettiklerini, hal hatır sorduklarını oysa birbirini görünce konuşmadan duramayan bu insanların, yeni yaşamın kentlerinde, omnibüslerde, cafelerde, dükkanlarda saatlerce bir arada durmalarına, yan yana oturmalarına rağmen tek kelime bile konuşmadıklarını belirtmektedir(aktaran, Oskay, b2000).

Bu yeni duruma toplumun alışması pek kolay olmamaktadır. Kültürel yapılarda, insanların bu yeni duruma uyumlanabilmelerini kolaylaştıran bir başka yenilik ortaya çıkmıştır. Birbirleri ile konuşmamaya başlayan insanlar, haberdar olabilmek için bu yeniliği kullanmaya başlamışlardır. Bu yenilik, *Fizyolojilerdir*(Oskay, b2000). Fizyolojiler, kentte oturanların, kent yaşamında insanların gördüğü, tuhaf, ilgi çekici, yanların, yarı doğru yarı yanlış bilgilerin bulunduğu kitapçıklardı. Önceleri, şehirdeki ilginç tipler için çıkarılan bu kitapçıklar daha sonra kentteki kalabalıkların ve kitlelerin işlerine dair haber ve dedikodularla dolu kitaplara dönüşmüşlerdir.

¹¹ Büyük çarşı binalarının kenarına, dükkanları içeride bırakacak şekilde uçları sütunlarla destekli, üstü kapalı gezinti mahalleri(Oskay, b2000: 163).

Fizyolojiler ile bir süreç başlamıştır. Gazeteler ortaya çıkmış. Kitle iletişim araçlarının etkinliklerinin farkına varılmıştır.

1824'de Paris'te gazeteler sokakta satılmamakta, yalnızca abone olanlara dağıtılmaktadır. Abone sayısı ise 1824 yılı itibarıyla 47 bin civarındadır. Abonelik bedeli, bir işçinin yaklaşık bir yıllık kazancının yarısından fazladır. 1836'ya gelindiğinde birden büyük bir gelişme gözlenir. Abone sayısı 70 bine, 1846'da ise 200 bine ulaşır. Bu talep karşısında gazetelerde bir değişim başlar. Örneğin, Girardin'in gazetisi *La Presse*, yıllık abonman ücretlerini yarı yarıya düşürür, reklam yayınlamaya başlar ve tefrika roman yayınına keşfeder. Gazetelerin ayakta kalması ve gelirlerini arttırabilmeleri için iki yolları vardır. Birincisi reklamları arttırmak ikincisi daha fazla sayıda insana gazete satmak. Bu sorunları çözebilmek adına reklam ve satış arasındaki sıkı ilişkiden taviz veremeyecekleri için, gazetenin içeriğinde değişiklik yapmaya başlarlar. Bu değişiklikler arasında, önemsiz haberlerin büyütülmesi, ve tefrika romanların yayınlanmaya başlaması sayılabilir. Gazetelerin fiyat düşürme konusundaki bu değişiklikleri başka etkilere de neden olmuştur. Örneğin, reklamın gerekliliği açıkça ortaya çıkmıştı. Siyasal yaşama dair ciddi haberlerin yerine, merak, dedikodu niteliği ağır basan konular ağırlık kazanmıştı. Okuyucu kazanmak için, yeni yayın politikaları belirlemek yerine, reklam arttırmak için halkın neyle uyarılıp okuyucu ve dolayısıyla müşteriye dönüştürülebileceği hedeflenir olmuştu. "Reklamlar için tiraj, tiraj için tefrika roman, tefrika roman için de yıllık anlaşmalara bağlanmış, Alexandre Dumas gibi yazarlar yaratılmıştır"(Oskay, b2000: 162).

Bu seri üretim, kolay anlaşılır hafif konuların seçilmesi ve reklamın üretim nitelikleri üzerine baskısı, günümüzde hakim bir başka kültürel biçimin öncülüğünü yapmaktaydı. Bu kültür biçimi popüler kültürdür.

5.2. Kitle Kültürünün Kuşattığı Popüler Kültür ve Toplumsal Gerçeklik

XIX. yüzyıldaki Endüstri Devrimi birçok fabrikanın kurulmasına aynı zamanda da düzenli çalışma saatleri ile yeni bir gündelik hayat akışının doğmasına sebep olmuştu. Bu gelişmeler, çalışma saatlerini düzenlerken, insanların iş dışı zamanlarını da

tanımlayıp genişletmişti. Uzun boş zaman olanakları, eğlence için bir talebi de beraberinde getirdi, bu da popüler kültürü doğurdu(DeFleur ve Dennis, 1996).

Amerika ve Avrupa’da, endüstriyel üretim kendini yeniden üretebilmek için tüketicilerin ürünleri satın almalarına, daha çok satın almalarına ihtiyaç duyuyordu. Bu durum örgütlü tanıtım ve reklam çalışmalarını ortaya çıkardı. Tüketimi arttırmak için kullanılan araçlarla, tüketim süreçlerinin arttırılması ve hızlandırılmasına destek veren popüler kültür ve kitle iletişiminin gelişimi eş zamanlı bir biçimde gerçekleşmişti. Popüler kültür, geleneksel halk kültüründen farklı olarak, insanların doğal ortamlarda ürettiği bir şey olmaktan çıkıp, insanların satın aldıkları bir şey haline gelmişti(DeFleur ve Dennis, 1996).

Popüler kültür ile kitle kültürü birbirinden farklı kültürel biçimlerdir. Kitle kültürü ürünleri, tüketicilerinin etkinliğinden ve denetiminden uzaktaki, kuruluşlarda, örgütlerde, karar odaklarında üretilir. Kitle kültürü ürünlerini üretenler, tüketicilerinin, fiili kimliklerini çeşitli araştırmalarla öğrenmeye çalışırlar, fakat bundaki amaç ortaya çıkan profile uygun estetik değeri olan bilgiler sağlayabilecek ürünler ortaya çıkarmak ya da varolun toplumsal gerçekliği değiştirebilme olanağı edinebilmek için hızlı yaşamdaki bireylerin ara sıra durup dinlenebilecekleri eğlence olanakları sunmak değildir. Aksine, kitle kültürü ürünleri, bireyleri varolan toplumsal gerçeklik içinde kalmaya ikna etmek, bu toplumsal gerçekliğin değiştirilmesinin olanaksızlığını ve gereksizliğini kanıtlamak amacını taşır(Oskay, a2000).

Zaman zaman, bireylerin toplumsal yapıya karşı duydukları kırılganlıkları, karşıtlıkları işleseler de, sistemin henüz fark edilmemiş olumlu yanlarının da var olduğunu hatırlatırlar. Bir yandan toplumsal gerçeklikten şikayetleri dile getirirken; olası tek yaşam biçiminin varolan toplumsal sistem olduğunu söylemektedirler. Bireyler, örgütsüz, yalnız, atomik bir yığın halinde bulundukları için bir direniş gösteremezler.

Popüler kültür ise kitle kültüründen farklıdır. Kitle kültürünün yukarıda bahsedilen yanılsamaları ile toplumsal gerçeklikten doğan rahatsızlıkları, örtmeyi,

bastırmayı başaramayan bireyler, isteklerini ve beklentilerini dile getirebilecek olan popüler kültür ürünlerine yönelirler. Popüler kültür bireylere, başat kültürün henüz tamamıyla denetim altına alamadığı hayat alanlarında, örnek olarak, pop müzik konserlerinde, televizyondaki belirli dizilerde, eleştirel bir boyutu olan çizgi romanlarda, popüler romanlarda ara sıra dinlenebilme ve kitle kültüründeki renksiz yanılısmaya kıyasla daha renkli bir yanılısama ile rahatlama elde edilebilme olanaklarını sunar(Oskay, a2000).

Oskay(a2000)'a göre, popüler kültür, henüz homojenleştirilmemiş, aynılaştırılmamış toplumlarda ortaya çıkabilir. Bu iki durumda olur: Ya sanayi kapitalizminden önceki dönemlerde yaşamış toplumlarda, ya da, fazlasıyla homojenleştirmenin insanlarda yaşama isteği bırakmayacağı için tüketimlerini kısacakları çekincesine sahip ve rafine, üretkenlik düzeyi yüksek demokratik ve sistemin genel etkinliği açısından zararlı olabilecek kadar gelişmiş örgütleri bulunan, kültür hayatındaki farklılıklara tahammül gösterebilecek toplumlarda.

Kapitalizm öncesi toplumlarda, merkezi iktidar, hakimiyeti altındaki tüm bölgelerde mutlak bir otorite sağlayamamaktadır. Bunun nedeni, kendi otoritesine süregenlik kazandıracak ve egemenlik ilişkilerini yeniden üretebilecek, ideolojik aygıtların yeterince gelişmemiş olmasıdır. Merkezi iktidarın değerlerini ve anlayışlarını uzakta, taşrada benimsetecek okullar, yollar, ulusal pazar gibi kurumların olmayışı, aynı bölgelerde yapılması gereken kamusal işlerde, merkezi iktidar odaklarının yerel koşulları da göz önünde bulundurması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, “Kapadokya’ya yeni bir ticari yerleşme inşa etmek isteyen Asurluların devlet bürokrasisi, Kapadokya’daki toplulukların her şeyini denetleyemediği için buradaki inşaat için toplanan insanlar popüler kültürün yumuşak denetim mekanizmaları ile denetlenmekteydi”(Oskay, a2000: 154).

Bu toplumlarda, popüler kültürün kendine özgü bir alt yapısı vardı. Fakat günümüz toplumlarında popüler kültürün böyle bir alt yapısı yoktur. Popüler kültür, modern dünyada, bir başka zemin üzerinde oluşmaktadır.

Popüler kültür ürünleri temel olarak, çeşitli gelir ve eğitim düzeylerin sahip, orta ve alt sınıf içerisinde en büyük tüketici kitlesine ulaşmayı amaçlamaktadır. En yüksek sayıda kişiye ulaşabilmek çabası, kolay anlaşılır, eğlendirici ve hafif niteliklerini de beraberinde getirmektedir(DeFleur ve Dennis, 1996). Kitle iletişim araçlarında üretilen popüler kültürün büyük bölümü kar elde etmek amacıyla satılmak için üretilmiştir. Bu yüzden en geniş izleyici kesimine ulaşmak en fazla kar sağlamak demektir. Kitle iletişim araçlarından üretilen popüler kültürün de kitle kültürü gibi, bireylerin varolan toplumsal gerçeklik hakkında bir yanılsama yaşamalarını sağlar.

Ucuz, kolay anlaşılır, eğlendirici ve hafif niteliklerine rağmen, popüler kültür tüketicilerine, kitle kültürüne kıyasla daha rafine bir yanılsama sağlar. Oskay(a2000)'a göre, popüler kültürün neden olduğu yanılsama, toplumsal hayatın bazı alanlarında baskı altına alınan bireylerin, yaşadıkları anominin, özgürlüğün, spontaneliğin, farklılığın, değerliliğin edilginleştirilmiş ve sınırları iyi çizilmiş bir yanılsaması olduğu için rafine bir yanılsamadır. Popüler kültür bir boyutu ile sisteme bağlıyken, bir diğer boyutu bireylerin sisteme karşı direnişini, başkaldırışını dile getirmektedir.

Örneğin, İngiltere'de, Beatles topluluğunun konserini sıradan insanlar ile kraliyet ailesinin üyelerinin birlikte izlemeleri ve kraliyet aile üyelerinin bu müzisyenler tarafından hakarete uğratılışına tanık olunması, popüler kültürün, sıradan insanların üst sınıf insanlarına fark atabildikleri kültür alanlarından biri olduğunu göstermektedir. Oysa bu fark konser bitince hemen ortadan kaybolmaktadır. Popüler kültürün yarattığı yanılsama, gerçek hayata uyumlanmayı kolaylaştıracak bir yanılsamadır. Popüler kültür, spontanelik, farklılık, değerlilik taşıyan yanları da barındırmaktadır. Bu da gelişmiş toplumlarda, yalnızlaşan, yabancılaşan bireylerin yeni bir toplumsal hayat kurma isteklerini ve umutlarını canlı tutmak için böylece toplumda ilerlemiş olan anominin, tüm sistemi çökertebilecek etkilerinin azaltılması işlevini görmektedir(Oskay, a2000).

Toplumsal gerçekliğin önceki bölümlerde bahsedilen yabancılaşmış, yalnızlaşmış birey tarafından algılanmasında popüler kültür ürünlerinin yarattığı yanılsamanın rafine bir yanılsama olması yüzünden toplumsal gerçekliğin algılanmasında popüler kültürün daha dikkatle üzerinde durulması gerekmektedir.

5.3. Popüler Kültür ve Suç

Toplumsal gerçeklik bireyler tarafından, bireyin yeni toplumsal düzen içindeki konumu ve gerçekliğin üzerine çekilen perde nedeniyle kolayca algılanamamaktadır. Fakat sistem içerisindeki acıların farkında olan birey bunları unutmak ya da bunların olmadığı bir dünya yaşamasını yaşamak ve gerçek dünyadaki yaşamını katlanılabilir kılmak için popüler kültür ürünlerine yönelmektedir. Burada elde ettiği dünya izlenimine göre de davranışlar geliştirmektedir.

Kitle iletişim araçları tarafından üretilen popüler kültür ürünleri dolayısıyla edinilen dünya izlenimi, asıl gerçek konusunda zaten bilgisizlik ve edilgenlik yaşayan bireyler için bir referans noktası oluşturmakta, bireyler davranışlarını ve hayatlarını, yaşadıkları bireysel ve toplumsal sorunları da önerilen bakış açılarıyla değerlendirme eğilimini benimsemektedirler.

Varolan toplumsal gerçekliğin ya da içinde yaşanan sistemin sorunlarının neler olduğu da bu dolayimler sayesinde birey tarafından kavranmaktadır.

Suç, daha önce de belirtildiği gibi, toplumun geneli tarafından üzerinde uzlaşmış kuralların bir ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bu kuralların ihlali toplumun geneline karşı bir duruşu da beraberinde getirmektedir. Bu yüzden suç toplumsal bir sorundur. Fakat bilim adamları, özü itibarıyla suç olan herhangi bir davranış bulunmadığı konusunda aynı fikirdedirler.

Bir davranışın sapkın olması ya da suç sayılması o toplumdaki değerlerin bu davranış gösteren kişi tarafından ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Öyleyse önemli olan bu değer ve düzgülerin nasıl tanımlandıklarıdır. Bu konuda eleştirel yaklaşımı benimseyen düşünce akımları, suç davranışıyla ihlal edilen değerlerin egemenlerin değerleri olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu değerlerin, toplumun geneli tarafından üzerinde uzlaşmış değerler olduğu savına da karşı çıkarak, eğer bu kurallar toplumun büyük bölümü tarafından üzerinde uzlaşmış değerlerden kaynaklı kurallar olsalardı bu denli çok ve yoğun ihlal edilmezlerdi demektedirler.

Kitle toplumunda değerlerin varlığını ve yokluğunu bireyler belirleyebilir durumda değildirler. Önerilen değerleri kabul etmekte ve bu yönde davranışlar sergilemektedirler. Bu, bireylerin, kitle iletişim araçlarıyla üretilen popüler kültür ürünlerinin, doğrudan davranışsal sonuçlara ulaşan etkilerine açık mutlak edilgen bireyler oldukları anlamına gelmemektedir. Fakat, yeni toplumsal yapının daha önce bahsedilen birçok etkisi bir araya geldiğinde, bakış açısı oluşturmak, bilgilendirmek işlevleri ile kitle iletişim araçları, bireylerin dış dünya ile olan ilgilerini sağlamaktadır. Paris'te omnibüsün ilk kez çalışmaya başlaması gibi yeni dünyanın toplumsal yapısını belirleyen teknolojik ve toplumsal değişimler sonucunda, daha önce birbirleri ile konuşmadan durmayan bireylerin saatlerce aynı mekanlarda bulunmalarına rağmen birbirleri ile bir tek kelime bile konuşmamalarının gösterdiği gibi, yalnızlaşan bireyler için kitle iletişim araçları ve bunların ürettiği popüler kültür bir toplumsallaşma yolu da olmuştur.

Toplumdaki birliği sağlayan, üzerinde uzlaşmış değerler ve simgeler bütünüdür. Bu değerlerin hangilerinin toplumun genelince kabul edilmiş olduğunu, toplumsallaşmasını kitle iletişim araçlarıyla sağlayan birey bu araçların ürettiği popüler kültür ürünlerinden çıkarsamaktadır. Suç konusunda da hangi suçların genel bir tehdit oluşturmaya başladığını, hatta en temelde neyin suç olduğunu dahi, bu popüler kültür ürünlerinden çıkarsaması olasıdır.

Popüler kültür ürünlerini yoğun biçimde kitle iletişim araçları üretmektedirler. İlk tefrika romanların yayınlanması sürecindeki, çok tiraj ve çok reklam, daha çok gelir düsturu, halen geçerliğini korumaktadır. Modern medya da büyük kamusal tüketim sağlamak adına, en vahşi, en kanlı en fazla heyecan yaratacak olan, sansasyonel olan suçları seçmektedir. Ayrıca bu konuların seçiminde modern medyanın da içinde bulunduğu ekonomik yapının katı ve acımasız rekabetinin de önemli bir etkisi vardır. Medya, büyük oranda, sunduğu ürünün toplumsal sorumluluğu yerine pazarlanabilirlik ve karlılık prensiplerine göre hareket etmektedir. Haber de olsa kurmaca da olsa suç konulu ürünler, bireylerin kafasında yalnızca görüntüler ve sesler olarak kalmaktan çok gerçek olana doğru evrilmektedirler. Bu ürünler tüketicilerine, adaletle ilgili konularda kişisel görüşlerini geliştirebilmeleri ve için suçla ilişkili toplumsal sorunların nasıl

tanımlanacağına dair bir kavramsal çerçeve sunmaktadırlar(Kappeler, Victor, E., Blumberg, Mark ve Gary Potter, online, 2002).

McQuail(1994: 53), medyanın, toplumun imajını kendisine yansıtan bir ayna olduğunu fakat bunu yaparken insanların görmek istediklerine yer vererek, bir başka deyişle değiştirerek, veya cezalandırmak ve baskı altında tutmak istediklerine yer vererek yapar demektedir.

Toplumsal gerçeklik içerisinde istediğine ulaşamayan ve acı çeken insanların görmek istediklerinin değiştirilerek sunulması konusunda Eric Fromm, kitle iletişim araçlarında üretilen suçla ilişkili popüler kültür ürünleri ile bu ürünlerin tüketicileri arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır:

“Milyonlarca insan her gün cinayet haberleriyle ve polisiye romanlarla kendilerinden geçerler. İki ana teması cinayet ve felaket olan filmlere sürü halinde giderler. Bu ilgi ve bu kendinden geçiş, salt beğenisizliğin ve skandal arama arzusunun ifadesi olmayıp, insan yaşamındaki nihai şeyin yani yaşam ve ölümün, suç ve ceza ile, insanla doğa arasındaki mücadele ile dramatize edilmesine duyulan derin arzuya karşılık düşer”(aktaran, Mandel, 1996: 28).

Roloff ve Seeblen de ekonomik alt yapının özelliklerinin bu durumu etkilediği görüşündedir. Ernst Bloch’a göre de refaha ulaşmayı tek hedef olarak gören küçük burjuva için tek insani çıkış yolu suçtur. Alt sınıflar, yoksullar için de suç işlemek fikri sürekli bir çekiciliğe sahiptir.“Öyle görünüyor ki, eğer gece, varlıklı efendinin gündüzü değerlendirdiği gibi değerlendirilebilirse suç insanı bir gece içinde zengin eder” (aktaran, Roloff ve Seeblen, 1997: 64).

Hem üst sınıflar hem alt sınıflar hep suçu düşlemektedir. Popüler kültürün de hemen tamamı suç etrafında dönmektedir. Popüler kültürdeki suç konulu ürünler hem bireyleri bu düşü yaşamaları için suç dünyasına doğru çeker hem de, gerçekten bu dünyaya batmalarını engellerler.

Roloff ve Seeblen’e göre(1997), modern insanın günlük tutumu suçlu tutumudur. Bu dönemde bireyin ideali, ekonomik sistemin, katı rekabet prensiplerinden de kaynak

bularak, kendi yararını arttırıp karşısındakinin zararını çoğaltmaktır. Suç, toplumun gösterdiği, güç, para, nüfuz, iktidar gibi hedeflere ulaşmak çabasında en üst verimliliğe ulaşmanın öteki adıdır. Eğer amaç gerçekten araçları meşrulaştırıyorsa o zaman suçlu modern toplumun baş aktörüdür. Bu aktör; isteklerini varolan bütün araçları kullanarak(buna suç da dahil) yerine getiren biri olarak tanımlanabilir. Kitle toplumu bireyleri ise bu kişiliği gerilim,polisiye-gangster, ve dedektif romanlarında, gazetelerde, sinema filmlerinde, televizyon haberlerinde ve dizilerinde sürekli görmektedir.

Suçun konu edildiği popüler kültür ürünleri tarihsel süreç içerisinde, edebiyat, sinema ile sınırlandırılarak bir sonraki bölümde değerlendirilmiştir.

5.3.1. Popüler Edebiyat Ve Suç

“ Şunu söyleyeyim ki, bence her şey bir kaoustu, dünya, hava, su ve ateş hepsi karışık bir haldeydi, bu karışımdan bir kütle oluştu-sütten oluşan peynir gibi- ve içinde solucanlar göründü ve bunlar meleklerdi. En kutsal efendi bunların Tanrı ve melekler olmalarını buyurdu, ve çok sayıdaki meleklerin arasında Tanrı’da vardı, o da bu kütleden aynı zamanda yaratılmış ve Tanrı yapılmıştı...”(aktaran, Thompson, 1996: 1).

Bunlar, XVI. Yüzyılda, bugünkü Kuzey İtalya’da, Friuli’de küçük bir kasaba olan Montereale’de oturmakta olan köylü Domenico Scandelle’nın sözleridir. Bu bakış açısını anlamlandırabilmek ve bir kişinin hayatı pahasına(Menocchio, bu düşünceleri yüzünden idam edilmişti)böyle düşünceleri dile getirmesini kavrayabilmek pek kolay değildir. Fakat onu yüzyıllar sonrasında günümüz bireyine bağlayan bir bağ vardır.

Birçok diğer kitabın yanında, Menocchio, dönemin popüler bir seyahat ve macera kitabı olan *Il cavallier Zuanne de Mandavilla*, adındaki kitabı da okumuştur. İlk olarak XIV. Yüzyılın ortalarında basılmış ve Sir John Mandeville’ e adanmış olan bu kitap XVI. Yüzyılda defalarca yeniden basılmış ve Avrupa’da geniş bir yörede okuyucu kitlesi bulmuştu. Bu kitapta Menocchio, farklı ve uzak diyarlardaki başka insanların, geleneklerini, kültürlerini, yaşam biçimlerini, yasalarını okumuştur. Güneşe, ateşe ya da putlara tapan toplulukların, adalarda yaşayan vahşi yamyamların köpek kafalı pigmelerin hikayelerini okumuştur. Bu tanımlamalar Menocchio’nun kafasında kendi

inançlarının temellerini sorgulamasına neden olmuştu. Bu kitap, okuduğu diğerlerinin yanında, Menocchio'nun Montereale'deki basit gündelik hayatına, bambaşka dünyalara, bir pencere açmıştı(Thompson, 1996).

Kitaplar en eski kitle iletişim biçimini oluşturmaktadırlar. Modern dünyada hala varlığını ve etkinliğini devam ettiren kitapların en çok satılanının satış rakamı bir pembe dizinin bir günlük izleyici sayısının çok uzağında kalsa da kitapların toplumsal önemi göz ardı edilemez. Kitaplar, yalnızca okuyucu sayısı veya satışlardan daha farklı bir düzeyde etki yaratmaktadırlar(DeFleur ve Dennis, 1996).

Menocchio'yu bu yüzyıldaki insanlara bağlayan bağ, bugünkü popüler edebiyatta polisiye romanın yükselişinin açıklamasında gizlidir. Menocchio, kitapta okudukları ile inançlarını yeniden sorgulamış ve hayatı pahasına, ürettiği düşüncelerini savunmuştu. Ona yeni dünyaların ve düşüncelerin kapılarını açan ve o zamanın merkezi otoritesi olan kilise ile çatışmasına ve canına mal olan bu ilk kitle iletişim biçimi daha sonraları, merkez otoritenin kendi egemenliğini farklı bir biçimde meşrulaştırması işlevini üstlenmişti. XVIII. Yüzyılda, popüler polisiye roman doğa ile mantıksız toplum düzeni arasındaki çelişki sonucu burjuva sınıfının şu ihtiyacını karşılamaktaydı:

“İnsanlığın biyolojik yazgısı, tutkuların yıkıcı şiddeti ve suçun kaçınılmazlığı konularında uyanan bilinci, mevcut toplum düzeninin savunusu ve mazur gösterilmesiyle uzlaştırmakla özel mülkiyete karşı isyan bireyselleşir. Artık toplumsal olmayan güdülenişle, isyancı, bir hırsız ve katil haline gelir. Özel mülkiyete yönelik saldırılarını kriminalleştirilmesi, bizzat bu saldırıları, özel mülkiyetin ideolojik desteklerine dönüştürmeyi olanaklı kılar”(Mandel, 1996: 27).

Marx'a göre suçlu, burjuva yaşamının tekdüzeliğini ve güvensizliğini bozan, böylece de rekabeti oluşturan gerilimi ve ruh hareketliliğini yaratan bir kişidir(aktaran, Mandel, 1996). Tekdüzelikten kaçış için polisiye romanın kullanılması, Walter Benjamin'in gözleminde ortaya koyduğu gibi, trende kitap okuyan bir yolcunun bu kitabı okuma nedeninin açıklamasıyla aynı açıklamaya sahiptir. Geçici olarak bir endişeyi bir başka endişeyle bastırmak(Mandel, 1996).

Yukarıda belirtilen nedenlerle polisiye roman önce gazetelerde tefrika biçiminde yayınlanarak büyük bir okuyucu kitlesine kavuşmuştu. Fakat insanlar yukarıdaki nedenleri düşünerek, ya da zihinlerini geliştirmek ve varolan toplumun doğasını değiştirmeyi düşünmek için değil yalnızca dinlenmek için okurlar. Bu romanlar birçok eleştirel düşünceyi içermesine, hatta, toplumsal sisteme eleştirel, devrimci bir gözle bakan insanların da bu türü çokça okumasına rağmen, insanlar bu romanları okuduktan sonra, toplumsal statükoyu değiştirme peşinde koşmayacaklardır. Burada popüler kültürün, karşıtlıkları, toplumsal sisteme karşı yapılan eleştirileri de zararsız biçimde içine alan rafine yanılısma özelliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

İlk dedektif romanı olarak, Mary Wolstnorecraft-Shelley'in ilk kocası olan William Godwin'in 1794 yılında basılan "Things as They are,; The Adventures of Calep Williams" gösterilir(Roloff ve Seeblen, 1997). Burada, rasyonel akıl ile bir muammayı çözmenin ilk örneğini görürüz. Aslında akılı kullanarak bir muammayı çözmek tek ölçü olarak alınırsa, türün temellerini, çok eskilere, 1001 Gece Masallarına, İncil'deki kehanete, halk bilmecelerine kadar götürmek mümkündür. Akılı kullanmak, akılcı davranmak dedektif romanı türünün temel özelliği olarak görülse de, burada akılcı davranmak yalnızca amaç için kullanılan bir araçtır.

Suç edebiyatının tür ve yapısı, ele aldığı konular, toplumsal yapı ve gerçeklikle ilişkisi tarihsel süreç içerisinde belli dönemlerde değişikliklere uğramıştır. Suç edebiyatının bu tarihsel dönemlerine aşağıda kısaca değinilmiştir.

5.3.1.1. Klasik Polisiye Edebiyatı

Bu dönemin ilk iki önemli yazarı Arthur Conan Doyle ve Edgar Allen Poe'dir.

Yukarıda belirtilen özelliklere sahip kısa öyküleriyle Edgar Allen Poe, dedektif edebiyatının babası sayılmaktadır. Poe, 1841 yılında "The Murders in the Rue Morgue" ile "kapalı oda gizemi" türünün ilk örneğini vermiştir. Poe, bir yıl sonra yayınlanan "The Mystery of Marie Roget"ın kahramanı olan Dupin ile, "armchair dedective"

denen, koltuğundan pek kalkmayan ve sadece gazete haberlerine, polise ya da yardımcısının getirdiği bilgilere göre hareket eden dedektif tipinin atasını oluşturmuştur. Poe, hem ilk dedektif öyküsü türünün babası olmuş hem de türe ilişkin ilk kuramı ortaya koymuştur. Her ne kadar öykülerinde doğa üstü güçlerle ilgili şüpheler yer alsa da bunlar, hemen bulunan karşı deliller ile çürütülmekte ve insan tarafından yaratılmış muammalardan başka bir muamma olmadığı tezi savunulmaktadır(Roloff ve Seeblen, 1997).

Edgar Allen Poe'nun ucuz edebiyatın, popüler suç öykülerinin bir çok türünün atası olarak görülebilmesinde romantizm ve akılcılık arasındaki özgün konumundan çok çalışmasının maddi koşullarının etkisi vardır.

Poe, magazin dergileri için yazıyordu. Beşinde geçici olarak yayıncılık yaptığı otuz dergiye, kısa öyküler ve dizi kurmacalar hazırlıyordu. Poe da bu dergilerin geliştirdikleri formüllerle çalışmıştı. Poe, yarattığı dedektifi Dupin ile, cinayetin kendisinden daha büyüleyici bir XX. yüzyıl kişiliği yaratmıştı.

Arthur Conan Doyle'un yarattığı Sherlock Holmes tipi de herkesin tanıdığı ve yazar tarafından amaçlanan derecede gerçekliğe sahip bir karakterdi. Uzun dönem birçok okur Holmes'in gerçekten yaşadığına inanmıştır. Holmes, genel toplumsal uzlaşmanın ifadesi ve garantörü olacak kadar dönemin ruhunun ve anlayışının tüm erdemlerini tek bir kişide bir araya getirebilmiş bir karakter ve Protestan alınyazısı düşüncesinin dünyevileştirilmiş bir biçimi olan pozitivist bir kahramandır. Eksantrik ve görünürde uyumsuz biri olan Holmes kendi yasalarına göre yaşayan, romantizm ve pozitivistin bir kurgusal uzlaşmasıdır denebilir(Roloff ve Seeblen, 1997).

Klasik polisiye edebiyatın evrenini 1914 öncesi ve sonrası dönemdeki Anglo-Saxon ülkelerinde “muzaffer rantıye hakim sınıfının” evreni oluşturur. Klasik dönemde polisiye romanın gerçek sorunu suç, şiddet ve cinayet değil, gizemdir. Cinayet ve hatta cesetler burada yalnızca gizem için bir araç konumundadır. “Yaşam ve toplum ancak Büyük Akıl'ın okumaya cesaret edebileceği, birer kazınıp yeniden yazılmış

parşomendir. Bu, nihayet, burjuvazi ile birlikte yükselen modern bilimin ulaşmaya çalıştığı şey değil midir?”(Mandel, 1996: 46).

Klasik polisiye roman muzaffer burjuvazinin, karanlık karşısına koyduğu aklının zaferini anlatır. Bu dönem romanlarının ünlü kahramanlarının birçoğu üst sınıf üyesidirler. Fakat bu romanlardaki dedektifler, gerçek işlevler yürüten kapitalistler değildir.

Bu dönem romanlarından, yerine getirdikleri işlev açısından değerlendirecek, gerçekliği yansıtma beklentisi beklenemez. Bu işlev, orta sınıfın, sinirli, sıkılmış ve endişeli bireylerini, burjuva toplumunun kaçınılmazlığı ve sürekliliği ile uzlaştırmak olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı, burjuva kesimi için gerçek bir sınır çizgisi oluşturmuştu. Bu dönem burjuvazisinin kafasında savaş ve Yitirilmiş Cennet birlikte yer almaktaydı. Çünkü, istikrar, sakin bir tempo ve güvenli bir gelecek ve sınırsız bir ilerlemeye olan inanç savaş ile birlikte yerini yıkıma, milyonlarca ölü ve ardından gelecek olan, devrimlere, enflasyona, ekonomik sorunlara ve krizlere bırakmıştı. Savaş bitmesine rağmen istikrar tekrar sağlanamayınca, küçük burjuva nostaljiye gömülmüştü. Klasik polisiye edebiyat da bu durumun popüler edebiyat alanındaki görünümüydü ve karşıladığı ihtiyaç da işte bu nostalji ihtiyacıydı(Mandel, 1996).

5.3.1.2. Polisiye Edebiyatta Örgütlü Suç

Polisiye romanın evrimi bir ölçüde suç tarihini de yansıtmaktadır. 1920’lerde İçki Yasağı ile birlikte suç oranlarında büyük bir artış gözlemlendi. Bu dönemdeki suçlar ise yalnızca içki üretimi ve satışını yasaklayan kanunların çiğnenmesi ile sınırlı değildi. Yasaklar suç oranının yükselmesine sebep olmuştu üzerine gelen Depresyon döneminde, suç hem nicel olarak bir artış sergiledi hem de nitel bir dönüşüme uğradı. Artık örgütlü suç egemen olmaya başlamıştı.

Suç, klasik dönemdeki gibi sayfiye evlerindeki gizemli cinayetler ile sınırlı olmaktan çok uzaktı. Örgütlü suç, çete savaşları, gasp yalnızca zevkle okunan popüler

edebiyat kitaplarının konuları olmaktan çıkmış, bireylerin her gün yüz yüze oldukları bir toplumsal sorun halini almıştı. Örgütlü suçun iyice belirmesi, “salon dedektif romanının” yok olmasına neden olmuştu. Çünkü, 14 Şubat 1929’da, Chicago’da gangsterlerin en ünlü kurşuna dizmesi olan, Aziz Valentin Günü Katliamı gibi cinayetlerin yanında, salon cinayetleri pek de alışık olunmayan tuhaf, tipik olmayan cinayetler olarak görülmeye başlamıştı(Mandel, 1997).

Bu dönemin iki önemli yazarı, Dashiell Hammet ve Raymond Chandler’dır. Ayrıca bunlara, Georges Simenon, Leo Malle ve Ross Macdonald da eklenebilir. Simenon’un romanlarının kahramanı olan Müfettiş Maigret önemli bir değişimin göstergesidir: Örgütlü suçun takibinin de örgütlü hale gelmesinin. Müfettiş Maigret, suç örgütleri ile, tek başına mücadele etmesi sadece bir romantizmden ibaret olabilecek yalnız dedektiflerin yerine, polis örgütünün yardımını alarak mücadele etmektedir. Bu dönem romanlarındaki suçların nedenleri arasında, klasik dönemdeki suç nedenleri olan, hırs, intikam gibi bireysel psikolojik dürtülerin yerini, burjuva değerlerindeki, Birinci Dünya Savaşının yol açtığı değişim ve örgütlü suçun bir yansıması olarak şiddet ve üst sınıflar arasındaki toplumsal yozlaşma yer almaktadır(Mandel, 1997).

Bir başka değişim de dedektiflerin toplumsal özelliklerinde meydana gelir. Artık dedektifler meraklı zenginler değildirler. Hayatını bu biçimde kazanan mütevazı bireylerdir. İşlerini evden değil bürodan yürütmektedirler ve çoğu zaman bir örgütün bir arkadaşın bir yardımcının ya da bir sekreterin desteğini alırlar.

Raymond Chandler gibi yazarlar seçtikleri konularda şehir yolsuzlukları ve toplumsal yapının bir çok sorununa yer verseler de aslında bir kahramanın kişileşmiş maceralarını yazmaktadırlar.

Örgütlü suç konusunda iki öykücünün adı ön plana çıkmaktadır: Donald Henderson Clarke ve William Riley Burnett. İkisi de gerçek gangster olaylarından yola çıkarak romanlar yazmışlardır. İki yazarın sırasıyla en ünlü romanları: “Louis Beretti: Bir Gangsterin Öyküsü” ve “Küçük Sezar”dır. Burnett’in, bir sonraki kitabı “Yüksek

Sierra”da, rahatlıkla bir gangster felsefesi denebilecek bir şeyler vardır(Aktaran, Mandel, 1997: 59):

“Bak, bu ülkede yalnızca bir azınlık bütün paraya sahiptir. Milyonların yeterince yiyeceği yok; bu yeterince yiyecek olmadığından değil, onların parası olmadığındandır. Başkalarının var. Peki, parasız olanlar neden bir araya gelip ona el uzatmasınlar”

Buradaki sözleri söyleyen kahraman Roy Erle, kolektif bir mülksüzleştirme yerine bireysel bir mülksüzleştirmeye başvurur. Bu da köklü bir değişim değildir. Varlıklı ve yoksulları oluşturan sistemi değil yalnızca varlıklıların listesini değiştirmektedir.

Bloch’a göre dedektif romanı devrimci burjuvazi tarafından kendi çıkarı için kazanılan tarihsel ilerlemeyi yansıtır ve özetler. Burjuva rasyonalizmi(akılcılığı) hep rasyonellikle irrasyonelliğin bir bileşimidir. Bunu S.Vestdijk(aktaran, Mandel, 1997), dedektif roman ile satranç arasında yaptığı karşılaştırmayla sergilemektedir. Her iki tarafta da sınırlı sayıda oyuncu ve kesin biçimde kabul edilmiş kuralları vardır. Bu kuralları mekanik ve rasyonel kurallardır. Fakat, satrançta kazanan taraf, üstün rasyonel beceri ve belleği olan tarafken, dedektif romanında kazanan yazar tarafından önceden belirlenir ve suçlu asla kazanamaz. En iyi olan değil en zengin olan kazanır.

5.3.1.3. Polisiye Edebiyatın Dönüştürücü Ve Özgürleştirici Potansiyeli

Polisiye edebiyatı daha önce değinilen, kitle toplumundaki bireye, fragmanlaşmış toplumsal gerçeklik algısından daha farklı bir algılama yöntemi sunduğu için dönüştürücü ve özgürleştirici bir potansiyele sahiptir.

Birçok başka tür de toplumsal gerçekliğin eleştirilerini sunmuştur. Örneğin, hayalet öyküleri, Melville’in Moby Dick romanında dile getirdiği bu sistemin, eleştirebilmek için dışına çıkmak gerekliliğini tekrar eder. Hayaletin içine çekildiği öte dünya, yaşadığımız dünyayı anlamak için uzak denizlerdeki bir adaya çekilmek gibidir. Dr. Faust öyküleri, bilimin, bilimsel gelişmenin karşısında toplumun duyduğu tedirginliğin açık ifadesidir. Frankenstein öyküleri Victoria çağının etik anlayışının eleştirisi, King Kong öyküleri ise Victoria Çağı etik anlayışının reddidir. Hepsisi

toplumsal gerçekliğe içeriklerinde eleştirel bir tutumla yaklaşmaktadırlar. Fakat, hiçbirisi polisiye edebiyatın toplumsal sisteme getirdiği eleştiri boyutunda eleştiriler değildir(Oskay, b2000).

İyi polisiye öyküler varolan sistemin ve toplumsal yapının kuruluşunun bile suç ile mümkün olduğunu anlatırlar. Bu suç, varolan sistemin eleştiri boyutlarının temelini oluşturan, bir insanın diğer bir insanı tahakküm altına almasıdır. Tahakküm ilişkilerinin gizemselleştirilerek(mistifiye edilerek) varolan toplumsal yapının, toplumun tüm kesimlerinin uzlaşımı ile kurulmuş bir varlık olarak gösterilmesi suçu da buna eklenebilir.

Bu gizemselleştirmeyi ortadan kaldırmak için polisiye öykülerinin ileri sürdüğü çözüm tarzı tam da kitle toplumundaki bireyin özgürleşimi(emancipation) için uygun yöntemdir.

Toplumsal ve ekonomik sistemin süreçleri içerisinde bütünün bilgisinden kopmuş, fragmanlaşmış bir hayat sürmekte olan bireyin, bir dedektifin parça parça delillerden yola çıkarak bütüne ulaşması gibi, fragmanlaşmış gerçekliğini bütünlemesi özgürleşimine gereksinim duyan kitle toplumu insanı için çok önemli bir fırsattır.

5.3.2. Popüler Sinema Ve Suç

Bovenkerk ve Yeşilgöz(2000) Mario Puzo'nun kitabından aynı adla sinemaya aktarılan *The Godfather* filminin yer altı dünyası, polis ve adaletin konuya yaklaşımlarını geri dönülemez bir biçimde değiştirdiğini belirtmektedir.

Bu film Türkiye'de gösterime girmeden önce, yer altı dünyasının başları patron ya da ağa olarak adlandırılmaktaydı. Fakat 1971'den beri filmin sinemalarda gösterilmesiyle birlikte bu tanımlar yerlerini "Baba" tanımına bırakmıştır(Bovenkerk ve Yeşilgöz, 2000). Aslında bu filmin adındaki "Godfather" vaftiz babası anlamına gelmektedir fakat, Katoliklere ait olan bu terimin İslam kültürünün hakim olduğu

Türkiye’de yayılması pek mümkün görünmemektedir. Buna rağmen sinemanın etkisinin büyüklüğünün önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

Sinemanın başlangıç yıllarında, özellikle de sessiz sinema döneminde polisiye film örneklerinin Avrupa yapımı oldukları(*Fantoma, Judex, Dr. Mabuse vb.*)göze çarpmaktadır. Arthur Conan Doyle’un yarattığı Sherlock Holmes karakteri polisiye romandan sinemaya aktarılan ilk kahraman olmuştur. İlk Holmes filmi başrolünü Maurice Costello’nun oynadığı, “*The Adventure of Sherlock Holmes*”tir. Daha sonra, Amerika Birleşik Devletlerinde, 1908 yılında Edgar Allen Poe’nun bir eserinden yola çıkılarak yapılan “*Sherlock Holmes and the Great Murder Mystery*” filminin ardından birçok Holmes filmi izleyicinin ilgisini çekmeye devam etmiştir(Kakınç, 1995).

Fransız “Yeni Dalga” sinemacıları da, başlangıç yıllarında polisiye film türüne büyük bir yakınlık göstermişlerdir. Bu alanda önde gelen isim, Henri-George Clouzot’tur. Onu, “*A Bout de Souffle*” (Serseri Aşıklar)ile Jean-Luc Godard ve Truffaut izlemişlerdir. Fransız sineması ayrıca, başrolünü Jean Gabin’in oynadığı, Simenon’un Müfettiş Maigret uyarlamalarında da seçkin örnekler sunmuşlardır.

Sherlock Holmes, uyarlamaları ile başlayan suç filmleri, Holmes filmlerinde 1902’den 1943’e kadar biçim değiştirerek sürmüştür. Otuzlu kırklı yıllarda ise, Almanya’da da polisiye filmler çekilmektedir. Fakat hem savaş öncesinde hem de savaş sonrasında başarılı Alman filmlerinin sayısı pek fazla olmamıştır. Aslında, Almanya’da dedektif filmlerinin tarihi, 1920’li yılların başındaki Sherlock Holmes filmlerinden, Hans Noever’in 1979’daki “*Der preis fürs überleben*” gibi filmlere kadar uzanabilir.

Bu dönem Alman polisiye filmlerinde suç konusu “uluslar arası” bir biçimdeydi. Suçların kökeninin çoğu kez, Amerika, Fransa ya da Asya gibi başka bir yerde olduğu sunuluyordu. Dr. Mabuse’unkine benzer gizli örgütlerin, Fritz Lang’ın “*M*” indeki gangster casusluk örgütlerinin hepsinin politik bir yönü vardı. Anglo-Sakson türü polisiye filmlerde suç ile burjuvazinin iç içe geçmesinden söz edilirken, Almanya’da burjuva toplumu, suçun kendi altını oyduğu duygusunu taşımaktaydı. Dedektif

filmlerinin ironik versiyonlarında bile suçsuz bir burjuva toplumunun olabileceğine ihtimal verilmiyordu(Roloff ve Seeblen, 1997).

Polisiye film türünün bir diğer uyarlama alanı çizgi romanlardır. Günlük gazetelerde, ya da haftalık veya aylık olarak yayınlanan çizgi roman kahramanları birçok dizi yapıma ilham kaynağı olmuştur. Bunlardan en ünlüsü “*Dick Tracy*”dir.

Dick, argoda polis ya da dedektif, trace ise iz ya da bir şeyi izlemek bulmak anlamına gelir. Bu çizgi roman kahramanı 4 Ekim 1931’de Detroit Mirror gazetesinin Pazar ekinde varolmuştur. Bir çok gazetede yayımlanmaya devam eden Dick Tracy bir süre sonra Amerika’da ulusal bir kurum haline gelmiştir. Dick Tracy, Holmes’ten kesin çizgilerle ayrılır. En başta bir soylu değildir, bir suçu çözmek onun için bir zevk değil maaş almasının sebebidir. Ayrıca, mantıksal hamleler ve zekice akıl yürütmeler yerine şiddeti temsil eden bir yapısı vardır. Bu şiddet yönü dolayısıyla ilk yıllarda bazı gazetelerden aforoz edilmiştir. Geniş omuzları, kalkık yakası, şapkası ve çengel burnu ile Dick Tracy adeta adaletin mekanik yumruğu gibidir. Çetelerle mücadele eder ve “yer altı dünyasının bataklığında amansızca ateş edip yumruk sallar(Roloff ve Seeblen,1997).

Dick Tracy’nin Amerika’sında, sayfiye evlerinde işlenen gizemli salon cinayetlerinden çok daha büyük boyutta ve ürkütücü bir suç atmosferi vardı. Suçlu, burjuva bireyden, suç örgütüne doğru evrilmişti. Kahraman da değişmişti. Zeka oyunları ve akılcılık ile suçu açıklamaya çalışmak yerine doğrudan eyleme yönelik bir davranış biçimi hakimdi.

Savaşın getirdiği ağır yük ve içki yasağının ardından gelen büyük ekonomik bunalım, Amerika’da büyük toplumsal çalkantılara neden olmuştu. Suç oranları artmış ve suçun sayısal artışının yanında niteliksel bir dönüşümün de varlığı gözlemlenmişti. Bu dönüşüm örgütlü suçun ortaya çıkışıdır.

Örgütlü suç, bir tür olarak da meşruluk kazandığının belirtilebileceği gangster filmlerinin ilham kaynağı olmuştur. Robert Warshow, “*The Gangster as Tragic Hero*”

adlı makalesinde, gangsterin şehrin bir ürünü olduğunu ileri sürmektedir. Warshow'a göre, "gangster, resmi kültürün her yerine yapıştırılan büyük Amerikan "evet"ine karşı bir "hayır"dır(aktaran, Clarens, 1997). 1948 tarihli bu yazısında Warshow'un ileri sürdüğü büyük Amerikan "evet"i Clarens'e göre(1997), daha sonra altmışların popüler kültürünün programlı şokları ile oluşturulmuştur.

1930'lu yıllarda gangster filmleri çok popülerdi. Edward G. Robinson "*Little Cesar*" filmiyle büyük bir izleyici kitlesi toplamış ve 1930'lu yılların en aranan oyuncusu olmayı başarabilmişti. "*Little Cesar*" filminde Robinson'un oynadığı karakter kendi kendini yetiştirmiş bir gansterdi. Örgütlü suç ile hızla yükseliş fırsatını yakalamıştı. Tüm değerlerini para oluşturuyordu. Hatta kadınlara ayıracak vakti bile yoktu. "*Little Cesar*" filmi, bir gangsterin kahraman haline getirmiş ve bu, toplumu tedirgin etmişti fakat 1930'lu yıllar toplumsal tedirginliğin zaten doruğa vardığı yıllardı(Kakınç, 1993).

Bu ekonomik bunalım yıllarında sinema seyircileri artık komedi filmlerinden uzaklaşmışlardı, büyük bütçeli serüven filmlerine de ilgi göstermiyorlardı. Kendi sorunlarının sinemada gündeme getirilmesini beklemekteydiler. Bu arayış da sinemada gangster filmleri döneminin doğmasına neden oldu. 1931 yılında elliyi aşkın gangster filmi çevrilmişti.

1931 yılında yapılan "*Public Enemy*" Robinson'dan başka bir yıldızın daha ortaya çıkmasına neden olmuştu. James Cagney, beyaz perde gangsterleri arasında bu film sayesinde öne çıkmıştı. Bu iki tip arasında da bazı farklılıklar vardı. Robinson'un yarattığı karakter, rahat bir yaşam peşinde olan ve gelecekte umutlu bir suçluydu. Suç onun bu yolda rahat ve hızlı ilerlemesini sağlayan bir araç, bir yol konumundaydı. Cagney'in yarattığı karakterde ise, suç sonu bazen ölümle sonuçlanan fakat coşku veren bir oyundu. Güldürü duygusundan yoksun olan Robinson'un karakterine göre, Cagney'in karakteri, espri anlayışına sahipti. Cagney tipi, ideallerden tümüyle yoksun, geleneksel ahlak anlayışına karşıt, ve dünyayı yıkmayı amaç edinmiş bir tipti. Bu yüzden bir gangster olarak sevimsiz bir karakterdi(Kakınç, 1993).

Kırklı yılların sonlarında, gangsterleri filmlerde mit olmaktan çıkarma çabası içerisinde yeni bir tarz polisiye filme, yarı-belgesel bir tür ortaya çıktı. Bu türün temel özellikleri arasında, en azından kaba hatlarıyla olayları yansıtan bir kaynağın bulunması, filmin gerçek mekanlarda, polisin görev süreçlerine ve gangsterlik üzerine bilgilerin teknik kaydına varana dek polisiye önlemlerin, oldukça iyi değerlendirilmiş belgelere dayandırıldığına vurgulanması sayılabilir. Bu yeni tür, suçun toplumsal boyutlarına eğilmesiyle ve polis kurumunun toplumsal çalışmasına umut bağlamış görüntüsüyle ve buna bağlı bir örtük iyimserlikleriyle ön plana çıkmışlardır.

1950'li yıllarda filmlerde, suça karşı bir tutum sergileyen, merkezi otoritenin güçlerinin gözünden suç olayına bakan bir yapı hakimdi. Polisler bozulmuş olan toplumsal barışı yeniden kuracak olan devlet iktidarının bir parçasıydılar. Tüm suç türlerine, tüm alanlarda büyük bir savaş açılmıştı. "*Call Northside 777*" (1948- Yönetmen: Henry Hathaway) ve benzeri filmlerde haberciler dedektif olarak sunulmaktaydı. Onlar da suça karşı savaşıma çağrılıyorlardı. "*United States Mail*"da(1949-50- Yönetmen: Lewis Allen) posta idaresi, "*The Port of New York*"da(1949- Yönetmen: Laszlo Benedek) gümrük, "*Johnny Stool Pigeon*"(1949- Yönetmen William Cstle)uyuşturucu kovuşturması konu edilmekte ve tüm alanlarda suça karşı top yekün bir mücadeleyi ilan eden filmler yapılmaktaydı(Roloff ve Seeblen, 1997).

Bu yeni oluşmakta olan film türünün kendi gerçekliği sertlik ve şiddete yaslanmaktaydı. Polis filmleri suçlular tarafından polise karşı uygulanan ve polisin sert davranışları sergilemesini de anlaşılır kılan şiddeti olağan bir tepki olarak meşrulaştırmaktaydı. Bu tür filmlerdeki polisler de, hizmetlerinin kıymeti bilinmeyen, ödüllendirilmeyen, iç ve dış çelişkilerle nevrotik durumlar yaşayan ve eziyet gördüğü için eziyet eden kahramanlardır. Fritz Lang'ın yönettiği, 1953 yapımı, "*The Big Heat*" gangsterle polisler arasında geçmektedir. Burada polis ile gangsterler arasındaki mücadele bir savaşa dönüşmüştür. Bu filmin de ana eleştiri noktasını oluşturan kanunsuz şiddetin nasıl meşru şiddet haline gelebileceği, Amerika için tarihsel bakımdan Avrupa için olduğundan çok daha yakın bir deneyim ve birçok Western'in de konusudur(Roloff ve Seeblen, 1997).

Polis filmleri ve gangster filmleri birbirini tamamlayıcı türler olarak gelişmişlerdir. Gangster ve polis memuru, bireyselliği seven, tek başına dolaşan sert adam kimliğindeki öncü bir Amerikan toplumu idolünün, kovboyun mirasçısıdır. Fakat, hem gangsterler hem de polisler, kovboyların ardılları olsalar da örgütlülükleri yüzünden, örgütsüz kovboy karşısında özgürlüğün sonu anlamına gelmektedirler. Kovboylar ve polis filmleri kahramanlarının ortak bir noktaları varsa o da, ikisinin de hep iki şeyin arasında, örneğin, barbarlık ve uygarlık, mantık ile eylem, özgürlük ile düzen, onaylama ile reddediş vb. kalmalarıdır.

1950’li yılların Amerikası, bir polis devleti değildir. Fakat, polisler de artık sevimli yardımcılar ve dürüst memurlar olmaktan uzaklaşıp, güçlü kişiliklere sahip, hem iyi hem de kötü olabilen ve aşırı duyarlı karakterler haline gelmişlerdir. Küfürler eden, çok içen, nevrotik, sinirli, yaşam amacı olarak belirlediği suçla mücadelesinin meşruluğundan bile zaman zaman şüpheye düşülen bu polis karakteri, dedektif figürünün sonunu getirmiştir. Dedektif artık bir masal kimliği bir mit olarak varlığını sürdürebilecektir.

1985’lerde yıldız savaşları tehtidi, dünyadaki blokların dağılması, medyatik savaşın yaygınlaşması, çevre kirlenmesi gibi birçok etken ile olumsuz bir atmosfer tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bu atmosfer içerisinde, Batı’daki refah toplumlarının da risk toplumlarına dönüştükleri izlenimi oluşmaktadır. Küreselleşmenin getireceği umulan yenilik ve gelişme umutları yerini Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa da bile, kimlik bunalımlarına bırakmıştır.

Sinemada ise 1960 ve 1970’li yıllardaki felaket filmleri, sel, yangın, deprem, teknoloji, piranalar gibi insanlık için fantastik tehditler önermektedirler. Oysa 1980’li ve 1990’lı yıllara gelindiğinde, tehlike daha yakında gündelik yaşamın içinde ortaya çıkmıştır. Şiddet, günlük yaşamın tüm biçimlerinde olağan bir görünüm halini almıştır. Böylesi bir toplumsal yapıda, sevgi ve mutluluk gibi değerler ancak masal diyarlarında olabilecek gibi görünmektedir(Roloff ve Seebler, 1997).

Sinema bu duruma duyarsız kalmamıştır. Şiddeti ve modern toplumun düş kırıklıklarını ve duyarsızlıklarını kaynak alan sinema son 20-30 yıllık süreç içerisinde, “şiddetin mitolojisi”(S.Leone), mekanizmalarını(S.Kubrick), karanlık uçurumlarını(D.Lynch), yapılarını(M. Scorsese), ve belgelerini(O. Stone) ya da Q. Tarantino’nun “*Pulp Fiction*” ya da “*Reservoir Dogs*” yapıtlarında olduğu gibi trajikomik yansımalarını”(Roloff ve Seebler, 1997: 366)başarıyla ele almıştır.

1990’ların başında “*The Silence of the Lambs*” filmi büyük bir etki uyandırmıştır. Bir düzeyde, resmi bir dedektifin bir dizi cinayeti çözme çabasının anlatıldığı bu filmde, alttan alta yukarıda bahsedilen kimlik arayışının öne çıktığı da gözlemlenir.

1996 yılında “*Seven*” filmi, özel dedektifin olaylara bilge bir alaycılıkla mesafeli yaklaşımı ve taşıdığı felsefi olgunluk, üstelik bu sofistike dedektifin bir siyah olması yüzünden bu dönemde ayrıcalıklı bir yer almıştır.

Modern suç filmleri ise modern dünyanın kurumsallaşmış otoritelerine güvensizliği ifade etmektedirler. Eski, resmî iyi insanların her biri bir suç örgütü ile iç içe olabilmektedir. Örneğin, “*Prizzi’s Honor*” filminde, polis gücü ve Aile karşılıklı çıkar ilişkileri içindedirler., “*Miller’s Crossing*” filminde büyük mafya babası valiyi kontrol etmektedir, “*Deep Cover*” filminde Federal Hükümet Güney Amerika uyuşturucu karteli ile el eleder, “*The Godfather, Part III*”de, Vatican mafya ile sorunlar yaşar. Satılmış avukatlar, Shean Penn’in oynadığı, “*Carlito’s Way*” filminde olduğu gibi alışılmış bir durumdur.

Suç, nitelik değiştirerek, içeriklerinde bulunduğu filmlerin yapıldığı yıllardaki toplumsal ve kültürel yapıyla da bir ilişki sergilemektedir. Bu ilişkiyi bir çok açıdan değerlendirmek olasıdır.

Sinema “kitle” yi ilk yaratan kitle iletişim aracıdır. Bu kitlenin hayatına ve kültürüne şekil veren diğer etkenlerin içinde önemli bir yeri de vardır. Güçhan(1992: 67) bu konuyu şöyle örneklendirmektedir: “bütün İtalyanlar gangsterdir, bütün Fransız kadınları ya da erkekleri aşık olmaya meyillidir, bütün Almanlar güçlü, sarışın ve serttir

ve bütün İngiliz erkekleri, şaşkın ve iyi terbiye görmüştür vb...". Bu imajların oluşmasında sinemanın toplumsal etkisi görülür.

Sinemanın gücünün yanında, sinema ve toplum ilişkisi açısından bir başka değerlendirme yapmak da mümkündür. S. Kraucher'ın "*From Caligari to Hitler*" adlı çalışmasında, Hitler iktidara gelmeden önce Almanya'da varolan faşist eğilimlerin, o devrin bir çok filminde sergilendiğini göstermesi gibi sinema içeriği ile toplumsal değişimler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar sonucunda, "film içeriklerinin değişmesi, toplumun geniş bir kesiminin değer yargıları, inançları, bakış açılarının da değişmesini gösterir"(Güçhan, 1992: 70)denilebilir.

Bu değişimlerin izlenebileceği bir başka kitle iletişim aracı da televizyondur.

5.4. Televizyon ve Suç

Televizyon popüler kültürün en yoğun olarak üretilip tüketildiği araçların başında gelmektedir. Kitlelerin televizyon izleyicisi haline gelmeleri çok hızlı bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir.

1950 yılında Amerika'lının yüzde 10'undan azının evinde televizyon vardı. Yalnızca 10 yıl sonra bu sayı yüzde 90'lara çıkmıştır. Bugün televizyonsuz, hatta tek ve siyah beyaz televizyonlu bir ev bulmak neredeyse imkansız hale gelmiştir. Yine, 1950 yılında evlerinde televizyonları bulunanlar televizyonlarını günde yalnızca 4,5 saat açık tutmaktayken, yakın tarihte sayı 7,5 saate çıkmıştır(DeFleur ve Dennis, 1996). Radyo gibi televizyon da hem bir teknolojik araç hem de kitle iletişiminde karmaşık bir iletişim ortamıdır. En önemli özelliği ise bu aracın tek taraflı bir iletişim akışını gerçekleştiriyor olmasıdır.

Televizyon günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir Öylesine ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir ki, insanlar bir araya geldikleri zamanlarda bile birbirleri ile iletişimlerini koparmakta, televizyon ekranı, tüm dikkatleri kendi üzerinde toplamaktadır.

Bu araç gündelik hayatımızın bir parçası haline gelmenin de ötesinde, yaşadığımızı hayatı anlamlandırmamızda duygu ve düşüncelerimizin, önceliklerimizin belirlenmesinde de rol oynar.

Televizyon artık mekansal ve zamansal sınırları yok etmiştir. Dünyanın her yerinden anında canlı yayın yapılabilmektedir. Kelimenin latince kökeni de uzağı görmek anlamına gelmektedir. Türk dilinde de bu yabancı kelime için uzgörü kelimesi önerilmiştir. Televizyon sayesinde yaşamsal deneyimlerimiz yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı kalmamakta, tüm dünya ile bir ve aynı olmamıza olanak tanımaktadır.

Birbirine ve kendine karşı atomize olup yabancılaşmış bireyler için televizyon, neler olup bittiğinden haberdar olmak, sosyalleşmek, eğlenmek kısacası var olduğunu ve topluma dahil olduğunu anlayabilmenin de önemli bir yoludur.

Fragmanlaşan bir hayat içerisinde ve yabancılaşmış birey, yaşadığı toplumun gerçekliğini kavramak, haberdar olmak için televizyona yönelmektedir. Fakat televizyon içeriğindeki kurgusal ürünler de, toplumsal gerçekliğin kavranmasında bireyler üzerinde, en az kurgusal olmayan türler kadar etkilidirler.

Bir gün içerisinde, televizyonda sunulan içeriğin %90'ı kurgusaldır(DeFleur ve Dennis, 1996). Ayrıca bu kurgusal ürün de izleyicilerin büyük izleme oranlarını toplamaktadır. İkinci olarak, kurgusal ürünler bireyler üzerinde daha yüksek bir etkileme potansiyeline sahiptir. İzleyiciler, eğlence ve iknanın birbirinden ayrı süreçler olduğunu düşünmektedirler. Bu da onların kurgusal ürünleri, sınırlandırılmamış ve rahat bir biçimde izlemelerine neden olmaktadır. Bir başka deyişle kurgusal ürünlerini izlerken yoğun bir dikkate gereksinim duymamaktadırlar. Bu durum, kurgusal ürünlerin, izleyiciler etkilenmelerinin mümkün olmadığına inandıkları için izleyicileri etkilemek konusunda daha yüksek bir potansiyel taşıdıklarını ortaya koymaktadır.

Televizyon modern dünyanın öykü anlatıcısıdır. Çünkü televizyon iletişimindeki birincil belirleyici bireyin içsel psikolojik durumu değildir. Televizyon mesajları bireysel olarak öğrenilen fakat kültürel olarak üretilen mesajlardır. Fiske ve Hartley(1982), bu işlevinden yola çıkarak televizyon için, ozansız televizyon anlamına gelen “bardic television” tanımını yapmaktadırlar. Raymond Williams(aktaran, Mutlu, 1991) ise televizyonun, gazete başta olmak üzere, mitingler, dershaneler, spor alanları, tiyatro, radyo, sinema, reklam posterleri ve panolar gibi kendinden önceki kültürel ve toplumsal etkinliklerin bir bileşimi olduğunu söylemektedir.

5.4.1. Çağdaş Mit Üreticisi Olarak Televizyon

Mitler eski çağlarda insanların, yaşamlarını anlamak ve kavramak için kullandıkları anlam haritalarıydılar. Bir doğa olayının anlaşılmasında, bir toplumsal olayın çözülmesinde, bir durumun kavranmasında mitler önemliydi.

Mitlerin bulutsu bir yapıları vardır. Bütün dünyayı kaplar gibi görünmektedirler. İlk mitler, ateşin çalınışı, tufan, ölümler ülkesi, bakirenin doğurması, dirilen kahramanlar gibi temalar bütün dünyaya yayılmış, ve farklı yerlerde yeni yapılar oluşturarak var olmuşlardır.

Mitler, eğlence için anlatılmalarının dışında dinsel bağlamlarda da işlenmektedir. Tüm dünya dinlerinde benzer mitler bir ayin biçiminde işlenmekte, insanlar bu yönde davranış kalıpları benimsemektedir. Kendi geleneklerini bu mitlerden türemiş geleneklere göre yaşamakta, toplumsal yapılarını bunlara göre biçimlendirmektedir. İnsanlar, genel mitsel kalıtların düzenlemesi olmadan evrendeki yaşamlarını sürdürmekte güçlük çekmektedir. Bu büyük etkiyi, Campbell, biraz da sitem yüklü şu sorusunda dile getirmektedir:

“ ...Ve neden insan, yaşamına temel olacak somut bir şey aradığında dünyayı dolduran gerçekliği değil de, anımsanamayacak kadar eski imgelemlerin mitoslarını seçiyor?...”(Campbell, 1995).

Fiske'ye göre(aktaran, Tulloch, 1990: 6), bir mit, bir k l t n gerçeklik ve doğanın bazı boyutlarını anlatan veya açıklayan bir hikayedir. İlkel mitler yaşam ve ölüm, insan ve tanrılar, iyi ve kötü hakkındadır. Modern dünyanın mitleri ise erkeklik ve kadınlık, aile, başarı, polis, bilim vb hakkındadır. Bir mit, Barthes'e göre, bir Şey hakkında düŐünmenin, bir Şeyi anlamamanın ya da kavramsallaŐtırmanın kültürel yönüdür.

Levi Strauss'a göre(aktaran, Fiske, 1997: 131-132) mitler birer e diŐe azaltıcı mekanizmadırlar. Bireylerin,  z lemedeyen çeliŐkilerden doğan e diŐelerini azaltır ve çelişkilerle yaŐamanın yaratıcı yollarını oluşturur.

Yukarıda belirtilen çelişkiler ise genellikle ikili karşıtlıklar biçiminde açıklanırlar. Örneğin, iyi-kötü, doğa-kültür, insanlık-tanrılar vb. Mitler metaforik olarak işlerler, bu karşıtlıkları bir süreç içerisinde güncel metofarlara yükleyerek değiştirir ve karşıtlıkları yeniden kurarlar.

Örneğin, western türünde, kültür-doğa karşıtlığı, yerleşim alanı içi ve yerleşim alanı dışı karŐıtlıęına dönüŐtürülmüŐtür. Bu karşıtlıkların dönüştürülmesiyle oluŐturulan Western mitleri ise Cawelti'ye göre(aktaran, Wright, 1977: 6-7) toplumun bazı gerekliliklerini karŐılamaktadır. Gelişme, başarı gibi Amerikan değerleri ile bireysel onur, kahramanlık ve doğal özgürlük gibi kaybedilen değerler arasındaki çatışmanın çözümünü sunmaktadır.

Bir başka örnekte de aynı yapının farklı bir özelliğini görmek mümkündür. Mitlerin sunduğu çatışmalar,  z lemedeyen ve çözülmeyecek karŐıtlıklardır ve mitler bireylerin bu çatışmalarla birlikte yaşayabilmelerini sağlayan bir işleve sahiptir. "*Miami Vice*" dizisi akıllı bir ekip ile uyulurucu kaçakçıları arasındaki mücadeleyi konu alır. Her bölümde bir başka suçluyu alt etmeye çalışırlar. İkilinin, her bölüm sonundaki başarısı geçici bir başarıdır ve çatışmanın kalıcı olarak çözümlenmesi konusunda hiçbir öneri geliŐtirilmez(Fiske, 1997).

Mitlere yaklaşım konusunda iki önemli bilim adamı olan Levi Strauss ve Barthes'in görüşleri mitlerin işlevleri konusunda farklılık göstermektedir. Levi Straus'a

göre, kültür homojen bir kavramdır. Strauss, farklı sınıfların diğer sınıflardan farklı mitik ihtiyaçları olduğunu kabul etmez. Mitlerin hegemonik bir işleyişi olduğunu da kabul etmez. Bu durum, onun çalışmalarının, daha kolayca homojen olarak tanımlanabilecek olan, kabile toplumlarına dayalı olmalarından kaynaklanıyor olabilir(Fiske, 1997).

Barthes ise, endüstrileşmiş kapitalist toplumlarda mitlerin görevlerinin homojenlik yerine sınıf çatışmalarından etkilendiğini savunmaktadır. Barthes'e göre, mitler, burjuva sınıfının çıkarlarını doğallaştırmak ve evrenselleştirmek için vardır. Mitler, ideolojik yapılardır ve kapitalist toplumdaki iktidar ve sınıf yapısının bir parçasıdır(Fiske, 1997).

Hartley'e göre(aktaran, Tulloch, 1990) mitler, toplumların gerçek ya da kurgusal karakterler ve olaylarla fiziksel ve toplumsal çevresini yaratmasına yardımcı olurlar. Bu tanımdan yola çıkarak, mitlerdeki ayrılığın kurgusal ve gerçek arasında, bir başka deyişle, mit ve gerçek arasında değil, çoğunluk oluşturabilecek kadar fazla sayıda insana açıkça doğru görünen baskın mitler ile alt kültürlerdeki karşıt mitler arasında bir ayrılık olduğu ortaya konabilir. Bu da mitlerin iktidar ve sınıf yapısı ile ilişkisini doğrulamaktadır. Bu baskın ve karşıt mitleri hemen tüm popüler kültür ürünlerinde görmek olasıdır(Tulloch, 1990).

Mit, bir konuşma, bir dil biçimidir, anlamların yaratıldığı ve yayıldığı bir sistemdir. Mitlerin içerikleri hızla ve zamandan zamana değişebilir ama mitleştirme süreci değişmez ve evrenseldir. Bu durumun açık ifadeleri anlatıların değişmez yapılarında görülebilir. Anlatılara, mitik bir yaklaşım, anlatının dizimsel akışında gizli kültürel ve ideolojik sistemleri ortaya çıkarabileceği için önemlidir.

Anlatıların değişmez yapılarının ortaya çıkarılmasında Vladimir Propp'un çalışması çok önemli bir referans noktası sağlamaktadır. Propp, anlatılardaki dizimsel sistemin birçok anlatıda aynı kalıpta oluştuğunu ortaya koymuştur.

Vladimir Propp, 1928 yılında yayınlanan “*Masalların Biçimbilimi*”adlı çalışmasında biçimlerin oluşturucu bölümleri ve bunların birbirleri ile ve bütünle olan ilişkilerini incelemiştir. Propp’a göre temel anlatı birimi “işlev”dir. Burada işlev, olay örgüsü bakımından bir karakterin görevi anlamında kullanılmaktadır. Propp’un çıkarımlarını şu biçimde sıralamak mümkündür(Berger, 1996: 21):

1. Kimler tarafından ve nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, kişilerin işlevleri masalın değişmez, sürekli öğeleridir. Bunlar masalın temel oluşturucu bölümleridir.
2. Masallardaki işlevlerin sayısı sınırlıdır.
3. İşlevlerin ard arda geliş biçimi her zaman aynıdır.
4. Bütün masallar yapılarına göre tek bir türe ilişkilendirilirler.

Propp’un bu önerilerini filmlere, televizyon öykülerine ve çizgi öykülere, kısaca tüm anlatılara uygulamak mümkündür. Propp’un işlevleri de şu biçimde sıralanmaktadır(Berger, 1996: 23 ve Fiske, 1997: 135):

Başlangıç durumu: Aileden biri ya da kahraman tanıtılır.

Evden Uzaklaşma: Aileden biri evden uzaklaşır.

Yasak: Kahraman bir yasakla karşılaşır.

Yasağı Çiğneme: Yasak çiğnenir.

Soruşturma: Saldırgan bilgi edinmeye çalışır.

Bilgi Toplama: Saldırgan kurbanıyla ilgili bilgi toplar.

Aldatma: Saldırgan kurbanını aldatmaya çalışır.

Suç Katılma: Kurban aldanır ve böylece istemeyerek düşmanına yardım eder.

Kötülük: Saldırgan, aileden birine zarar verir.

Eksiklik: Aileden birinin birinin bir eksiği ya da bir istemi vardır.

*Arayıcı(seeker):*Kötülük fark edilir, kahraman gönderilir.

Karşı eylem: Arayıcılar eyleme geçmeye karar verir.

Gidiş: Kahraman evden ayrılır.

Bağışçının(Donor) ilk işlevi: Kahraman büyülü nesneye ya da yardımcıya başvurmak konusunda sınanır.

Kahramanın Tepkisi: Kahraman gelecekte kendisine bağışta bulunacak kişinin edimlerine tepki gösterir.

Büyülü nesnenin Alınması: Büyülü nesne kahramana verilir.

Uzamsal Yer Değiştirme: Kahraman aradığı nesneye götürülür.

Çatışma: Kahraman ile saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelir.

Özel İm: Kahraman özel bir im edinir.

Yengi: Saldırgan yenik düşer.

Giderme: Başlangıçtaki kötülük ya da eksiklik giderilir.

Geri Dönüş: Kahraman geri döner.

İzleme: Kahraman izlenir.

Yardım: Kahramana yardım edilir.

Kimliğini Gizleyerek Gelme: Kahraman kimliğini gizleyerek kendi ülkesine ya da bir başka ülkeye varır.

Asılsız Savlar: düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer.

Güç Görev: Kahramana güç bir görev önerilir.

Çözüm: Görev başırlır.

Tanıma: Kahraman tanınır.

Ortaya Çıkma: Düzmece kahramanın ya da saldırganın gerçek kimliği ortaya çıkar.

Biçim Değiştirme: Kahraman yeni bir görünüm kazanır.

Cezalandırma: Saldırgan cezalandırılır.

Evlenme: Kahraman evlenir ve tahta çıkar.

Propp, bu işlevlerin yanında ayrıca, anlatılardaki kişiliklerin de sınırlı olduğunu belirtmiş ve bunları sıralamıştır(aktaran, Berger, 1996: 24):

1. Saldırgan: Kahramanla savaşır
2. Bağışçı: Kahramana büyülü nesne verir.
3. Yardımcı: Güç işin başarılmasında kahramana yardım eder.
4. Prenses ve Babası: Kişi ararlar, Güç görevler kararlaştırırlar.
5. Gönderen: Kahramanı gönderir.
6. Kahraman: Birşeyler arar ya da saldırganla savaşır.
7. Düzmece kahraman: Kahraman olmak ister ama maskesi düşer.

Görüntüler, anlatılar, ikonlar, ritüeller gibi televizyon metinleri modern dünyanın mitik kültürünü oluşturmaktadır(Silverstone, 1990: 24). Mitler ve anlatı yapılarındaki

özellikler çağdaş mit üreticisi olarak televizyon anlatıları tarafından da kullanılmaktadır. Televizyon anlatıları içinde ise en popüler olan televizyon dizileridir.

5.4.2. Televizyon Dizileri: Tanımlar ve Özellikler

Televizyon dramaları arasında, televizyon oyunları, filmleri, mini diziler, belgeseller de olmasına rağmen, genel televizyon drama çıktısının büyük bölümünü diziler ve seriyaller oluşturmaktadır.

Dizi ve seriyal kavramları arasında bazı farklılıklar vardır. Dizi, aynı karakterler ve çoğunlukla da ortak mekana dayanan ve her bölümde birbirinden farklı olay dizilerinden oluşan dramatik anlatılar bütünü anlamına gelmektedir. Bu türde, her bölüm kendi içinde küçük bir filmidir. Bir bölüm sona erdiğinde o bölümün dramatik aksiyonunun ateşleyicisi olan tüm sorunlar çözülmüş olur.

Seriyallerin yapısı ise yıllarca devam edebilecek bir biçimde bitimsizdir. Seriyalde tek tek tüm bölümlerde, ara sıra daha kısa konular da anlatılıp bitirilse de, kesintisiz bir öykü anlatılır. Her bölüm olayın en heyecanlı yerinde bitirilir. Seriyallerin öyküleri, her bölümde bu heyecanlı bitirişi sağlayacak doruk noktalarına da sahip olmalıdırlar.

1970’lerde yukarıda belirtilen özellikleri saf olan diziler yerine “melez” diziler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu melez diziler, iki türün de zayıf özelliklerini dışarıda bırakan bir yapıya sahiptiler. Örneğin, bir seriyal izleyicisi eğer bir bölümü kaçırırsa diğer bölümü izlemekten vazgeçebilir bu da reklamcılarının hoşuna gidecek bir durum değildir. Bu yüzden, seriyal konuları olabildiğince sürdürülür. Bir ay önce bir bölümü izlenilen seriyalin bir sonraki ay yeni bir bölümü izlendiğinde çok fazla bir şey kaçırılmadığı görülür. Dizi ise seriyale göre bağımlılık sağlama bakımından içindeki öyküsünü bir sonraki bölüme aktaramadığı için, izleyici kaybetme sorunu ile karşı karşıya gelmektedir. Ayrıca dizinin kahramanı, verilen yaklaşık 50 dakikalık zaman dilimi içerisinde her ne türlü olursa olsun ortaya konan problemi çözmek zorundadır. Bu da zaman zaman senaristler için zorluklara neden olmaktadır. Bu yüzden melez dizilerde hem dizilerin hem de seriyallerin özelliklerini birleştiren yapımcılar, dizi-

seriyal türünün ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Bu yeni türde, hem bir bölüm içinde bir küçük olay anlatılıp, sorunu ortaya konup çözüme ulaştırılmakta, hem de bir sonraki bölümlere de aktarılacak bir büyük hikaye tüm bölümlerin altında ana iskelet olarak varlığını korumaktadır(Mutlu, 1991).

İlk seriyal kavramı gazetelerdeki, polisiye hikayelerdi, daha sonra radyoda bu tür varlığını devam ettirdi. Bir süre sonra, teknolojik gelişmeler televizyon yayını olanaklı kıldığında, seriyaller, daha popüler olan bu iletişim ortamında varlıklarını sürdürdüler.

İçerikleri bakımından diziler sınıflandığında televizyondaki en eski seriyal türü olarak pembe diziler(soap-opera)görlür. “*Soap opera*” kavramı ilk kez Amerika’da 1930’lu depresyon yıllarında, Procter and Gamble gibi temizlik malzemesi üreticilerinin sponsorluk yaptıkları radyo seriyallerini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu diziler, 15 dakikalık dizilerdi. *Ma Perkins* ve *Just Plain Jane* ilk örnekler olarak kabul edilmektedir. Bu seriyaller kadınlara yönelik olarak hazırlanmakta ve duygusal ikilemlere odaklanmaktadır. *Soap Opera* kavramındaki, soap kelimesi Procter and Gamble gibi temizlik şirketlerinin sponsorluklarından esinlenerek seçilmiştir. Opera kelimesi ise üst kültür düzeyinde bir müzik türündeki melodram özelliğinin abartılmış bir biçiminin bu dizilerin öykü yapısında bulunması yüzünden seçilmiştir(McQueen, 1998). Öykü yapısının bir başka özelliği ise mümkün olduğu kadar basit ve kolay kavranır olmasıdır. Özakman(1998: 23)bu konuda:“Pembe dizi denilen bitmek tükenmez televizyon dizilerinin yönelimi hakkında, artık meslek sırrı olmaktan çıkmış bir gerçek var: Bu tür diziler, 12 zeka yaşı düzeyin göre yapılıyorlar” demektedir.

Bir başka kavram da izleyicinin böylesi yapımlara bağlanmasına etki etmektedir: Dizisellik. Dizideki karakterlere ve olaylara, seyircilerin bağlanması yalnızca her hafta tanıdık bildik kişileri izlemelerinden değil, haftadan haftaya izleyicilerin kendilerinin de bu kişiler için yabancılar olmadıklarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki, her hafta olan bu ziyaretler önemli bir kavramı ortaya çıkarmaktadır: Yalnızlaşmış, yabancılaşmış bireyler için bir “parasosyal bir etkileşimi”. Böylece izleyiciler bir süre sonra televizyondaki karakterler ile konuşmaya, onlar için endişelenmeye, onlara

davranışları konusunda önerilerde bulunmaya başlarlar. Dizisellik, izleyicilerin, karakteri, karakterin kendisinden daha iyi tanıdıkları bir duruma getirir. Dizisellik sayesinde, karakterleri bu denli iyi tanımak ve olayları bu denli iyi bilmek ise, izleyicilerde, olup bitenler üzerinde kontrolleri olduğu duygusunu beraberinde getirmektedir(Liebes ve Katz, 1990). Bu özellikler, dizilerin televizyon drama türünde neden açıkça önde olduğunu göstermektedir.

Televizyona uyarlanan *Ma Perkins* gibi 15 dakikalık diziler yerlerini, 1950'lerin ortalarına gelindiğinde Procter and Gamble'ın sponsorluk yaptığı birçok yeni yarım saatlik dizilere bıraktılar. Bu dizilerden, *Search For Tomorrow* ve *Love of Life* yaklaşık olarak 35 yıl sürmüştür. İlerleyen zaman içinde soap operalar da birçok değişime uğradı. 1960'lara gelindiğinde, *General Hospital*, *another World* ve *Days of Our Life* gibi dizilerin de olduğu birçok tüm zamanların en başarılı soap operaları yayınlanmaya başlamıştı. 1970'lerde, PBS'de(Public Broadcasting System) İngiliz programlarının başarısı üzerine ticari şebekeler, Amerikan izleyicisi için yeni olan bir başka formatı yayına sokmuşlardı. Yeni bir format olan mini-diziler 1977'de, Türkiye'de de yayınlanan "*Roots*"(Kökler) adlı dizi ile başladı. Bu türdeki diziler genellikle başarılı romanların televizyon uyarlamasıydılar. İyi oyuncularla, büyük mekanlarda, çok para harcanarak çekilen bu diziler büyük bir izleyici kitlesi sağlamaktaydı. 1980'lerin ortalarında ise mini-dizilerin hem sayısında hem de başarısında bir düşüş gözlenmişti. Bu düşüşün nedeni, izleyicilerin, televizyon kanallarında sürekli yayınlanmaya başlayan gece dizilerine ilgi göstermeye başlamasıydı. Bu dizilerin ilki 1978 yılında yayınlanmaya başlayan *Dallas* 'tır. 1980'lerde ayrıca *St. Elswhere*, *Hill Street Blues*, *Wise Guy* gibi gece dizileri de büyük izleyici kitlesi toplamayı başarmıştı. 1990'ların başından itibaren ise, *Dallas*, *Dynasty* (Hanedan)*Knots Landing*, *Falcon Crest* gibi gece soap operalarının başarısı düşmüştü. Artık, *Sisters* ve *Melrose Place* gibi diziler hakim olmaya başlamıştır(Hagedorn, 1995).

Dizi kavramı düşünüldüğünde, günümüzde, birçok alanda hala varlığını sürdüren bir yapıyı görürüz. Örneğin, birçok çizgi roman hala dizi biçiminde yayınlanmaktadır. Bunların içinde, "*Spawn*, *Spider Man*, *Conan vb.*" sayılabilir. Sinema filmlerinde de bir dizisellik söz konusu olmuştur. Örneğin, *Rocky I, II, III, IV, V*, *Star Wars Trilogy*,

Back To Future vb.” Hatta televizyonda yayınlanan reklamlar bile dizisellik özellikleri göstermeye başlamışlardır.

Seriyaller ve dizisellik kavramı, daha önce de belirtildiği gibi ilk önce, gazetelerin, ticari gelişmelerini sağlamak üzere ortaya çıkmıştı. Basım teknolojisindeki gelişmeler hızlanıp kitlesel üretim ve tüketim sağlandığında, endüstri, seriyal hikayeleri ön sayfalarını aldılar. Gazetelerde fotoğraf kullanımı artmaya başladığında ise çizgi roman gelişmeye başladı. Sinemanın ortaya çıkışı ile birlikte, dizi yapımlar gündeme geldi ve kar getirdi. Radyo popüler olduğunda, diziler ilk ve en karlı program türlerinden birini oluşturuyorlardı. Televizyonun ortaya çıkışıyla da radyolardan, romanlardan, çizgi romanlardan uyarlama diziler gündeme geldi. Bu diziler de, televizyonun ilk yıllarından beri en çok izlenen ve en çok kar getiren program türü olma özelliklerini korudular. Görülüyor ki, medya endüstrileri, ne zaman yeni bir teknoloji ve yeni bir iletişim alanında atılım yapılmayı, yeni bir sektöre girmeyi ve pazar paylarını büyütmeyi hedeflemişlerse dizileri kullanmışlardır. Bu ihtiyaç devam ettikçe diziler de varlıklarını koruyacak gibi görünmektedirler.

5.4.3. Suç Dizileri

Televizyon dizi türlerinin en yaygın alt kategorileri, içeriklerindeki karakterlerin mesleklerine göre adlandırılmasıyla oluşmuştur. Örneğin, polisiye, dedektif, avukat, doktor, kovboy ya da gazeteci dizileri gibi.

Mutlu(1991)’ya göre, durum komedileri bir tarafa bırakılacak olursa, televizyonun en popüler dizileri polisiye türünde olanlar ya da suçla ilgili konuları içeriklerinde barındıranlardır.

Televizyondaki suç dizileri kitle iletişim endüstrisinde, üretim ve tüketim açısından çok önemli bir yerdedir. 1970’lerde, Western türünün önemli ölçüde izleyici kitlesi buluyor olmasına rağmen “*Kojak, Starsky ve Hutch, The Sweeney*” gibi programları, Jıgtar ve BBC izleyici araştırmalarına göre ilk beşte yer almışlardır. Bunların içerisinde en uzun süre yayınlananlardan biri olan “*Z Cars*” 1962 de ilk kez

yayınlanmaya başladığında 44 milyon insan tarafından izlenmişti. 1977’de ise hala bu oranın yarısı kadar bir izleyiciyi ekran başına toplayabiliyordu. Tüm bunlara, kitaplar, kayıtlar, posterler, filmler de eklenirse bu türün televizyon endüstrisi için ekonomik önemi de açıkça ortaya çıkar(Hurd, 1981).

Suç dizilerinde, polisiyelerde, dedektif dizilerinde, iyi ve kötü karşıtlığı üzerine kurulmuş yapılar görünür. Burada, kötü; suç ve suçludur. Batıdaki örneklerde, suç sıkı sıkıya tanımlanmıştır. Bu sebepler neyin suç olduğu konusunda hiçbir karmaşa ve ikilem yaşanmaz. Suçun ve suçlunun geçmişi, suçun toplumsal temelleri ve kaynakları da araştırılmaz, bu karakterler de zaten yardımcı karakterler ya da figüranlardır. Her bölüm bir suçun işlenmesiyle başlayıp, bir süreç sonunda, suçlunun yakalanıp cezalandırılmasıyla biter. Diğer türlerin yanında pek başarılı olmayan casusluk dizilerinde ise kötüler ve suçlular ideolojiktir. Bu kişiler ya ulusal bütünlüğü tehlikeye atarlar, ya da ülkeyi başka bir biçimde tehdit eden bir başka ülkenin temsilcisidirler(Mutlu 1991).

Toplumlarda iyi ve kötünün tanımları zamana göre değişme göstermektedir. Bu tanımlara göre diziler de yeni unsurlar ekleyip tanımlarını yenilerler. Fakat bu yeni tanımlamayı ortaya çıkaran süreçler gündeme getirilmezler.

Farklı örnekler de ortaya çıkmıştır. Örneğin “*Baretta*” , için suçlular asıl sorunun semptomlarıdır. Ona göre, asıl suçlu onları bu davranış biçimlerine iten sistemin başındaki kişilerdir. Bu yüzden de küçük suçlulara göreli olarak daha iyi davranmaktadır. Fakat bu tutum bir suç eşiğinin habercisi gibidir. Bazı suçlar katlanılabilir suçlar olarak sergilenmektedir. Suçların hangilerinin katlanılabilir olduğuna karar vermek ise oldukça güçtür. Örneğin, milyonlarca insanın vahşice katliamından sorumlu olan Hitler ve gaz odalarının yanında, bir küçük cinayet affedilebilir görünmektedir. Ya da büyük miktarlarda krediler çektikten sonra bunları batıran ve devleti milyarlarca dolar zarara uğratan kişilerin yanında, birkaç borçtan kurtulmak için küçük dolandırıcılıklar yapmak katlanılabilir birşeydir. Böylesi bir anlayış doğduğunda yola çıkılan yerden bambaşka bir yere doğru gidildiği görülür. *Baretta*’nın tavrı aslında doğrudur. Asıl sorun suçluların ortaya çıktığı toplumsal

şartların oluşmasına sebep verenlerdir. Fakat bu, bir suç eşiği oluşturularak halledilemez. Böyle bir durumda suç eşiğinin belirlenmesi, kamuoyunun yönlendirilebileceğinin varsayarsak, tam da bu suçlu üreten koşulların sahibi olan güçlerin eline geçebilir.

Baretta, Mutlu(1991: 225)'ya göre, “eskinin tek başına dolaşan, kurallarını kendi koyan, hiçbir yere ve hiçbir zamana ait olmayan, sert kovboyunun televizyondaki izdüşümüdür”. Kaldı ki televizyon “*Bonanza*”örneğinde olduğu gibi bu kovboyu bile evcilleştiren bir yapıya sahiptir.

1973 ve 1978 yılları arasında bir başka dizi kahramanı Baretta gibi olmasa da farklı bir kişilik sergilemekteydi. “*Kojak*” Baretta’dan farklı olarak sistemin bir parçası olarak görünmektedir. Bu dizi ve takip eden süreçte iyi ve kötü iki apaçık kutup olarak ortada değildir. Ayrıca, polisiye dizilerin vazgeçilmez özelliği olan iynin her zaman kazanacağı anafikri de eski katılığıını kaybetmiş görünmektedir(Mutlu, 1991).

1980’lerin başında ise “*Hill Street Blues*” dizisi ön plana çıkmaktadır. Bu dizi yapısal özellikleri bakımından birçok farklılıklar göstermektedir. Kentin yoksul bir kasabasındaki bir polis karakolunda gelişen olayların anlatıldığı bu dizide, alışıldan çok daha fazla sayıda ana ve yan karakterler kullanılmıştır. Ayrıca, bir olayın ele alınıp, bölüm sonunda çözüldüğü yapının yerine bu dizide ortalama dört öykü birden gelişmektedir ve bu sorunlar da bölümün sonunda çözüme bağlanmamaktadır(Mutlu, 1991). Bu dizide, polisler, suçlunun karşıt karakteri olarak, kovalayan karakterler olarak değil, diğer vatandaşlar gibi kendi sorunları olan dünyaya dair kendi özgün görüşleri olan karakterlerdir.

1980’ler ve 1990’larda yukarıda belirtilen değişim süreci bir başka boyut kazanmıştır. İngiltere’deki polisiye türünde, 1990’ların ortalarında, polisin işlediği suçlara karşı şüpheli bir yaklaşım gelişmiştir. Aynı yıllarda, dizilerde birçok baş rolde kadınların oynadıkları görülür. Bu durum İngiliz polisiye dizi türünün, “*The Gentle Touch*, *C.A.T.S. Eyes*, *Juliet Bravo* ve *Prime Suspect*”gibi iyi örnekleriyle,

“*Policewoman, Charlie’s Angels ve Cagney and Lacey*” gibi Amerikan dizilerine bir cevabı olarak da algılanabilir(McQueen, 1998).

1985-90 yılları arasında bir başka önemli dizi ise “*Miami Vice*” dizisidir. Bu dizi bazı yorumcular tarafından “*MTV Cops*” olarak da adlandırılmıştır. Çünkü, dizinin anlatısal sürekliliği sık sık rock müzik sekanslarıyla kesilmektedir. “*Miami Vice*” izlenmesi üzerine nörofizyolojik bir araştırma yapılan ilk dizidir. Bu araştırma, Michigan Üniversitesi, İletişim Teknolojisi Laboratuvarlarında yapılmıştır. Araştırma göstermiştir ki, Amerikan izleyicileri, detaylı ve gelişmiş öykü ve karakter yapılarından hemen sıkılmakta, sabırsızlanmaktadır. Görsel ve işitsel heyecanları sağlayabilmek için diziler müzik kliplerinden ödünç alınmış estetik yöntemler kullanmaktadırlar. Bunlar arasında, agresif kamera hareketleri, doğal olmayan renkler ve müzik sayılabilir. Öykü yapısında ve karakterlerde geliştirmeler yapmaya çalışmak yerine ya da bazı sorunları göze almak yerine belirtilen yöntemler sıkça kullanılmakta ve karakter ve olay örgüsünün detaylılığı iyice indirgenmektedir(McQueen, 1998).

Belirtilen tüm bu değişimler Türkiye’de de farklı biçimleriyle gözlenmiştir. Türkiye’de ilk özel televizyon 1990 yılında yayına başlamıştır. Toskay(1996:41)’ın sözleriyle bu durum, “Moskova şehrinde, Rus halkının Mc Donalds önünde uzun kuyruklar oluşturmalarına benzemektedir”. Tek ve resmi televizyon kanalı olan TRT’de özel televizyonlar yayına başlamadan önce de, birçok dizi yayınlanmış ve büyük ilgi toplamıştır.

1990’lar ile birlikte, TRT’nin tekelindeki diziler de birer birer özel kanallara geçmeye başlamıştır. Bu diziler arasında öncelik aile dizilerininidir. Bizimkiler, Kaynanalar, Kuruntu Ailesi vb. önce TRT’de başlamış sonra uzun yıllar özel kanallarda yayınlanmıştır.

Ek. 6’ya bakıldığında, 1990’lı yılların ilk yarısında TRT’de özellikle yerli yapımlarda aile ve komedi dizilerinin yayınlandığı görülmektedir. Suç içeriği daha çok yabancı yapımlarda vardır. Bunlar da genellikle dedektif dizisi biçimindedir. 1990’lı yılların ortalarında özel televizyon kanalları hem TRT’nin nitelikli yapımlarını kendi

bünyelerine katmakta hem de yeni yerli yapımlara kapılarını açmaktaydı. “Ferhunde Hanımlar, Çiçek Taksi, Kaygısızlar vb.”

Bu dönemde bir yerli dizide örgütlü suç, mafya bir dizinin ana konusunu ve ana karakterlerini ilk kez oluşturunuyordu. Kanal 6’da yayınlanmaya başlayan ve başrolünü Ayşen Guruda’nın oynadığı bu komedi dizisinde(Ana), biri kadın biri erkek iki mafya liderinin komik hikayeleri anlatılmaktaydı. Bundan önceki yapımlarda suç ve örgütlü suç hep münferit bir olay olarak yer almıştı.

1996-97 yıllarında, müzik piyasası yıldızlarını popülerleştirmek için dizileri tercih etmişti. “Kalbimi Kır Kır, Hemşerim, Çılgın Bediş, Canısı, Unutabilsem, Sırtımdan Vuruldum, Küçük İbo, Fırat, Yıkılmadım” vb. dizilerde başrol arabesk ve fantezi müzik sanatçıları tarafından oynanmıştı. 1997 yılında, daha önce Kanal 6’da ilk kez Ana dizisiyle ekranlarda ana karakter olarak görünen mafya lideri, bu kez ATV kanalında yine bir komedi dizisinde ana karakterlerden biri olarak görünüyordu. Başrol oyuncular Mehmet Ali Erbil ve Yalçın Menteş, aynı evde kalan iki gazeteci arkadaşı oynuyorlardı. Kaldıkları apartmanda komşularından biri de bir mafya babasıydı. Bu “Baba” sevimli, esprili, bazen dizinin kahramanlarına yardım eden bir karakter çizmekteydi. 1996 yılında Susurluk Skandalı da patlak vermişti. Medya’da bu konuda bir duyarlılık gelişmişti. Sinema da, “Eşkîya, Filler ve Çimen” vb. yapımlarla konuya ilgisini göstermişti. Halk protesto gösterileri yapmaktaydı. Dizilerde bu konunun yer alması çok uzun sürmedi.

1998 yılında, TRT’de nitelikli yerli yapımlar birden artarken, özel televizyonlarda, suçu konu alan yerli dramalarda örgütlü suç konusu işlenmeye başladı. Günümüze doğru olan süreçte de bu durum devam etti: Show Tv’de Deliyürek, İnter Star’da Üvey Baba ve Aynalı Tahir, TGRT’de Marziye, Aşkın Dağlarda Gezer, Kurt Kapanı, Derman Bey, Aşkına Eşkîya, Keje, ATV’de Merdoğlu, Asmalı Konak, Kanal D’de Yılan Hikayesi vb.

RTÜK, “mafya dizilerine” yasak getirmişti(Miliyet, 27 Aralık 2000: 2), Özellikle üç dizi; “Yılan Hikayesi”, “Aynalı Tahir” ve “Deliyürek” gündeme geldi.

İçeriklerindeki yüksek şiddet için RTÜK üyeleri sert uyarılarda bulundular. Özdiğer, (Online, 2002) varolan durumu şöyle ifade etmiştir:

“Toplumsal yaşamı her açıdan etkilemede önemli bir rol üstlenen televizyon yayınlarında “kamu yararı”nın gözetilmediği, toplum değerleri ve bireysel hakların korunmadığı bir yayın olgusu da Mafya... savunuculuğu ya da sempatizanlığı yapmak, çarpıcı haber niteliğindeki yasadışı olaylarla toplum sağlığı, kişi ve toplumun güvenliği konusunda çelişki yaratmak şeklinde ortaya çıkmaktadır... Yıllardır yerli ve yabancı sinema filmlerinde işlenen yoğun şiddet unsurlarının televizyona taşınması engellenememektedir. Son yıllarda yerli yapım ve dramalarda büyük bir çoğunlukla mafya tiplerleri “Ana, Deli Yürek, Tatlı Kaçıklar, Marziye, Yılan Hikayesi, vd. gibi.” işlenmekte, yeni vizyona girecek programlarda esas oyuncu ya da çevresinde mutlaka bir mafyacı bulundurulmaktadır.”

Bu dizilerin toplumdaki yansımaları çok büyük olmuştu, “.. Eskiden, şarkıcıların, türkücülerin posterlerini asanlar artık, Memoli’nin Miroğlu’nun resimleriyle donatıyordu duvarlarını...Miroğlu yüzüğünden takanlar, saçını sakalını, bu kahraman gibi yapanlar çoğalmaya başlamıştı...Miroğlunun giydiği tip palto satışlarında öylesine büyük bir artış olmuştu ki şirket tekrar üretime geçmek zorunda kalmıştı.”(Hürriyet, Kelebek, 15.02.2001).

Ergün Yolcu’ya göre, Türk kültüründe birçok mit ve birçok kahraman vardır. Fakat bunlar bir dönem ortadan kaybolmuşlardı. Bu dizilerle birlikte insanlar bir anda haksızlığa karşı savaşan kahramana sarılmışlardır. Bu bir toplumsal ihtiyacın açık ifadesidir(Hürriyet, Kelebek, 15.02.2001).

Bu tür dizilerin ilk örneği, “Aynalı Tahir”dir. Aynalı Tahir, bir mahalle kabadayısı portresi çizmektedir. 1950 öncesinin kabadayılarının portresine benzemektedir bu görüntü. Değerleri olan, haksızlık yapmayan, haksızlığa karşı koyan, bileği kuvvetli, bir mahalle delikanlısı olan Aynalı Tahir’in ezeli düşmanı Tilki Selim’dir. Aynalı’nın aksine Tilki Selim, paradan başka bir şey bilmeyen, kazanmak uğruna en yakın arkadaşına bile sadakatsizlik etmekten çekinmeyen, bencil biridir. Aynalı Tahir ise güveniliridir. Aynalı Tahir’in alanı mahallesi ile sınırlıdır.

“Yılan Hikayesi”, bir polisiyedir. Mehmet Ali Alabora’nın oynadığı Memoli adındaki esprili, yakışıklı, polis, Kral adındaki büyük bir mafya babasını yakalamayı

kişisel bir sorun haline getirmiştir. Çünkü Kral, Memoli'nin oğlunu öldürmüştür. Sigara içmeyen, küfür etmeyen, sevimli Türk Polisi imajı halk için farklı bir karakterdi.

Kenan İmirzalıoğlunun canlandığı Yusuf Miroğlu karakteri, “Türk Robin Hood’u” ya da “Modern Miroğlu” olarak da adlandırılmıştı. Miroğlu, Aynalı Tahir’e kişilik özellikleri bakımından benzemektedir. Fakat, mahallesi ile sınırlı Aynalı Tahir’in “etkinlik alanı” ile Miroğlu’nun etkinlik alanı karşılaştırılamayacak kadar farklıdır.

Dizilerdeki mafya unsurunun farklı bir boyutu da bu dizide gündeme gelmiştir. İdeolojik olmamasına rağmen, güçlü, suç örgütü üyelerinin hemen hepsinin devletle bir ilişkisi vardır. Bu dizide de yine kaybolan değerlere karşı bir direniş söz konusudur. Fakat ilginç bir durumu da gözden kaçırmamak gerekir. Bu dizide, değerlerin o denli yıprandığı ifade edilmektedir ki, örgütlü suç dünyasının eski değerleri bile özlenir olmuştur.

Dizinin Show Tv kanalında yayınlanan 90 bölümünün kısa özetlerinin tümü ekler bölümünde yer almakla birlikte, genel öykü yapısı şu biçimde özetlenebilir:

Yusuf Miroğlu, bir sinema makinistinin oğludur. Bir mafya babası olan Kara Hamit babasının arkadaşıdır. Çocukluğunda, Miroğlu, Kara Hamit’e hayrandır. Daha sonra babası ölen Yusuf, kız kardeşi ve annesiyle birlikte orta halli bir yaşam sürmeye başlar. Bu sırada, aile dostları olan birinin yanında kaporta ustası olarak çalışır.

Dizi, Miroğlu’nun askerliğinin bitmesine üç ay kala izine gelmesiyle başlar. Yusuf, Güneydoğu Anadolu’da askerlik yapmaktadır. Burada büyük başarılar kazanmış, kahramanlıklar göstermiştir. Geri döndüğünde artık hayata eskisi gibi bakmamaktadır. Yakın arkadaşı, kız kardeşi ve kız arkadaşı ile birlikte gezmeye çıktıkları bir gün, teröristlerin bir askeri araca saldırımlarına tanık olur, askerler ve komutan ölür. Bu sırada Yusuf, kaptığı tabancayla, bazı teröristleri öldürür bazılarını yakalar. Medya olaya ilgi gösterir ve Yusuf bir kahraman haline gelir.

Onu, askerdeyken de izlemekte olan, Birim adındaki gizli bir devlet güvenlik kuruluşunun başındaki Ağabey, Yusuf'u Birime katmaya karar verir ve bu yolda çalışmaya başlar. Bu sırada Yusuf, eskiden çok sevdiği Kara Hamit'i görür, onunla yaklaşır ve onu birkaç olaydan kurtardıktan sonra artık Kara Hamit'in adamı olur. Bu sırada Kara Hamit'in de bulaştığı bir arsa sorunu, yeni tanıştığı kız arkadaşı Feraye'yi ve babasını da kapsamaktadır. Bu çatışmalar sonucunda Yusuf, Feraye'yi kaybeder. Bu sırada da Ağabey ile çatışması başlar. Ağabey sürekli Yusuf'u Birime katmaya çalışır, Yusuf ise otorite altına girmeyi reddeder. Otorite altına girmenin yozlaşmanın başlangıcı olduğuna inanmaktadır.

Yusuf daha sonra, Ağabey'in kızı ile aşk yaşamaya başlar. Kara Hamit ölmüş ve otomobil bayii de Yusuf'a kalmıştır. Kara Hamit'in eski adamları da Yusuf'un yanında yerlerini alırlar.

Bu durumda Yusuf, istemeden de olsa bir koruyucu haline gelir. İnsanlar ondan yardım istemektedir. Yusuf 'da yardım etmektedir. Bu yardımlar, kötü adamların çıkarları ile çatışmaya başlar. Bunlar, eklerdeki kişisel görüşmede de senaristlerin belirttiği gibi en temelde iki karakter çevresinde toplanırlar. Bu iki karakter, Savaş Doğan ve Turgay Atacan'dır. İki karakter de devlet ile olan ilişkilerini kullanarak rahatlıkla suç işlerler. Bu suçlar sonucunda genellikle cezalandırılmazlar. Hatta, dizide devletin bir unsuru olarak beliren Birim in başına da geçerler. Ayrıca, onur, şeref, vefa gibi değerleri de sürekli çiğnerler.

Sürekli suç yolları Yusuf ile çatışan bu karakterlerden Turgay Atacan'ı, Yusuf, vurarak öldürür.

Dizideki bazı ana karakterleri ve özelliklerini de şöyle sıralamak mümkündür:

Kenan İmirzalıoğlu..... (YUSUF MİROĞLU)

Yusuf, yirmili yaşlarındadır. Uzun boylu, esmer yakışıklı bir gençtir. Haksızlığa dayanamayan, yalan söylemeyen, erdemli, onurlu, gözüpek, dik başlı biridir. Bir kaporta ustası olarak çalışmakta ve hayatını kazanmaktadır. Babası bir sinema

makinistidir. Babası ölmüş olan Yusuf, annesi ve kız kardeşiyle orta halli bir yaşam sürmektedir. Annesi ve kız kardeşiyle birlikte insan ilişkilerinin sıcak olduğu bir mahallede yaşamaktadır. Komşularının kızı Gülçin ile bir ilişkisi vardır. Askere gitmesi onun dünyaya bakışını da değiştirir. Askerliğini Güneydoğu'da komando olarak yapmakta olan Yusuf, askerliğinin bitmesine üç ay kala izne gelir ve sevgilisi Gülçin, Ali ve Gülçin'in kardeşi İsa ile arabayla gezerlerken, bir komutan ve askerlerin uğradıkları terörist saldırıda kahramanlık gösterir. Bunun üzerine medyada yer alır. Özel ve gizli bir devlet biriminin başındaki Ağabey onu birime katmak için gözüne kestirir. Bu arada, bir iş adamının kızı olan Feraye'ye aşık olan Yusuf, babasının eski arkadaşı olan Kara Hamit ile de yakın ilişkiler kurmaya başlar sonunda onun adamı olur. Fakat Feraye'nin babası, Savaş Doğan ve Kara Hamit arasındaki çatışmalar sırasında Feraye ölür. Kara Hamit de bu çatışmalarda ölür. Kara Hamit'in adamları, Sabri başta olmak üzere Yusuf'u başlarında görmek isterler. Bu arada Yusuf, Kara Hamit'in kendisine vermiş olduğu Nissan Bayiini işletmeye başlar. Daha sonra Yusuf, Ağabey'in yurt dışından dönen kızı Zeynep ile bir aşk yaşamaya başlar. Birimin otoritesi altına girmemek için direnen Yusuf, bu arada başta Savaş Doğan ve Turgay Atacan olmak üzere kötülerle ve kötülüklerle mücadele etmeye devam eder. Olumlu bir karakterdir.

Demir Karahan.....(AĞABEY)

Ağabey, kırklı yaşlarında, görmüş geçirmiş, hep devlet için çalışmış, devlet için de olsa kötü işlere de bulaşmış biridir. Birim denen özel ve gizli bir devlet kuruluşunun başındadır. Organize suç ve suçlularla mücadele etmektedir. Yüksek bir gelir düzeyine sahiptir. Yurt dışında okuttuğu bir kızı vardır. Karısı ölmüştür. Devletin çıkarı için kızını dahi tehlikeye atmaktan çekinmeyen Ağabey için Savaş Doğan ilk bölümlerde sivil komutan tanımını kullanır. Her şeyden haberi olan ve çok üst düzeyde biridir. Yusuf'u Birim'e dahil etmek en büyük hedefidir. Fakat Yusuf bunu kabul etmez. Bir yandan da Yusuf'un, kızı Zeynep ile olan ilişkisi yüzünden Yusuf'la ve kızı ile bir çatışma içindedir. Olumsuz bir karakterdir.

Kürşat Almaçık.....(SAVAŞ DOĞAN)

Savaş Doğan, 25-30 yaşlarında biridir. Bir yetiştirme yurdunda büyümüştür. Sonradan daha önce bir kez evlenmiş olduğu ve bir de çocuğu olduğu ortaya çıkar. Çok hırslı biridir. Kanunsuz işlerde organizatör rolü oynamaktadır. Kendi deyimiyle, mafya mafyalığını yapmakta kendisi ise daha üst düzeyde satranç oynamaktadır. Medyada, Ağabey'in de desteğiyle oldukça güçlü bir pozisyon edinen Savaş Doğan, daha sonra Ağabey'in yanında sorgucu olarak da çalışır. Hatta bir dönem Birim'in başına da geçen Savaş Doğan, Birimden ayrıldıktan sonra kendi kurduğu örgütle çeşitli kirli işler çevirir. Yusuf'un sevgilisi olan Zeynep'e bir ilgi duymaktadır. En başından beri bu yüzden Yusuf ile bir çatışma içindedir. Olumsuz bir karakterdir.

Ebru Cündübeyoğlu.....(AYŞEGÜL)

20'li yaşlarında bir avukat olan Ayşegül, dayısının öldürülmesinden sonra Yusuf ile ortak amaçlar paylaşmaya ve onun avukatlığını da yapmaya başlar. Yüksek öğrenim görmüş olan Ayşegül iyi bir avukattır ve gelir düzeyi yüksektir. Ailesi Ankara'da kalmaktadır. Yusuf'a karşı bazı duygular beslemektedir. Fakat bu duygularını bir türlü açamamaktadır. Buna rağmen her ne koşulda olursa olsun Yusuf'un yanında yer almaktadır. Olumlu bir karakterdir.

Zeynep Tokuş.....(ZEYNEP)

Zeynep 20'li yaşlarındadır ve Ağabey'in kızıdır. Yurt dışında okumaktadır. Daha sonra yurda dönen Zeynep, Yusuf ile tanışır ve aşık olur. Yusuf da ona aşıktır. Fakat aralarında Ağabey vardır. Zeynep, bir süre sonra, Ayşegül'ün Yusuf'a karşı olan duygularını keşfeder ve onunla bir çatışma içine girer. Ayrıca, Yusuf'un yaşadığı hayat biçiminin onların asla bir araya gelememelerinin sebebi olduğunu düşünen Zeynep, Yusuf silahını bırakmadıkça onunla evlenmeme kararı alır. Fakat gelişmeler buna izin vermez. Olumlu bir karakterdir.

Ali Sürmeli.....(TURGAY ATACAN)

Turgay Atacan, daha önce devlet için kirli işler yapmış olduğunu iddia eden biridir. Bu yüzden güçlü bağlantıları vardır. Birçok kirli işe girse de bu ilişkileri sayesinde hep kurtulur. Bir süre Birim'in başına da geçer. Daha sonra yine kirli işlerine geri döner.

Ağabey ile bir güç savaşı içerisindeyler. Fakat Ağabey, Turgay'ın bağlantıları yüzünden ona kayda değer bir zarar verememektedir. Yusuf ile, işlerine karışıp bozduğu için bir çatışma içindedir. Turgay Atacan, dengesiz bir kişilik yapısı sergilemektedir. Dizinin Show Tv'de yayınlanan son bölümünde Turgay Atacan, Yusuf Miroğlu tarafından öldürölür. Olumsuz bir karakterdir.

Emin Gürsoy.....(KUŞÇU)

Kuşçu, 30'lu yaşlarının ikinci yarısındadır. Bir tür ermiştir. Sürekli şiirler ve özlü sözler söyler. Yusuf zor kararlar öncesinde hep onunla konuşur. Bir tür geleneksel psikolog rolü üstlenmekte olan Kuşçu, Yusuf için bir yol göstericidir. Yusuf'un en yakın arkadaşısıdır. Kuşlarıyla birlikte bir çatı katında yaşamaktadır. Gelir kaynağı ve eğitim düzeyi belirsizdir. Ailesi ve geçmişi ile ilgili bir şey bilinmemektedir. Olumlu bir karakterdir.

Ahmet Yenilmez.....(SABRİ)

Sabri, başlarda Kara Hamit'in adamıdır. Kara Hamit, Sabri'nin silahından kazara çıkan kurşunla öldükten sonra, Yusuf'un adamı olur. Geleneksel bir Türk erkeğı portresi çizer. Sabri, Yusuf'un sağ koludur. Daha sonra, Yusuf'un eski sevgilisi olan Gülçin ile evlenir ve iki kızı olur. Olumlu bir karakterdir.

Mehtap Bayrı.....(ZEHRA MİROĞLU)

Zehra, Yusuf'un kız kardeşidir. Yusuf'un yakın arkadaşı Ali ile evlenir. Zehra ev kadınıdır. Ali ile evlendikten sonra Yusuf'un evlendiğı düğünde yapılan saldırı sonucunda çocuğunu ve bir daha çocuk sahibi olma ihtimalini de yitirir. Rahmi alınan Zehra bunalıma girer. Yusuf'un tehlikeli hayatı onu sürekli kaygı içinde yaşatmaktadır. Olumlu bir karakterdir.

Atilla Karagöz.....(ALİ TOY)

Ali, Yusuf'un yakın arkadaşısıdır. Bir pasajda yedek parça dükkanı vardır. Daha sonra dükkanını kapatan Ali, Nissan Bayiinde Yusuf'un yanında çalışmaya başlar. Zehra ile evlenen Ali artık aileden biri olmuştur. Yusuf'un karıştığı işlerle doğrudan bir ilişki

içinde değildir. Daha çok, evine sahip çıkmaya çalışmaktadır. Zehra, Ali ve Yusuf aynı evde kalmaktadırlar. Olumlu bir karakterdir.

Eray Demirkol.....(İSA DEMİR)

İsa, Yusuf'un eski sevgilisi Gülçin'in erkek kardeşidir. Yusuf'a hayrandır. Okula gitmemektedir. Nazlı'nın kocası Ali'nin yedek parça dükkanında çalışmaktadır. Daha sonra Yusuf'un Nissan Bayii'nde çalışmaya başlar. Gonca'ya aşiktir. Fakat, Gonca ona yüz vermez. Yusuf'un iktidarı onu rahatsız etmektedir. Gonca ile olan ilişkisindeki başarısızlıkların ve Gonca'nın ölümünün faturasını Yusuf'a çıkarır ve bir gün Yusuf'u bıçaklar. Fakat Yusuf onu affeder. Olumlu bir karakterdir.

Elif İnci.....(GÜLÇİN)

Yusuf'un eski sevgilisi olan Gülçin, ailesi ile birlikte Yusuf'un ailesinin evine komşu bir evde yaşamaktadır. Bir erkek kardeşi vardır. Yusuf ile olan ilişkisi bittikten sonra. İstemediği bir evliliğe zorlanan Gülçin intihar etmeye kalkar. Çalışma hayatında da patronunun cinsel tacizine uğrayan Gülçin'i intihar ederek ölmekten Yusuf kurtarır. Daha sonra Gülçin bunalım içindeyken yaşadığı hayat tarzı yüzünden kardeşi İsa tarafından bıçaklanır ve ölüm tehlikesi atlatır. Bir süre sonra kendisini toplayan Gülçin Yusuf'un Nissan Bayii'nde çalışmaya başlar. Daha sonra, Yusuf'un sağ kolu olan Sabri ile evlenir ve iki kız çocuğu dünyaya getirir. Olumlu bir karakterdir.

Mustafa Başbuğ.....(SELİM)

Selim, Ağabey'in adamıdır. Fakat, farklı bölümlerde Yusuf'un arkadaşı ve adamı olarak da çalışır. Ağabey'in yanında çalışsa da Yusuf'u kollamaktan geri durmaz. Bir yandan da Ağabey'in kirli işlerini yapar. Fakat bir yandan da Yusuf'a yardım etmekten geri durmaz. Birim el değiştirdiğinde Yusuf'un yanında çalışır. Olumlu bir karakterdir.

İdil Fırat.....(BİLLUR)

Billur, bir köşe yazarıdır. İlk bölümlerde Billur, Savaş Doğan'ın Tv programındaki partnerliğini yapmaktadır. Onun sayesinde Ağabey ile tanışır ve bir süre sonra aralarında bir ilişki başlar. Billur'un, mavi geçiş projesi üzerine yazdığı yazılar yüzünden Ağabey ile araları bozulur fakat sonra yine düzelir. Olumlu bir karakterdir.

Necmi Aykar.....(OSMAN USTA)

Osman Usta, Ayşe'nin dedesidir. Onunla birlikte yaşamaktadır. Yusuf'un çalıştığı tamir atölyesinin sahibi ve ustasıdır. Aileden biri olan Osman Usta bir yandan Ayşe ile ilgilenmekte bir yandan da Yusuf'un ailesine destek vermektedir. Yusuf'un ustasıdır. Olumlu bir karakterdir.

Yılmaz Tüzün.....(YILMAZ)

Yılmaz, Yusuf'un yakın arkadaşıdır. Sabri ile birlikte Yusuf'un en yakın adamlarından biridir. Kirli işlere bulaşmış olsa da Yusuf'un yanına geri döner. Bu yaptıkları yüzünden Yusuf'a karşı kendisini borçlu hisseder ve kendi kendini elinden vurur. Daha sonra tekrar Yusuf ile çalışmaya devam eder. Olumlu bir karakterdir.

Tuğçe Ünlütürk.....(AYŞE)

Ayşe'nin anne ve babası ölmüştür. Osman Usta, Ayşe'ye bakmaktadır. Sağır ve dilsiz olan Ayşe, Yusuf'un ikinci sevgilisi olan Feraye'nin özürülüler için açmış olduğu okula devam etmektedir. Feraye bu okulda hem yönetici hem öğretmen olarak çalışmaktadır. Feraye ve Yusuf'un aralarındaki ilişkinin önemli bir anahtarı olmuştur. Daha sonra Yusuf'un düğünündeki çatışmada Ayşe ölür. Olumlu bir karakterdir.

Deliyürek dizisi aldığı yüksek izlenme oranı ve gündemde kalması ile toplumda davranışlarının birçok insan tarafından taklit edilmeye ve onaylanmaya başlamasıyla bir toplumsal görüngü halini almıştır. Eğer, bu bir toplumsal ihtiyacın yansıması ise hangi ihtiyaçlar bu karakterde yansımaktadır?

Ölen Kara Hamit'in yerine geçen Miroğlu, örgütün başına geçer geçmez bu ihtiyacı da açıklayan "Miroğlu Kanunlarını" bildirir:

1. Sizin alem dediğiniz bu bitirim dünyasının bütün raconlarını şu andan itibaren tedavülden kaldırıyorum. Ayrıca racon kelimesinin telaffuz edilmesini dahi yasaklıyorum. Dalga geçmek için bile olsa bu kelimeyi ağzınıza almayacaksınız.

2. Açıktan nefesiniz koksa bile benden başka hiç kimseden, hiçbir şekild, hiçbir ad altında para istemeyeceksiniz.
3. Gazozuna tavla oynamak dahil hiçbir zaman kumar oynamayacaksınız.
4. Nefs-i müdafaa hariç hiçbir şekilde silah kullanmayacaksınız.
5. Uyuşturucu, kadın ticareti, tahsilatçılık, korumacılık, pompacılık, değnekçilik, arabuluculuk, arazi yağması, park ağalığı, ihale tezgahı gibi işlere bulaşmış bütün tanıdıklarınızla şu andan itibaren selamı sabahı keseceksiniz.
6. Bu alemde polis, asker, bürokrat ve siyasetçi dostunuz da olmayacak, düşmanınız da.
7. Hiç kimseye hiçbir durumda yalan söylemeyeceksiniz.
8. Benimle beraber ya da bensiz yaptığınız her iyi işi unutacak, bir daha anmayı bile aklınıza getirmeyeceksiniz.
9. Ben dahil aramızda bu yasalara uymayan herhangi biri asla bağışlanma talebinde bulunmayacak.

Ergun Yolcu, zaman insanlar hakkını mahkemelerde aramaya başlarsa o zaman bu dizilere olan ilginin azalacağını savunmaktadır(Hürriyet, Kelebek, 15.02.2001).

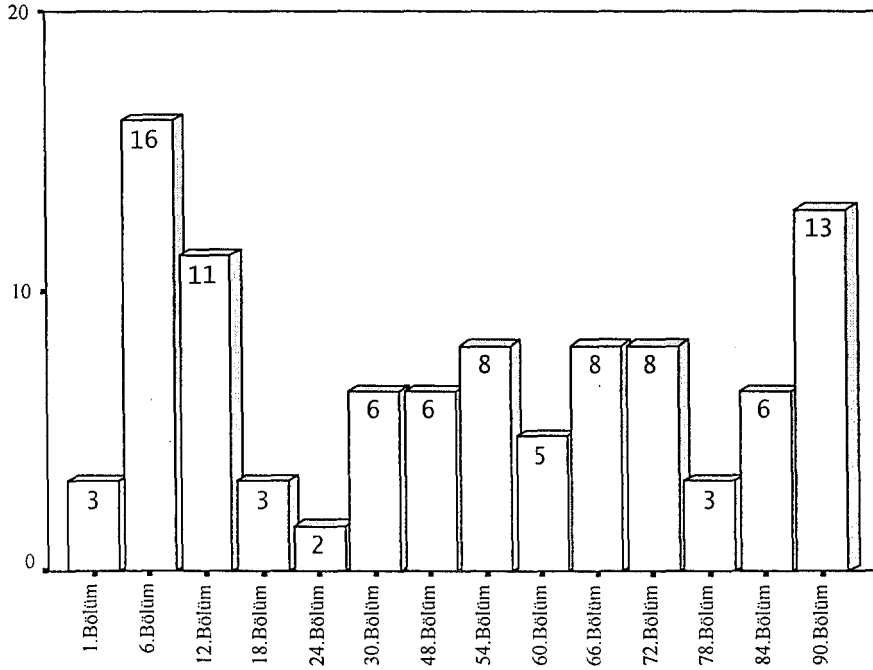
6. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, içerik çözümlemesi yöntemiyle elde edilip SPSS programı aracılığı ile sayısallaştırılmış ve aynı program kullanılarak grafikleri oluşturulmuş bulgular yer almaktadır.

Elde edilen veriler, suç, ceza, mağdur ve fail olarak dört kısımda incelenmiş ve son bölümde de mitler ve popüler kültür açısından dizinin olay örgüsü yorumlanmıştır. Her kısımda grafiklerin yorumu yapılmış ve ilgili grafikler her kısmın başında verilmiştir. Bütünleşik bir yorum da dizinin olay örgüsü, senaristlerle yapılan röportaj ile literatür bölümündeki kuramsal çerçeveden destek alınarak, sonuç ve öneriler bölümünde değerlendirilmiştir.

6.1. Suç

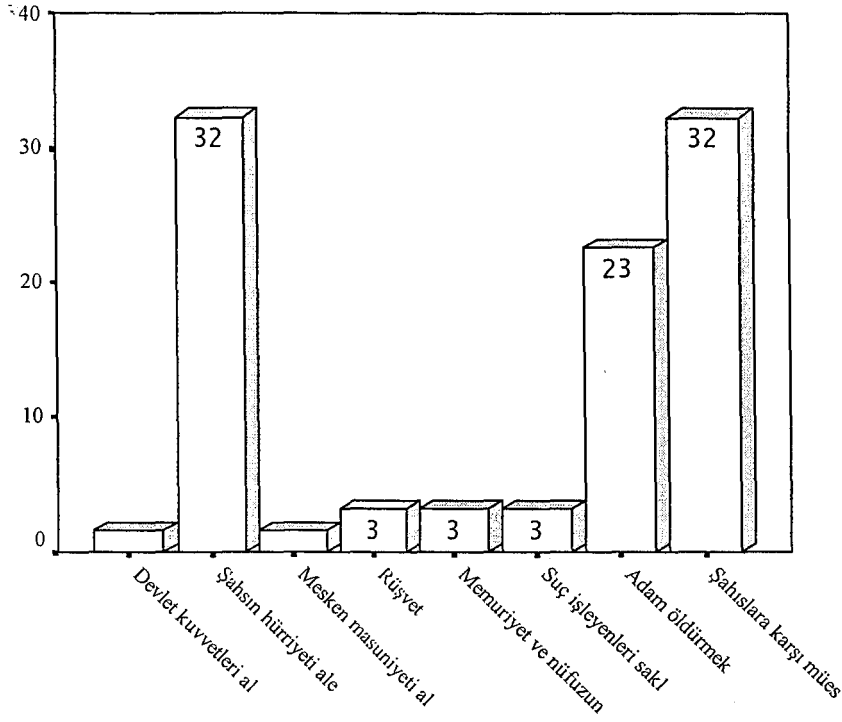
Grafik 1. Bölümlere Göre İşlenen Suç Oranları

Yapılan araştırma sonucu bölümlerde gözlenen suç oranları grafikteki gibidir. Buna göre en çok suç %16'lık bir oranla 6. Bölümde meydana gelmiştir. Bunu %13 ile

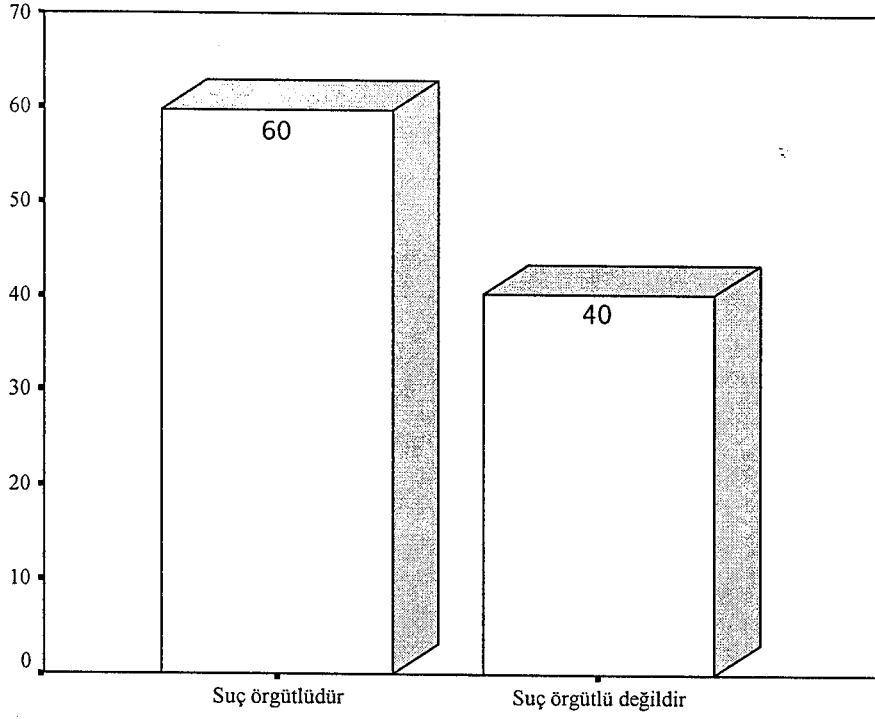
90. Bölüm, %11 ile 12.bölüm izlemiştir. En az suç %2 ile 24.bölümde görülmüştür. Diğer bölümlerde ise birbirine yakın oranlarda suç meydana gelmiştir.

Grafik 2. İşlenen Suçların Türleri

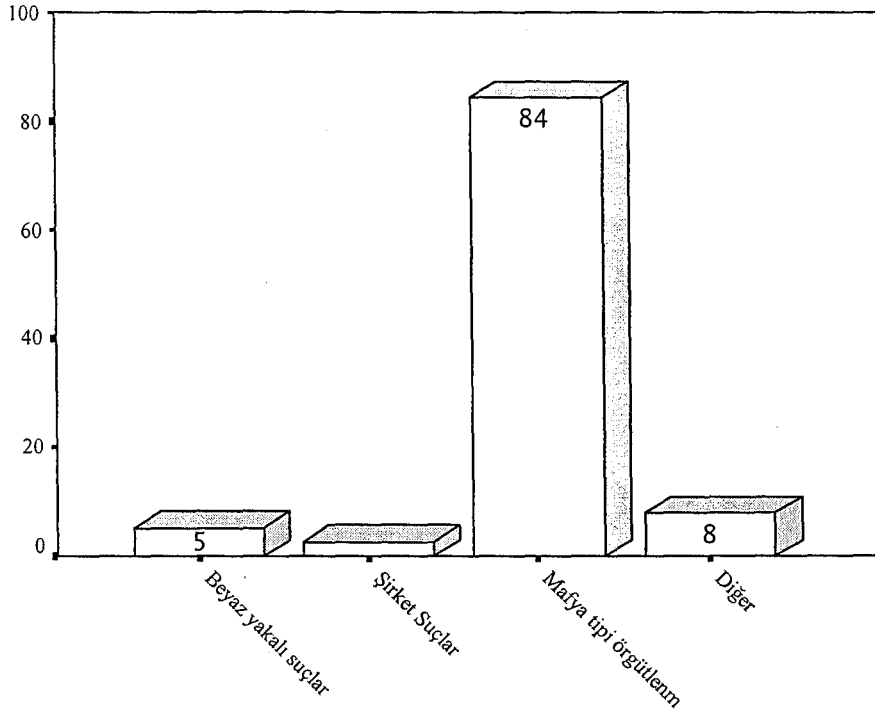
İzlenen bölümlerdeki suç türlerinde birinci sırayı %32'lik bir oranla *şahıslara karşı müessir fiiller* yada *şahsın hürriyeti aleyhine suçlar* almaktadır. *Adam öldürme* ise %23 ile ikinci sırada yer almıştır. En az yüzdeyi *mesken masuniyeti* ve *devlet güçleri aleyhine* işlenen suçlar alırken, *rüşyet*, *memuriyet ve nüfusunu suistimal etme* ve *görevini yapmama* ve *suç işleyenleri saklama* suçları ise %3 oranında görülmüştür.

Grafik 3. Suçların Örgütlülük Oranları

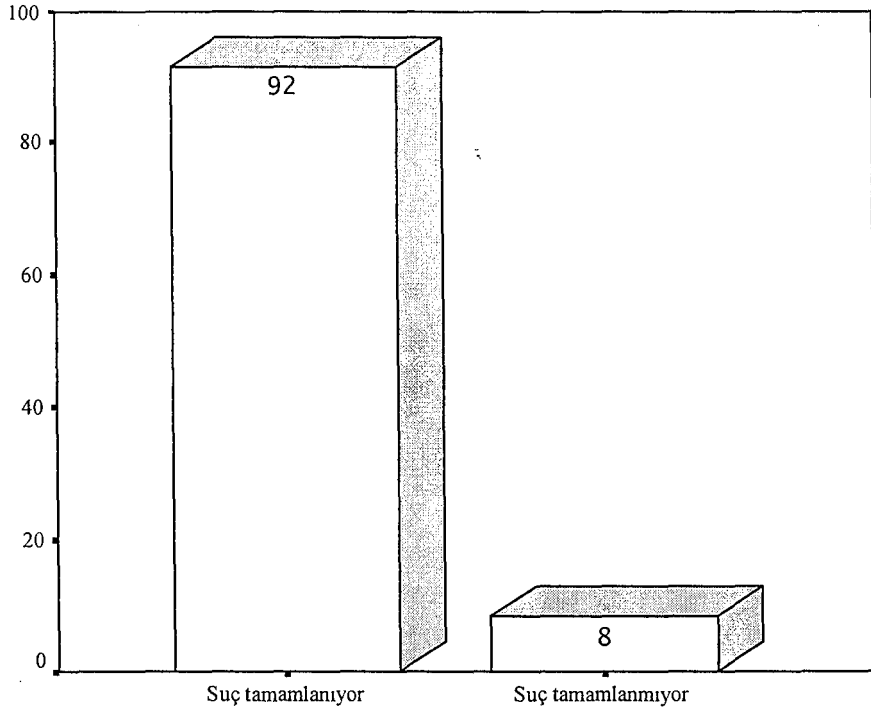

Suçların örgütlülüğü grafiğine göre dizide işlenen suçların %60'ını örgütlü, %40'ını örgütlü olmayan suçlar oluşturmaktadır.

Grafik 4. Suç Örgütünün Türü

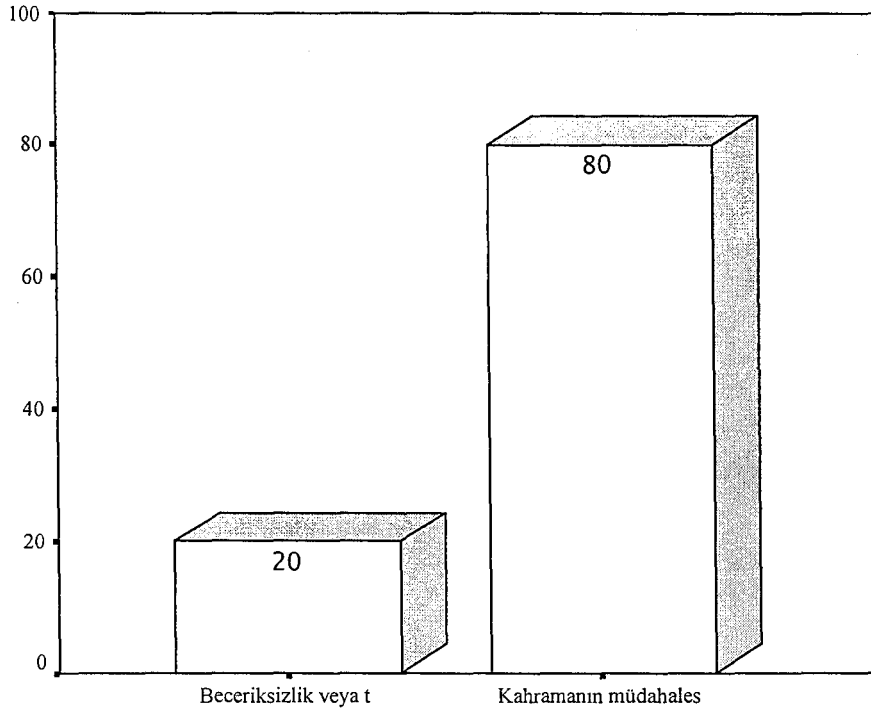

%60 oranında işlenen örgütlü suçların türlerine bakıldığında, %84'lük kısmını *mafya tipi örgütlenme*, %5'ini *beyaz yakalı suçlar*, %3'ünü *şirket suçları*, %8'ini ise *diğer suçlar* oluşturmaktadır.

Grafik 5. Suçun Tamamlanma Oranları

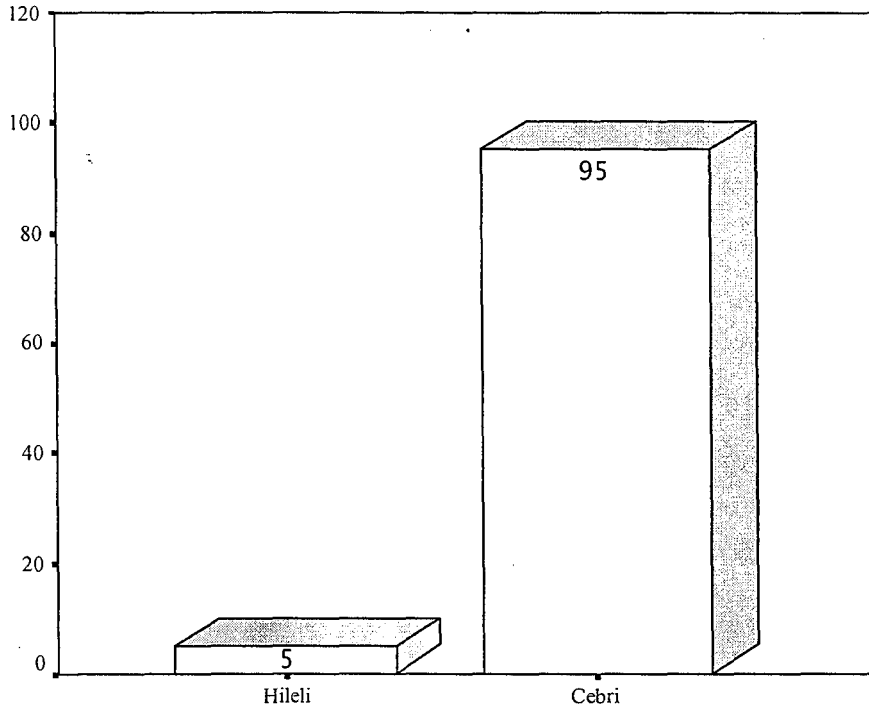
Grafiğe bakıldığında işlenen suçların %92'sinin tamamlandığı, %8'inin çeşitli nedenlerden dolayı tamamlanamadığı görülmektedir.

Grafik 6. Suçun Tamamlanmamasının Nedenleri

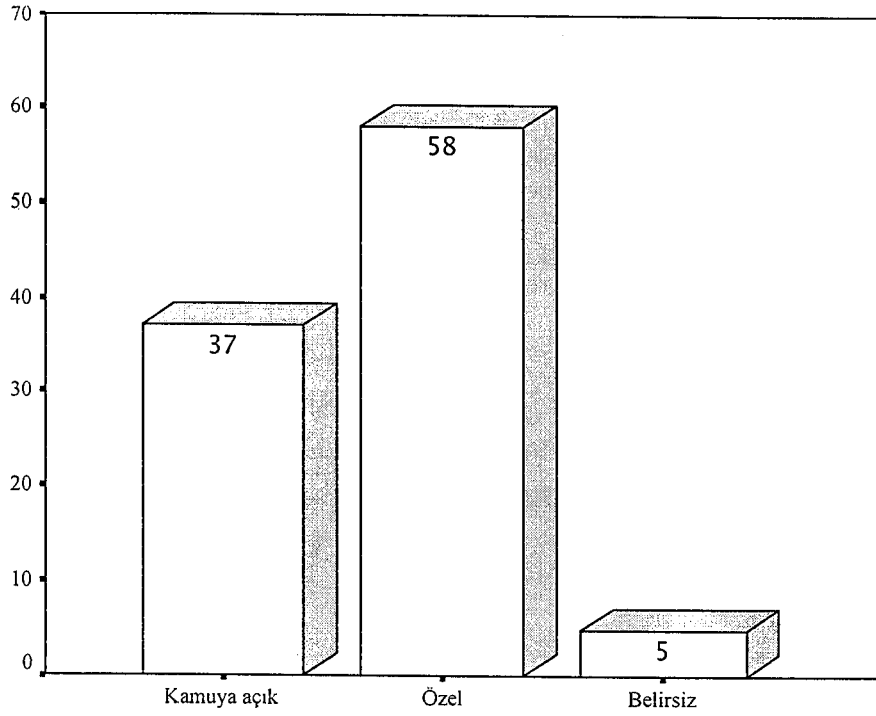
Grafiğe göre suçların %8 oranında tamamlanmamasının nedeni, %80 oranında *kahramanın müdahalesi*, %20 oranında ise *beceriksizliler yada tersliklerin olmasıdır*.

Grafik 7. Suçun Davranış ve Sonucuna Göre Türü

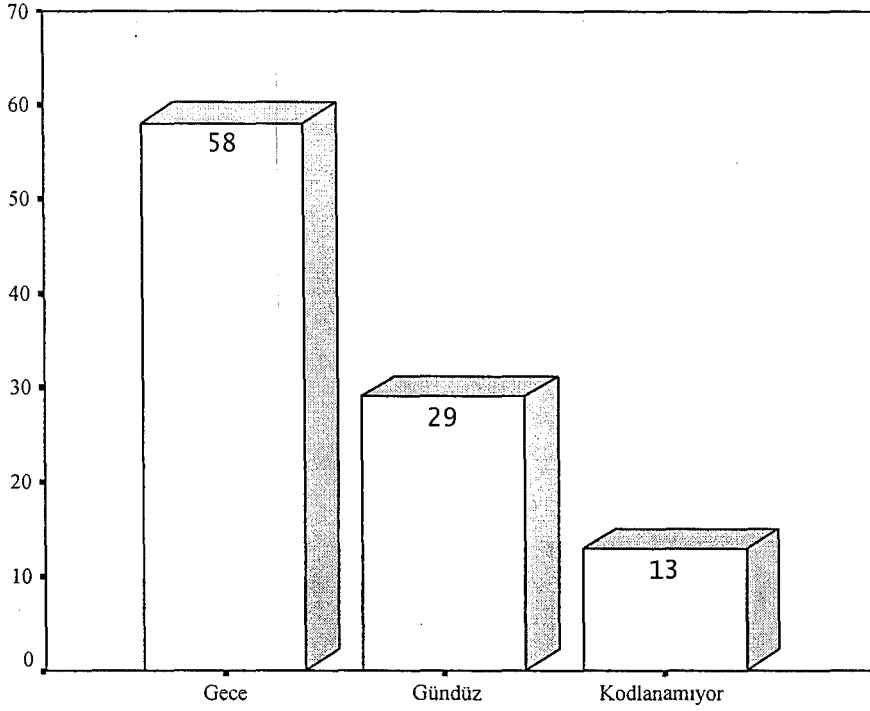
Suçların davranış ve sonucuna göre türlerine bakıldığında, %95 *cebri*, %5 *hileli* türde oldukları görülmüştür.

Grafik 8. Suçun İşlendiği Yer

Grafikte suçların işlendiği yerler görülmektedir. Buna göre suçlar %58'lik bir oranla *özel yerlerde*, %37'lik bir oranla *Kamuya açık yerlerde* işlenmiştir. Suçların %5'inin işlendiği yerler ise belirsizdir.

Grafik 9. Suçun İşlendiği Zaman

Suçların %58'i *gece*, %29'u oranında *gündüz*, %13'ü oranında ise *kodlanamayan* bir zaman diliminde işlenmiştir.

Suç oldukça karmaşık bir toplumsal olgudur. Araştırmada, suç bölümünde dizinin içeriğinde ilk olarak bölümlere göre işlenen suç oranlarına bakılmıştır. Grafik 1'de gösterilen bölüm sıraları tarihsel bir süreç içinde ele alındığında, bu sürecin başlangıç ve sonunda suç oranlarının yükselme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir.

Diziler genellikle on üç bölümlük periyotlar halinde pazarlanmaktadır. Burada ilk on üç bölümde ve son on üç bölümde suç oranlarının diğer bölümlerdeki oranlara göre daha yüksek olması, dizinin başlangıçta ve bir başka kanalda yayınlanması ya da bir sonraki dönemde yeniden ilgi çekebilmesini sağlamak için daha fazla suç içerdiği belirtilebilir.

Grafik 2, dizide işlenen suçların türlere göre dağılımını sağlamaktadır. Buna göre en çok işlenen suç türü %32'lik bir oranla şahıslara karşı müessir fiillerdir. Bunu aynı oranla şahısların hürriyetine karşı fiiller ve %23'lük bir oranla adam öldürmek almaktadır. En az görünen suçlar ise devlet kuvvetleri aleyhinde işlenen, mesken masuniyeti aleyhinde işlenen suçlar olmakta ve bunlar %3'lük oranlarla rüşvet, memuriyet ve nüfuzunu kötüye kullanma, suç işleyenleri saklamak olmaktadır.

Suç örgütlerinin en çok işledikleri suçlar arasında kanunsuz malların üretim ve dağıtım ile, koruma parası almak, kumar, beyaz kadın ticareti, kaçakçılık sayılabilir. Burada ise örgütlü suçlar bireysel ve görelî olarak daha küçük suçlara indirgenmiş bir görünüm sunmaktadır.

Bu suçları işleyen suç örgütlerinin türlerine bakıldığında Grafik 4'de %84'lük bir oranda mafya tipi örgütlenmenin birinci sırada olduğu görülmektedir. Şirket suçları ve beyaz yakalı suçlar çok az oranda temsil edilmektedirler. Halbuki beyaz yakalı suçların topluma verdikleri zarar çok daha büyüktür. Ayrıca, müessir fiil ve adam öldürme gibi suçların işlendiği gösterilmekte, üst düzeydeki insanların işledikleri suçlar olan beyaz yakalı suçlar ve şirket suçlar yalnızca ima edilmektedir. Bu da o suçların mistifiye edilmesi için bir temel sağlamaktadır.

Gösterilen suçların tamamlanma oranları Grafik 5'de gösterilmiştir. Buna göre gösterilen suçların %92'si tamamlanmakta, %8'i çeşitli nedenlerden dolayı tamamlanamamaktadır. Bu da suçluların suçu işlemekte büyük bir engellemeyle karşılaşmadıklarını, başarılı olduklarını göstermektedir. Karşılaştıkları engeller ise Grafik 6'da gösterilmiştir. Buna göre, suçun tamamlanmamasının %80'lik bir oranla en büyük nedeni kahramanın müdahalesidir. Ya da suçlular beceriksizlik veya terslikler olması yüzünden suçu işleyememektedirler. Suçluları engelleyebilecek tek güç olarak kahraman görünmektedir. Yapılan kişisel görüşmelerde de ifade edildiği gibi, senaristler de bu durumu amaçlamışlardır. Senaristlerden Ömer Lütfü Mete'ye göre, mafya tipi örgütlenmelerin temelinde devletin kirlenmesi vardır. Hatta suç örgütlerinin içinde gizli servislerin parmağı olduğunu düşünmektedir(bkz.s.258). Ayrıca, adalet dağılmazsa suçun zaten işlenmiş olacağını ve adaletin devleti devlet yapan önemli ilkelerden biri olduğunu savunmaktadır. Dış gizli servislerin ülkedeki mafya tipi örgütlenmelerde

güdümleri olduğu düşüncesi, Amerika'da Cosa Nostra için yapılan kökü dışarıda komplo açıklamalarının bir benzerini temsil etmektedir. Bu da örgütlü suçu dışarıdan kaynaklı, karmaşık ve büyük güçler tarafından yönlendirilen bir yapıya dönüştürmekte, örgütlü suçun kökenini dışarı atmakta böylece de nedenleri mistifiye etmektedir.

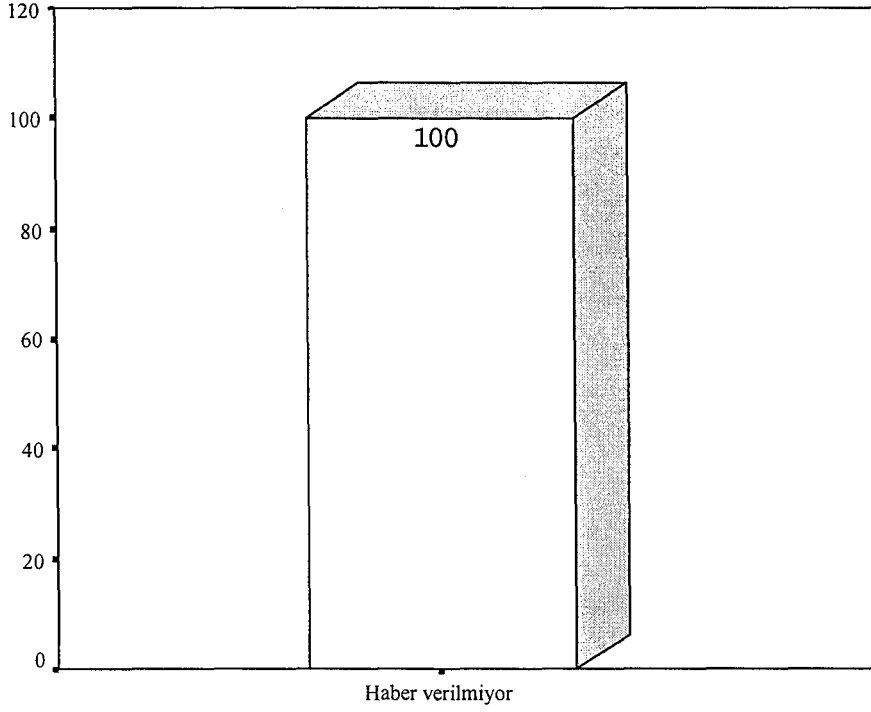
Grafik 7'de dizide işlenen suçlar büyük oranda cebri yani zorlayıcı, şiddet içeren suçlardır bu da bu dizide sansasyonel olması açısından şiddet içeren suçlara daha fazla yer verildiğini göstermektedir.

Suçların işlendikleri mekanlar Grafik 8'de gösterilmiştir. Buna göre suçlar büyük oranda özel mekanlarda işlenmektedir. Grafik 9'a göre ise suçların büyük çoğunluğu gece işlenmektedir.

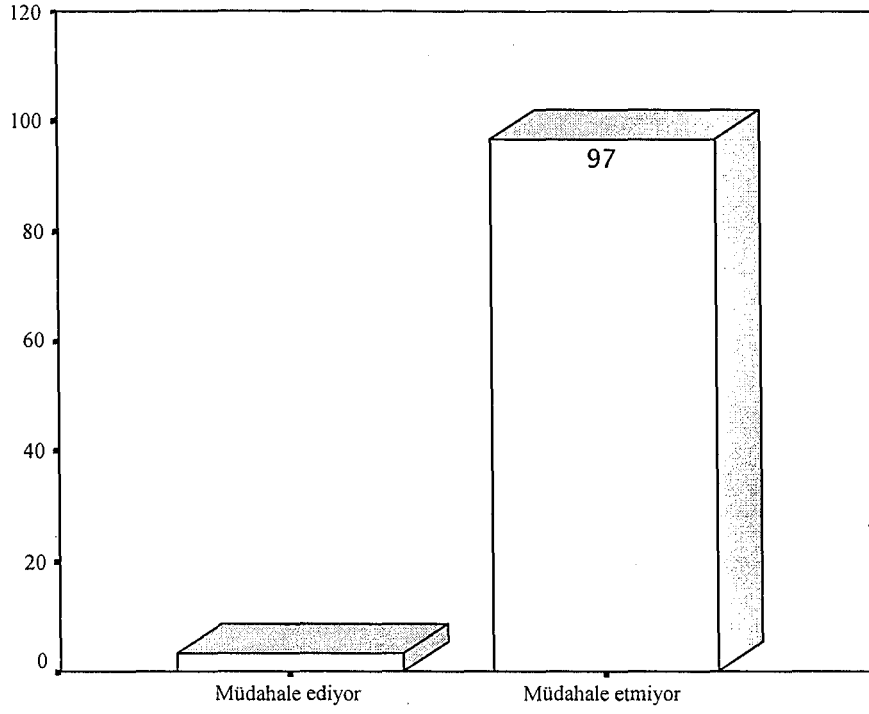
Örgütlü suç burada, görelî olarak daha bireysel, kapsam olarak daha dar ve şiddet içeren suçların ağırlıkta olduğu bir biçimde sunulmuştur. Bu, daha fazla şiddet kullanımı ile daha fazla izleyici çekmek düşüncesinin bir yansıması olabilir.

6.2. Ceza

Grafik 10. Suçun Devlet Kurumuna Haber Verilmesi

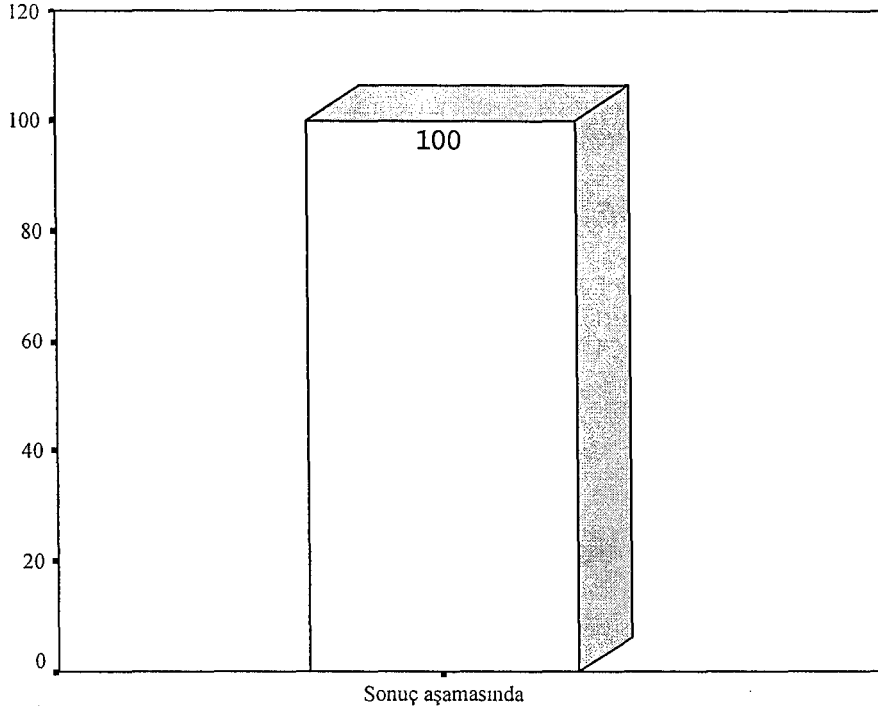

Bu grafikte işlenen suçların devlet kurumlarına haber verilip verilmediği görülmektedir. Buna göre suçlar %100 oranında devlet kurumlarına haber verilmemektedir.

Grafik 11. Suça Devlet Güçleri Müdahale Ediyorlar mı

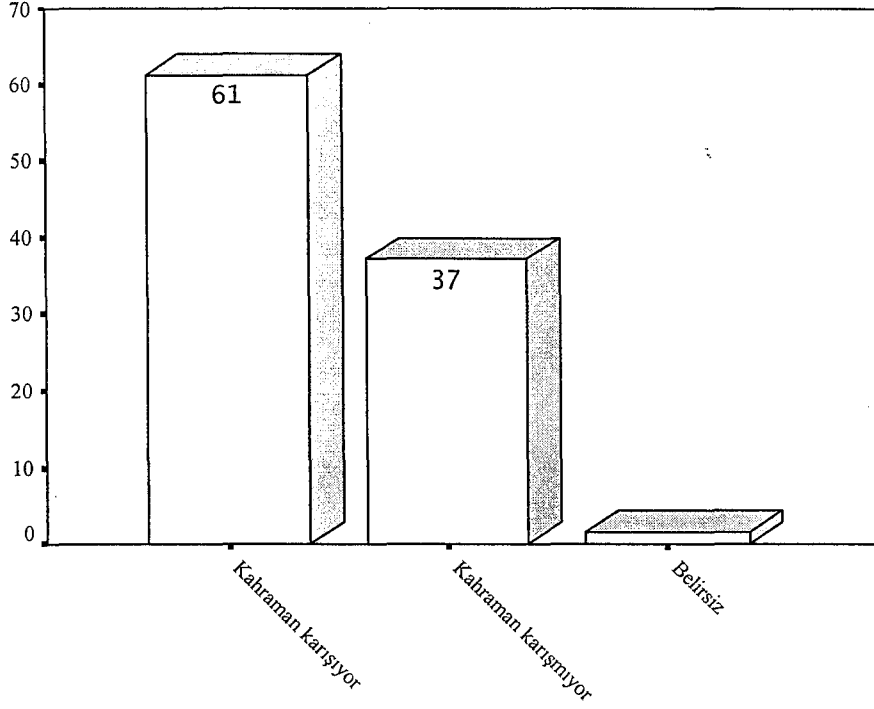
Devlet güçlerinin suça müdahale grafiğine göre, suça %97 oranında müdahale edilmediği, %3 oranında müdahalede bulunulduğu görülmektedir.

Grafik 12. Devlet Güçleri Suça Müdahale Ediyorlarsa Hangi Aşamada

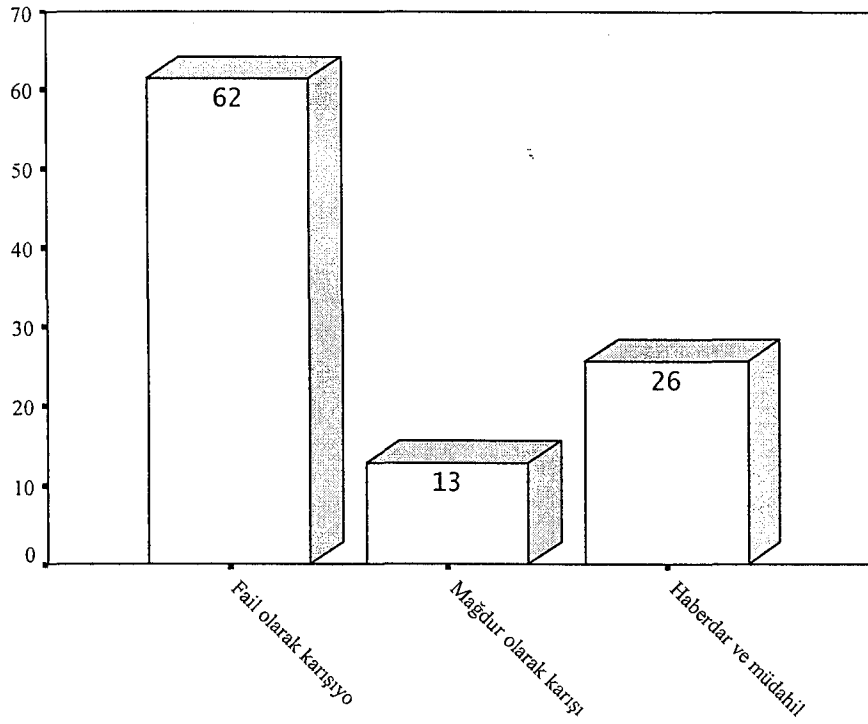
Grafikte devlet güçlerinin müdahale ettiği suçlarda, müdahalenin %100 oranında suçun sonuç aşamasında yapıldığı görülmektedir.

Grafik 13. Suç Olayına Kahraman Karışıyor mu

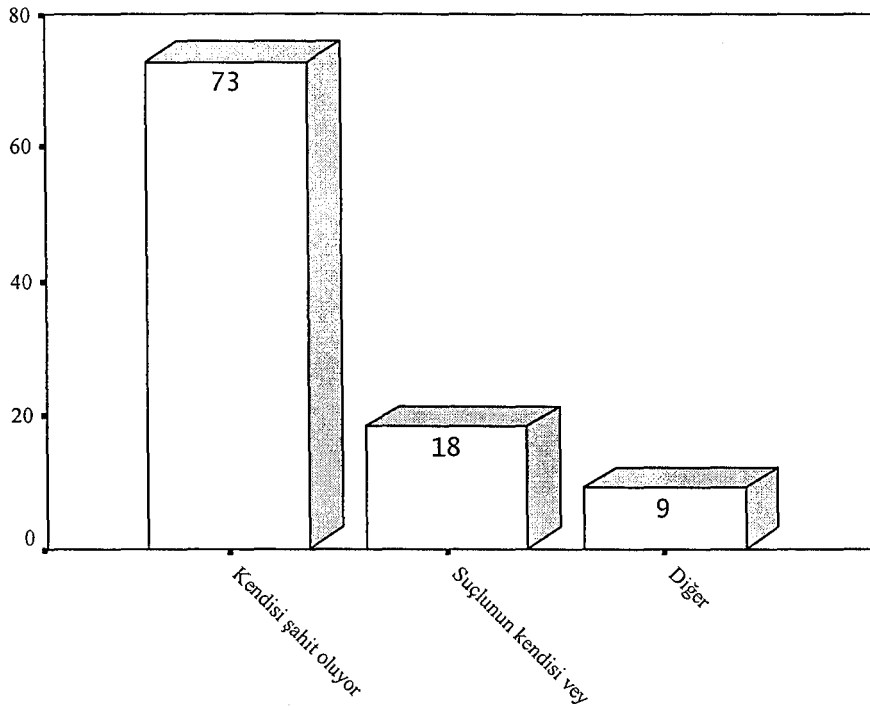

Grafikte işlenen suçların %61'ine kahramanın karıştığı, %37'sine karışmadığı, %2'sine ise kahramanın karışıp karışmadığının belirsiz olduğu görülmektedir.

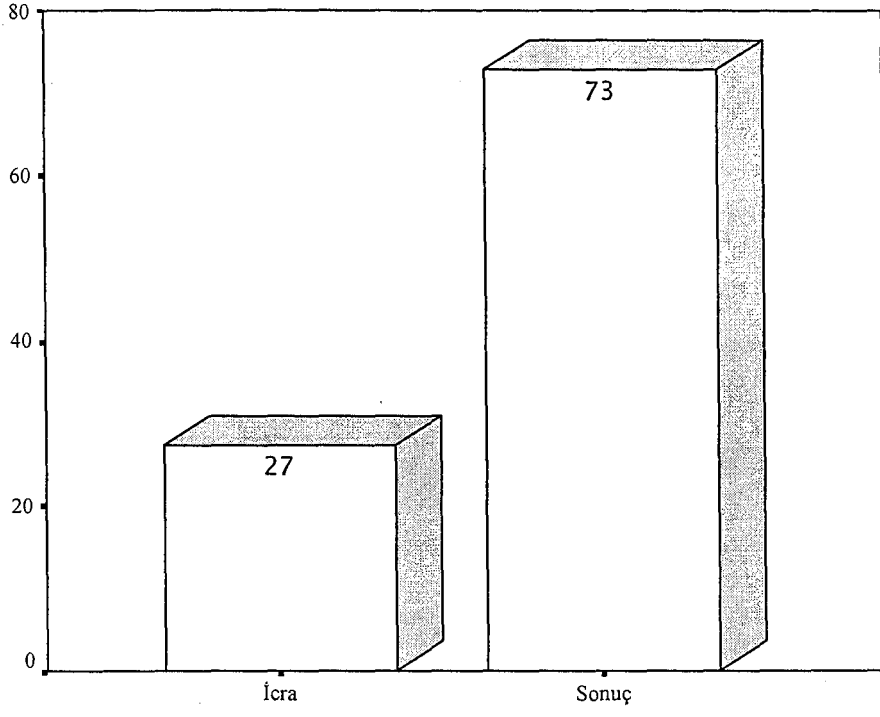
Grafik 14. Kahraman Suç Olayına Hangi Biçimde Karışıyor

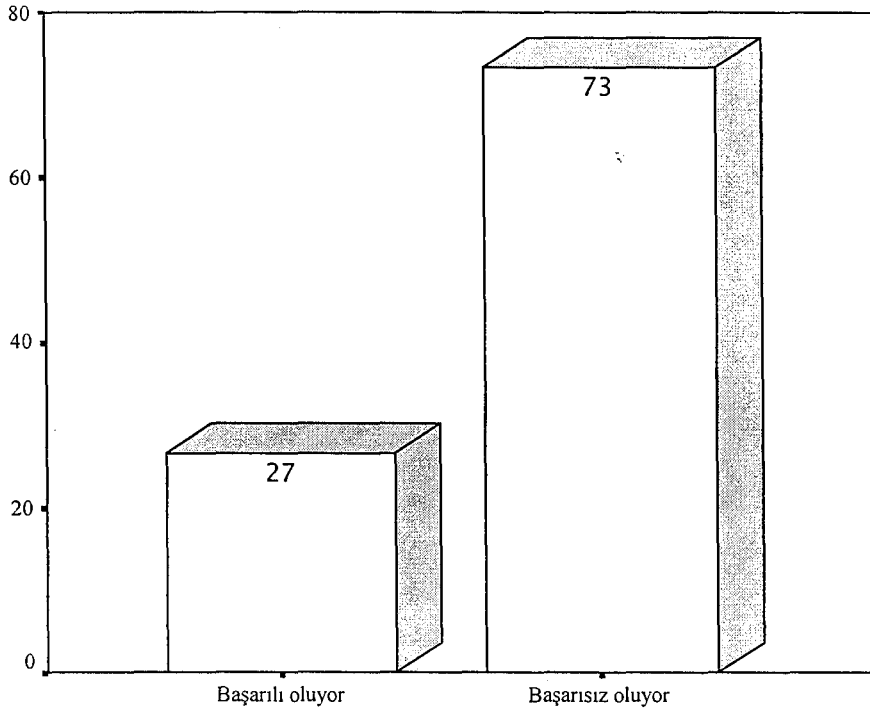
Grafik, kahramanın suçlara ne şekilde karıştığını göstermektedir. Buna göre kahraman suça *fail olarak* %62, *mağdur olarak* %13 ve *haberdar ve müdahil olarak* %26 oranında karışmaktadır.

Grafik 15. Kahraman Suçtan Hangi Yolla Haberdar Oluyor

Grafiğe göre kahraman haberdar olarak karıştığı suçların %73'üne kendisi şahit oluyor. %18 oranında suçlunun kendisi veya adamları haber veriyor, %9'unda ise diğer yollarla haberdar oluyor.

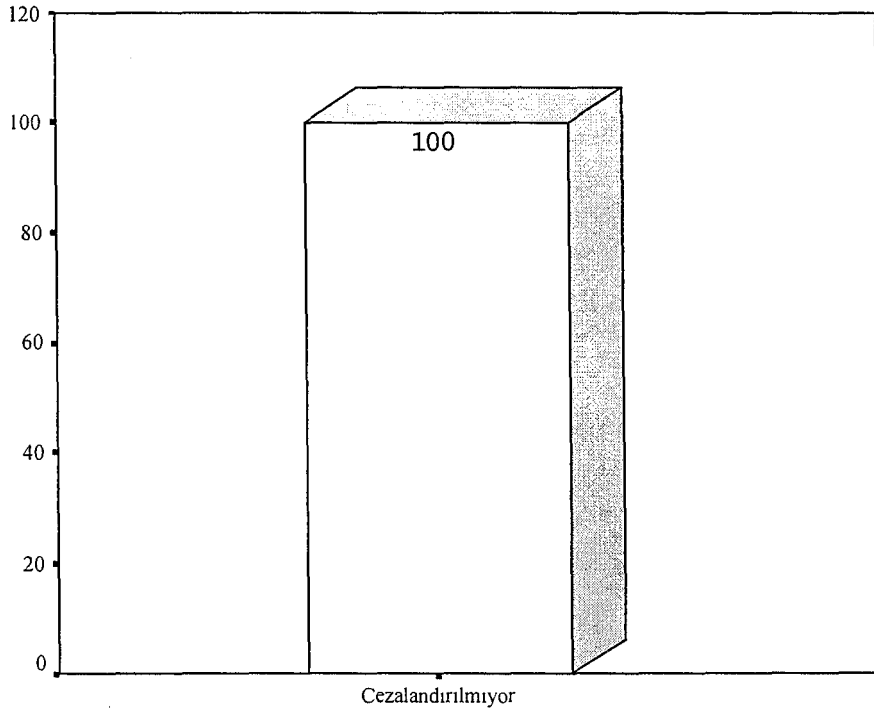
Grafik 16. Kahraman Suça Hangi Aşamada Müdahale Ediyor

Grafikte, kahramanın suçların %73'üne sonuç, %27'sine icra aşamasında müdahale ettiği görülmektedir.

Grafik 17. Kahraman Suçu Önlemekte Başarılı Oluyor mu

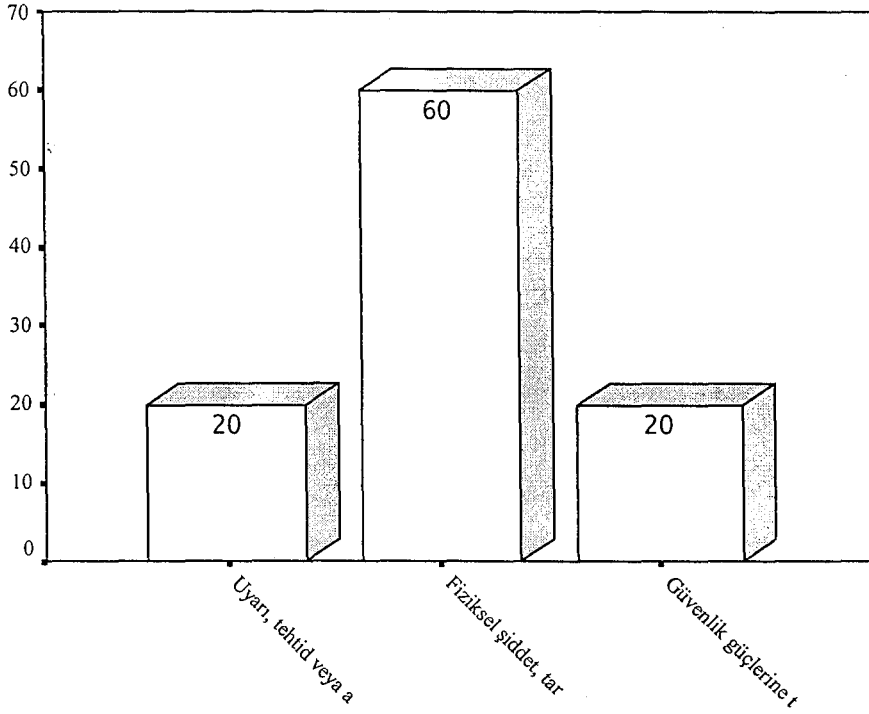
Kahramanın müdahalesindeki başarıyı gösteren grafiğe göre, kahraman suçu önlemekte %73 oranında başarısız oluyor. Önlemekte başarılı olduğu suçlar ise %27 oranındadır.

Grafik 18. Suçlu Hukuken Cezalandırılıyor mu

Grafikte suçlunun %100 oranında hukuken cezalandırılmadığı görülmektedir.

Grafik 19. Kahraman Suçluyu Ele Geçirmişse Ne Yapıyor

Grafik suçluyu ele geçiren kahramanın suçluya karşı davranışını göstermektedir. Kahraman suçluya %60 oranında fiziksel şiddet, tartaklama veya yaralama, %20 oranında uyarı tehdit veya aşağılama davranışı göstermektedir. Güvenlik güçlerine teslim etme oranı ise %20'dir.

Grafik 10'a göre, hiçbir suç devlet kurumlarına haber verilmemektedir. Devlet güçleri, Grafik 11'e göre suçların çok büyük bir bölümüne müdahale etmemektedirler. Suçların, müdahale ettikleri %3 lük bölümünde de, Grafik 12'ye göre, suçun sonuç aşamasında müdahale etmektedir. Bir başka deyişle suç işlendikten sonra müdahale etmektedir. Devlet güçlerinin bir etkisizliği söz konusudur. Suçluların engellenmesinin temel nedeni Grafik 6 da gösterildiği gibi kahramanın müdahalesidir. Suçu önlemekte kahraman temel çözüm olmuştur. Çünkü varolan otorite kirlenmişliği ile bu sorunu çözecek gibi görünmemektedir. Kahramanın, Ağabey ile temel çatışma konusu olan

Birime katılmamak da bu kirlenmiş otoritenin altına girmeme ve bir temizlenme umudunu kendi bireysel gücünde varedebilmesinin bir ifadesidir. Bu durumda ise dizinin içeriğinde kurumsallaşmış otoriteye karşı bir güvensizliğin ifadesinin bulunduğu söylenebilir. Sorunun temel kaynağı olarak kirlenmiş kurumsallaşmış otorite gösterilmekte ve bu otoritenin sorunun çözümüne de katkı getirmediği belirtilmektedir.

Grafik 13'e göre, suç olaylarına kahraman %60 oranında karışmaktadır. Bu %60 oran içerisinde ise, Grafik 14'de gösterildiği gibi karıştığı olayların %62 sinde faildir. Bir başka deyişle karıştığı olayların %62 sinde kendisi suçludur. Tarihsel olarak daha önce gelen suç konulu popüler kültür ürünlerinin birçoğunda ve özellikle dedektif hikayelerinde suç ve suçlunun karşısına farklı toplumsal kimliklerle çıkan kahraman burada suç dünyasının içerisinde çıkmaktadır. Suçun çözülmesinde ve önlenmesinde suç dünyasının dışından bir etkenin, güçlü olmaması ve güvenilir görünmemesi ya da kirlenmişliği dolayısıyla, ortaya çıkması olanaksızlaşmıştır artık. Suç ancak onu işleyenlerin kendi silahlarıyla durdurulabilir görünmektedir. Üst toplumsal yapıdan burjuva ya da alt toplumsal yapıdan bir polis memuru suçun önlenmesinde artık işlevsiz görünmektedir. Dedektifler tarihe gömülmüş gibi görünmektedir. Dönem artık suçlulara karşı bir mücadele dönemi değil suçlular arasında bir mücadele dönemidir. En geleneğe bağlı suçlu en iyi kahramandır. Çünkü yeterince güçlüdür, suç olmaksızın bir güç etkin olmamaktadır.

Bu da popüler kültürün, yaşanan hayatı katlanılır kılma ve bireyleri varolan toplumsal gerçekliğe rafine bir yanılsama ile boyun eğdirme, rızalarını üretme işlevinin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Grafik 15'e göre, kahraman %73 gibi bir oranla suça kendisi şahit olmaktadır. Bu da bir gizem çözmeye çalışan polisiye kahramanların durumundan son derece farklıdır. Suç da, suçlu da apaçık ortadadır. Kahraman da suça müdahale ettiği durumlarda, Grafik 16'da görüldüğü gibi, büyük oranda suçun sonuç aşamasında müdahalede bulunmaktadır. Grafik 17'ye göre ise bu müdahalelerinde bile kahraman %73 oranında başarısız olmaktadır. Suçun önlenmesinde tek unsur olarak kahraman bile suçu önlememektedir. Hikaye yapısı da bir suçun açığa çıkarılması, gizem ve çözüme

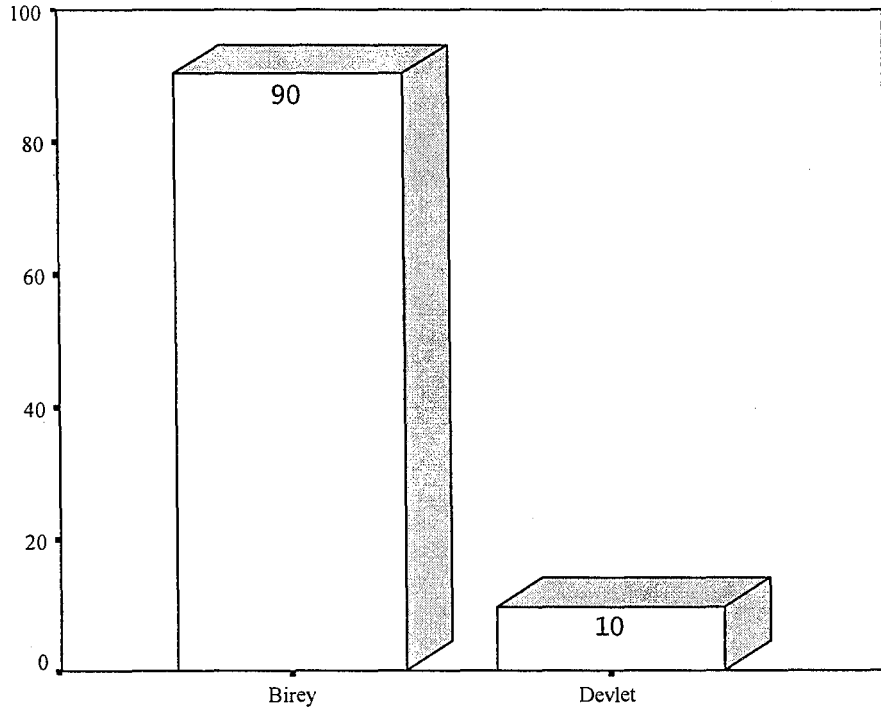
dayanmamaktadır. Suçlu da mağdur da apaçık ortadadır. Kahraman suçu araştırmak, suçluyu bulmak gibi bir çaba içerisinde değildir. Doğrudan suça tanıklık etmektedir zaten. Kahraman suçların önlenmesinde sonuç aşamasında müdahale etmekte, büyük oranda başarısız olmaktadır. Suçların önlenmesine değil adaletin dağıtılmasına yönelik bir çabadır kahramanınki.

Diziden alınan örneklem üzerine yapılan çalışmada belirlenen suçların hiçbirisinde, Grafik 18'e göre, suçlunun hukuken cezalandırılmadığı gözlemlenmiştir. Suçlu hukuken cezalandırılmamaktadır. Hukukun da bir kurumlaşmış otorite ifadesi olarak algılanması onun da etkisizliğinin vurgulanması daha önce bahsedilmiş olan güvensizlik sorununu desteklemektedir. Sosyal bir hukuk devletinin temeli sayılabilecek hukuk ve adalet sistemi güvenilmez olunca adalet arayışı bir başka yöne kaymaktadır.

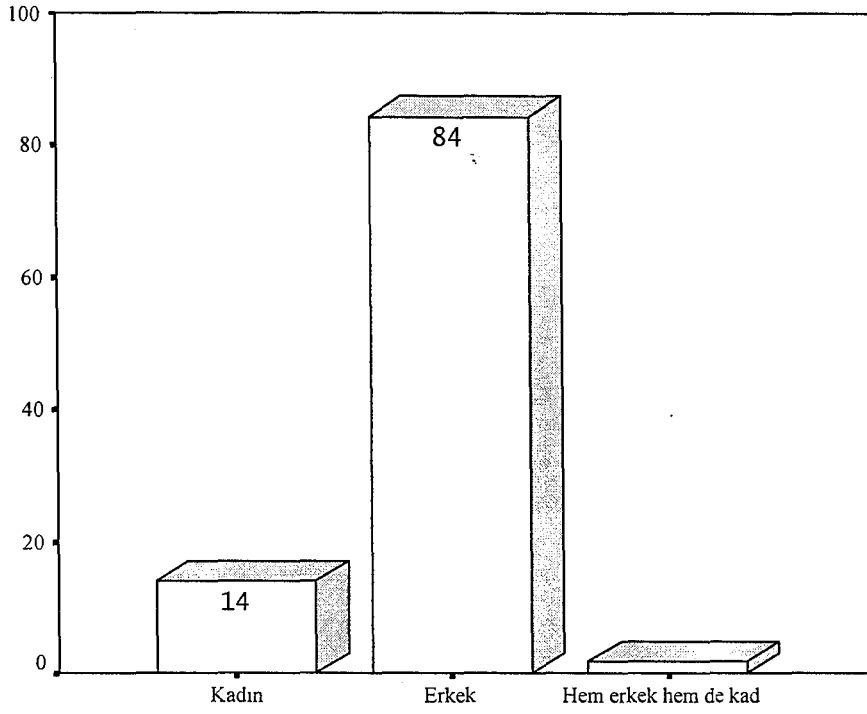
Bu, başka bir ceza sisteminin, kahramana dayalı bir ceza sisteminin olasılığını arttırmaktadır. Fakat, Grafik 19'a göre, kahramanın kendisi de ele geçirdiği suçluyu öncelikle güvenlik güçlerine teslim etmek yerine fiziksel şiddet uygulamakla yetinmektedir. Bu adalet anlayışı bir başka şeyin ifadesi de olabilir. Daha önce belirtilen kurumsallaşmış otoriteye güvensizlik, adalet mekanizmasına güvensizliği de beraberinde getirmektedir. Adalet mekanizmasını sağlayan kurumun ağır bürokrasisi adaletin gecikmesine neden olmaktadır. Böyle bir durumda doğrudan ve anında bir cezalandırmanın, tek karar mekanizması kahramanın kafası olmasına rağmen bir ihtiyacı ortaya koymaktadır. Fakat bu ihtiyaç ifadesi kurumlarıyla işleyen demokratik bir sosyal hukuk devletinin asla işlemez hale gelmesidir. Oysa, sorun sistemin kurumlarında değil bu sorunları işlemez hale getiren yaşam biçimi ve anlayış yapısıdır. Kaldı ki, çözüm olarak tam da sorunun ortasına bu yaşam biçimi ve anlayış yapısına geri dönülmesi önerilir.

6.3. Mağdur

Grafik 20. Mağdur Kimdir

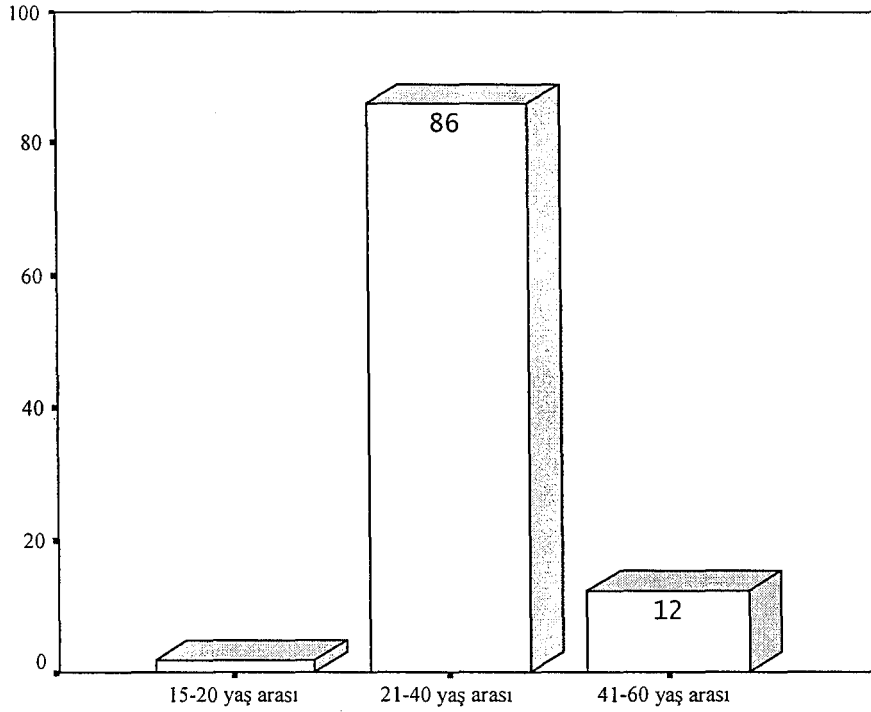

Grafiğe göre suça maruz kalan mağdurların %90'ını bireyler, %10'nunu devlet oluşturmaktadır.

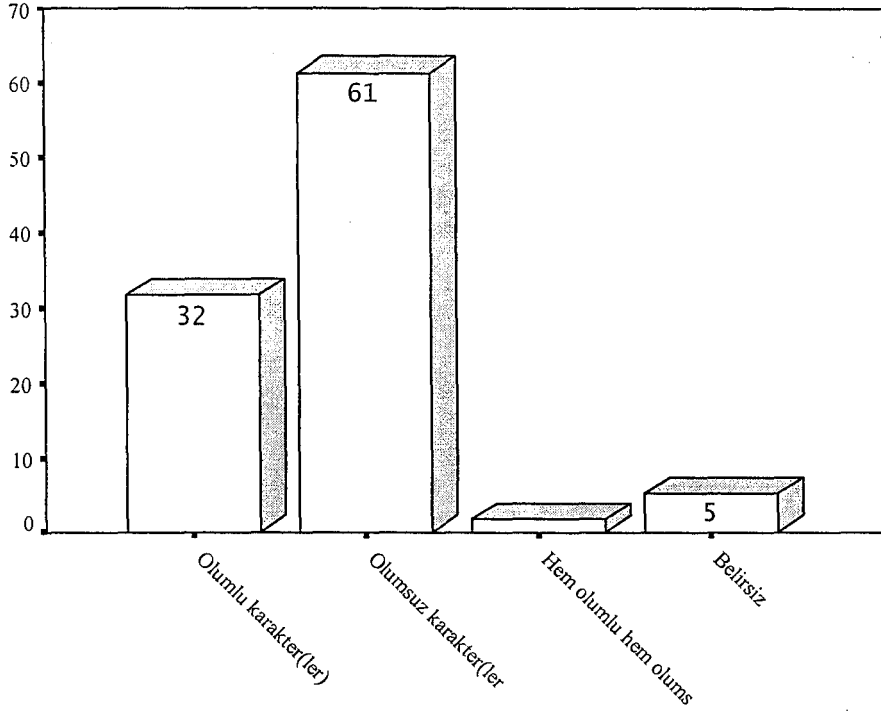
Grafik 21. Mağdur (lar)ın Cinsiyeti

Grafikte görüldüğü gibi mağdurların %84'lük gibi büyük bir oranını erkekler, %14'ünü kadınlar, %2'sini ise hem erkekler hem de kadınlar oluşturmaktadır.

Grafik 22. Mağdur (lar)ın Ortalama Yaşı

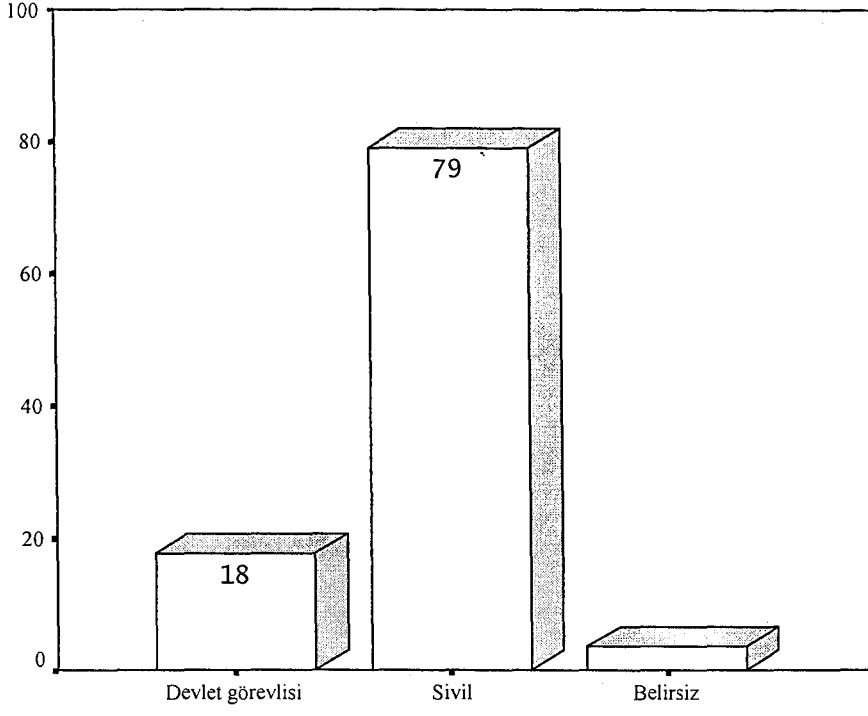

Mağdurların yaş ortalamasını gösteren bu grafikte, suça maruz kalan mağdurların %86'sını 21-40 yaş arası kişilerin oluşturduğu görülmektedir. Geri kalan kısmın %12'sini 41-60 yaş arası, %2'sini ise 15-20 yaş arası kişiler oluşturmaktadır.

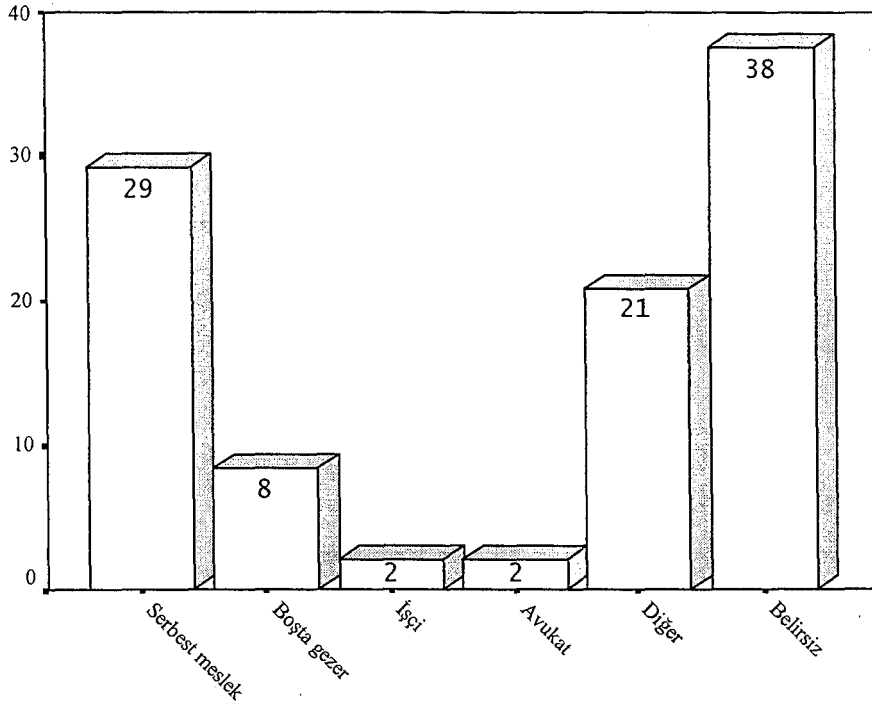
Grafik 23. Mağdurların Olumluluk Bakımından Karakter Türleri

Mağdurların olumluluk bakımından karakter türleri ile ilgili bu grafik, mağdurların %61 oranında olumsuz karakterler olduğunu göstermektedir. Mağdurların %32'si olumlu karakterken %2'si hem olumlu hem olumsuz karakterdir. %5'lik bir mağdur oranında ise belirsizlik vardır.

Grafik 24. Mağdur (lar)ın İşi

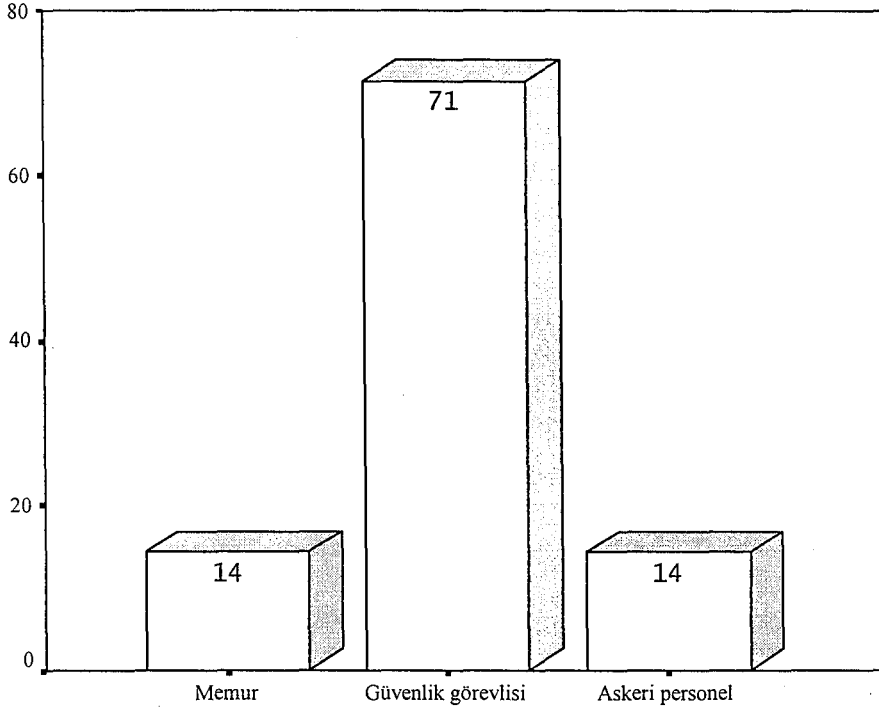

Mağdurların yaptıkları işleri gösteren bu grafikte, mağdurların %79'unun sivil, %18'inin devlet görevlisi ve %2'sinin de işlerinin belirsiz olduğu görülmektedir.

Grafik 25. Mağdur (lar) Sivil İse İşi

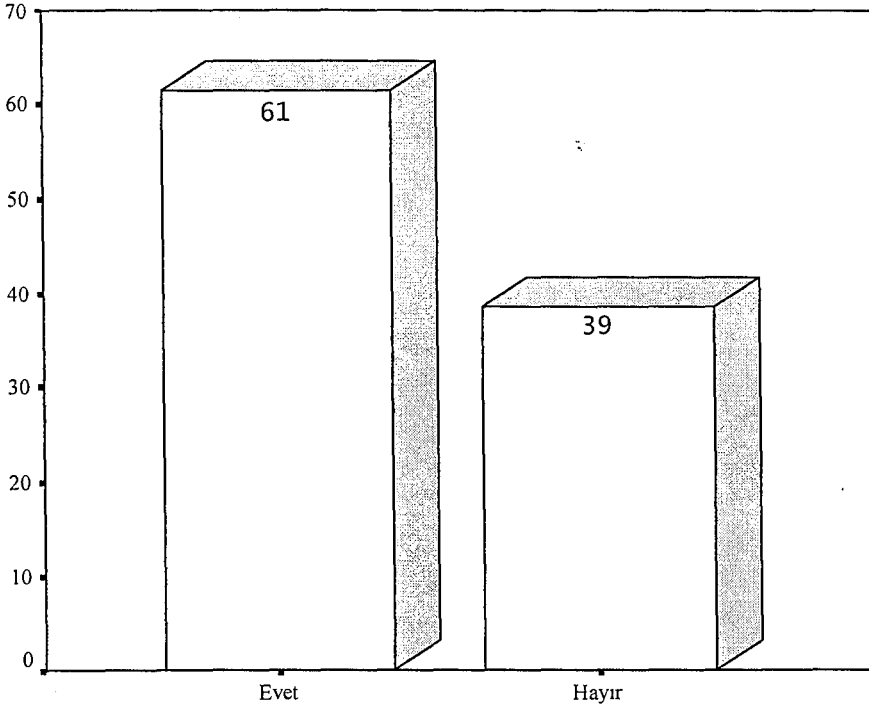
Grafik sivil olarak çalışan mağdurların işlerini göstermektedir. Buna göre mağdurların %38'inin yaptıkları iş belirsiz olarak bulunmuştur. %29'u serbest meslek, %8'i boşta gezer, %2'si işçi ve yine %2'si avukat olarak yer almaktadır. %21'lik bir kesim ise diğer işlerde sivil olarak çalışmaktadır.

Grafik 26. Mağdur (lar) Devlet Görevlisi İse İşi

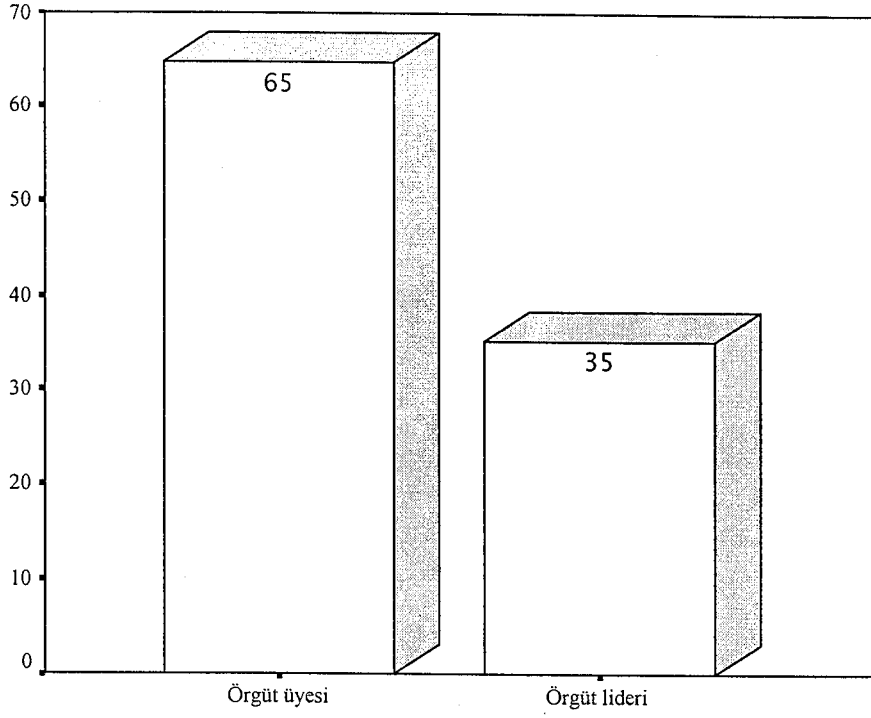

Bu grafikte de devlet görevlisi olarak çalışan mağdurların işleri görülmektedir. Bu mağdurların %71'i devlet görevlisi iken, %14'ü memur ve yine %14'ü askeri personeldir.

Grafik 27. Mağdur Suç Örgütü Üyesi veya Lideri midir?

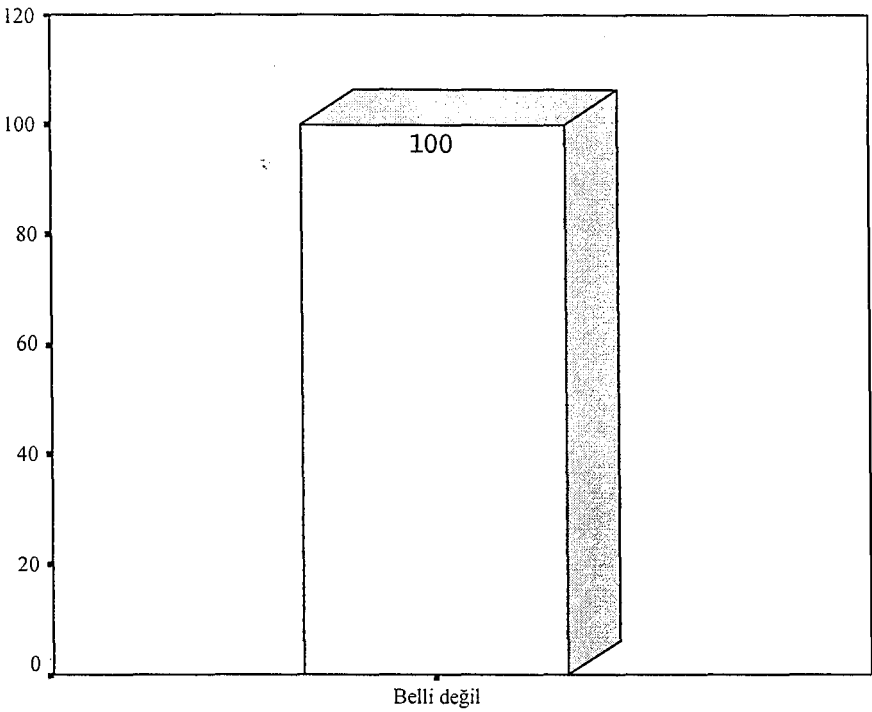

Mağdurların suç örgütleri ilgisini gösteren bu grafiğe göre, mağdurların %61'i suç örgütlerinde üye yada lider olarak görev almaktadır. %39'u ise herhangi bir suç örgütünün üyesi değildir.

Grafik 28. Mağdur Suç Örgütünde İse Görevi

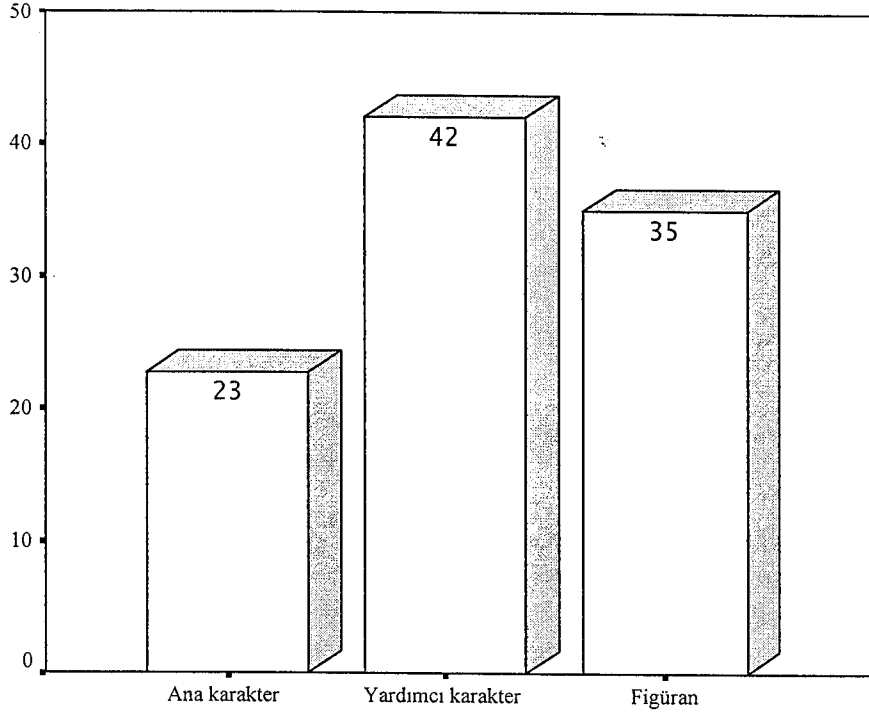
Grafiğe göre suç örgütü üyesi olan mağdurların %65'i örgütün üyesi iken, %35'i örgütün liderliğini yapmaktadır.

Grafik 29. Mağdur (lar)ın Etnik Kökeni

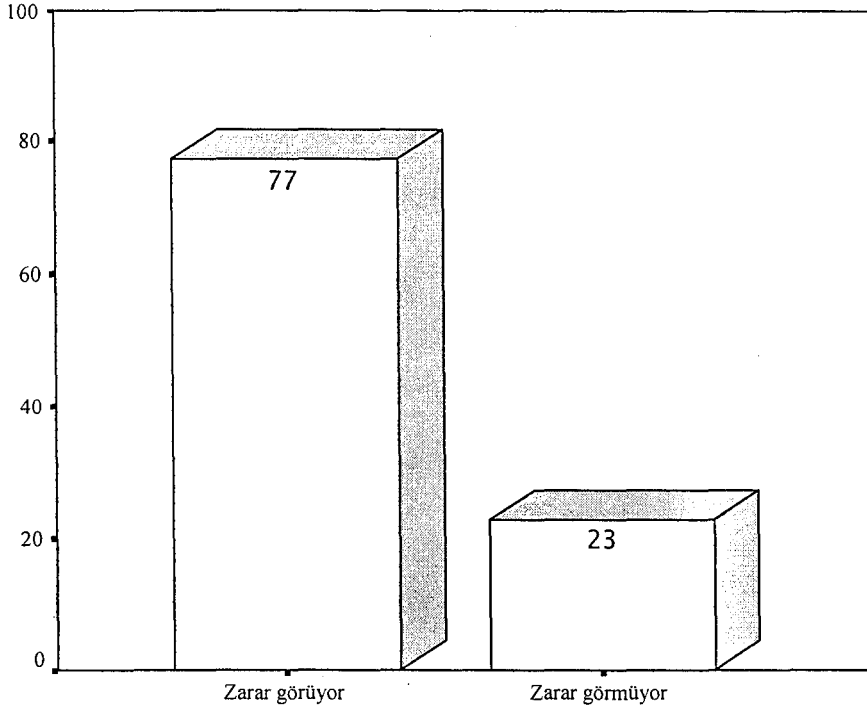
Grafikte mağdurların %100'nin de etnik kökenlerinin belli olmadığı görülmektedir.

Grafik 30. Mağdur (lar)ın Karakterleri Türleri

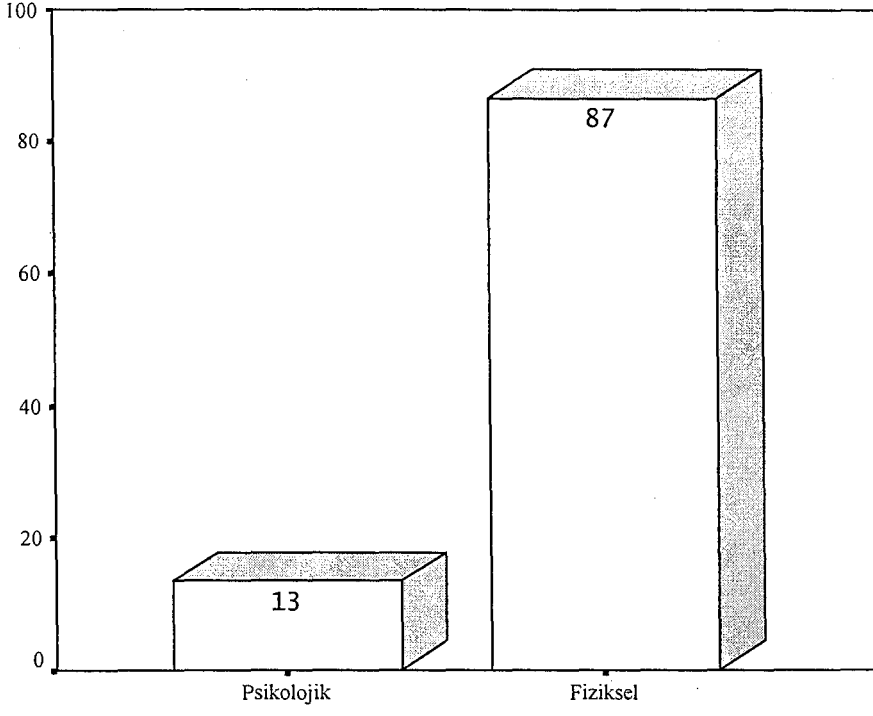
Mağdurların karakter türlerini gösteren bu grafikte %42'lik bir oranda yardımcı karakterler görülmektedir. Mağdurların %35'i figüran iken %23'ü ana karakterlerdir.

Grafik 31. Mağdur (lar) zarar Görüyor mu

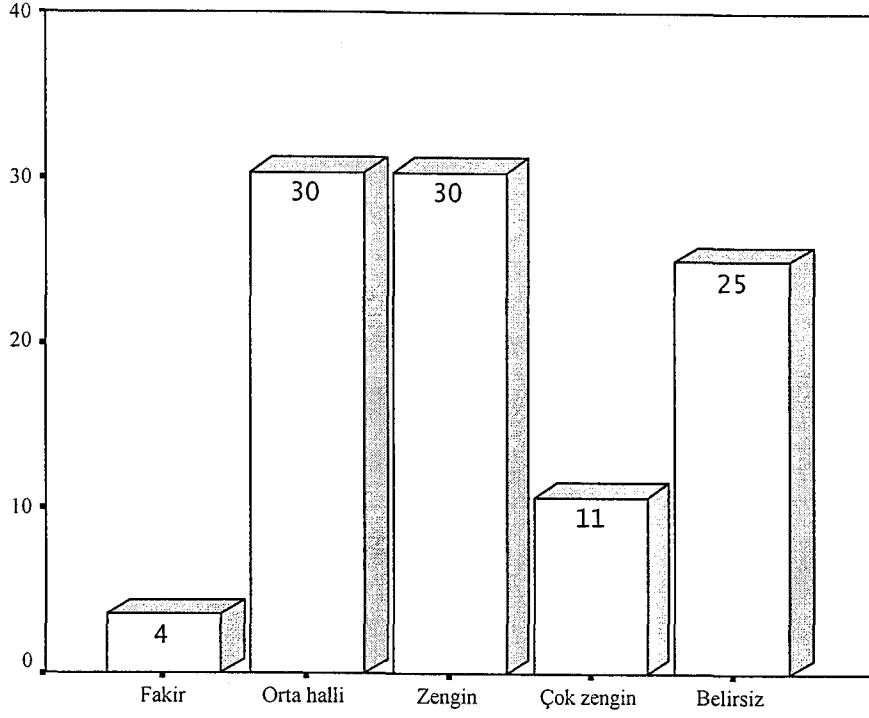
Bu grafiğe göre mağdurların %77'si zarar görmektedir, %23'ü ise zarar görmemektedir.

Grafik 32. Mağdur (lar)ın Gördükleri Zararın Türü

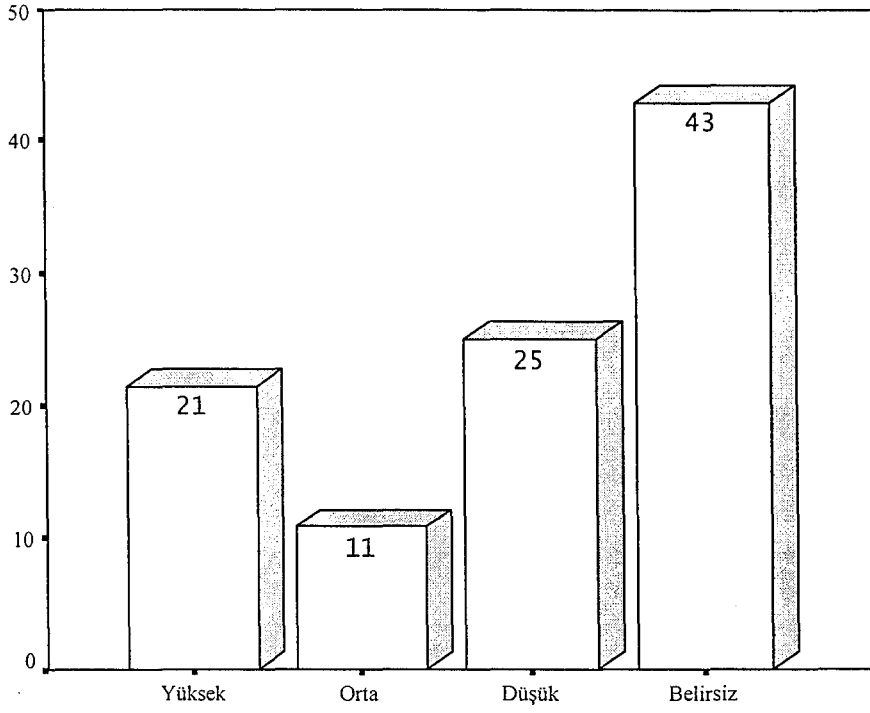
Grafikte görüldüğü gibi mağdurların gördüğü zararların %87'sini fiziksel, %13'ünü psikolojik zararlar oluşturmaktadır.

Grafik 33. Mağdur (lar)ın Gelir Düzeyi

Mağdurların gelir düzeyi grafiğine göre, %30'luk bir kesim orta halli ve yine %30'luk bir kesim zengindir. Mağdurların %11'i çok zengin iken, %4'ü fakirdir. Mağdurların %25'nin gelir düzeyi ise belirsizdir.

Grafik 34. Mağdur (lar)ın Eğitim Düzeyi

Mağdurların eğitim düzeylerinde %43'lük bir belirsizlik vardır. %25'i düşük, %21'i yüksek, %11'i ise orta seviyede eğitim düzeyine sahiptir.

Grafik 20, 21 ve 22'ye göre suçların mağdurları çok yüksek oranda, 21-40 yaş arasında, erkek bireylerdir. Bu yaş grubu ise Türkiye nüfusunun büyük bölümünü oluşturan bir yapıya denk düşmektedir.

Mağdurların, dramatik aksiyon içindeki olumluluk türlerine göre ayrımının sunulduğu, Grafik 23'e bakıldığında, %61 ile mağdurların olumsuz karakterler olduğu gözlenmektedir. O taktirde bu dizideki iyi-kötü çatışması bulanıklaşmaktadır. Daha fazla suç işlemesi ve kötülük yapması beklenen olumsuz karakterler olumlu karakterlerin iki katı fazla suça maruz kalmaktadırlar. Dramatik aksiyon içindeki olumluluk bu açıdan bakıldığında suça bağımlı görünmemektedir. Daha çok gelir seviyesi, otorite ve paranın tahakkümü ile değerlere bağlılık olumluluk kriteri olarak değerlendirilebilir görünmektedir.

Mağdurlar, Grafik 24'e göre büyük oranda, devlet görevlisi değildirler. Mağdurların işi, Grafik 24'e göre ya belirsizdir ya da serbest meslektir. Kirlenen otorite kendini koruyabilmektedir. Suça hep otoritenin tahakkümü altındakiler maruz kalmaktadırlar.

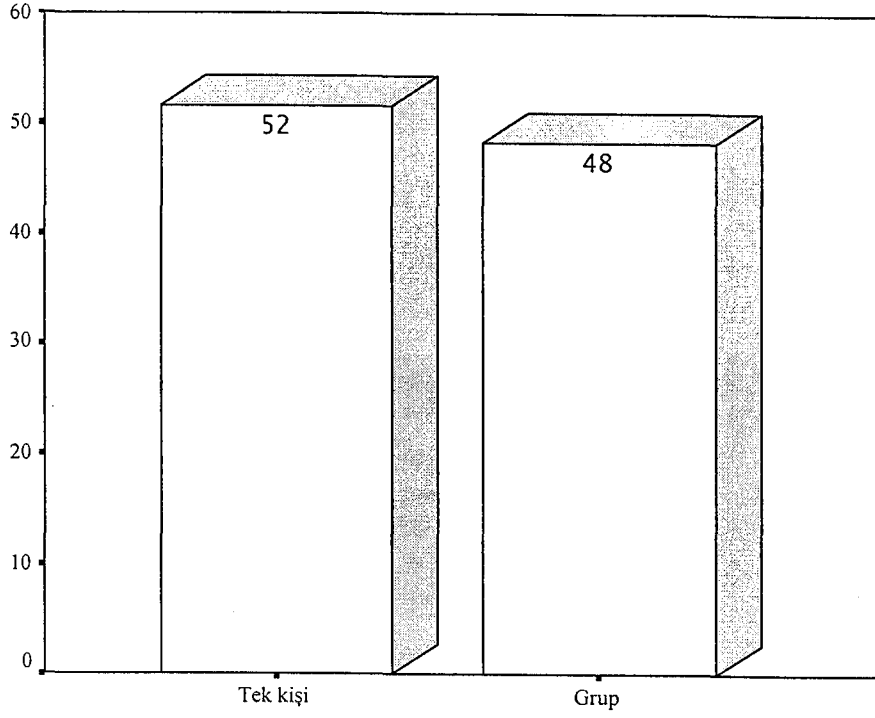
Grafik 24'e göre %18 oranındaki mağdurlar devlet görevlisidirler. Bunların da, Grafik 26'ya göre %71 oranında büyük bir bölümü güvenlik güçleridir. Güvenlik güçleri de mağdurlar arasındadır. Adalet ve asayiş işlevini çoktan yitirmiş olduğu varsayılan güvenlik unsuru kendisi de suçtan uzaklaşmamakta ve maruz kalmaktadır.

Mağdurlar, Grafik 27'ye göre, büyük oranda suç örgütünde yer almaktadır. Grafik 28'e göre ise bunların %65'i suç örgütü üyesidir. Mağdurlar da büyük oranda aslında birer suçludurlar. Suçlularla suçlular arasındaki bir mücadele göze çarpmaktadır.

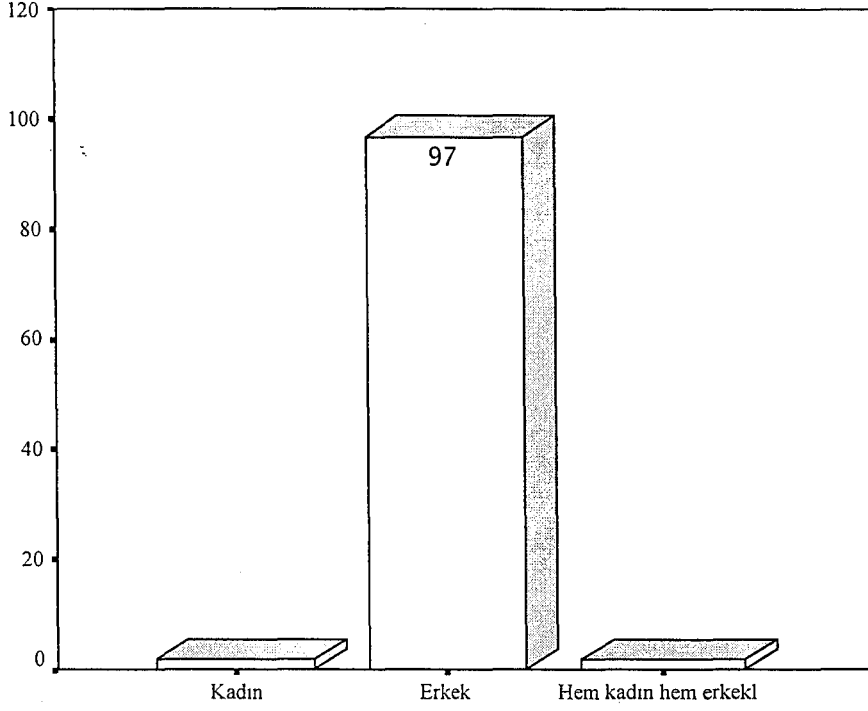
Grafik 29'da gösterildiği gibi mağdurların hiçbirinin etnik kökeni belli değildir. Grafik 30'a göre mağdurlar büyük oranda ya yardımcı karakter ya da figürandır. Mağdurların etnik kökenleri belli değildir. Bu artık göç dalgasının ikinci kuşağının bir göstergesidir. Etnik kimlikler amorf bir kitle biçiminde yaşanan gündelik hayat

6.4. Fail

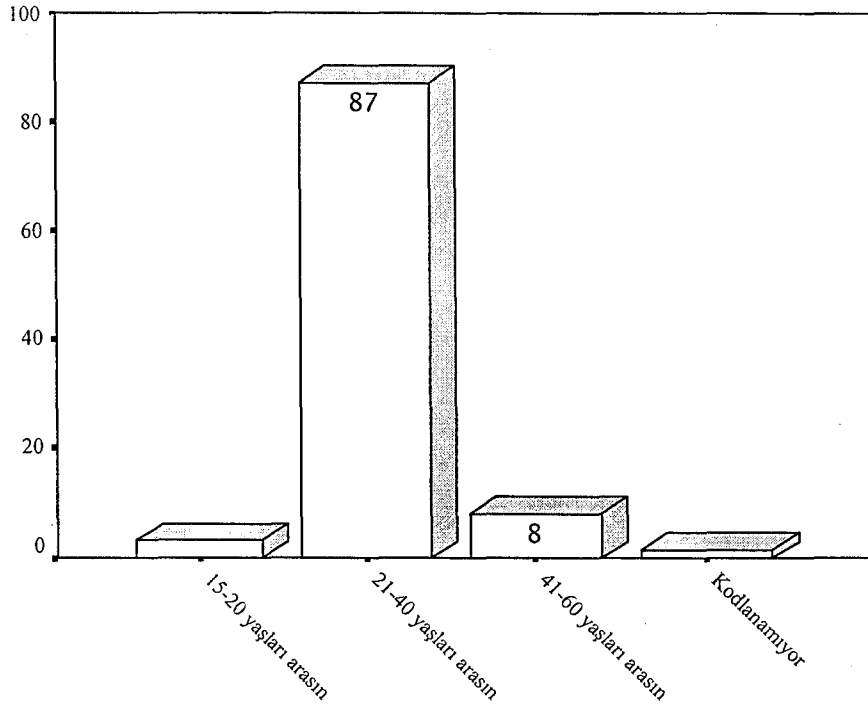
Grafik 35. Fail Kişi midir Yoksa Grup mudur

Grafikte görüldüğü gibi faillerin %52'si tek kişi iken %48'si gruptur.

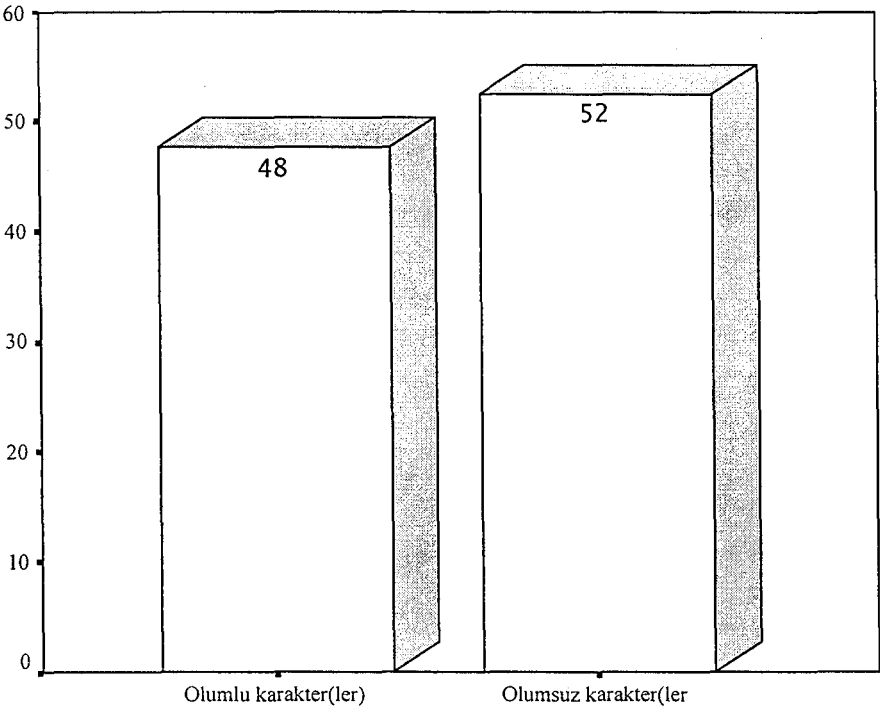
Grafik 36. Fail (ler)in Cinsiyeti

Faillerin cinsiyetini gösteren bu grafiğe göre %97'lik bir kesim erkektir. %3'lük kısmı ise kadınlar ve hem kadın hem de erkekler oluşturmaktadır.

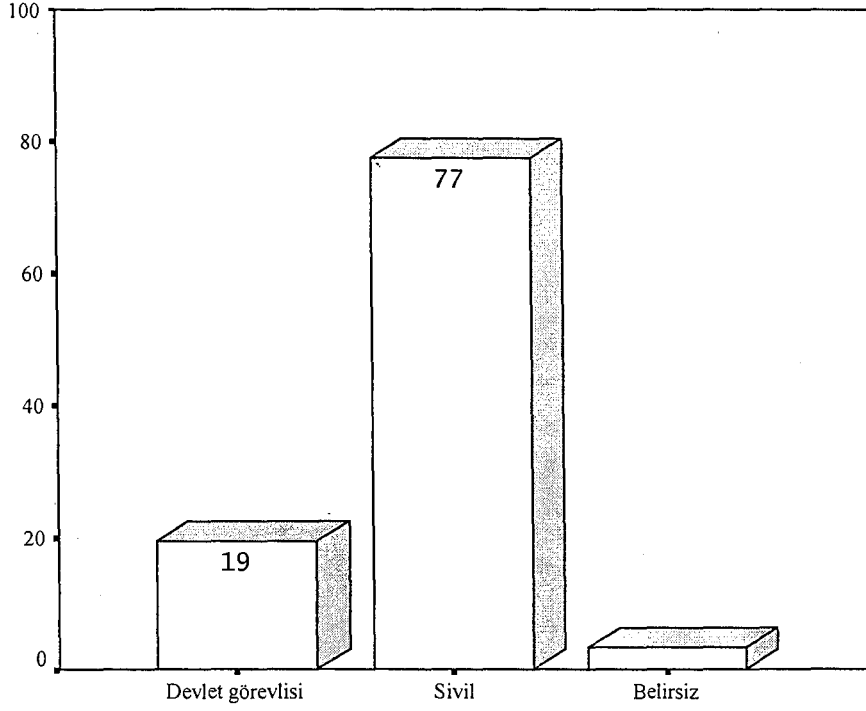
Grafik 37. Fail (ler)in Ortalama Yaşları

Bu grafik faillerin ortalama yaşlarını göstermektedir. Görüldüğü gibi faillerin %87'sini 21-40 yaş arası kişiler oluşturmaktadır. %8'i 41-60 yaş arası ve %3'ü 15-20 yaş arası iken %2'sinin yaşları kodlanamamıştır.

Grafik 38. Fail (ler)in Olumluluk Bakımından Karakter Türleri

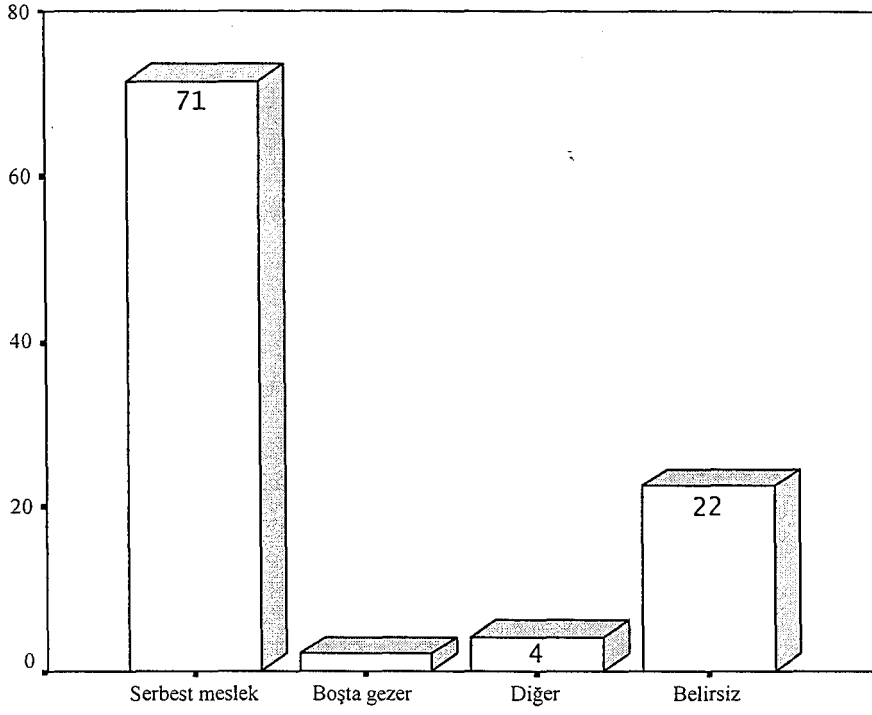

Grafikte görülen faillerin olumluluk bakımından karakter türlerine bakıldığında, faillerin %52'sini olumsuz, %48'ini olumlu karakterler oluşturmaktadır.

Grafik 39. Fail (ler)in İşi

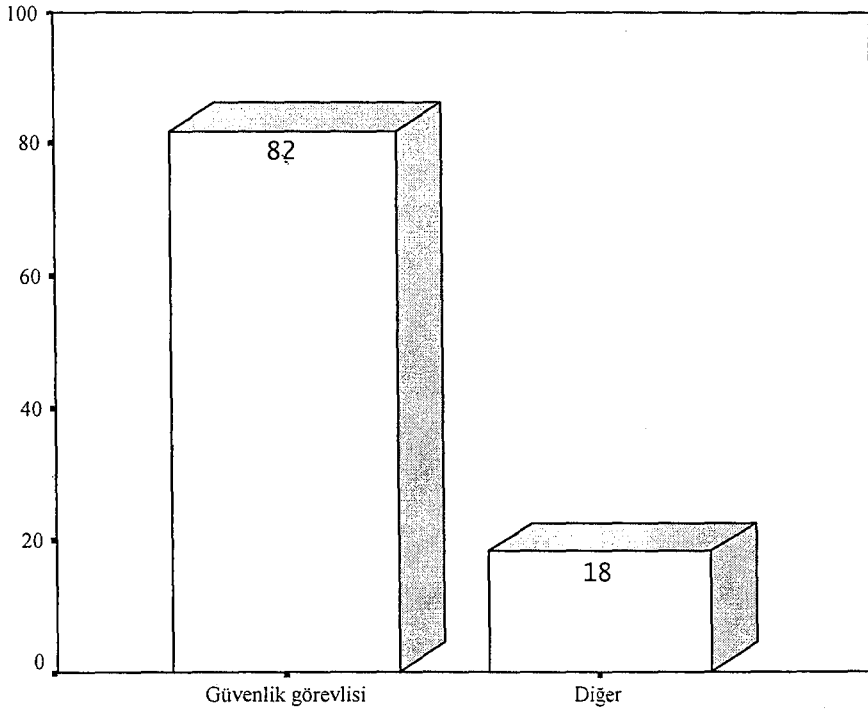
Faillerin işlerini gösteren bu grafiğe göre, failler %77 oranında sivil, %19 oranında devlet görevlisidir. Faillerin %4'ünün işleri belirsizdir.

Grafik 40. Fail (ler) Sivil ise İşi

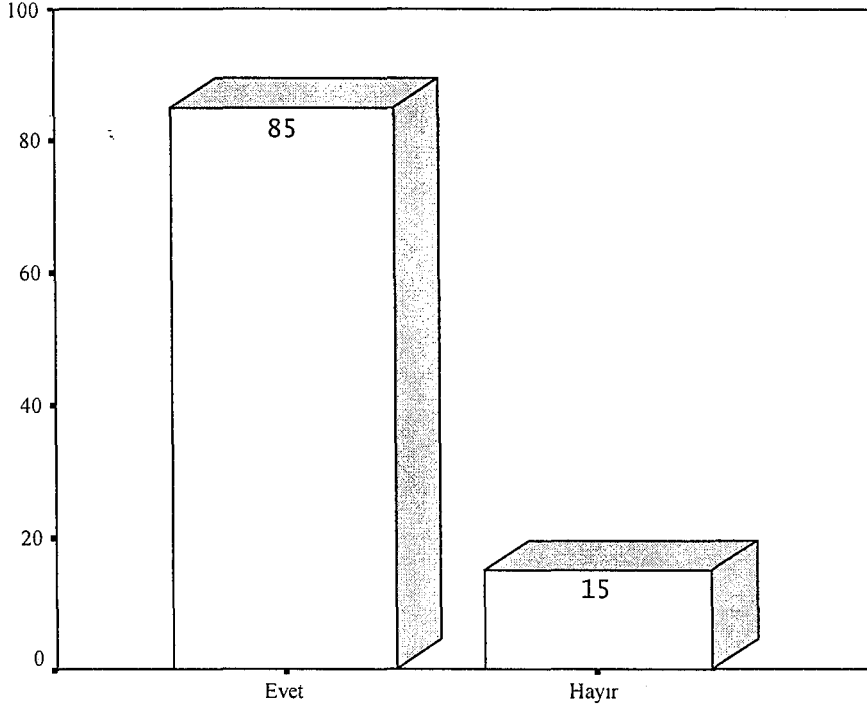
Sivil olarak çalışan faillerin %71'i serbest meslek sahibidir. %3'ü boşta gezer, %4'ü diğer sivil işlerle uğraşmaktadırlar. %22'sinin işleri ise belirsizdir.

Grafik 41. Fail (ler) Devlet Görevlisi ise İşi

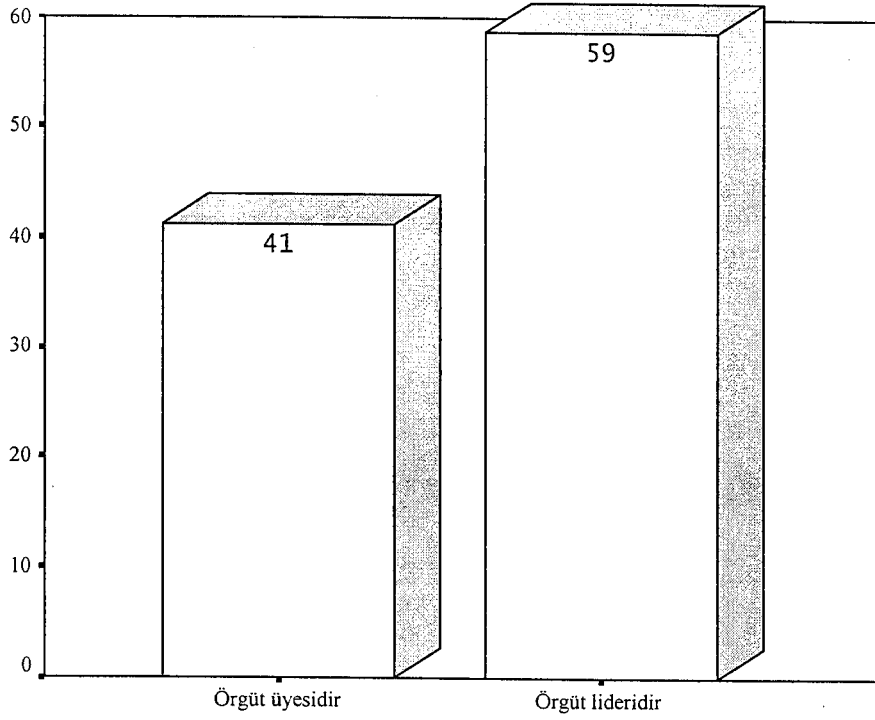
Grafiğe göre devlet görevlisi olarak çalışan faillerin %82'si güvenlik görevlisidir. %18'si ise diğer devlet görevlerinde yer almaktadırlar.

Grafik 42. Fail (ler) Suç Örgütü Lideri Veya Üyesi midir

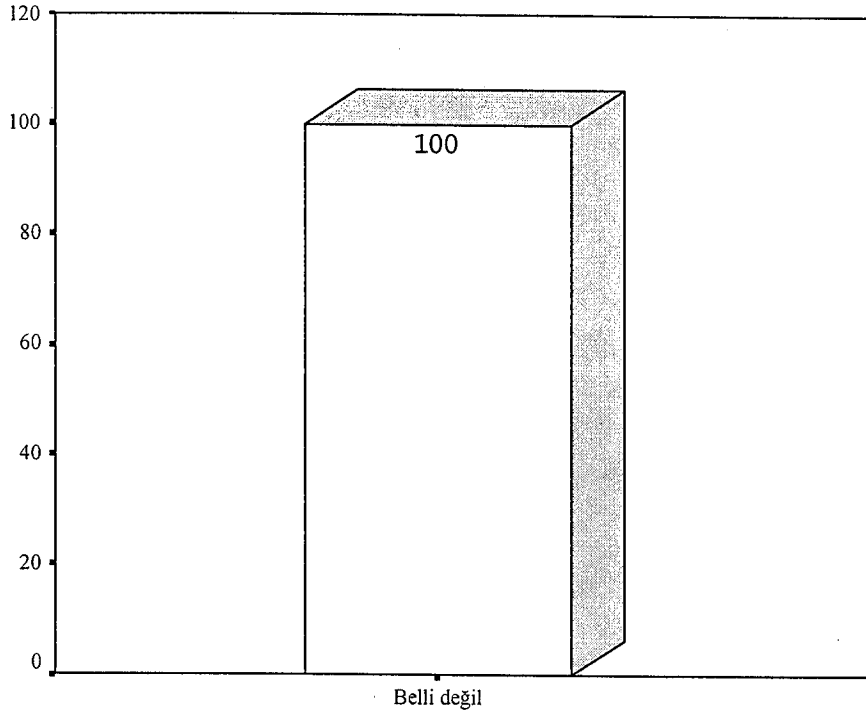
Faillerin suç örgütleri ile ilişkisini gösteren bu grafikte, faillerin %85'nin suç örgütünde lider yada üye olarak görev aldığı, %15'inin ise örgüt üyesi olmadığı görülmektedir.

Grafik 43. Fail (ler) Örgüt Üyesi ise Görevi

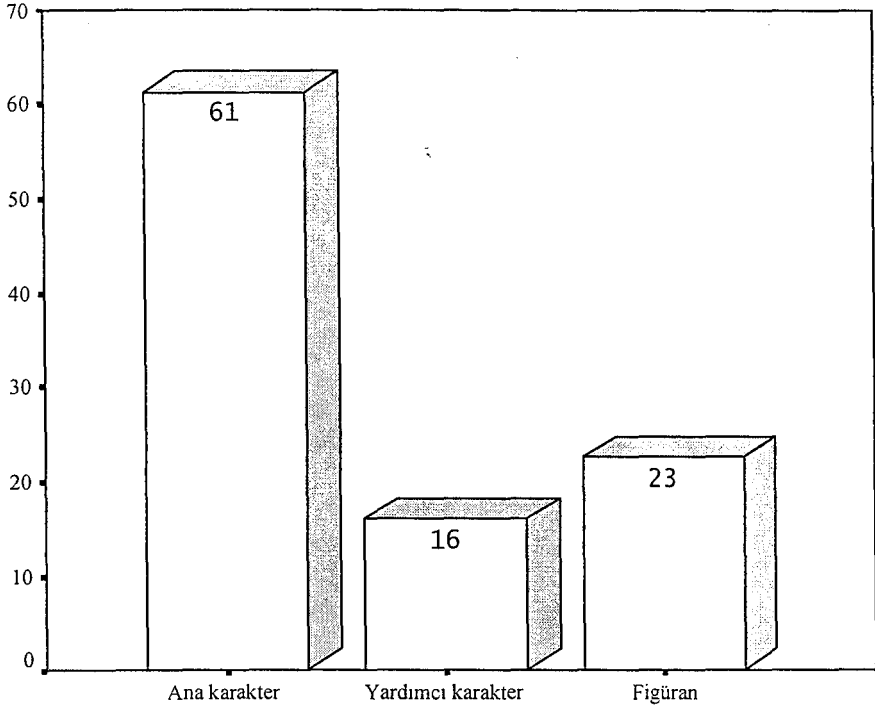
Suç örgütüne üye olan faillerin %59'u üye oldukları örgütün lideri iken, %41'i bu örgütlerde sadece üye olarak yer almaktadır.

Grafik 44. Fail (ler)in Etnik Kökeni

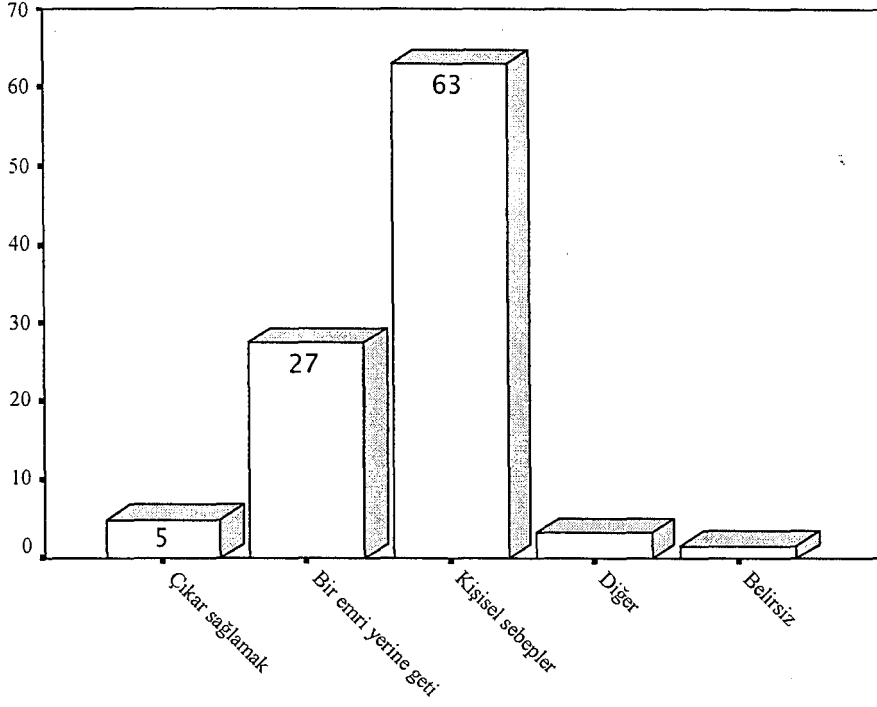
Grafikte de görüldüğü gibi faillerin %100'ünün de etnik kökeni belli değildir.

Grafik 45. Fail (ler)in Karakter Türleri

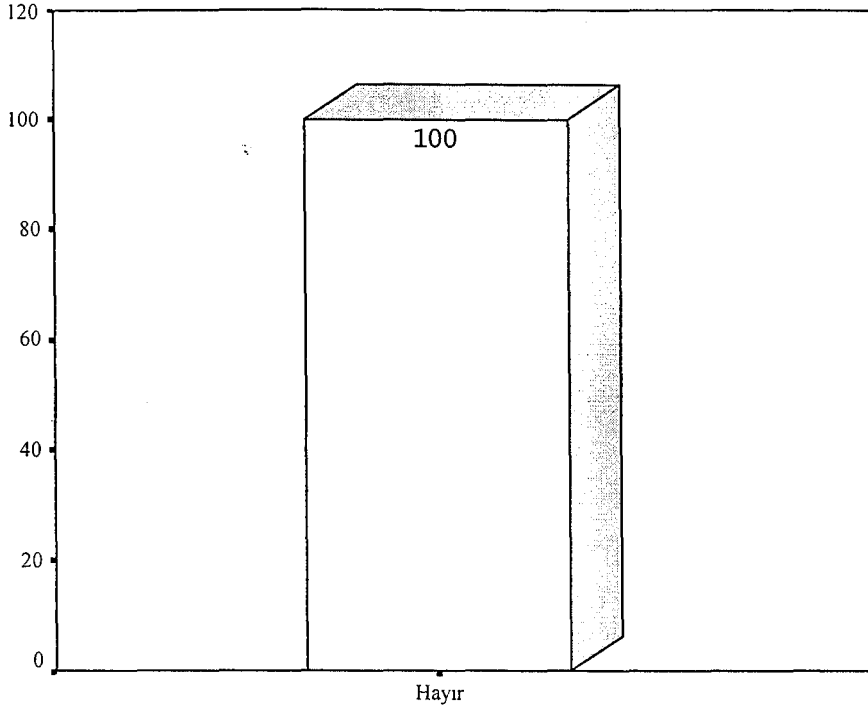
Faillerin karakter türlerini gösteren bu grafiğe göre, faillerin %61'i ana karakterdir. Faillerin %23'lük bir bölümünü figüranlar oluştururken, %16'sını ise yardımcı karakterler oluşturmaktadır.

Grafik 46. Fail (ler)in Suçu İşleme Nedeni

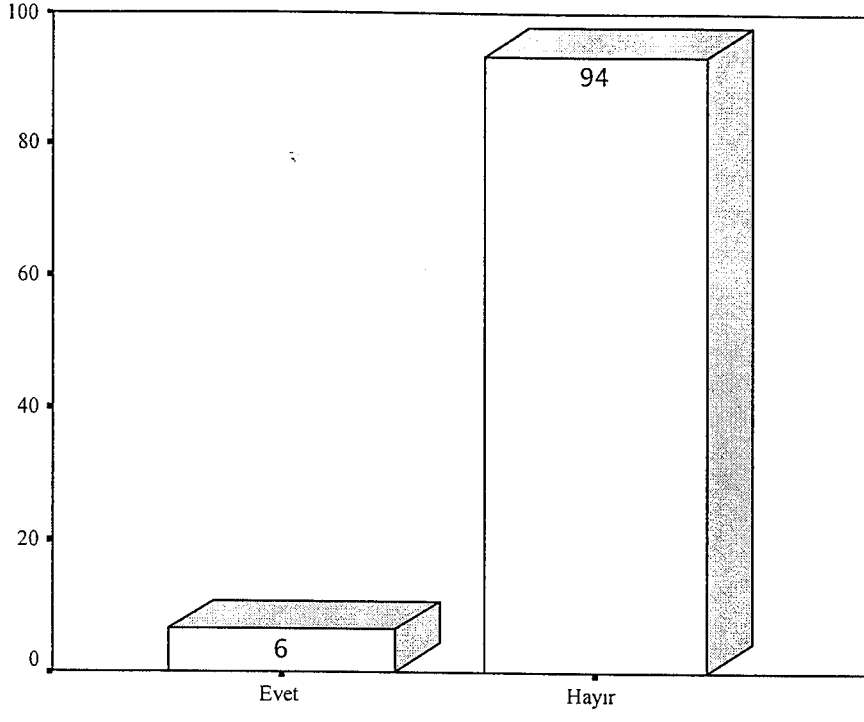
İşlenen suçların failleri bu suçları %63 oranında kişisel sebepler için işlemiştir. %27'si bir emri yerine getirirken, %5'i bu suçlardan çıkar sağlamıştır. Bunların dışında %3 oranında diğer sebeplerden suç işlenmiş, işlenen suçların %2'sinin nedenleri belirlenememiştir.

Grafik 47. Fail (ler)in Suçtan Doğrudan Bir Ekonomik Çıkar Sağlıyor mu

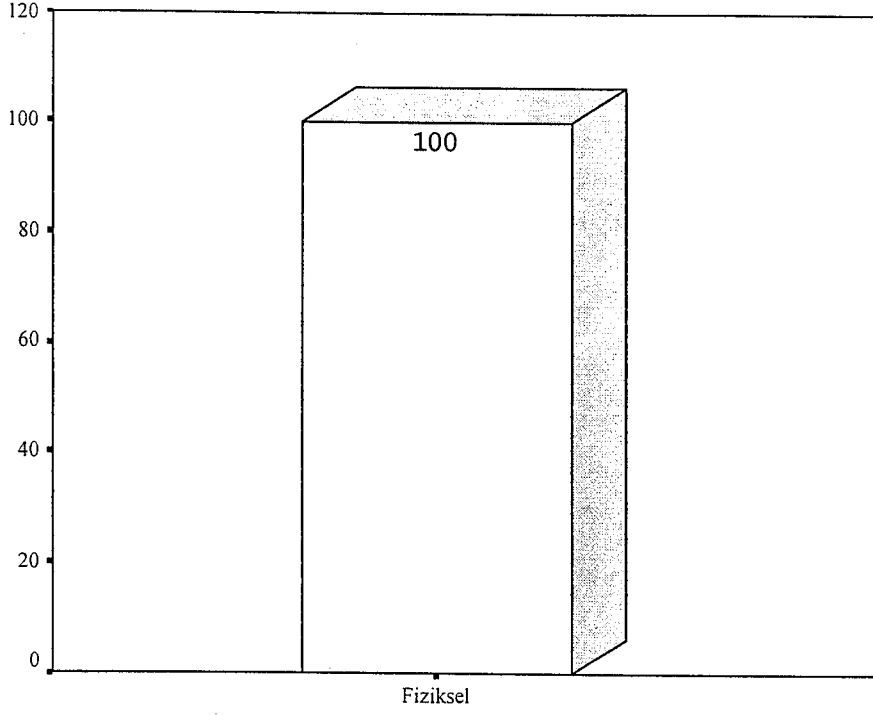
Grafiğe göre faillerin %100'ü işledikleri suçlardan doğrudan bir ekonomik çıkar sağlamamıştır

Grafik 48. Fail (ler) Zarar Görmesi

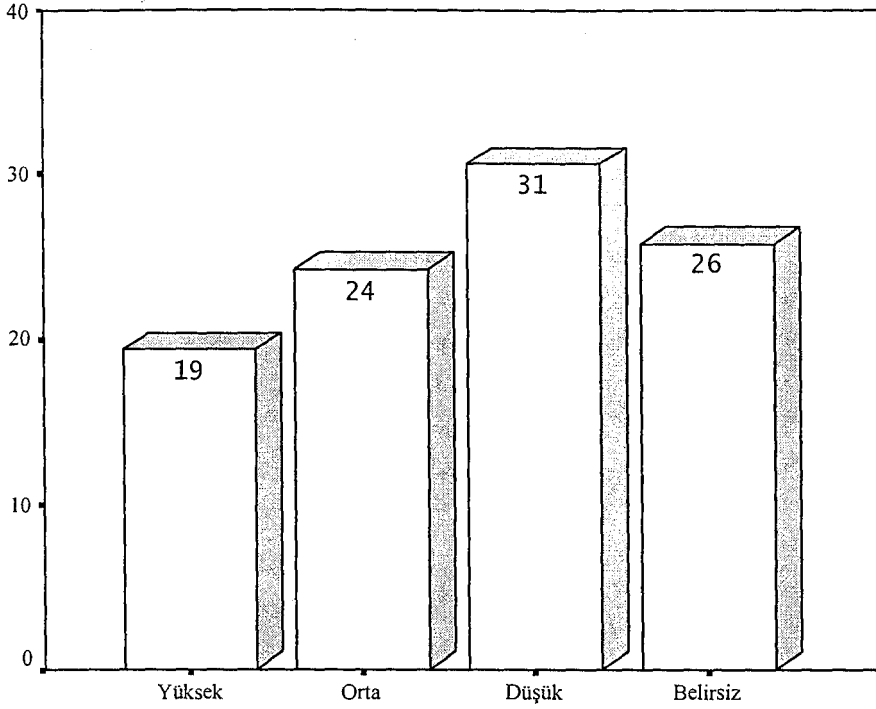
Grafikte faillerin %94 oranında zarar görmediği, %6 oranında ise zarar gördüğü ifade edilmektedir.

Grafik 49. Fail (ler) lerin Gördüğü Zararın Türü

Grafiğe göre faillerin gördükleri zararın %100'ü fiziksel türdedir.

Grafik 50. Fail (ler)in Eğitim Düzeyi

Faillerin eğitim düzeyi grafiğine bakıldığında %31'inin düşük, %24'ünün orta ve %19'unun yüksek eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Faillerin %26'sının eğitim düzeyleri ise belirlenememiştir.

Dizide suçlar yarı yarıya bireyler tarafından işlenmektedir. Failler 36, 37, 38, 40, 41. Grafiklere göre, 21-40 yaş arasında, erkeklerdir. %52 oranında olumsuz karakterlerdir. Fakat olumlu karakterler de neredeyse bir o kadar yoğunluktadır. Bu, olumlu karakterlerin de suç işlediklerini, hatta işlenen suçların yarısının olumlu karakterler tarafından işlendiği görülmektedir. Büyük oranda sivil dirler ve serbest meslek sahibidirler. Devlet görevlisi olanlar ise güvenlik görevlisidir.

Failler genellikle suç örgütü veya üyesidirler. Suçu büyük oranda örgüt liderleri kendileri işlemektedir. Oysa, bu "babalar" neredeyse görünmezdirler. Kendileri suç

işlemek yerine, hele de bu suçların yoğunluğu cebri, ve adam dövme, adam öldürme gibi suçlarsa, adamlarına işletirler. Faillerin de etnik kökeni Grafik 44'e göre belli değildir.

Faillerin büyük bölümünü ana karakterler oluşturmaktadır. Bu durumda dizinin senaryosunun, mağdurları yüzeysel olarak ele alırken faillere önem verdiğini daha derinlemesine ele aldığını göstermektedir.

Grafik 46'ya göre faillerin suç işleme nedenlerine bakıldığında büyük oranda kişisel sebepleri görülmektedir. İnsanlar yaşanan dönemde, daha önce de belirtildiği gibi meşru yollardan ulaşamadıklarına, meşru olmayan "patikadan" ulaşmak için suç tercih ederler. Fakat burada suçun işlenme nedeni kişisel sebeplere indirgenerek, suçun ve suçlunun bu suçu işleme nedeninin toplumsal ve ekonomik boyutları göz ardı edilmektedir. Grafik 47'ye göre ise failer bu suçtan hiçbir ekonomik gelir sağlamamaktadırlar. Yalnızca kişisel sebepler yüzünden suç işlemekte olan failer, bireyin suç işlemekteki toplumsal ve kültürel şartları da göz ardı etmektedirler. Suçun asıl kaynağı olan ekonomik sistem görmezden gelinmektedir. Grafik 48'e göre ise büyük oranda zarar görmemektedirler. Görürlerse de bu bir fiziksel zarardır.

6.5. Dizideki Mitsel Yapı

Mitler ikili karşıtlıklar temelinde oluşmaktadırlar. Modern mitlerde ise bu karşıtlıklar toplumsal değişimde önemli olan kavramlara devşirilmektedir. Buradaki temel çatışma iyi ve kötü çatışmasıdır. Fakat buradaki iyi ve kötü çatışmasını oluşturan kişilerin temel özelliklerine bakıldığında başka bir durum ile karşılaşılır.

Yusuf Miroğlu ve Ağabey arasındaki çatışmanın temel kaynağı, Ağabey'in kızı Zeynep gibi görünse de en temelde Ağabey, Yusuf'u Birim'e katmaya çalışmaktadır. Bir başka deyişle bir otorite altına girmesini istemektedir. Savaş Doğan maddeci bir insandır. Tüm derdi paradır. O da paranın tahakkümü altındadır. Yusuf ise herkese elinden geldiğince yardım etmeye çalışmaktadır.

Buradaki temel karşıtlık, kurumsallaşmış bir otorite olsun ya da para olsun tahakküm altında olmak ile doğal olarak özgür kalmak arasındaki bir çatışmadır. Bu da gelişmekte olan Türkiye’de 1950’lerden beri devam eden liberalleşme dalgasının, Özal dönemi sonrasında oluşan ilerleme, gelişme için herşey mübahtır düsturunun karşılığında kaybedilen bireysel onur ve özgürlük gibi kavramlara karşı doğmuş ihtiyacın bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Dizinin mitsel özelliği bununla da kalmamaktadır. Propp’un çizelgesindeki yedi kişinin “Deliyürek” dizisinde de karşılıklarını bulmak mümkündür:

1. Saldırgan: Zaman zaman değişse de saldırgan en temelde, ektaki kişisel görüşmede senaristler tarafından belirtildiği gibi Savaş Doğan ve Turgay Atacandır.
2. Bağışçı: Bu dizide bağışçının kahraman verdiği büyülü bir nesne değil, büyülü bir pozisyonudur. Bir mafya babası olma büyüsünü ve böylece de gücünü veren Kara Hamit’tir.
3. Yardımcı: Güç işlerin başarılmasında kahraman yardım eden, eskiden Kara Hamit’in adamı olan Sabri’dir.
4. Gönderen: Bu dizide göndereni, bir göreve gönderen olarak algıarsak, yol gösteren ve görevlerinin neler olduğunu ona bir başka biçimde bildiren Kuşçu’dur.
5. Kahraman: Yusuf Miroğlu’dur.
6. Düzmece Kahraman: Savaş Doğan’dır

Dizinin mitsel özelliklerinin bulunması, bu dizide mitlerin işlevlerinin de aranabilmesi olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Mitlerin en temel işlevi, bireylerin çözilemeyen çatışmalarla birlikte yaşayabilmelerini sağlamaktır. Popüler kültürün de temel özelliklerinden biri, varolan toplumsal yapının eleştirilerinin tehlikesizleştirilmiş biçimde var olabileceği rafine bir yanılsama, bireylerin çözemedikleri sorunlarından kaçışlarında bir fantazyaya yaratmaktır.

Örgütlü suç ile bir türlü baş edemeyen ve bu durumdan acı çeken toplum bireylerin, böylesi mitsel yapılara sığınarak, zaten yüzeyselleştirilmiş ve indirgenmiş karşıtlıkların temsilleri arasındaki çatışmadan, kendi toplumsal gerçekleri konusunda çıkarımlar yapmaları olasıdır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Suç, toplumsal olarak kabul edilmiş değer yargılarının ve kuralların ihlal edililişidir. Toplumsal bir sorun olarak suçun toplumda kavranış biçimi de, kitle toplumundaki insanın diğer toplumsal gerçeklikleri kavrayışındaki gibi fragmanlaşmış bir kavrayıştır.

Her toplumsal sistem en başta ekonomik ilişkiler temelinde var olmakta ve özellikler kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında varolan, rekabetçi ve çıkar ilişkilerine dayalı, sert koşulların olduğu bir toplumsal düzende insanların tüm kurallara uymaları beklenemez.

Kaldı ki, suçun ihlal ettiği, üzerinde uzlaşmış değerler ve kurallar, toplumun geneli tarafından bir onay ve uzlaşım üzerinde temellenmemektedir. Eğer toplumun büyük bölümü bu kurallar ve değerler üzerinde uzlaşmış olsalardı farklı yaşam biçimleri tercih edilmez, bireyler varolan ve üzerinde uzlaştıkları değer yargılarıyla çevrelenmiş bir toplumsal yapıdan rahatsızlık duymazlardı. Bir başka deyişle hapisaneler bomboş olurdu.

Toplum insanlara bazı amaçlar önermektedir. Bu amaçlar, orta sınıf değerleri temelinde oluşmuş amaçlardır. Toplumdaki eşitsizlikler yüzünden bazı kesimler bu amaçlara ulaşmak için yeterli araçlara sahip olamamaktadırlar. Bu amaçlara ulaşmak içinse, bazıları, yasal olmayan yolları tercih etmektedir.

Bir başka toplumbilimsel yaklaşıma göre de, insanlar neye suç diyorlarsa o suçtur. Dolayısıyla suçun toplumda nasıl tanımlandığı önem kazanmaktadır.

Kitle toplumu içinde yalnızlaşan, yabancılaşan birey fragmanlaşmış bir yaşam sürmektedir. Bu parçalanmış yapıda toplumsal gerçekliğin bütününe algılanmasının olanağı kalmamıştır.

İnsanlar, modern dünyada toplumsal gerçekliği kitle iletişim araçları dolayısıyla kavramaktadırlar. Kitle iletişim araçları ise bireylerin dünyayı algılamalarında eskiden ozanların yaptıkları işlevi tekrarlamakta ve mitler aracılığı ile bireylere bir toplumsal gerçeklik yanılsaması sunmaktadır.

Aslında suç, özellikle de dedektif öykülerinin parçaları toplayıp bütüne ulaşmak olarak özetlenebilecek temel yapıları fragmanlaşmış, parçaları birleştirme ve bütünü görme yetisinden yoksun bırakılmış kitlelere yeniden bir parçaları birleştirme ve bütünü görme dürtüsü vermesi açısından ilerici denebilir. Fakat suç konusu bu dizide olduğu gibi, suçlu ile dedektif (suçlu olmayanların temsili ya da beklentisi) arasındaki bir çatışma yerine suçlularla suçlular arasındaki bir çatışma biçiminde ve bir pembe dizi yapısıyla ele alınırsa bu ilerici özelliğini yitirir.

Örgütlü suç yeni toplumsal yapının bir ürünüdür. Bir başka deyişle örgütlü suç bu toplumsal yapının olanak ve eksikliklerini kullanmaktadır. Örgütlü suç tüm dünya için bir tehdit halindedir. Yalnızca merkezi otoritelerin ürettikleri ve uyguladıkları yasal düzenlemeler ve baskı güçleri ile bu sorunun üstesinden gelmek oldukça güç görünmektedir. Burada toplumun bireylerinin de örgütlü suçu doğru tanımlayabilmeleri gerekmektedir.

Tüm insanların kafasında örgütlü suç ya da mafya dendiğinde bazı imajlar ve yargılar oluşmaktadır. Bu imaj ve yargıların hepsi kişisel deneyimlerle elde edilmiş değillerdir. Kitle iletişim araçlarından alınan bilgiler, izlenimler ile bir yargı oluşturulur. Bu yargılar ışığında da davranış biçimleri geliştirilir.

Toplumun insanlara sunduğu amaçlara ulaşmak artık yeterli araçları olmayan çoğunluk için bir imkansızlık haline gelmiştir. Sunulan araçlar bastırılan amaçlar için yetersizdir. Bu yüzden değerleriyle çatışmaya girmek uğruna kısa yolları(suç) seçen birey, kendisini rahatsız hissetmekte ve rahatlamak için kendi davranışını meşrulaştırma isteği duymaktadır. Bu yüzden günah keçileri yaratmakta ve suçu bunların omuzlarına atarak sorumluluk ve gayrimeşru bir yaşam sürme azabından kurtulmaktadır. Hele ki bu günah keçileri, çok uzak ülkelerin çok gizli teşkilatlarıyla, hiç bilinmeyen büyük iş

adamları ile asla yüzü bile görünmeyen devlet büyükleri biçiminde mistifiye edilip uzaklara taşınırsa o zaman daha güvenli bir günah keçisi sağlanmaktadır.

Ayrıca, insanların toplumsal yaşamda yaşadıkları bu çifte ahlak anlayışı popülerleştikçe meşrulaşmaktadır. İnsanların toplumun genelinde hakim olan algıladıkları ürünler popüler kültür ürünleridir. Böylece bir suçlu davranışın popülerleşmesi onun kabul edilebilirliğini ve hoşgörülebilirliğini arttırmaktadır. Bu da suç eşiği kavramını gündeme getirmektedir. Senarist Bahadır Özden'e göre (Bkz. S. 271): T.C.K.'da organize suç üç kişinin bir araya gelip "afacanlık" yapmasıdır. Popülerleştirilen davranış kabul edilebilir bir hal alırken, suçun temelinde yatan toplumsal yapı da yeniden üretilmiş olmaktadır. Bir decriminalisation (suç olmaktan çıkarma) sürecinde en iyi yol suç olan fakat toplumsal amaçlar için verimli bir araç olan davranışın toplumun geneline yayılmasını sağlamak ya da bireyleri bu davranışın yaygınlığına inandırmak, popülerleştirmektir.

Kitle toplumunun toplumsal koşulları ve bu toplumsal koşullara uygun yapıdaki kitle kültürü, popüler kültür ürünlerini de içine almıştır. Popüler kültür ürünleri de, alınıp satılan bir meta haline dönüşmüşler, özgürleştirici işlevlerini yitirmişlerdir. Toplumdaki sorunlar üzerine eleştirel tutumları da içererek fakat bunları birer aşı gibi "tehlikesizleştirerek" kitle kültürüne göre daha rafine bir yanılsama sağlamaktadırlar.

Böylesi bir toplumsal yapı içerisinde sunulan ürünlerin nasıl algılandığı kadar içeriklerde sunulan gerçekliklerin ne denli gerçekle ilişkili olduğunun da önemi vardır. Yine senarist Bahadır Özden'e göre (Bkz. S. 267): "Gerçekliği sağlayacak şey aslında o gündemin içinde olmamızdır."

Bu çalışmada, örgütlü suçun "Deliyürek" adlı dizide bireysel çatışmalara ve tekil suçlara indirgenerek sunulduğu bulunmuştur. Mağdurlar ve failer, derinliği olmayan karakterler olarak sunulmaktadır. Öykü yapısı mağdurlar üzerine değil suçlular üzerine kurulmuştur. Buna göre, örgütlü suçun gerçek boyutu ve içinde hayat bulduğu toplumsal koşullarla, ekonomik ve kültürel kökleriyle ilişkisinin anlaşılması mümkün görünmemektedir. Mağdurlar da hatta kahraman da suç işlemektedir ve suçludur.

Böylece, suç konulu ürünlerin dramatik yapısındaki temel iyi-kötü karşıtlığı suç işleyen ile işlemeyen arasında değil, suç işleyenler arasında, tahakküm altına girmeyen, onurunu, şerefini, değerlerini koruyabilen ile koruyamayanlar arasındaki bir çatışmaya dönüşmektedir. İyiler hep eskiye ve özlenene daha yakın durmaktadırlar. Fakat çifte ahlak anlayışı bunalıma getirmektedir. Çünkü çalışıp kazanmayı savunan Miroğlu dahi, zengin bir hayat sürmesini sağlayan gelir kaynaklarını bir mafya babasının ölümü ile, şans eseri ya da bir lütüf biçiminde elde etmiştir. Çok rasyonel görünen bir dünyada irrasyonel bir yükseliş sebebi çelişkili görünmektedir.

Dizinin içeriğine bakıldığında hiçbir suçlunun, suç işledikten sonra cezalandırılmadığı görülmüştür. Dahası, devlet güçleri bu suçlara ya müdahale etmemekte ya da sonuç bölümünde müdahale etmektedir. Otorite kirlenmiştir. Bu da kurumsallaşmış otoriteye karşı bir güvensizliğin ifadesidir. Kurumsallaşmış otoriteye karşı güvensizlik, kitle toplumu içinde zaten yalnızlaşmış bireyi, örgütlü suçun korumasını meşru bulma yoluna itebilir. Halbuki organize suçun temeli demokratik toplumların kurumlarının kirlenmesi değildir. Kurumların kirlenmesi organize suçun ortaya çıkaran ahlak anlayışının ve feodal yaşam biçiminin demokratik toplumlarda yarattığı büyük bir sorundur.

Suç kimse engelleyememektedir. Yalnızca kahramanın müdahalesi az da olsa etkili olabilmektedir. Kahraman ise ele geçirdiği suçlulara fizikel şiddet uygulamaktadır. Bu da yasal olmayan şiddet kullanımının meşrulaştırılması sürecinin bir ifadesidir.

Hem suçlular hem de mağdurlar ağırlıklı olarak olumsuz karakterlerdir. Hem mağdur hem de faillerin büyük bir bölümü bir suç örgütü üyesi veya lideridir. Bu durumda suçlu ve suçla bir mücadele yerine suçlular arasında bir çatışmanın, bir iktidar mücadelesinin konu edildiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca, dizinin olay örgüsüne ve yapılan kişisel görüşmelere bakıldığında bu dizinin Propp'un işlevlerine uyan bir olay örgüsüne sahip olduğu, mitsel özellikler

taşıdığı görülmektedir. Mitlerin, temel karşıtlıkların, toplumsal değişmelerdeki karşıtlıklara dönüştürülmesiyle modern bir kimlik kazandıkları göz önüne alınırsa, buradaki temel karşıtlığın, başarı ve gelişme gibi, ekonomik ve kişisel çıkar gözetmek gibi, saygı, aile bağları, sadakat, doğru söylemek gibi geleneksel değerler ile kişisel çıkar, maddeci bir tutum gibi endüstrileşmiş toplumlardaki rekabetçi ekonominin yarattığı yan etkilerden oluştuğu gözlenir. Özal döneminden sonra Türkiye’de yaşanan bu yöndeki değişim geleneksel toplum yapısından bir başka toplum yapısına doğru bir kaymayı beraberinde getirmiştir. Sunulan mitik yapı sayesinde de bireyler bu değişim sürecinin acılarını katlanılabilir kılmak için bu tür popüler kültür ürünlerine yönelebilirler.

Örgütlü suç yüzeyselleştirilmekte, basitleştirilmekte ve dramatik yapının temelini sağlayan çatışmanın karşıtlıkları, masallardaki gibi basit iyi ve kötü kutuplaşmasının yaratılması için toplumsal değişimde ihtiyaç duyulan değerlerin karşıtlıklarına indirgenmektedir. Böyle bir durumda bireylerin örgütlü suçu ortaya çıkaran boyutlarıyla ve yeterli bir biçimde kavramaları ve buna tepki göstermeleri oldukça güç görünmektedir.s

Bu çıkarımlardan sonra getirilebilecek bazı öneriler şunlar olabilir:

- Kitle iletişimi ve suç çalışmalarına bakıldığında daha çok suçun psikolojik boyutuyla yetinen, şiddet içeriğine önem veren çalışmalar olduğu görülür. Bu çalışmalarda suç kavramı ve tanımına gereken önem verilmemekte bu kavramların tanımlanmalarına eleştirel bir yaklaşım getirilmemektedir. Bu açıdan yapılacak olan çalışmalarda, suçu toplumsal bir olgu olarak değerlendirilmeli ve toplumun suç konusundaki kavrayışındaki yanılsama mekanizmaları ortaya çıkarılmalıdır.
- Kitle iletişim araçlarından üretilen ve yayılan popüler kültür ürünlerinin yaratıcıları, ele aldıkları konuları daha dikkatli değerlendirmeli, sorunların gerçek boyutlarını ortaya koyma çabası içerisinde, alternatif anlatı yapıları geliştirmelidirler.
- Sansür mekanizmasına gerek kalmadan izleyici elde etme yolu olarak sansasyonel ve şiddet içeren suçların kullanılmasından vazgeçilmelidir.

EKLER LİSTESİ

Sayfa

EK 1_ DELİYÜREK DİZİSİNİN SHOW TV’DE YAYINLANAN BÖLÜMLERİNİN YAYIN TARİHLERİ VE İÇERİKLERİ.....	243
EK 2_ KİŞİSEL GÖRÜŞME	264
EK 3. KODLAMA CETVELİ	291
EK 4. TÜRK CEZA KANUNUNA GÖRE SUÇ TÜRLERİ VE KODLARI	297
EK 5. KODLAMA CETVELİ KULLANIM YÖNERGESİ.....	299
EK 6. TÜRKİYE’DE TELEVİZYON DİZİLERİ (1990-2002)	296

EK 1**DELİYÜREK DİZİSİNİN SHOW TV'DE YAYINLANAN BÖLÜMLERİNİN
YAYIN TARİHLERİ VE İÇERİKLERİ****1. BÖLÜM****5 EKİM 1998**

Yusuf askerliğini yapmış ve geri dönmüştür. Mahalle halkı, annesi ve kız kardeşi tarafından coşku ve sevinçle karşılanır. Bu arda zengin bir ailenin kızı olan Feraye, kaza yaptığı arabasını Yusuf'un çalıştığı tamirciye bırakır. Yusuf, arabayı Feraye'nin evine götürdüğünde gördüğü malikane ve Feraye'nin ailesi onu bir hayli şaşırtır. Mahalledeki lokantaya sık sık uğrayan mafya babası Kara Hamit, Yusuf için yeni bir hayata gidebileceği bir yoldur. Yusuf, Kara Hamit'i ziyarete gittiği gün, Kara Hamit için kurulan bir pusuyla karşı karşıya gelir ve onu kurtarır.

2. BÖLÜM**12 EKİM 1998**

Çatışma sonrası Kara Hamit ve Yusuf arasındaki ilişki farklı bir sürece girer. Kara Hamit, Yusuf'a minnettarlığını bildirmek için Yusuf'un evine gider. Gürkan(Feraye'nin babası) kendi merkezindeki olayları yönlendirirken, Savaş Doğan'ın gelişmelere müdahalesinden rahatsız olur. Gürkan, Feraye'nin Yusuf'a olan ilgisini sezinleyerek kızını uyarır. Yusuf'un ve çevresindeki insanların hayatı kendiliğinden ikiye ayrılmıştır. Bir tarafta suç dünyası, diğer tarafta kendi sade yaşamlarını sürdüren insanlar.

3. BÖLÜM

Yusuf ortadan kaybolmuştur. Feraye, ise Yusuf'u aramaktadır. Bu arada Savaş Doğan, Feraye ile yakınlaşmaya çalışmaktadır. Bunu sezen Gökçe, bu yakınlaşmaya engel olmaya çalışır. Yusuf, Kuşçu'nun yanına gittiğinde Feraye'nin kendisini aradığını öğrenir. Bu arada, Yılmaz, Kara Hamit ve adamları tarafından kaçırılır. Kara Hamit diğer taraftan, Feraye ve babasının kaçak bir antikayı satın almalarını sağlar ve mali polise haber vererek onları tuzığa düşürür. Yusuf, Kesik Recep ile konuşmaya gider. Bu araya Savaş Doğan girer ve Yusuf'u odasına götürür. Aslı, mali şubede sorguya alınır. Savaş Doğan, Nişancı Düzü için yardımını istemek üzere Ağabeyle konuşmaya gider ve Yusuf için tuzak kurulur.

4. BÖLÜM**27 EKİM 1998**

Yusuf, Kara Hamit'in kendisine verdiği silahla yeraltı dünyasına ilk adımını atar. Daha önce Kara Hamit ile aralarında anlaşmazlık olan Kesik Recep, Yusuf'a karşı olan tavrını keskinleştirir. Yusuf, artık onun için bu dünyadan silinecek birisidir. Gürkan Uluhan(Feraye'nin babası) ve Savaş Doğan güçler dengesindeki yerlerini sağlamlaştırmak için bütün kapıları zorlamaya devam ederler. Feraye, Yusufun

hayatına getirdiği akışa kendini bırakır. Yusuf, askerlik arkadaşı Yılmaz ile beraber Kesik Recep'in ummadığı bir anda karşısına çıkmaya hazırlanır.

5. BÖLÜM

10 KASIM 1998

Gökçe(gazeteci kız ve Feraye'nin komşusu) üzerinde çalıştığı konuda bağlantıları çözmeye başlamıştır. Feraye'nin babası Gürkan Uluhan'ın bu ilişkilerin içinde olması hem Gökçe, hem Feraye için sürpriz olur. Feraye, babasının dünyasından olup bitenleri öğrenmek için harekete geçer. Kara Hamit, Yusuf'un yakınında olması için ona bir işyeri(Nissan Bayii) teslim eder. Yusuf, bu işle beraber Nazlı'nın(Yusuf'un kardeşi) Ali(Yusuf'un yakın arkadaşı) ile nişanlanmasına hız vermeye çalışır. Aslı(Kara Hamit'in eski sevgilisi ve Savaş Doğan'ın ortağı), Gürkan Uluhan ve Savaş Doğan'ın peşinde oldukları Beylikdüzü için kolları sıvar. İş çabuklaştırmanın yolu Ağabeyden(Birim'in başkanı) geçmektedir. Aslı, doğru adrese başvurur. Ağabey ve Aslı yakınlaşması, Kara Hamit için umulmadık bir gelişmedir. Aslı ve Kara Hamit yıllar sonra ilk kez karşılaşırlar. Artık her ikisinin de güçler dengesindeki yeri bellidir. Kesik Recep ise Yusuf'tan intikam almak için Feraye'yi kaçıtır.

6. BÖLÜM

17 KASIM 1998

Yusuf, Feraye'yi kurtarmak için Yılmaz ile işbirliği yapmıştır. Kesik Recep hiç ummadığı bir anda eski adamı Yılmaz'ın, Yusuf ile beraber kurduğu tuzağa düşecektir. Aslı ile Ağabey yakınlaşması farklı bir ortaklığa doğru yol almaya başlar. Gazeteci Gökçe üzerinde çalıştığı haberi engellemeye çalışan Ağabey'in karşısına dikilir. Kara Hamit, Nişancı Düzü ile ilgili pürüzleri ortadan kaldırmak için Gürkan Uluhan'ı hedef seçmiştir. Gürkan Uluhan, için yola çıkan kurşun sadece kendisi için gelmez ve Feraye'de vurulur.

7. BÖLÜM

24 KASIM 1998

Mafya hesaplaşmasında, Gürhan Uluhan için hazırlanan son, Feraye'nin ölümünü de içine alır. Yusuf'a düşen, bu sonu hazırlayanlara hesap sormaktır. Güç paylaşımında, Aslı(Kara Hamit'in eski sevgilisi, Ağabey'in yeni gözdesi ve Savaş Doğan'ın ortağı) ve Savaş artık yalnızdırlar. Diğer tarafta Gülçin(Yusuf'un eski sevgilisi), üvey annesi ve babasının ısrarıyla aldığı evlilik kararından dolayı acı çekmektedir. Kara Hamit, bütün olanlara rağmen Yusuf'u karşısına almak istemese de gelişen olaylar bu iki kişiyi karşı karşıya getirir.

8. BÖLÜM

1 ARALIK 1998

Kara Hamit'in kaza sonucu ölmesi birçok şeyi başa döndürür. Yusuf askerlik öncesi yaşamına kaldığı yerden devam etmeye çalışmaktadır. Ancak yaşadığı ilişkiler ve insanlar onun geçmişteki bağını koparmasına izin vermez. Gülçin giderek evliliğe yaklaşmaktadır. Ait olduğu dünyada ise tek umut ışığı Yusuf'tur. Gülçin son çareyi

evden ayrılmakta bulur. Ağabey her koşul altında Yusuf'u kendi saffına katmaya karar verir. Ağabey'in bu isteğinin şekillenmesinde Aslı devreye girer ve Ağabey'in önerisiyle yeni hedefi olarak Yusuf'u seçer. Kara Hamit'in ölmesiyle doğan boşlukta Sabri ve diğer adamlar ummadıkları sorunlarla karşılaşmaya başlarlar. Sorunlar karşısında çare Yusuf'tur.

9. BÖLÜM

8 ARALIK 1998

Ailesi tarafından evliliğe zorlanan ve evden kaçan Gülçin'in intiharı, Yusuf tarafından engellenmiştir. Yusuf yaşadığı olaylarla, askerlik öncesi yaşantısına alışmaya başlar. Mahallede bir taraftan Gülçin'in zoraki evliliği bir taraftan da Nazlı ve Ali'nin nişan hazırlığı heyecanı devam eder. Güçler dengesinde; Ağabey, Yusuf'u kendi safına taşımak için boş durmaz, hedefe kilitlenmiştir. Hedef için yanındaki en büyük destekçisi Aslı'dır. Kara Hamit'in ölümüyle değişen dengede, Yusuf'a başka görevler düşecektir. Yusuf haksızlığa karşı başkaldırıyı, Feraye'nin okulunu yaşatma çabasıyla canlandırır. Ve Savaş Doğan artık köşeye sıkışmıştır.

10. BÖLÜM

15 ARALIK 1998

Yusuf, Gökçe ile beraber, Feraye'nin okulu için giriştiği mücadeleye son noktayı koyar. Sabri ve Yılmaz, Kara Hamit'in boşalttığı yerde Yusuf' u görmek istemektedirler. Bu arada Yılmaz, Ali'ye yapılacak suikast konusunda Yusuf' u uyarır. Savaş Doğan, Ağabey' in desteğiyle medya patronluğuna adım atar. Gülçin, zoraki evliliğinde yaşadığı acıları Nazlı'nın ve kardeşinin mutluluğuyla unutmaya çalışmaktadır. Aslı, Yusuf' un peşindedir. Değişen dengelere rağmen güçlü kalmaya karardır. Ağabey'in merak edilen kızı Zeynep yurda döner. Ağabey, Yusuf' u kendi safına çekebilmek için uğraşmaktadır

11. BÖLÜM

22 ARALIK 1998

Yusuf, istediği hedefe ulaşmıştır; okul artık ait olduğu yerdedir ve Savaş Doğan, devre dışıdır. Ali'nin öldürülmesi için kurulan plan Yılmaz'ı ve Yusuf'u harekete geçirmiştir. Ali bir yandan nişan hazırlıkları yaparken Yusuf'un sürekli korumasından kuşkulunmaya başlar. Nazlı, nişanın heyecanını yaşamaktadır. Savaş ve Aslı, Ağabey' in kızı Zeynep ile tanışır. Zeynep, her iki insan için yeni bir soluktur; bütün olayların dışında farklı biridir. Aslı'nın Yusuf ile olan bağı Zeynep ve Yusuf' u ummadıkları bir anda karşı karşıya getirir. Ağabey'in belirlediği hedef yakınlıkla acımasız tavrı ortaya çıkmaya başlar.

12. BÖLÜM

29 ARALIK 1998

Ali için hazırlanan suikast sırasında Yusuf' un annesi vurulur. Yusuf, olayı çözmek için harekete geçmeye karar verir. Kendi canından insanlara zarar vermeye çalışanlar ile mücadele etmeye başlar. Ağabey, suikast başarısız olsa da hedefine ulaşmak için yolların tükenmediğini bilmektedir. Zeynep, duygularının belirlediği projeleri babasına

söyleme kararı alır. Ağabey'in adamları, yeniden Yusuf'un peşine düşer. Yusuf, Ağabey'in suikast ile ilgili bildiklerini öğrenmek için onu köşeye sıkıştırır. Yusuf, hiç ummadığı bir anda yeniden bir tuzağın eşiğindedir.

13. BÖLÜM

5 OCAK 1999

Yusuf'a kurulan tuzak hedefe ulaşmıştır. Yusuf artık Ağabey ve adamlarının elindedir. Suikastta yapılan hatada Aslı ön plandadır. Ağabey, Yusuf'a olan ilgisini kullanmak amacıyla Aslı'yı affeder. Zeynep, Yusuf'un başına gelen olaylardan dolayı mahalleye gider. Babasına ve Yusuf'a ulaşamamak Zeynep'i tedirgin eder. Artık herkes ve her şey devre dışıdır. Ağabey ve Yusuf yüz yüzedir. Güç terazisini elinde tutan Ağabey ve Yusuf sonunda karşı karşıya gelirler.

14. BÖLÜM

12 OCAK 1999

İki güç karşı karşıyadır. Ağabey; Yusuf'un kendi tarafında yer almaması karşısında şiddet kullanmak zorunda kalır. Ağabey'in adamları Yusuf'u rehin alır. Yılmaz ve Sabri, Yusuf'u kurtarmak için Ağabey'in kızı Zeynep'i ve Aslı'yı kaçıırırlar. Gelişen olayların dışında kalan mahalleli ve Nazlı, Yusuf'un başına gelenler karşısında şaşkın ve telaşlıdır. Dengeler yeniden karışmaya başlar.

15. BÖLÜM

26 OCAK 1999

Yusuf, Ağabey'in planından sıyrılmıştır. Ailesinin ve arkadaşlarının yanındadır. Sabri ve Yılmaz, ise Ağabey'in onları bulma ve öldürtme korkusuyla ortalıktan kaybolmaya karar verirler. Ağabey, Yusuf'un onu bırakmasını anlık bir duyguyla hazmetmiş gibi görünür. Ama Yusuf'u unutmuş değildir. Zeynep, babası ve Yusuf arasında gelişen olayları çözmeye kararlıdır. Duyguları ise Yusuf'tan yanadır.

16. BÖLÜM

2 ŞUBAT 1999

Yusuf, Sabri ve Yılmaz'a prensiplerini açıkladıktan sonra eskiden Kara Hamit'e ait olan ofiste işe başlar. Artık kendi kanunları ve kendi dünyası vardır. Haklı güce ihtiyacı olan insanlardan kendini esirgemez. Yusuf'un kesin tavrı bu dünyayla ilişkisi olan birçok mafya babasının işine gelmez. Ağabey, Yusuf'un kendi içinde aldığı kararları ve yaptığı eylemleri dışardan gözlemler. Zeynep, Yusuf'a karşı olan duygularını ifade etmek için ona bir sürpriz hazırlar. Yusuf ise ertelenmiş bir heyecanı yeniden yaşamak için kolları sıvar ve kararını verir: Kız kardeşi Nazlı ile Ali evlenmelidir.

17. BÖLÜM

9 ŞUBAT 1999

Yusuf, kendi kurallarıyla kurduğu dünyada ilk zaferini kazanmaya doğru ilerler. Arif Şahin'e açtığı savaş henüz bitmemiştir. Ağabey; Yusuf'a uzak kalmayı tercih etse de kızı

Zeynep buna izin vermez. Yusufu artık başka sorumluluklar beklemektedir. Hala annesinin ölümü bir sırdır ve bu sırrı çözmelidir. Zeynep, Yusuf'a olan duygularını açıklar. Fakat Yusuf buna hemen cevap vermez. Savaş Doğan, Ağabey'in kontrolünde olmaktan hoşnut, Yusuf Miroğlu'nun güçlenmesinden ise son derece rahatsızdır. Aslı; Ağabey'in emirleriyle Yusuf cephesindeki şansını yeniden denemek için kolları sıvar

18. BÖLÜM

16 ŞUBAT 1999

Arif Şahin ile girdiği çatışma Yusuf'u oldukça etkilemiştir. Kendi kuralları içinde var etmeye çalıştığı dünyada sancılıdır. Zeynep'in varlığı hayatında yeni bir soluktur ama annesinin katillerini bulamaması yeni başlangıçlar için engeldir. Aslı, Ağabey ile beraber çıktığı yolda teklemeye başlar. Yusuf'a olan duyguları ve Ağabey'in iktidarı arasında gidip gelmeler yaşar. Savaş Doğan, Ağabey'in kendisi için çizdiği yolda ilerlemeye devam eder. Bu heyecan içinde Savaş Doğan için bir sürpriz belirir; geçmişten gelen bir sevgili ve bir çocuk.

19. BÖLÜM

23 ŞUBAT 1999

Zeynep, babasından Aslı'nın katilini bulmasını ister. Ağabey bu işlerin çok tehlikeli ve karışık olduğunu söyleyerek Zeynep'i uzak tutmaya çalışır. Savaş, Aslı'nın öldürüldüğünü öğrenince sıranın kendisine geldiğini düşünür ve kaçış için hazırlık yapar. İsa ile Gonca'nın arası gittikçe ısınmaktadır. Ali antika arabayı satarak aileye biraz nefes aldırır. Yusuf, Yılmaz ve Sabri'yle yaptığı konuşma sonrası Ağabey'le hem annesinin hem de Aslı'nın katilini bulmak için karşılıklı konuşmanın sonuca giden en doğru yol olduğunu düşünür. Savaş'ı ve Ağabey'in sağ kolu olan Metin'i de alarak Ağabey'in yanına gider.

20. BÖLÜM

1 MART 1999

Zeynep, Yusuf ve babası arasında olan ilişkiden babasını suçlu bularak çıkar. Bu durumda kendini Yusuf'a daha yakın hissetmektedir. Yusuf, Zeynep'in babasına karşı olan tavrını onaylamaz. Savaş Doğan köşeye sıkışmanın verdiği cesaretle medyada kendini gösterme kararı alır; Savaş Doğan sadece kendisi için vardır, artık onu çocuğunun varlığı bile durduramaz. Ağabey kendi hedeflerinde Arif Şahin'i koz olarak kullanmaya karar verir. Arif Şahin, Ağabey'in kanatları altında varolmayı kabul eder. Zeynep yaşadığı her şeyi geride bırakıp gitme kararı alır

21. BÖLÜM

8 MART 1999

Yusuf, Zeynep'i gitme fikrinden vazgeçirir. Zeynep'in babasına olan tutumu değişmez. Zeynep, Yusuf'un annesinin ölümü ile babası arasındaki bağlantıyı çözme kararı alır ve bunun üzerine babası Zeynep'e her şeyi anlatır. Yeni güçler dengesinde Arif Şahin, Ağabey'in yanında olmayı tercih eder. Yusuf, kendi kuralları ile oluşturduğu dünyada Zeynep'in duygularını ertelemeye çalışır

22. BÖLÜM

15 MART 1999

Ağabey, gelişen olaylar karşısında Yusuf'u dışardan gözlemeye devam eder. Arif Şahin, Yusuf'a olan öfkesini Umur'u kaçıarak gösterir. Umur'u serbest bırakmak için Yusuf'la bir bilek güreşi yapacaktır ve kurallar Arif Şahin'in istediği gibidir. Savaş Doğan, ölümü de göze alarak Yaylın Ateşi adlı programı yayın hayatına sokma kararı alır. Zeynep, babasına karşı duyduğu öfkeyi bastırır ve tek hedef olarak Yusuf'a kilitlenir. Gonca, Nazlı ve Ali'ye annelerinin katilinin Ağabey olduğunu söyler. Deli Yürek hem ailesiyle, hem annesinin ölümüyle hem de sevdiği insanla yüz yüze kalır.

23. BÖLÜM

22 MART 1999

Yusuf, Gonca'nın Nazlı'ya Zeynep ile gerçeği açıklamasından sonra düşündüğü her şeyi Nazlı ve Ali ile paylaşır. Zeynep olup bitenlerden şaşkın, Yusuf'un ailesi ile olan çatışmasından kendisini suçlu görür. Yusuf, haftalardır özlemini çektiği can dostunu aniden karşısında bulur. Ağabey, bozulan dengelerden ve Savaş Doğan'ın ölümüne cesaretinden rahatsız olmaya başlar...

24. BÖLÜM

5 NİSAN 1999

Nazlı ve Ali'nin Yusuf'a karşı küskünlüğü devam etmektedir. Yusuf Umur'un yaşama yeniden merhaba demesi için elinden geleni yapar. Zeynep, Yusuf'un ailesi ile ilgili olan çatışmada kendini sorumlu görür. Zeynep yüreğindeki sızıları arttırma pahasına yeni kararlar alır. Gülçin yeni hayatında ummadığı bir sürprizle karşılaşır. Gülçin için yaşamın zorluğu yeni başlar. Savaş Doğan geçmişiyile karşı karşıya gelir...

25. BÖLÜM

12 NİSAN 1999

Yusuf'un eve geri dönmesi Nazlı'nın duygularının yeniden şekillenmesini sağlar. Eski arkadaşı Oktay'ın hayatına yeniden girmesi ve yaşamını sorgulaması Zeynep'i sıkar. Savaş Doğan, Gökçe'nin de etkisiyle çocuğuyla ilgilenmeye karar verir. Kuşçu'nun tavsiyesiyle Yusuf'un yanında çalışmaya başlayan Mert, Yılmaz ve Umur'un yakın takibindedir. Zeynep içinde yaşattığı duyguların önüne geçemez ve Yusuf'u görmek için elinden geleni yapar.

26. BÖLÜM

19 NİSAN 1999

Ali yaşananlar karşısında evden ayrılma kararı alır. Oktay, Zeynep'in içinde bulunduğu durumu merak eder. Bu konuyu konuşmak için Oktay, Ağabey'e gider. Zeynep'in Yusuf'a olan ilgisini öğrendikten sonra Yusufu ziyaret etme kararı alır. Zeynep bu gizli kalması gereken ziyareti öğrenir. Savaş Doğan satın almış olduğu programdan mafya içindeki gizli hesaplaşmaları su yüzüne çıkartmakta kararlıdır. Yusuf'un yanında çalışmaya başlayan Mert, Behram Kartal'ı Yusuf'a getirir fakat Yusuf bu işi kendi

kurallarıyla çözme kararındadır. Yusuf içerisinde bulunduğu çelişkiler ağında hala Zeynep'i düşünmektedir...

27. BÖLÜM

26 NİSAN 1999

Behram hala Yusuf'un gözetimindedir. Ağabey bu durumdan rahatsız olarak harekete geçer ve Behram Kartal'ı Yusuf'un elinden kurtarma görevini Arif Şahin'e verir. Plan gerçekleşir ama Yılmaz vurulur. Ağabey'in Yusuf'a beslediği duygular Zeynep'i korkutmaktadır. Zeynep babasıyla ilişkilerini bitirme kararı alır.

28. BÖLÜM

3 MAYIS 1999

Yusuf, "Yaylım Ateşi" adlı programda meydana gelen olaylardan kendini sorumlu tutmaktadır. İsa, Gonca ile olan ilişkisinin ve Gülçin'in yaşadığı sorunların sorumlusu olarak Yusuf'u görür ve Yusuf'a duygularını suçlayarak anlatır. Yusuf, Gülçin'i bulmak için Mert'in geçmiş yaşamdaki ilişkilerini kullanmasını ister. Ağabey, Oktay ittifakı devam etmektedir. Zeynep, Oktay'ın ilgisine yanıt vermeye başlar...

29. BÖLÜM

10 MAYIS 1999

Ağabey, yaylım ateşi programında olanları kendi lehine çevirmek için zaman kaybetmez. Yusuf'u kaba kuvvetle yanına getirir. Başkaları için değerli olan bir kaç teklifte bulunur; Yusuf bunları kabul etmez. Ağabey bu teklifinin kabul edilmemesiyle hayal kırıklığına uğrar. Zeynep, içinde yaşadığı yoğunluktan kurtulmak için Yusuf ve babasıyla konuşmaya karar verir. Yusuf, Gülçin'in peşine düşer. Ali yaşanan olaylardan sonra kesin olarak evden ayrılma kararı alır...

30. BÖLÜM

17 MAYIS 1999

Ağabey, Behram Kartal cinayetiyle ilgili delilleri Yusuf'un aleyhine kullanır. Savaş Doğan, Ağabey'in etkisiyle Behram Kartal cinayetine Yusuf'un adının karıştığı bir program yapar; polis Yusuf'un peşindedir. Zeynep, yaşanan olaylar karşısında Oktay'a sarılır. Gonca evden ayrılıp İsa'nın yanına taşınır. Sabri, Yusuf'u bulunduğu ortamdan uzaklaştırma kararı alır.

31. BÖLÜM

24 MAYIS 1999

Yusuf, polisin elinde; dört duvarın arasında düştüğü tuzağın farkına varmaya çalışmaktadır. Sabri, Yusuf'un hapse düşmesiyle yeni çözümler üretmeye başlar. Zeynep, Yusuf'un başına gelenleri Oktay'dan öğrenir. Arif Şahin kendi güvenliği için Zeynep'i kaçıtır. Yusuf, hapiste bunu öğrenir. Artık bir şeyler yapmalıdır ve bu onu hapiste daha fazla kalamayacağı sonucuna götürür...

32. BÖLÜM

7 HAZİRAN 1999

Ağabey, Zeynep'in Arif tarafından kaçırılmış olduğunu öğrenir; kızını kurtarmanın yollarını arar. Gülçin, yaralı biçimde Nazlı'nın evinde kalmaktadır. Mahalleli Gülçin ve İsa'yı barıştırmak ister. Yusuf, Oktay'dan Zeynep'in kaçırıldığını öğrenir ve hapisten kaçır. Savaş Doğan, bu fırsatı değerlendirir ve Zeynep, Ağabey, Yusuf, Arif dörtlüsünün arasındaki olaylar hakkında canlı yayına girer. Olayın basına yansıdığını duyan Arif, fidyelerini yükseltir ve Ağabey'in kızını ölümle tehdit eder. Ağabey, çaresizdir. Arif, bir taşla iki kuş vurma niyetindedir ve Yusuf'u da Zeynep'in yanına çağırır. İkisi de Arif'in elindedir.

33. BÖLÜM

14 HAZİRAN 1999

Ali eve dönmüştür ve Nazlı'yla arasındaki gerginlik son bulur. Gülçin'in tedavisi devam etmektedir. Yusuf'la Zeynep Arif Şahin'in kurduğu tuzaktan kurtulur. Ağabey, Arif Şahin'i ve adamlarını öldürme emri verir. Arif Şahin çatışma sırasında yaralanır. Yusuf ve Ağabey Arif Şahin'i yakalamakta kararlıdırlar...

34. BÖLÜM

21 HAZİRAN 1999

Zeynep, babasının emriyle bir kez daha Yusuf'tan koparılır. Yusuf, üstüne yıkılan olayları gün ışığına çıkarmak için farklı bir mekana yerleşme kararı alır. Ağabey, Zeynep'in Yusuf'a karşı olan duygularına rağmen Oktay'la birlikte onu görmeye gider. Zeynep, babası ile ilgili düşüncelerinde kararlıdır. Ağabey ve Zeynep, Yusuf için pazarlığa gider. Savaş Doğan bütün olan bitenler karşısında Yusuf'un yanında olmaya karar verir. Zeynep, bütün duygularını göz ardı eder artık önemli olan Yusuf'un kurtuluşudur. Zeynep ve Deli Yürek Yusuf'un ayrılma zamanı gelmiştir.

35. BÖLÜM

4 EKİM 1999

Çıkan çatışmada ağır yaralanan Yusuf ile Zeynep hastaneye kaldırılır. Yapılan müdahale sonunda Yusuf, yaşama döner. Zeynep komaya girer. Sağlığına kavuşan Yusuf, Sabri ve Yılmaz ile birlikte duruşmaya çıkar. Savcı; çete kurmak, gasp, darp, yaralama ve cinayet suçlarından üçünün de ömür boyu hapislerini isterken, ayrıca Yusuf'un Behram Kartal'ı öldürmek suçundan idamını talep eder. Osman Usta'nın yorgun kalbi, mahkemede bu strese daha fazla dayanamaz ve durur. Savaş Doğan, çatışmayı ve mahkemeyi konu alan, yaşananları irdeleyen bir haber programı yapar. Çatışmada hafif yaralı olarak kurtulan Ağabey, görevden alınır. Ama yine de Yusuf'un peşini bırakmak niyetinde değildir. Kendisine karşı olan güçlerin karşı çıkmalarına, hatta Zeynep'i öldürme tehditlerine rağmen, hapiste olan Yusuf'un işini orada bitirmeye kararlıdır. Yusuf'u koğuştaki Ağabey'in bir adamı izlemektedir. Gece yatağında uyuyan Yusuf'un kalbine saplanmak üzere bir bıçak kalkar...

36. BÖLÜM

11 EKİM 1999

Sürpriz bir gelişmeyle hapishaneden salıveren Yusuf Miroğlu ne olduğunu tam algılayamamış bir durumda kendi gibi bırakılan arkadaşlarıyla buluşur. Yusuf'un serbest bırakılması ortalığı yeterince karıştırmışken, patlayan bir başka bomba haber gündemi sarsar. Transbank'ın kasalarından 700 milyon doların, çeşitli paravan şirketlere peşkeş çekildiği ortaya çıkarılınca devlet bankaya el koymuştur. Bu durum yönetimde olan, fakat son olaylardan sonra, işleri Yönetim Kurulu Başkanına devretmiş olan Oktay'ın başını ciddi bir belaya sokmaktadır. Olayın peşine düşen Savaş Doğan, esrarengiz bir telefon alır ve Turgut'la tanışır. Son olaylardan iyice sarsılan Ağabey ise sevgili adamı, Oktay'ı kurtarma çabası içindedir...

37. BÖLÜM

18 EKİM 1999

Yusuf, kendini toparlayarak Zeynep'i görmek için hastaneye gider. Uzun süredir birbirini görmeyen eski sevgililerin arasına mesafe girmiş gibidir. Yusuf, her şeyi bırakıp Zeynep'le yeniden başlamak istemesine rağmen, olan olaylardan sonra Zeynep çok uzaklardadır sanki Yusuf için. Zeynep, Yusuf'un tüm yakınlaşma çabalarına tepkisiz kalır ve son noktayı koyar onu bir daha görmek istememektedir. Yusuf, hastaneden allak bullak olarak ayrılır. Bu arada kamuoyunun gündemini dolduran Transbank olayı gittikçe büyümekte ve ortalık karışmaya devam etmektedir. Tüm haber kanallarının birinci derecede ilgilendiği Transbank dosyası ve bu dosyanın Behram Kartal, Yusuf Miroğlu ve Ağabey'in suçunu itiraf ederek teslim olan adamı Metin Ercan üçgeniyle olan ilişkisine tepkisiz kalan tek haberci ise Savaş Doğan'dır. Bu arada Savaş Doğan, Ağabey'i uzun süredir gizlendiği yerde bulur ve onunla görüşmeyi başarır. Kendilerinin Transbank dosyasını yapmakta çok geç kaldıklarını düşünen Billur ise Savaş'ın Ağabey'in halefi Turgay'ın adamı olduğunu hala bilmemektedir...

38. BÖLÜM

25 EKİM 1999

Zeynep vurulmuştur ve bir süre tekerlekli sandalye kullanmak zorundadır. Zeynep tüm olanlar için babasından ve Yusuf'tan yaşam biçimleri yüzünden nefret eder. Yusuf ise Zeynep'e olan sevgisini açıklamaya çalışır. Savaş Doğan, televizyonda hazırladığı program ile Ağabey'in emrindedir. Besim Ercan hapishanede öldürülür ve Yusuf, ifadesi alınmak üzere emniyete çağrılır. Savaş Doğan, Turgay Atacan ile görüşmeye gider ve Turgay Atacan ile bu cinayetin Ağabey ve Miroğlu bağlantısını değerlendirir. Teşkilat başkanı olan "Beyefendi" önce Turgay Atacan ile sonra da Ağabey ile konuşur.

39. BÖLÜM

1 KASIM 1999

Yusuf adamlarını göndererek Savaş Doğan'ı ofisinden aldırır. Dede ile birlikte Ağabeye giderler. Transbank olayı ile ilgili yapılan toplantıda milletvekilleri durum değerlendirmesi yaparlar. Miroğlu, dede ile birlikte Turgay Atacan'a gider. Fakat

burada bir tuzak kurulmuştur. Dedeyi alıkoyan Turgay Atacan'ın amacı dedenin Tv de konuşmasını sağlamaktır.

40.BÖLÜM

8 KASIM 1999

Yusuf Miroğlu uzaktan hedef aldığı Turgay'ı kulağından yaralayarak ne kadar tehlikeli olduğunu gösterir. Turgay ise bunun öcünü almak için plan yapar. Yusuf olacağını tahmin ettiğinden mahallede ve Nissan'da önlemler aldırır. Turgay ise hiç beklemediği bir anda adamlarıyla Nissan' a gelir. Amacı sadece vurulma olayının gizli kalmasını sağlamaktır. Hatta bunun için Nuri Dede'yi geri vermeyi bile önerir. Bu arada Zeynep'in durumunun gittikçe kötüleştiğini haber alan Miroğlu Ağabey'in evine giderek kızı alır. Zeynep'in hayatından endişe eden Ağabey, Yusuf'u engellemez. Yusuf, Turgay'ın elinden Dede'yi kurtarmaya çalışırken Turgay ise intikam planlarına devam etmektedir...

41. BÖLÜM

15 Kasım 1999

Turgay'ın saldırısından kurtulan Yusuf, evin etrafındaki korumayı artırır. Bu arada Zeynep'in toparlanmaya başlaması Yusuf'u mutlu etmektedir. Olayı duyan ve kızını güvende olmadığını düşünen Ağabey Zeynep'i almak için Yusuf'un evine gider ama Zeynep Yusuf'un yanından ayrılmadığı gibi babasından Turgay'a engel olmasını ister. Ağabey her ne kadar eski gücünü kaybetmiş olsa da Turgay'ı durdurmanın yollarını aramaktadır. Bu sırada Transbank olayını çözmek için kurulan komisyon çalışmalarını hızlandırır. Yusuf, Nuri Dede'yi Turgay'ın elinden almanın yollarını araştırmaya başlar. Yusuf 'un adamları kısa süre içinde Nuri Dede'nin tutulduğu yeri bulunca Yusuf, harekete geçer...

42. BÖLÜM

22 Kasım 1999

Yusuf ve adamları bir yandan Turgay'dan gelecek herhangi bir harekete karşı tetikte beklerken diğer yandan İsa ve Gonca'nın nişan hazırlıkları devam etmektedir. Turgay son derece sinirlenmiştir ve Yusuf'un silah arkadaşı Selim' i çağırarak Yusuf'un ve Transbank Yönetim Kurulu Başkanı Timur' un öldürülmesini emreder. Komisyon toplantısı çalışmalarla devam etmektedir ve Yusuf'la konuşması için Ayşegül'ü görevlendirir...

43. BÖLÜM

29 Kasım 1999

Yusuf Miroğlu, Zeynep'in komisyon üyesi Ayşegül'ü kışkandığını öğrenince çok eğlenir.Oysa Zeynep,Yusuf'u kaybetmekten korkmaktadır. Komisyon, Yusuf'tan sonra Turgay'a da ulaşmıştır. Fakat Turgay, komisyona çıkmak için pek hevesli görünmez.Nişan hazırlıkları devam dereken Zeynep, kendisine kalacak bir yer bulup, Yusuf'un evinden ayrılmaya karar verir. Bu karar,Yusuf'un pek hoşuna gitmez. Bu arada Turgay,Timur'un ipini çekmek için Selim'i görevlendirir. Bunu öğrenen Savaş Doğan,

elindeki kaseti satmak için Ağabey'e gider ve Timur'un infaz edileceğini bildirir. Ayrıca kasette Ağabey ile ilgili suçlamalar bulunduğunu da söyler. Ağabey, Savaş'a beklediği ilgiyi göstermez ve kasetle ilgilenmez. Komisyon, Yusuf'u sorgulamaya devam eder. Ama Yusuf, kendisine yöneltilen ağır eleştiriler sonucu sinirlenir ve komisyon toplantısını terk eder...

44. BÖLÜM

6 Aralık 1999

Yusuf Miroğlu, Ağabey'in intihar girişimini engellemeyi başarır ama Ağabey devletin sır dolu dosyalarını içeren bir bavul dolusu evrakı yakar. Yusuf'ta ağabey arasında yeni bir dönem başlamaktadır. Bu arada Turgay, bir yandan Yusuf'u yok etmeye çalışırken diğer yandan Yusuf'un elinde olduğunu tahmin ettiği 2 milyon dolar civarında bir paranın da izini bulmaya çalışmaktadır. Transbank komisyonu ise aynı paranın gasp yoluyla alındığı gerekçesi ile Yusuf'u DGM'ye çıkarma yollarını araştırmaktadır. Timur ve Turgay, Yusuf'tan kendisine yardım etmesini ister. Yusuf adamın bayağılığından rahatsız olmuştur ve her çeşit yardımı reddeder. Kısa bir süre sonra Timur tutuklanır ve hapse atılır. Turgay ise sağ kolu Selim sayesinde Yusuf'u içerden çökertmenin yolunun bulmaya çalışmaktadır...

45. BÖLÜM

13 Aralık 1999

Yusuf, Miroğlu'nun adamlarından Yılmaz, Miroğlu yasalarına uymamaktan dolayı Yusuf tarafından cezalandırılır. Turgay ise Ağabey'e baş kaldırmakta ve onun canını yakacak bir organizasyon gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ağabey canından çok sevdiği Zeynep'in başına bir şey gelmesinden korktuğundan güvenlik önlemlerini artırır. Turgay bir yandan Ağabey ile uğraşmakta diğer yandan da Timur'un kaseti kime verdiğini öğrenmeye çalışmaktadır. Ama bunda başarılı olamaz. Yusuf, bütün dertleri arasında İsa'nın kumar borcuna girmiş olduğunu öğrenince onu hafif bir şekilde cezalandırır. Bu arada Turgay, Ağabey'le restleşir ve ona hayatında unutamayacağı bir ders vermeye and içer...

46. BÖLÜM

20 Aralık 1999

Turgay tarafından Zeynep'i öldürmek için planlanan suikast sonucunda Yusuf'un adamlarından Umur vurulur ve yoğun bakımda ölür. Yusuf Miroğlu, bunun öcünü almaya and içer. Ağabey ise soluğu suikasttan şans eseri kurtulan kızı Zeynep'in yanında alır ve olan olaydan kendini suçlar. Ağabey, Yusuf'tan Turgay'ı kendisine bırakmasını ister ve olayı Turgay'ın yanından bırakmamaya yemin edecektir. Yusuf ve Ağabey'i karşısına alır. Turgay yanına bırakmamaya yemin eder. Yusuf ve Ağabey'e karşısına alan Turgay, Umur'un diyetinin nasıl ödeyecektir? Bir taraftan ağabey tarafından aranan Turgay'ı kim ele verecektir...

47. BÖLÜM

27 Aralık 1999

Turgay, kardeşinin mezarı başında onun öcünü alacağına dair yemin ederken gazetecileri de cinayetin bir hesaplaşma olmadığına inandırmaya çalışmakta, öte yandan da Yusuf'un evine yapılacak baskının hazırlıklarını planlamaktadır. Ayşegül ve amcası Ekrem Bey, Savaş Doğan'ı ziyaret ederek Mavi Geçiş projesini anlatır ve Savaş Doğan'dan bu projeyi canlı yayından tartışmaya açmak için söz alır. Selim, Yusuf'a onlara katılmak istediğini söylemek için gelmiştir. Sabri bu işe sıcak bakmadığı halde Yusuf, fikrini söylemez ve kararı Yusuf'a bırakır. Yusuf, Selim'i kırmak istememekte ancak onun yapamayacağını da bilmektedir...

48. BÖLÜM

17 Ocak 2000

Turgay Atacan; Yusuf Miroğlu'na olan hincından vazgeçmez. Adamlar'ı Yusuf'u takiptedir. Gülçin, Nazlı'nın önyak olmasıyla Yusuf'un yanında işe başlar. Turgay Atacan; Savaş Doğan'I kendi çemberinin içinde kalması için tehdit eder. Ali, kendi işini kurma peşindedir. Yusuf'un ve esnafın yardımıyla parayı toparlar. Ayşegül ve Ekrem Mavi Geçiş projesi ile ilgili olarak çalışmalarını sürdürmeye devam ederler. Ayşegül; Ekrem Bey için komisyondan güvenlik önlemi ister. Bu arda Ayşegül ve Ekrem Bey için ölüm kararı alınmıştır. Yusuf Miroğlu, Ayşegül ve Ekrem Bey için yola çıkar.Ölümle karşı karşıyadır...

49. BÖLÜM

24 Ocak 2000

Turgay Atacan; Yusuf Miroğlu'na olan hincından vazgeçmez. Adamlar'ı Yusuf'u takiptedir. Gülçin, Nazlı'nın önyak olmasıyla Yusuf'un yanında işe başlar. Turgay Atacan; Savaş Doğan'I kendi çemberinin içinde kalması için tehdit eder. Ali, kendi işini kurma peşindedir. Yusuf'un ve esnafın yardımıyla parayı toparlar. Ayşegül ve Ekrem Mavi Geçiş projesi ile ilgili olarak çalışmalarını sürdürmeye devam ederler. Ayşegül; Ekrem Bey için komisyondan güvenlik önlemi ister. Bu arda Ayşegül ve Ekrem Bey için ölüm kararı alınmıştır. Yusuf Miroğlu, Ayşegül ve Ekrem Bey için yola çıkar.Ölümle karşı karşıyadır...

50. BÖLÜM

31 Ocak 2000

Zeynep'in Yusuf'un yanından ayrılarak kendisine ev kurması Yusuf'un sıkıntısını arttırır. Yolda karşılaştığı Ağabey, Yusuf'u Turgay'I rahat bırakması için uyarır. Acaba eski düşmanlar dost mu olmaktadır? Yusuf bunun arkasında yatan nedeni merak etmektedir. Bu sırada Turgay Mavi Geçiş Projesini engellemeye çalışan Ekrem'in aleyhinde kullanılmak üzere belge hazırlar ve bunu Savaş Doğan'a verir. Savaş Doğan sahte olduğunu bildiği belgeyi kullanacak mıdır? Bütün bunların ardından komisyondan başkanı istifa edince Ayşegül'e de yol görünür. Bunun üzerine Ayşegül de işinden ayrılır...

51.BÖLÜM

7 Şubat 2000

Ayşegül' ün Yusuf'un yanına sığınması Ağabey ile kurulmuş olan bağların incelmesine sebep olur. Yusuf, kaseti ele geçirmeyi kafasına koymuş olan Ağabey'le nasıl mücadele edecektir? Oysa bu sırada Turgay'ın da kasetin peşinde olduğunu kimse bilmemektedir. Bütün bunlar olup biterken Ayşegül'den gittikçe rahatsız olmaya başlayan Zeynep'in Yusuf'a karşı olan hisleri değişecek midir? Her şeyin yanında düşmüş olduğu bataktaki debelenerek daha da batan İsa Yusuf'a zarar vermeye başlamıştır...

52. BÖLÜM

14 Şubat 2000

Yusuf Miroğlu, İsa'yı kaçırpı tehdit eden Şehmuz ve adamlarıyla karşı karşıya kalır ama kendi tekniklerini kullanarak İsa'yı adamların ellerinden kurtarması zor olmaz ama olay sanki bununla bitmeyecek gibidir. Bir süre için yakasını kurtardığını sanan İsa'nın başında daha ne gibi tehlike çanları çalmaktadır? İsa, Yusuf'a yalan söyleyerek onu geçici bir süre içinde olsa kandırır. Yusuf bir süre için ona inanmış görünse de gerçekler ortaya çıkacaktır. Bu arada Ayşegül' ün sürekli etrafında olması Zeynep'i çileden çıkarmaktadır. Oysa Ayşegül'ün de başı deritten kurtulmamaktadır. Ekrem'in hayatı da hala tehdit altındadır. Yusuf bütün bunlarla uğraşırken bir yandan da Zeynep'i gücendirmemek için elinden geleni yapmaktadır. Fakat hiç beklenmeden gelişen bir olay Miroğlu'nu alt üst eder...

53. BÖLÜM

21 Şubat 2000

Ekrem Hoca'nın öldürülmesi Ayşegül'de şoka sebep olur. Yusuf, kızı sakinleştirmeye çalışır.Yapılan incelemelerde Ekrem Hoca'nın intihar ettiği görüşü ön planda olmasına rağmen, Yusuf da Ayşegül de bu cinayetin failini bilmektedirler.Turgay, yaptığı operasyonlarla yetinmemektedir.Konsorsiyum avukatı, Ümit'in bir kazada öldürülmesini planlar.Bu da yetmezmiş gibi Savaş Doğan'ı kaçırtır.Turgay nasıl durdurulacaktır? Bu sırada Şehmuz ve ekibi Gonca'yı rehin almış, İsa'dan parayı kendilerine getirmesini istemektedirler.İsa, fellik fellik Yusuf'u arar. Olan gelişmeler karşısında yılmayan Yusuf Miroğlu, sevdiklerini kurtarmak için çok hızlı davranmalıdır...

54. BÖLÜM

28 Şubat 2000

Yaşar başarılı bir operasyonla İsa'yı, Şehmuz ve adamlarının elinden yaralı olarak kurtarır ve apar topar hastaneye götürür. Olayı duyan aile de hastane kapısında beklemektedir. Yusuf, İsa'yı ve diğerlerini arkada bırakarak Şehmuz'a cezasının vermeye gider. Bu sırada Turgay işlediği cinayetlerin zevkinden dört köşe olmuş bir halde ortalıkta nasıl terör estireceğinin hesaplarını yapmaktadır. Hoca'nın cenaze merasiminde iyice kontrolden çıkan Turgay'ın, bu sürprizi herkesin canını fena halde sıkarak. Bütün bu olanlara müdahale edemeyen Zeynep ise Yusuf'un Ayşegül'le bu kadar ilgilenmesine iyice sinirlenmektedir ama elinden ne gelir?

55. BÖLÜM

6 Mart 2000

İsa'nın Yusuf'u bıçaklaması Yusuf için büyük bir darbe olmuştur. İsa artık bir daha mahalleye geri dönmeyeceğini idrak eder ve panik içinde kaçır. Acaba Yusuf kendini sırtından bıçaklayan İsa'yı affedecek midir? Ayşegöl'ün ne denli sert pabuç olduğundan habersiz olan Turgay, Ayşegöl'ü önce nazikçe daha sonra biraz daha sert bir dille kaseti kendisine vermesi için uyarır. Turgay sonuç alamayınca daha değişik yöntemler kullanmaya karar verir ve ortalık karışır. Zeynep ise olan bitenden hiç memnun değildir...

56.BÖLÜM

20 Mart 2000

Ayşegöl, Turgay Atacan'ı öldürmek için gittiği evde alıkonulmuştur. Turgay, kendi eliyle pusuya düşen Ayşegöl'e karşılık Yusuf'taki komisyon kasetini talep etmektedir. Yusuf, Zeynep'in tüm itirazlarına rağmen o eve gidecektir. Fakat büyük bir pusuya düşebileceğinin de farkındadır. Acaba Miroğlu bu açmazdan nasıl kurtulacaktır? Zeynep ise hem sevdiği insanın tehlikeye girmesinden korkmakta, hem de ilişkilerinin gittikçe zayıfladığını düşünmektedir. Yusuf her şeyi düzeltebilecek midir?

57. BÖLÜM

27 Mart 2000

Yusuf Miroğlu'nun, Ayşegöl'ü Turgay'ın elinden kurtarmak için gerçekleştirdiği operasyon başarılı olmuştur ama ortalığı iyice karıştırmıştır. Bu yetmezmiş gibi Yusuf, bir de komisyon kasetini televizyonda yayınlatınca tehlike çanları çalmaya başlar. Yusuf, artık eliyle ateşi tutmaktan öteye geçip adeta elini geri çekmecesine ateşe sokmuştur. Televizyon yayını beklenen etkiyi gösterince, Ağabey ve Turgay için hapis yolu görünür. Ama acaba gerçekten ceza alacaklar mıdır? Yoksa birileri bir çeşit şov mu yapmaktadır...

58. BÖLÜM

3 Nisan 2000

Yusuf Miroğlu, kendisini takip eden yetkililerden kaçır Kuşçu'nun bir tanıdığının teknesinde kalmaya başlar.Bu sırada bulunduğu "Flamingo Yolu'nda Ağabey, Yusuf'un kuyusunu kazmak için gereken her türlü operasyonun içindedir.Yusuf, zorla alıkoyma ve gasp suçlarından aranmaya başlar.Gizlendiği yerde olan olayları hayretler içinde izlemek zorunda bırakılan Yusufu görebilen yalnızca Kuşçu ve avukatlığını üstlenen Ayşegöl'dür. Ayşegöl, kendisini en zor günlerinde yalnız bırakmayan Yusuf'u kurtarabilmek için elinden geleni yapmaktadır. Ama bu sefer işi oldukça zor görünmektedir.Miroğlu ciddi bir tehdit altında kalmıştır...

59. BÖLÜM

10 Nisan 2000

Ağabey elindeki tüm imkanları kullanarak durumu Yusuf Miroğlu'nun aleyhine çevirmeye çalışmaktadır. Basında çıkan uydurma haberler ve yalancı şahitler ayarlanmıştır... Yusuf'un başına büyük bir çorap örülmektedir. Yusuf, saklandığı yerde tedirginlik içindedir... Kuşçu ve Ayşegül, Yusuf'un firarda uzun süre kalamayacağını fark etmelerine rağmen ellerinden çok şey gelmemektedir. Herkes çaresiz gibidir... Bütün bu çaresizlik içinde Kuşçu'nun aklına müthiş bir fikir gelir. Eğer düşündüğünü yapabilirse sanki bir anda her şey çözümlenecektir. Kuşçu, Yusuf'a haber vermeden hemen harekete geçilmesine karar verir...

60. BÖLÜM

17 Nisan 2000

Ağabey, Miroğlu'nun yakalanacağından ve artık hem Zeynep'in hem de kendi hayatından çıkacağından emindir. Zeynep ise babasının çemberinde, giderek umutlarını yitirmektedir. Billur, ağabey ile birlikte de olsa ne Zeynep'in ne de Yusuf'un incinmesini istemez. Yusuf'un ailesi ve sevdiklerinin endişeleri giderek artmaktadır. Ağabey, kızı Zeynep ve Billur için mükemmel bir akşam yemeği düzenlemiştir. Ama Miroğlu bu akşam yemeğinin davetsiz misafiridir...

61. BÖLÜM

24 Nisan 2000

Evden kaçan Zeynep, Ayşegül'ün evinde kalmaya başlar. Ayşegül, Yusuf'un da saklanması gerektiğini söylemesine rağmen, Yusuf saklanmaz. Ağabey, Billur yoluyla Savaş Doğan'ın durumunu öğrenmeye çalışır. Savaş Doğan, Yusuf'un yanında kalmaktadır. Ağabey ise "Başkan"ın öldürülmesi talimatını verir. Bu cinayetin ayrıca Yusuf'un üzerine yıkılmasını da planlamaktadır. Yusuf'a tuzak kurmak için Savaş Doğan'ın işbirliğini de isteyen Ağabey, olumlu bir yanıt alamaz. Başkanın öldürülmesinden korkan Yusuf, başkanı kaçıtır ve saklar. Yusuf ise mahkemede hakkındaki suçlardan dolayı tutuklanır ve Turgay Atacan ile aynı hücreye konur.

62. BÖLÜM

1 Mayıs 2000

Yusuf, Kuşçu'nun uyarılarına kulak verip yargıyı devlete bırakmaya karar verdiği anda kendini başka bir tuzağın içinde bulur. Ağabey, Zeynep'i Ayşegül'ün yanından zorla alıp evine getirir. Yusuf, içinde olup bitenler hakkında akıl yürütmeye çalışırken; Zeynep yeni bir oyunun içindedir..

63. BÖLÜM

8 Mayıs 2000

Artık Yusuf ve düşmanı Turgay aynı hücrededirler. Yusuf, Turgay Atacan'a aralarındaki kan davasının bitmesi gerektiğini söyler. Ağabey ise kızını kaybetme korkusuyla Yusuf'un ofisine gider. Kızıyla konuşan Ağabey istediğini bulamaz. Zeynep

eğer kendisini böyle sıkıştırmaya devam ederse kendi babası aleyhine şahitlik yapmaktan kaçınmayacağını söyler.

64. BÖLÜM

15 Mayıs 2000

Turgay Atacan tahliye olur. Teşkilat başkanı ise Ağabey'i görüşmeye çağırır ve Yusuf'un teşkilata katılmasını istediğini ve Ağabey'in de bu konuda iki ay süresi olduğunu söyler. Ağabey ise Yusuf'un içeride kalmasının daha iyi olacağını belirtir. Yusuf, Selim'in olduğu hücreye nakledilir. Turgay Atacan, Yusuf'un korumasındaki Savaş Doğan'ın kendi adına çalışmasını ister ve onu tehdit eder.

65. BÖLÜM

22 Mayıs 2000

Yusuf, arazi mafyasından şikayetçi birkaç kişi ile görüşür, onların yardım isteğini kabul etmeden önce hepsini dinler ve bazı devlet görevlilerinin bu kişileri o araziden çıkarmak için arazi mafyasını tuttuğuna karar verir. Onlara yardım edeceğini söyler. Bir yandan da Zeynep ile ilişkisini düzene koyma çabasıdadır.

66. BÖLÜM

29 Mayıs 2000

Sabri, Gülçin'in geçmişi ile ilgili bazı bilgiler öğrenir. Ve onunla evlenme düşüncesini bir kez daha gözden geçirmeye karar verir. Bu arada Yusuf ve Zeynep'in evlilik kararı yakınları tarafından sevinçle karşılanır, elbette Ağabey hariç... Yusuf, Aziz ve diğerlerinin mağduriyetini ortadan kaldırmak için Cevat Sudak ile görüşmeye gider. Görüşmenin ardından Yusuf, başka şeyler düşünmeye başlar. Öte yandan Hacı'nın kızı beraber olduğu erkek tarafından kaçırılır. Ancak Hacı onu, Aksaray'da bir otelde bulur ardından Yusuf devreye girer. Bakalım Miroğlu, kızı düştüğü bataktan kurtarabilecek mi? Bütün bunlar olurken Yusuf'a yeni komplolar kurulur. Bu kez kurulan komplo gereği bazı kişiler Kuşçu'nun peşindedir...

67. BÖLÜM

5 Haziran 2000

Gülçin'in bir zamanlar Yusuf'a aşık olduğunu öğrenen Sabri şaşkındır. Ne yapacağını bilemez. Bu kararsız dönemde, Yusuf'tan da Gülçin'den de uzak durmaya özen gösterir. Bu arada Yusuf ve Zeynep düğün hazırlıklarına başlarlar. Ancak Turgay, Yusuf'a yakın kişileri tehdit etmeye başlar. Arazi davası üzerine çalışan Ayşegül de sonunda Turgay tarafından tehdit edilir. Ancak Yusuf, mağdur olan tarafın haklarını aramak için harekete geçmiştir bile...

68. BÖLÜM

12 Haziran 2000

Sabri yaptığı yanlış anlamıştır. Gülçin'le bir kez daha konuşup. Özür dilemek ister. Ağabey, Yusuf ile Zeynep'in evlilik kararlarından hiç memnun değildir. Annelerini

öldüren veya öldürdüğü sanılan adamın kızıyla, Yusuf'un evlenecek olmasından rahatsızdır. Ancak bunu Yusuf'a bir türlü söyleyemezler. Turgay İSKİ davası için çalışan Ayşegül'e tehditlerini sürdürür. Ayşegül, Yusuf'a olan duygularından emin değildir. Şehri terk edip Ankara'ya dönmeye karar verir...

69. BÖLÜM

26 Haziran 2000

Dizinin bu bölümünde de heyecan verici gelişmeler seyircileri yalnız bırakmıyor. Artık düğün kararı alınıyor hem de çifte düğün yapılması için birlik sağlanıyor. Yusuf ile Zeynep, Gülçin ile de Sabri beraber evlenecekler. Bunun yanında Ağabey Yusuf u yanına çekebilmek için Kuşçu'nun kaçırılmasını son koz olarak görüyor. Caner adında biri, Kuşçu'yu kaçırıyor. Müthiş bir düğün için hazırlıklara başlanıyor ama düğünde hiç de beklenmeye gelişmeler herkesi heyecana sürüklüyor...

70. BÖLÜM

2 Ekim 2000

Yusuf ve Zeynep'in düğünü Turgay tarafından düzenlenen kanlı saldırı ile bir katliama dönüşür. Yusuf'un ailesinden ve yakın çevresinden pek çok insan bu saldırıda hayatını kaybeder ya da yaralanır. Bir yandan polis bir yandan da Ağabey hemen saldırının failini araştırmaya girişir. Ama Turgay izini kaybettirmek için çoktan planlar yapmaya başlamıştır. Yusuf için ise öncelik, yaşanan trajedinin yaralarının sarılmasıdır. Öte yandan Kuşçu olan bitenden habersiz Ağabey'in elinde tutsaktır. Bütün bunlar olurken Savaş Doğan, Ağabey'den hiç beklemediği bir iş teklifi ve olaylar gelişir...

71. BÖLÜM

9 Ekim 2000

Düğünde ölenleri kendi kazdığı mezarlara gömen Yusuf, intikam yemini eder. Ayşegül yoğun bakımdadır. Nazlı ise bebeğini düşürmüştür. Bunu kabullenemeyen Nazlı, psikolojik sorunlar yaşamaya başlar. Ağabey ise saldırıdaki helikopterin pilotunu bulmaya çalışmaktadır. Yusuf, bir yandan çok pasif olarak görünmekte, diğer yandan ise Kara Davut olarak intikam peşinde koşmaktadır. Turgay Atacan ise, Ağabey'in ve onu arayan diğerlerinin kendisine ulaşabilecekleri bir yol olarak gördüğü helikopter pilotunun öldürülmesi için bir kiralık katil tutar. Yusuf, Kara Davut kimliği ile, Ağabey ise adamları yoluyla pilotu korumaya çalışırlar. Fakat pilot kiralık katil tarafından vurulur. Kara Davut'da kiralık katili öldürür.

72. BÖLÜM

16 Ekim 2000

Nazlı bebeğini kaybetmeyi bir türlü kabullenememektedir. Tüm olaylardan sonra Yusuf, kabuğuna çekilmiş bir görüntü çizmektedir. Fakat diğer yandan Kara Davut adıyla araştırmalarına devam etmekte, intikam peşinde koşmaktadır. Bu arada, Kuşçu kaçırılır. Yusuf ise Kuşçu'nun kaçırıldığı eve baskın yaparak onu kurtarır.

73. BÖLÜM

23 Ekim 2000

Zorunlu olarak ameliyata alınan Nazlı bir daha anne olamayacaktır. Nazlı bu gerçeği kabullenmek istemez. Ayşegül Yusuf'un düğününe yapılan saldırı ile ilgili olarak Turgay'ın aleyhine bir belge ele geçirir. Ve ona karşı hukuk savaşı başlatmak ister. Yusuf'un Kuşçu'yu kurtarması üzerine Selim ile arkadaşları Ağabey ve Savaş tarafından sorguya alınır. Öte yandan Yusuf ve Zeynep arasındaki gerginlik giderek artar. Yusuf, Kara Davut olarak Turgay'ın izini bulmak için yeniden harekete geçer..

74. BÖLÜM

30 Ekim 2000

Nazlı'nın intihar girişimi tüm aileyi perişan eder. Nazlı'ya psikolojik tedavi yapılmasına karar verilir. Sabri ve Yılmaz, Yusuf'un suskunluğunun ardında yatanları merak etmektedir. Ancak Yusuf onlara hiçbir açıklamada bulunmaz. Yusuf ise Turgay'a ulaşmak için Esin'in Şükrü ile arkadaşlığından yararlanmak üzere bir plan yapar. Öte yandan Ağabey ve Beyefendi de "Kara Davut'un kimliğini araştırmaya karar verirler...

75. BÖLÜM

6 Kasım 2000

Ayşegül, Yusuf'tan habersiz Turgay Atacan hakkında katliama sebep olmak suçundan suç duyurusunda bulunur. Ayrıca basına da açıklama yapar. Durumu öğrenen Yusuf çok öfkelenir. Ayşegül'e hayatını tehlikeye attığını söyler. Turgay ise Esin'i kullanarak "Kara Davut"a ulaşmayı planlar. Ağabey ve Beyefendi Türkiye'ye sokulan nükleer atıklar hakkında bir tedbir toplantısı yaparlar. Bu arada nükleer atık boşaltan bir gemide çalışan denizci Yusuf'a gelir. Atık malzeme hakkında bilgi sahibidir ve bildiklerinden ötürü öldürüleceğinden korkmaktadır. Ağabey Yusuf'la görüşerek teklifini yineler. Yusuf yine reddettiğini söyler. Ancak Yusuf'u kötü bir sürpriz beklemektedir...

76. BÖLÜM

13 Kasım 2000

Yusuf, savcılıkta ifade verirken basın ve kamuoyu bu olaya büyük bir merakla yaklaşır. Ayşegül, Yusuf'un işlediği iddia edilen suçlarla ilgili zamanlarda sanığın kendisi ile birlikte olduğunu söyler. Yusuf gözaltında olmak şartıyla salıverilir. Zeynep, Yusuf ile Ayşegül'ün arasında bir ilişki olduğunu ima eder. Her ikisine de öfkesini kucar. Turgay ise nükleer artık olayıyla ilgili icraatlar planlarken, Yusuf'u da ağına düşürmek için yollar denemeye başlar...

77. BÖLÜM

20 Kasım 2000

Selim, Ağabey'e batık bankalarla ilgili bir haber getirir. Turgay Atacan, Ayşegül'ü zorla elinde tutmayı sürdürür. Yusuf'ta Ayşegül'ü kurtarmak ve Turgay ile olan hesabını görmek için harekete geçer. Ağabey'de Savaş ve Esin'i kullanarak bu olaya müdahale

etmeye hazırlanır.Zeynep ise Ayşegül'e ulaşmak ve onu kurtarmak için babasından yardım ister...

78. BÖLÜM

28 Kasım 2000

Turgay, Yusuf ve Ağabey'i atlatarak ellerinden kaçmayı başarır. Herkes öldüğünü düşünürken Turgay yeni planlar geliştirmeye başlamıştır bile... Yusuf'un ailesi Sabri ve Gülçin'in geciken düğünü için hazırlıklara girer. Bu arada Yusuf ve Zeynep'in evliliği de yeniden gündeme gelir. Ancak Zeynep'in bu kez önemli bir şartı vardır...

79. BÖLÜM

4 Aralık 2000

Turgay, Yusuf ve Ağabey'i atlatarak ellerinden kaçmayı başarır. Herkes onun öldüğünü düşünürken Turgay yeni planlar yapmaya başlamıştır bile... Yusuf'un ailesi ise Sabri ve Gülçin'in geciken düğünü için hazırlıklara başlar. Bu arada Yusuf ve Zeynep'in evliliği de yeniden gündeme gelir Ancak Zeynep'in bu kez önemli bir şartı vardır...

80. BÖLÜM

11 Aralık 2000

Yusuf, Turgay'ın silahlı saldırısına uğradıktan sonra ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılır. Doktorlar isabet eden iki kurşundan birini çıkartır. Ancak ikinci kurşun omuriliğe yakın bir yerdedir. Bu kurşunu çıkartmak için yapılacak operasyon hayati risk taşımaktadır.

Bu arada Yılmaz tek başına Turgay'ın peşine düşmüştür...

81. BÖLÜM

18 Aralık 2000

Ayşegül'ün Erhan Ersoy'un savunmasını üstlenmesi ihtimali üzerine Yusuf'un banka hortumlayanlar ile ortak olduğu dedikodusu çıkartılır. Ayşegül,Yusuf'a yöneltilen bu suçlamayı ortadan kaldırmak için televizyonda bir haber programına katılır. Yusuf, birinci ameliyatın ardından hayatı risk taşıyan ikinci bir operasyona alınmak zorundadır. Doktorlar bununla ilgili tüm ailenin onayını alır. Ameliyat sonrası herkes, Yusuf'un verdiği ölüm kalım savaşının sonucunu beklemeye başlar.Bu arada Ağabey, Turgay'ın ipini çekmek için operasyon emrini verir...

82. BÖLÜM

8 Ocak 2001

Yoğun bakımdaki Yusuf'un başında Zeynep beklemektedir. Yusuf'un iyileşmeye başladığını hastanede öğrenen İsa müjdeyi şirkete ulaştırır. Teşkilat başkanı, Ağabey'den Turgay Atacan'ı serbest bırakmasını ister. Serbest kalan Turgay, kaldığı yerden devam etmek niyetindedir. Hastaneye ziyarete gelen Ağabey,Yusuf ile ifade vermesi konusunda konuşur. Yusuf ise hastanede çok etkisiz kaldığını düşünmektedir

ve hastaneden kaçar. Şirketten silahını alan Yusuf, serbest bırakıldığını öğrendiği Turgay Atacan'ın evine gidip evi basar.

83. BÖLÜM

15 Ocak 2001

Yusuf'un Turgay'ı vurmasının ardından Ağabey birime istifasını verir. Onun yerine bu göreve Savaş başlar. Yusuf Zeynep'e ilişkisinde bir mola istediğini bildirir. Öte yandan Ayşegül, davasını bıraktığı için Erhan Ersoylu tarafından tehdit altındadır. Sabri ise ikiz babası olacağını öğrendiği anda kötü bir sürprizle karşılaşır...

84. BÖLÜM

22 Ocak 2001

Yusuf'un Turgay'ı vurmasının ardından Ağabey birime istifasını verir. Onun yerine bu göreve Savaş başlar. Yusuf Zeynep'e ilişkisinde bir mola istediğini bildirir. Öte yandan Ayşegül, davasını bıraktığı için Erhan Ersoylu tarafından tehdit altındadır. Sabri ise ikiz babası olacağını öğrendiği anda kötü bir sürprizle karşılaşır...

85. BÖLÜM

29 Ocak 2001

Erhan Ersoy'un Ayşegül'e yönelik tehditleri devam eder. Zeynep ise Ayşegül'ün doğum gününde onunla birlikte olmayı düşünür, ancak doğum gününde Ayşegül'ü dehşete düşüren bir sürpriz beklemektedir. Öte yandan Savaş Doğan Yusuf'un bağlarından kurtulur kurtulmaz bir komplo geliştirir ve Miroğlu'nu tuzağa düşürür. Yusuf'un ortadan kaybolması üzerine Zeynep onun nerede olduğunu öğrenmek için babasını ziyaret eder. Ağabey'in bu durumda kızına söyleyebileceği bir şey yoktur. Ancak Yusuf'un Savaş'ın elinde işkence gördüğünden emindir. Kendi geliştirdiği yöntemle Yusufu kurtarmak için harekete geçer...

86. BÖLÜM

5 Şubat 2001

Ayşegül'ün Yusuf'a aşkını itiraf etmesi Zeynep ve Yusuf arasındaki ilişkiyi iyice zora sokar. Öte yandan Savaş Doğan Ağabey'i köşeye sıkıştırmak için yeni bir plan geliştirir. Erhan Ersoy, Turgay tarafından öldürülür ve bu cinayet Selim'in üzerine yıkılır. Nazlı ile Ali'nin arası ise dükkana müşteri olarak gelen bir kadın yüzünden açılır. Aslında ikisinin de bilmediği bir şey vardır. Bu kadın Yusuf üzerinde oynanan oyunun bir parçasıdır...

87. BÖLÜM

12 Şubat 2001

Savaş Doğan, Ağabey'in yapıp ettiklerinden haberdar olmak için, içinde alıcı bulunan bir kol saatini, Ağabeyin, birimde çalışan sadık bir adamı olan Erdal'a hediye olarak verir. Bir diğer birim elemanına da içinde yine dinleme cihazı olan bir silah verir. Bu sayede Ağabey'i daha yakından izleyebilecektir. Zeynep ile Yusuf ise Yusuf'un hayat biçimi yüzünden yine tartışırlar. Turgay Atacan yoğun bakıma kaldırılmayı reddeder.

Yusuf ise Yılmaz'ı düğünden ölenlerin yanına defneder. Savaş Doğan; Yusuf ve Ağabey'in yok edilmesi için teşkilat başkanı ile görüşür. Duygularını daha fazla bastıramayan Ayşegül, Yusuf'u yemeğe davet eder ve ona aşkını açıklar. Fakat Yusuf, Zeynep'le olan ilişkisini hatırlatarak bu teklifi reddeder. Turgay Atacan ise banka hortumcusu Salih'den kurtulmasını sağlamak için para alıp sonra da öldürmenin ve cinayeti de Selim'in üstüne atmanın planlarını yapar.

88. BÖLÜM

19 Şubat 2001

Zeynep ile Ayşegül'ün arasında soğuk rüzgarlar esmektedir. Zeynep, Ayşegül'den nefret ettiğini dile getirir. Sabri, karısının hamile olduğunu öldürür. Ayşegül'ün evi saldırıya uğrar ve bazı özel yazıların bulunduğu bir disket alınır. Bu disket Savaş Doğan'ın eline geçer.

89. BÖLÜM

11 Mayıs 2001

Yusuf ile Zeynep arasında soğuk rüzgarlar eserken Ali de Savaş Doğan'ın planladığı bir gönül macerasının içine çekilmek üzeredir. Savaş Doğan bir başka oyunda Ağabey'in evinde sahnelemeye hazırlanmaktadır. Eve gizlice yerleştirilen kameralarla Ağabey'in mahremiyetini deşifre etmeye çalışır. Yusuf ise hiç beklenmedik bir anda ülkeye gizlice sokulan bir grup mültecinin sorunları arasında kalır...

90. BÖLÜM

14 Mayıs 2001

Zeynep yeni işi ile ilgili olarak Levent'le birlikte yurt dışına çıkacaktır. Bu arada Yusuf içerdeyken şirketin durumu kötüleşmiştir, ekonomik krizden etkilenmiştir. Gülçin, Yusuf'a banka kredilerinin bir an önce kapatılması gerektiğini hatırlatır. Savaş Doğan, Ağabey'in evi üzerine kurduğu oyunu sürdürür. Gizli kamera ile evin içinde olup biten her şeyi kaydeder. Bu arada Ali'nin Nazlı ile arasındaki gerilim de giderek artar. Turgay ile Yusuf arasındaki savaş da devam etmektedir. Yusuf'un Nissan Bayii'ne bir arabanın bagajında saklanarak gelen Turgay, Yusuf'un bir işçisini öldürür. Bunun üzerine Yusuf da Turgay Atacan'ı öldürür.

EK 2

KİŞİSEL GÖRÜŞME

Yer: Sinegraf Yapım Şirketi(Toplantı odası)

Salih Omurtak Cad. no: 80

Koşu Yolu/İstanbul

Tarih: 2 Mayıs 2002 /14:30-16:45

Bölüm I: Ömer Lütfü Mete

Bölüm II: Bahadır Özden

Bölüm I

Ömer Lütfü Mete: Benim sorumluluğum, rejiye girinceye kadardır. Daima olabilecek son söz, hepimizin bildiği gibi rejindir. Bu iş Deliyürek dizisi için daha da fazlasıyla böyledir. Çünkü yapımcı aynı zamanda dizinin de yönetmenidir. Ayrıca, senaryo çalışmalarına da reji çalışmalarından fırsat bulursa katılır. Biz profesyonel senaristler olarak, ben öncelikle hoca olarak bu işe başladım. Benim açımdan projenin idealist bir temelden kaynaklandığını söylemem mümkün değil. Yani bu tamamen televizyon gerçekleriyle ilgili. Ne tip bir konsept olursa o televizyonculara ilginç gelirse...

Ufuk Eriş: Yani trendlerle ilgili bir şey mi?

Ö.L.M: Böyle bir çalışmada hiç fantastik takılmamak lazım. Doğruyu tamamen dürüstçe söyleyebilmek lazım. Benim açımdan en azından bu böyledir. Yani, elbette ki ahlaki değerler açısından birtakım kaygılarımız bizi bağlıyor ama bizi bağlaması hiçbir şey ifade etmiyor. Geçerli olan televizyonun müşteri neyi beğenir sorusuna aradığı cevaptır.

U.E: Yani siz televizyonla toplum arasındaki ilişkiyi böyle kuruyorsunuz. Televizyon açısından böyle, peki toplum açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? İnsanlar televizyondan ne kadar etkilenir sizce?

Ö.L.M: İnsanların televizyondan çok fazlasıyla etkilendiğini düşünüyorum. Özellikle Türkiye şartlarında, eğitim düzeyi yüksek, AB grubu diye kasıt edilen kesimin bile televizyonu bir mürşit gibi benimsediğini gözlüyorum. Vakit geçirmek için şöylesine bakayım deyip de şöylesine bakan bir AB grubu yok bizde.

U.E: Dizinin genel izleyici kitlesi hangi gruba giriyor?

Ö.L.M: Dizi bütün katmanlarda birinci oluyor. Gün birincisi oluyor. Asmalı Konak gün birincisi, Deliyürek ikinci, Asmalı Konak daha yüksek bir rayting yapıyor şu anda.

U.E: Peki, Show Tv'deki zamanları düşünürseniz...?

Ö.L.M: Sürekli bütün katmanlarda yani, AB'de, CD'de, C1'de birinci, tüm günde birinci oluyordu. Yani....

U.E: O zaman, bu konuların seçilmesi konusunda yalnızca o dönemde trendde olan konular, rayting getirebilecek konular seçiliyor diye düşünüyorsunuz. Yani idealistçe, kendimiz bir şey seçemiyoruz diyorsunuz.

Ö.L.M: Bunun mümkün olduğu kanaatinde değilim

(Telefon çalıyor, Ömer Lütfü Mete bir telefon görüşmesi yaptıktan sonra görüşme devam ediyor)

Ö.L.M: Benim gözlemim bu.

U.E: Peki, bu, halkın isteği değilse yani, nasıl işliyor bu sistem? Kimin isteği hangi konular işleneceği, ya da hangi konuların işlenmesinin kar getireceği nasıl belirleniyor?

Ö.L.M: Şimdi birtakım insanlar televizyonda, çok iyi anladıklarını zanneden. Aslında kesinlikle ben buna katılmıyorum ama göle yüz tane maya çalışıyorlar bir tanesi tutuyor. Onlar birtakım ölçümler yapmışlar. Ben tanıyorum bunların bir kısmını yani Türkiye şartlarında işiniz zor. Bilimsel bir çalışma yapıyorsanız, hakikaten işiniz sizin için son derece zor diye düşünüyorum. Şu açıdan zor: Bana göre Deliyürek'in birinci, Televole'nin ikinci olduğu bir klasman bir anlam ifade etmiyor. Deliyürek bir gece birinci Televole'de ikinci, uzun zaman böyle oldu. Bizim arkamızdan Televole yayınlandığı zaman. Böyle bir klasmanın bir anlamı olmasına ben inanmıyorum. Varsa, bilim adamları bulurlardı eğer değerliyse. Bu verilerin bir şeye yarayacağı düşünülüyorsa... Dolayısıyla hiç saygı duymuyorum rayting ölçümlerine açıkçası.

U.E: Ama çok izlendiğini biliyorsunuz.

Ö.L.M: Biliyorum, çok izlendiğini biliyorum. Ama ben şunu da biliyorum. Başka bir kanalda çok izlenen bir başka dizinin yazarıydım. O dizide basit bir rol....

U.E: Hangisi?

Ö.L.M: Bizim Ev diye bir dizi yazmıştım ben TGRT'de. O dizinin sıradan bir oyuncusu bile sokakta yürüyemiyordu ama rayting ölçüm şirketinin testlerinde yüzde bir çıktı. Mümkün değil, yani bunların hiçbirini, hiçbir kanıt beni ikna edemez ki o dizinin gerçek reytingleri 2 bilemedin 3 olsun. En az ondu. Yurt dışına

Susurluk olayı olduğundan beri suç büyük ölçüde... Siz bu diziyi yaratanların başındaki bir kişi olarak, siz suçu nasıl görüyorsunuz, suç nedir, suçlu kimdir?

Ö.L.M: Tabii, bir kere bu çok ilginç bir soru. Normalde, suç nedir sorusu insana çok beylik bir soru gibi geliyor. Nihayet, kanunların yasakladığı fiileri işleyenler suç işlemiş olurlar. Suç budur, deriz ama bu yuvarlak bir tanımdır. Önce, bence suç ne... Aslında gerçekten, evrensel bir sorun bu, suç ne... Hiçbir insanoğlunun, bütün kültürler için geçerli bir suç tanımı ve suç örneklemeleri de olabileceğine inanmıyorum. Bana göre suç insanın sadece hukuk sistemleriyle, hukuk mekanizmaları ile kovalanan olumsuzlukları değil, hukukla da yakalanamayan ama er geç bedeli ödenecek olan, ya kişisel olarak ya toplumsal olarak, toplum olarak bedeli ödenecek olan haksızlıklardır... Bütün bunlar suçtur. Yani, ha, ben... Atıyorum, tamamen rasgele söylüyorum, eğer ben Türkiye liginde futbol meraklısı biriysem, işte, rakibin şampiyonluğunu şaibeli görüyorsam, bunu kanıt koymadan söylüyorsam, haksızlık ediyorum. Bu haksızlık bir suçtur. Ama bu haksızlığın, bu suçun, takip edilebileceği, bu suçları takip edecek, değerlendirebilecek, cezalandırabilecek bir mekanizma yoktur. Ya da, daha geniş ölçekte bakacak olursak, yeryüzünde bütün gizli servisler suç işliyorlar ve bunları o ülkelerin aydınları da biliyor, siyasetçileri de biliyor. Başka ülkelerde suç işlemek o ülke insanına suç gibi gelmiyor. Her ne kadar, işte, CIA'nın başka ülkede adam öldürmesi yasaklanmıştır. Taa, ne zamandan beri ama, CIA'nın adam... Buna çok rahatlıkla kılıf bulabilirsiniz. Ben sizi kiralarım, siz adam öldürürsünüz, ben adam öldürmemiş olurum. Hiç de bir ilişki kalmaz ortada. Yani, ben bir gizli servis isem, sizi kiradığımda, hiç kimsenin anlaması ve kanıtlaması da mümkün olmayabilir, olmadı da. Ama, adımız gibi biliyoruz ki gizli servisler, bütün cinayet..., siyasal cinayetlerin arkasında var olan, bütün suç örgütlerinin içinde varlar, bütün terör örgütleri ile işbirliği içindeler, bütün mafyatik oluşumlarla işbirliği içindeler.

U.E: Peki, sizin bu kişisel kanınız nereden kaynaklanıyor? Basından edindiğiniz bilgilerle mi?

Ö.L.M: Bu kişisel kanım basından edindiğim bilgilerden ve analizlerimden kaynaklanıyor. Şöyle düşünüyorum, bir kere bütün gizli servislerin kirli çamaşırları 20 yıl sonra dökülüyor ortaya. Geriye dönüp bakıyorsunuz, itirafları okuyorsunuz, kimler ne bok yemiş görüyorsunuz, vakti zamanında. Ha, bizde henüz bu oluşmamış. Birtakım adamlar çıkıyor, gidiyor konuşuyor, o adam bir şeyler açıyor ama, ne adına açıyor? Kişisel, tarihe hesap verme arzusu adına mı yoksa bir başka gizli servisin emrine mi girdi, bunu da bilmiyorum. Yani, tanıyorum anlamında söylemiyorum, her şeyden kuşkulandığım için... Öyledir yani, gizli servisler dünyasında dönen dolaplar konusunda son derece kuşkucuyum, bunu idrak edin. Çok küresel komploları benimsiyor musunuz dersiniz, onu iddia etmem. Ama, neredeyse her öküzin altında bir gizli servis buzağısı bulunduğu inanır hale geldim.

U.E: Türkiye'deki durum hakkında...

Ö.L.M: Türkiye'de bizim gizli servisin burnunu sokabildiği işlerin çok az olduğunu zannediyorum. Yetersiz olduğunu düşünüyorum ama yabancı gizil servisler

Türkiye’de, kendin çok sıkça söylerim, fert başına üç tane ajan düşüyor Türkiye’de neredeyse.

U.E: Suçu asıl suç yapması gereken ceza, kanunlar mı, yoksa ahlaki değerler mi olmalı?

Ö.L.M: Şimdi, tabii ki, bu bir cennet varsayımı gerektirir. Ahlaki değerlerin suç değerlendirmesi, suçu ölçmesi, tasfiye etmesi, cezalandırması, arzusu, bir umut , bir cennet tasarımına götürür. Ama, suçu, elbette ki yargı mekanizmaları benimsemeli, takip etmeli, cezalandırmalı. Bu başka türlü olamaz. Yani ahlak değerleri insanlığı, kendi başına, gizli bir örgütün eline.... Muhakkak bir örgüt olması lazım. O zaman karşımıza devlet örgütü çıkıyor. Tabii ki devletin kendisi de yüzde doksan dokuz oranında suç işliyor. Bir sürü suç işliyor. Sadece gizli servis suçlarını kastetmiyorum. Yani, yolsuzluklar, ihanetler... Adalet yeteri kadar olmadığı zaman zaten suç işliyorsun. Çünkü devlet olmak adalet etmek demektir. Adaletle hükmetmek demektir.

U.E: Peki, sizin kafanızdaki adalet tanımı ne?

Ö.L.M: Benim kafamdaki adalet tanımı, eşitlik olarak ayrıntılandırırım ama, adalet tanımında insanoğlunun uzlaşması mümkün değil. Adaletin şöyle olduğunu düşünüyorum, Adaletin, en sonunda, nisanın içine sinmesi lazım. Yani, yargıç ölçeğinden bakarsak, ya da toplum ölçeğinden akarsak da... Adalet...

U.E: Kurbanın içini rahatlatmalı mı?

Ö.L.M: Suçu işleyen... En azından suçu işleyen bile ikna olacağı, ben bunu hak ettim diyebileceği bir sistem, ama, orada bir sorunumuz var. Yani, o insanlığın evrensel sorunu. Hukuk kavramı, adalet kavramı insan hayatında varolduğu günden bu yana çelişkiler de varoldu. Yani gerek suçun tanımında, gerekse cezanın tanımında her zaman göreceli, kapısı açık... Şurada suç olan burada suç değil. Evrensel normlara.... bir tanesi, idam cezasının olmaması.

U.E: İnaniyor musunuz buna?

Ö.L.M: Ben, Türkiye için şu anda pragmatik olarak idam cezasının kalkması gerektiğine inanıyorum ama yöntemi şöyle düşünüyorum. Türkiye, idam cezasının uygulanmayacağı taahhüdünde bulunmalıdır. Henüz yasalarından dışlamamalıdır diye düşünüyorum. Şu açıdan, İngiltere’nin AB ile uzlaşması böyle bildiğim kadarıyla. Yani gerektiğinde idam cezasını kullanabilmelidir. Şu sebeple, cinayetlerin çok yoğun işlendiği, diyelim ki... Öyle olur ki... Bir zamanlar, 12 Eylül öncesini siz hatırlamıyorsunuz... Her gün on beş yirmi tane siyasal cinayet, soygunlar... Yani toplum zıvanadan çıkmış. Caydırıcı olmak bakımından idam cezasını yeniden gündeme getirmek söz konusu olabilmelidir. Şu mantığa katılmıyorum açık söylüyorum, insan canı kutsaldır, dolayısıyla sistemli bir biçimde bunu almanın mantığı yoktur. Yani, idam cezasına karşı olmanın ruhunda bu var. Yani, ben adam öldüreceğim ama sistem beni öldürmeyecek. Bu mantık doğru değil. Bu mantığın ahlaki olduğu kanaatinde de değilim. İdam cezasına ilki olarak, idam cezasının kalkmasına ilke olarak karşıyım. Ama, Türkiye’nin bugün

Avrupa Birliği ile ilişkilerinin geldiği noktada, “eğer gerçekten önümüzü açabilecek bir yerdeyse idam cezasının kaldırılması, uygulanmamasının taahhüt edilmesine... Yani böyle düşünüyorum...

U.E: Peki suçun... Siz dediniz ki biraz önce caydırıcı cezalar olmalı. Suçu azaltmak için hangi tarafı tercih edersiniz, caydırıcı cezalar mı yoksa suçu ortaya çıkaran nedenlerin ortadan kaldırılmaya çalışılması mı?

Ö.L.M: Bu çok eski bir tartışma tabii de... Burada farklı bir olay. Ben insanları şöyle düşünüp görürüm, bir insan vardır ki sadece güzellikle, iyiliklerle, öğütlerle, yani teşvik, özendirmeye, müjdelemeye etkilenebilir. Bu, belirli düzeyde bir insandır. Ama bu yine de kişiliği oluşmamış insanlar üzerinde olumlu yönde mesajlar vermez. Kendi gelişimini, kişisel gelişimini hayata geçirmeyi tamamlayamamış bir insanda bu bir hayal. Ancak tehditten anlayabilecek, yani ucunda ciddi bir risk olduğu zaman suçtan uzak duracak karakterde birine, pişmemiş, gelişmemiş, oluşmamış, oturmamış kişiliği olan insan karakterinde... Hiç, ne teşvikle ne de tehditler doğru oyla çekilmesi çabasına gerek bırakmayan, kendiliğinden içinde kurulu vicdan saatiiyle, bana göre, doğruyu yapmaya gayret eden insanlar da vardır, bozulmamışsa toplum içinde. Şimdi, bu üç türden insan... Ha, bir de dördüncü tür inan var. Öyle haller yaşar ki insan, bana göre, birden olur, teşvikle, özendirmeye yapacağımız iş vardır. Öyleyse, yargı sisteminin içinde elbette ki bir caydırıcılık unsurunun bulunması lazım. Dünyanın hiçbir yerinde eğitimin her şeyi çözdüğü iddia edilemez. Şöyle bir bakıyoruz. Şu anda, dünyada bugün en çok eğitim görmüş ve en uzman insanlar bugün çocuk pornografisinin müşterileridir. Öyleyse, bu sarmalı, bu daireyi nereden yakalayacağız? Yani insan, çok zayıf karakterden yola çıkıp eğitimle, eğitim aldıktan sonra bile, entelektüel değerler açısından özellikle, çok geliştikten sonra bile, artık bu sapkınlığa rağbet ediyorlar.

U.E: Bazı insanlar....

Ö.L.M: Şimdi.. Biz... Afedersin, şunu da söyleyeyim. Biz, bir, bundan yüzyıl önce hangi kültürde eşcinsellik hoş karşılanırdı? Dünyanın hiçbir yerinde hoş karşılandığı yoktu, yüzyıl önce. Bugün eşcinseller evleniyor. Biz buna ne diyoruz? Biz buna demokratik gelişim mi diyeceğiz? Ne diyeceğiz? Yani, her şeyin geleceği an...(anlaşılamıyor). O zaman, bugün çok nefret ediyoruz, ensest ilişkiler... Herkes bunu suç sayıyor. Peki, yüz yıl evvel herkes eşcinselliği de suç sayıyordu. Şimdi, yüz yıl sonra acaba, babanın kızıyla evlenmesini de mi meşru bulacağız? Şunu söylemeye çalışıyorum yani, evrensel norm iddiaları tamamen çocuksu iddialar... Bu dünyadaki insanoğlunun, aydının çocuksu saplantılarıdır. Dünde böyledir, bugün böyledir, yarın başka türlü olacak. Yani, yasa koyucu insan, hep hata yapageldi. Bundan sonra da yapacaktır. Çünkü, ayrıca, insan yasa koyarken, çok, bencil davranıyor, çok hissi davranıyor, çok sübjektif davranıyor. Toplum şartlarına göre, tamam, dayanması da lazım, günün şartların göre, yükselen değerlere göre, oluşmuş tehditlere göre yasak koyuyoruz biz. İnsan doğasına bakarak yasa koymuyoruz. Bunu yapmıyoruz. Bunu yapan ve insan doğası konusunda çok bilgili değiliz hiç birimiz...

U.E: Buraya gelmişken şöyle sorayım. Acaba, insanlar doğuştan suçlu olabilirler mi? Böyle doğuştan suça meyilli ya da...

Ö.L.M: Bu konuda tabii, araştırmalar ilginç şeyler koyuyor ortaya. Mümkün ama sanıyorum genetik bazı arızaları getirmesi, psikolojik arızaları getirmesi ve psikolojik arızaların da suça, insanları itmesi olguları. Karşılaşıyoruz bu iddialarla ama şunu biliyorum, şunu gözlüyorum, insanoğlunun eğitimle mutlak suretle iyi yöne götürülebileceği iddiası bir safsatadır, bir aydın romantizminden başka bir şey değildir.

U.E: Kimi böyle doğan insanlar eğitim alsalar bile...

Ö.L.M: Yani, eğitilmiş insanlar da çok suç işliyorlar. Buna hiç şüphe yok. Yani eğitimle neyi kastediyoruz? Hangi eğitim ama ayrıca? Eğitim insanın kafasındaki...(anlaşılamıyor)mı alıyoruz, ne yapıyoruz? Ona çok sayıda veri, çok yoğun miktarda veri vermek midir yoksa? Eğitim insanın özgeci olmasını sağlamaktır. Böyle, ciddi bir özgeci olmasını sağlamaktır. Ha, daha doğrusu insan... Çocuk doğduğunda nasıldır? Çok bencil bir yaratıktır, ama... Bencil bir yaratıktır çünkü her şeyi almak ister. Yaşamak için de böyle yaratılmıştır. Böyle tasarlanmıştır çünkü, çok zayıftır ve o zayıflık döneminde tamamen ben merkezci davranmaya mecburdur. Ayakta durabilmek için... Ama, hayat, eğitim macerası ise ona önce bencil haliyle özgeci insan hali arasında bir denge kurmayı öğretmelidir. Ne zaman, ne ölçüde bencil?... Yani, daha doğrusu, benliğinde kendi, yaşama içgüdüsünün gerektirdiği ölçüde bencil olacaktır... Özgeci olmayı insana öğretecek bir eğitim anlayışı nerede var? Hangi sistemde var? Sınıf mücadelesi bununla ilgilidir. Yani, Marksist teoriye göre böyle bir eğitim olamaz. Herkes kendi kuşkusunu bencillik temelinde koyar diyoruz biz buna. Mesela, milletler mücadelesi milliyetçi teorilerin birbiriyle mücadelesi yine aynı kıbleye getiriyor eğitimi bu bazda alırsanız. Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler, ideal felsefeye göre bakacak olursam yine aynı öneriyle karşı karşıyasınız. Yani...(anlaşılamıyor). Bütün şu anda yerleşik üç beş, benim saydığımın dışında nereye varırsanız varın. Yerleşik, geniş kabul görmüş eğitim felsefelerinin... Okuldaki felsefeyi kastetmiyorum. Milli eğitim felsefelerini çok kutsal olarak görüyorum. Yaygın hayatta geçerli olan... Atasözlerinden bile görmüş olduğunuz, işte, at binenin, kılıç kuşananın, her yerde, bütün kültürlerde maalesef bencillığe övgü vardır. Sistem, bencilliği teşvik eder ve bu benciller ödüllendirilir. Özgeciler enayi yerine konulur.

U.E: Peki, suçu böyle anlıyorsunuz. Şimdi biraz da dizinin konusu ile ilgili olarak sorayım. Organize suç ya da mafya diye tanımlanan... Organize suç nedir? Siz nasıl tanımlıyorsunuz bunu? Neler organize suçtur, neler değildir? Kimler mafya üyesidir? (Çay getiriyorlar, bir süre ara veriyoruz)

Ö.L.M: Suç örgütleri... Mafya... Bunu şundan ayırmak için söylüyorum, bir de gizli servislerin belli amaçları doğrultusunda örgütlenmeler var. Bunları onların arasından çıkarmak istiyorum. Tırnak içinde kutsal, devlet ilkeleri doğrultusunda amaçlar... Bu amaçlarla oluşturulmuş örgütlerin tamamı adı ne olursa olsun mafyadır. Yani...

U.E: Peki... Şöyle söyleyeyim, 1950'lerden önce de İstanbul'da, işte, tek başına yaşayan, bileği kuvvetli, hapse girip çıkmış delikanlıların, o zamanın deyimiyle, külhanbeyi olsun, kabadayı olsun... Kabadayı ve külhanbeyi mafyadan ayıran şeyler nelerdir? Siz nasıl tanımlarsınız?

Ö.L.M: Şimdi... Kabadayı falan değil... Tophane... Tophaneli... Tophane kabadayısı diyebiliriz... Bitirim... Bizim Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan din ve sosyal yozlaşmanın başladığı dönemlerde oluşur. Bir toplumda adaletsizlik yaygınlaşıyorsa o toplumda ihkak-ı hak mevzu olur. Yani kendi hakkını kendi arama olgusu ortaya çıkar. Deliyürek'in bir anlamda ilham kaynağı Dadaloğlu'dur... İsyan eden bir kahraman Dadaloğlu... Yoksa bir... Çıkar amaçlı bir örgüt gibi değil.

U.E: Ben o zaman diziyle ilgili sorayım. Deliyürek bir otoriteye isyan ediyor diyorsunuz. İsim koymak gerekirse nereye isyan ediyor Deliyürek? Hangi kişi bunu temsil ediyor dizide?

Ö.L.M: Şimdi.. Bu dizide Birim'le çatışlıyordu zaman zaman bir dönem. Ağabey'e, derin devlete isyan ediyordu. Ama mafya konusunda bir isyan değil. Diziye adını... Yusuf Miroğlu yasadışı işler yapıyor olmasına rağmen sürekli devletine iyilik yapmaya çalışıyor.

U.E: Yasadışı işler yapıyor almasına rağmen dediniz. Ne gibi yasadışı işler yapıyor?

Ö.L.M: Şimdi... Yasadışı işler yaptığı şudur, ihkak-ı hak yasadışı bir iştir. -

U.E: Bunları yapıyor diyorsunuz.

Ö.L.M: İhkak-ı hak yani kendi hakkını kendi aramak suçtur. Kendi hakkını aramak suç olduğuna göre, Yusuf Miroğlu bu suçları işliyor. Ama ortada hak aranabilen bir mekanizma kalmamıştır.

U.E: Bunun nedeni nedir?

Ö.L.M: Şu anda bunun nedeni, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin tarih boyunca belki de hiçbir Türk devletinin düşmediği kirlili, resmi kirlilik düzeyi. Çünkü o kadar resmi kirlilik yaşanmaktadır ki, bu resmi kirliliğe rağmen kimse bedel ödemiyorsa sebebi herkesin kirliliğinin bir diğerini marke etmesidir.

U.E: En temelde bu var diyorsunuz. Bütün bu çete, mafya hikayelerinin temelinde devletin kirlenmesi var diyorsunuz.

Ö.L.M: Gayet tabii devletin kirlenmesi vardır. Bütün kurumlarıyla kirlenmesi vardır. Ve bunların üzerine gittiğimiz zaman öyle bir... Mesela bizde niye bir Di Pietro yok? Böyle bir irade yok? Yani İtalya'da olduğu gibi bizde böyle bir irade yok.

U.E: Niye yok?

Ö.L.M: Vatandaşın İtalya'daki kadar temizlik arzusu yok. Vatandaşın böyle bir derdi yok. Vatandaş kendisi çalamadığı için rahatsız. Benim düşüncem bu...

U.E: Peki, sizce Deliyürek vatandaşın içinde böyle bir istek uyandırabilir mi? Uyandırma ihtimali var mı? Çünkü televizyonun insanlar üzerinde etkili olduğunu söylediniz. Bir de bu bir isyanın kahramanıdır dediniz. İnsanlarda bu bir isyan için temel oluşturabilir mi?

Ö.L.M: Oluşturmaz. İnsanlar şöyle... Televizyon şuna yarar. Benim yerime Deliyürek Miroğlu bu işleri görüyor duygusuna belki de yol açar. Yani insanların öfkesini bastırır. Buna yarar. Yani buna halk, işte böylesine bir pisliğin başına çöküyor, kafasına çöküyor bu adam falan... Var mı böyle bir şey... Masal bu... Böyle bir şey yok. Vatandaşın içinde bir temizlik hayali vardır. Oralara hitap ediyor, oralardan yakalıyor seyirciyi zaten. Yani bu sanal kahramanların herhalde iyi bir... iyi kahraman iseler... iyi özellikleri ağır basıyorsa, suç işliyor olabilirler zaman zaman.

U.E: Mesela bu iyi özellikler nelerdir?

Ö.L.M: Yalan söylemiyor, doğrucu bir adam. Kendisinin aleyhinde de olsa doğrucu bir adam. Saygılı bir adam, mütevazı bir adam Miroğlu. Hiçbir zaman tepeden bakan bir insan değil. Kavgayı, silahı bir gurur ve onur simgesi sayan bir insan değil. Böyle bir kişi göstermeye çalışıyoruz. Adam yakışıklı olmasa gençler o kadar özenmeyecekler belki de. Kenan İmirzalıoğlu'nun gençlere model olmasının altında sadece...

U.E:Böyle olduğuna inanıyor musunuz?

Ö.L.M: Maalesef... Bir takım gençler...

U.E: Maalesef? Niye maalesef dediniz?

Ö.L.M: Maalesef şu açıdan, onun sadece paltosunu model alıyorlar.

U.E: Nesini model almalılar ayrıca?

Ö.L.M: Bence onun mütevazılığını örnek almaları lazım. Orada birisi bir otoriteye teslim olmuyor... (Sekreter geliyor.) Yani devlet otoritesine...

U.E: Peki, biraz da Kuşçu karakterinden bahsedelim mi?

Ö.L.M: Esas mesele orada yani. Bütün burada incir... Zaten keçi boynuzundaki şeker işte Kuşçu. Burada bütün mesele o.

U.E: Acaba, Alp eren ikilisindeki eren bölümünü mü oluşturuyor kuşçu?

Ö.L.M: Aslında alp eren tabii ki bizim geleneğimizin bir realitesi ama bir yandan da dünyada bütün toplumlarda varolan bir şey. Tecrübe, bilgelik, bilgi, yaşlılık, sivil otorite, toplum içinde her zaman bir yerlerde vardır. Bugün çağdaş toplum bunu

pskiyatrist ile çözmeye kalkıyor insanlar ama oluyor mu, olmuyor. Çünkü profesyonel bir ilişki olduğu için hoş bir sonuç doğurmuyor. Ama, rehberlik yapıyor Yusuf'a bir yerde Kuşçu. Bundan bir para alıyor mu, almıyor. Psikiyatrist para alıyor. Biz bu yüzden...

U.E: Peki, Kuşçu, Türkiye'den muhtemelen bir konuşma biçiminden yola çıkarak bir yerden esinlendiniz bu neresidir?

Ö.L.M: Denizli

U.E: Denizli ağzı.

Ö.L.M: Denizli ağzıdır. Sebebi şu, Emin Gürsoy Denizlili. İkincisi, çekim esnasında sette olan yönetmen de Denizlilidir. Dolayısıyla... Bu... Diyalekt yapmak Türkiye'de son derece zordur. Onun için ne kadar mahalle ağzı hakim olsa da...

U.E: Peki, neden şehirde büyümüş ve şehirde yaşamakta olan bir ermiş değil de hala köy ağzını kullanan, ne diyelim, o yörenin ağzını kullanmaya devam eden... Milli değerlere bir gönderme mi bu?

Ö.L.M: Onun ağız kullanmasının sebebi şu. Kentlerde yaşayan insanlarımız artık yüzde ellilere yaklaşıyor. Buna rağmen kentlerimizde köylülük hakimdir. Biz ne kentliyiz... Türkiye'de hiçbir kentin kent kültürü oluşmuş değildir. İstanbul'da vardı bozuldu. Ben Karadeniz, Rizeliyim. Buraya geleli otuz beş otuz altı yıl oldu ama bir İstanbul kenti kültürüne adapte olacağımıza buraya bir taşra dokusu getirdik. Mimaride getirdik, alışkanlıklarımızla getirdik ve hala Türk insanı bana göre en önemli seviyesi olan programlı olmak... Köylüyü doğa programlar. Yağmur, kar, fırtına, ekim zamanı, hasat zamanı... Kentliyi kendisi programlayacak ama yok. Kuşçu'nun öyle olmasının sebebi... Daha önce de başka işlerde de bunu yaptık, kentli bilgeleri... Çok şey kalıyor, Türk insanına naylon kaçıyor.

U.E: Bazı söylediği sözler, Mevlana'dan alıntılar var değil mi?

Ö.L.M: Alıntı varsa zaten söylüyoruz. Alıntı olmayan benimdir. Yani, Mevlana der ki...

U.E: Kimlerden yararlanıyorsunuz?

Ö.L.M: Kendi kaynaklarımdan. Ben kendim senaryo yazmadan önce şiiriyle bilinen birisiydim, romanıyla bilinen biriydim yani. Benim birinden alıntı yapmama gerek yok. Halay gücümün bir Kuşçu tipini beslemesinin zor olduğu düşüncesinde değilim. Onun için de Kuşçu, Mevlana der ki ya da Yunus Emre der ki demezse... Ha, hikayeler tabii anonim. Bir kısmını üretiyoruz, bir kısmı hayal ürünü bir kısmı anonim hikayeler.

U.E: Öğrenmek istediğim, Anadolu'daki halkın kabullendiği ermişlerden, bilgilerden mi yola çıkıyorsunuz diye sormak istedim. Bunun içinde kimleri sayabilirsiniz?

Ö.L.M: Yunus, Hacı Bektaş Veli, Tapduk Emre, Akşemseddin, somut olarak herhangi biri değil ama bu gelenek. Onların herhangi bir dervişi olabilir Kuşçu. Yani öyle bir pir konumunda değil. Öyle bir zattan mesela Yunus Emre, Tapduk Emre'nin yanında bulunur. E oradan bir tane Yunus çıkmaz. Ya da mesela Ahmet Yesevi'nin dergahından bir sürü insan çıktı. Hacı Bektaş Veli de dahil. Oradayken her biri birer dervişi. Onların da kendi gelişmeleri devam etti. Şimdi, Kuşçu böyle bir... Çok... Çok da otorite değil., mistik anlamda bir otorite değil. Mistik kültürü temsil eden, mistik birimimizi, zaman zaman insanlara hatırlatmaya yarayan bir motif burada.

U.E: Peki, şunu sorayım, Yusuf Miroğlu, doğuştan kahraman özellikleri taşıyan bir kahraman mı? Yoksa onu şartlar mı kahraman yapıyor?

Ö.L.M: Bence doğuştan biraz. Çünkü, Kuşçu da bu analizi yapıyor, kartal benzetmesini yapıyor. Bazı insanlar böyledir. Haksızlığa... Daha çocukluğundan itibaren dik kafalıdır. Haksızlık karşısında taviz vermezler. Hatta annesine babasına bile bu anlamda itaatte zorlanırlar.

U.E: Burada acaba, babasından da bir şeyler almıştır Yusuf Miroğlu diyebilir miyiz? Çünkü dizide öyle anlatılıyor. Babası da zannedersem daha sonra Yusuf'un birlikte çalışacağı kabadayı ile olan birisi,daha sonra öldürülmüştü...

Ö.L.M: Onunla birlikte çalışmıyor, onun gelip gittiği bir adam, saygı duyduğu bir adam. O sinema makinisti. Hoş bir adam. Hiç alakası yok mesela. Özellikle geçmiş budur.

U.E: Sinema deyince aklıma geldi. Bir bölümde, özellikle dikkat çekici biçimde duvarında...

Ö.L.M: Yılmaz Güney

U.E: Evet, ama baktığımızda diziye yapılan eleştirilerde tam tersi bir görüşün hakim olduğu, nasıl oluyor da o resim orada durabiliyor diye...

Ö.L.M: Yani şöyle söyleyebiliriz mesela bana sorarsanız Yılmaz Güney'in o filmi, Umut filmi, aslında yerel bir film, yerli bir film, yani. Ha bir ülkücüdür ha bir devrimcidir oradaki adam hiç fark etmez. Fakat herkese kesinlikle söyleyecek sözü vardır. Bir sol eğilimli ve ideolojik film değildir. Bir film, iyi bir film, diye düşünüyorum. Onu Yılmaz Güney'in yapmış olması, üretmiş olması, onun da solcu olması yani devrimci olması neyi değiştirir? Ama o orada gerçekten nitelikli bir iş. Bir de bir şey daha düşünüyorum. Şunu anlamalıyız, şu siyasi görüşte olan adam bu şairi okur, öbürü de bunu okur gibi bir ilkel toplum olmaktan çıkmak zorundayız. Buna özen gösteriyorum. Bunu hala iki taraf da anlamıyor. Ne sağcı anlıyor ne solcu anlıyor ama biz burada inat ediyoruz. Ha bizim de burada idealist takıntılarımız varsa bunlardır yani. Yoksa sonuçta patron raytingtir. Kuralları o koyar ama biz onun müsaade ettiği ölçüde bazı fantezi denemeler yapıyoruz.

U.E: Yani onu oraya çok bilinçli olarak koydunuz bir mesaj vermek istiyorsunuz. İzleyicilerin bu mesajı alacağından emin misiniz?

Ö.L.M.: Zaman zaman alıyorlar. Mesela bu diziye çok seyreden sol görüşlü insanlar da var, çok var. Alevi kökenli... Hatta köken itibariyle milliyetçi, ülkücü bir geçmişim de olduğunu öğrendikleri zaman olamaz, yahu bu adam bu, böyle birisi olamaz, başka bir isim benzerliğidir diyorlar. İnternette görüyoruz bunları. Yani insanları birbirlerinden, gerçekte olabileceklerinden daha fazla aykırı bir yol göstermiş. Bu çatışma, Türkiye’de çatışmayı isteyenlerin işine bu gelmiş. Ne sağ soldan birbirlerinin zannettikleri kadar ayrıdır ne de sağ liberaldir, sol liberaldir.

U.E: Peki, sözünüzden çıkardığım bir şey var. Deliyürek biraz sağ görüşlü müdür?

Ö.L.M: Aksine sol görüşlü diye düşünüyorum ben. Çünkü...

U.E: Yani, milliyetçidir dediniz, hatta şey dediniz, solcular bile izliyor dediniz, hem de büyük oranda...

Ö.L.M: Ama bu propagandaya rağmen izliyorlar diyorum.

U.E: Şunu diyebilir misiniz, yani bunlar özellikle basında söyleniyor da, Yusuf Miroğlu ülkücü değildir diyebilir miyiz?

Ö.L.M: Yusuf Miroğlu elbette ülkücü değildir. Şu açıdan çok rahat söyleyeyim size. Devletle kavgta etmektedir. Ağabey’le...

Bölüm II

Ufuk ERİŞ: Kendinizi tanıtır mısınız?

Bahadır ÖZDENER: Adım, Bahadır Özdenet, 27 yaşımdayım. Gümüşhane doğumluyum. 22 sene fiilen öğrenciydim.

U.E:Nerede?

B.Ö: Valla ana okulundan başlarız master a kadar götürürüm yani..

U.E:Hangi fakültenin masterı?

B.Ö: Master, Siyasi Tarih Uluslararası İlişkiler Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesinin. Lisans, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik, lise, Kadıköy Anadolu Lisesi, gerisi zaten kullanmaya gerek yok.

U.E:Bu... Şey demiştım, süreç nasıl işliyor, senaryoyu yazma süreci?

B.Ö: Süreç aslında... Süreci ikiye, üçe, beşe ayırabiliriz ama aslında özü itibariyle ikiye ayrılır. Hikayenin oluşturulması, hikayenin çekime hazır hale diyaloglaştırılması. Birincisine tretman diyoruz, ikincisine de diyaloglu senaryo diyoruz. Diyalog da diyebiliriz. Son hali o diyaloglu halidir. Birinci aşamada...İlk aşama hikayenin belirlenmesi. O bölüm neyi işleyeceğiz? Buna, oturup, toplam on üç bölüm ne

işleyeceğimiz, hikayeyi kurup onun içerisinde bölümlere de ayırabiliriz. Her hafta o bölümün hikayesini de belirleyebiliriz. Ama bu uzun soluklu bir dizi olduğu için böyle yaparsanız iki bölüm sonra sinir krizleri geçirirsiniz, mideniz kalmaz. Dolayısıyla önünüzü görmeniz lazım. Çünkü diğer dizilerden farklı olarak, çok.. dizi bi kere uzun süre yayınlanan bir dizi, bölüm itibariyle. Dizi yayın süresi olarak çok uzun. Yani normal bir dizi 40dk-50 dk.'dır, maximum 55 dk.'dır. E bizim minimumumuz 55 dk. 55 dk yani, 80-90-100 dk'ya varan bölümleri var Deliyürek'in. Bunlar bir film süresi.

U.E:Mesela, dizinin konusunu neye göre belirliyorsunuz? Gündemde olan konuları tercih ediyor musunuz?

B.Ö: Eeee... Tabii ki gündemde olan konuları tercih ediyoruz. Yani, dizinin bir kitlesi hikayenin, yani dizinin masal tarafıyla, kahramanlaştırılan tarafıyla yada yani iyi ya da kötü kahramanlaştırılan masal tarafıyla diziyi takip ediyor. Diğer tarafı, güncel dokundurmasıyla, güncelin içerisindeki masallaştırmasıyla, çözüm üretmesiyle, ama dizinin içerisinde. Yani kalkıp da biz, Büyük Millet Meclisine önerge vermiyoruz.

U.E:Peki, bu dizideki gerçekliği biraz....

B.Ö: Gerçekliği sağlayan şey, aslında o gündemin içerisinde olmamız. Yani...

U.E:Mesela, bu Mavi Boru Hattı, mavi geçiş olarak geçmiş ya da böyle gündemdeki konuları isim değiştirerek...

B.Ö: Bazılarını isim değiştiriyoruz, bazılarını hiç değiştirmiyoruz. Yani, Türkiye'deki gazetelerde, Cuma günü, Kartal Cezaevine kokoreç makinesi sokulması varken bizim dizide Pazartesi'de bu oluyor. Bu bizim, öykümüze, dramamıza uygunsa. Kalkıp da, bu Galatasaray'ın şampiyonluğu da gündem olabilir ama bunun dizide yeri yok.

U.E:Biraz... Dizi de bu gerçekçilik iddiası değil mi? Bugünlerde Türkiye diyorsunuz, karakterler benziyor, gündemden konular seçiyorsunuz. Biraz gerçekleri de anlatıyoruz aslında...

B.Ö: Belki ama...

U.E:Çünkü bir de sonuçta çözüm de öneriyorsunuz.

B.Ö: Ama bütün bunlar aslında bakarsanız bir illüzyon, bakarsanız bunun tamamı bir kurgu. Buradaki dört kişinin beş kişinin belirli kriterlere dayanarak hayal ettiği şeyler. Hayalin zemini Türkiye'nin gerçekleri olabilir, Arjantin'de olabilir ya da üç bin yıl önceki bir kahramanlık hikayesi de olabilir ya da bir skandal da olabilir. Dizinin seyircisini ayakta tutmak için ve öyküyü de tabii ki, güncel, yani, dünkü Dadaloğlu'ndan bugünkü Dadaloğlu'na geçirmek için bu bir zemindir. Yani, biz dekoru bugünden seçtik, dekoru isteseydik, Tanzimat Döneminden de seçebilirdik. O dönem de Yusuf Miroğlu gibi bir adam olabilirdi.

U.E:Ömer Bey'e de sordum. Sizin düşünceniz ne, bu dizinin görüşü konusunda ya da dört kişinin genelde ortak bulunduğu bir görüş var herhalde. Ömer Bey'dedi ki sağcı da diyemem Deliyürek'e, solcu da denilmesini istemem.

B.Ö: Açıkçası, hakikaten öyle. Yani bizim dört kişinin, beş kişinin kendi aramızda kime oy vereceksin gibi bir sohbet olmadığı gibi hayata bakış açımızda böyle keskin bir şey yok. Yani bir bakış açıya göre ben radikalden daha solcuyum, bir bakış açısına göre ülkücüden daha milliyetçiyim. Belki milliyetçiliği hiç kabul etmeyen bir bünyeyim. Yani, bu, aslında her duruma göre değişen siyasi fikirlerimiz, var çok şükür ki. Hani, bir partili değiliz hiçbirimiz. Bir tek bakış açısıyla bakmıyoruz. Bütün bunun yanı sıra da seçtiğimiz gündem aslında Türkiye'nin siyasi gündemi değildir. Yani, seçtiğimiz gündem Türkiye'nin gerçek gündemi. Bunun içerisinde siyaset yok mu?Mavi Akım işinde siyaset var mı? Mutlaka vardır. E futbolda da siyaset vardır.

U. E: Size de sorayım. Sizce mafya ne Türkiye'de, nedir, nasıl tanımlıyorsunuz?

B.Ö: Valla, açıkçası, bugüne kadar mafyayı hiç tanımlamadım. Açıkçası onların hiç bu tanıma da ihtiyacı yok. Uluslararası mafya, yani... Böyle bir bilgim... (Sekreter çay getiriyor...) Türkiye'de birçok insanın belinde silah var. Hep de olagelmiş. Türk Milleti silahı seviyor, kadını seviyor, atı değil de artık arabayı da seviyor. Bu üç bin yıllık, beş bin yıllık gelenek, anane, şartlanma, hayata bakış açısı. Ben ömrümde silah taşımadım. Silah kullanmadım, silahtan hoşlanmıyorum. Evet, kadınlardan hoşlanıyorum, arabalarla ilgilenmiyorum ama bu benim ne Türk olmadığımı gösterir ne de hani bu gerçekleri yadsıdığımı gösterir. Mafya ne?

U.E:Ya da şöyle sorayım size mafyanın ne olduğunu, dizideki mafyayı nasıl tanımlıyorsunuz? Bir mafya karakteri yaratacaksanız ona ne özellikler yüklüyorsunuz, ne yaptırıyorsunuz?

B.Ö: Dizimizde... Yani, aslında bunlar çok... Biz bu mafya tipolojilerini birebir verebiliriz de, böyle bir, okumuş, görmüş geçirmiş insanlar olarak. Ama izleyicinin kafasında belirli bir mafya tipolojisi var. İşte ne bileyim, hani böyle bir belli bir şeyi vardır, ters bakar, belinde silahı vardır, etrafında adamları vardır, kötü işlere bulaşır. Bizim gözümüzdeki mafya aslında bizim ana izleyicimizin saf izleyicimizin yani Anadolu bazlı izleyicimizin gözündeki mafyayla eşittir. Bizim gözümüzde mafya iyi bir şey değildir. Bunu nasıl ifade edebiliriz. Yani ben cümlelerimle ifade edebilirim. Dizi de nasıl ifade edebilirim? Bizim iyi karakterlerimiz var kötü karakterlerimiz var. İyi karakterlerimizin en simgesi Yusuf Miroğlu. Bir, Yusuf Miroğlu asla mafya değil. İki, Yusuf Miroğlu, belki kendini mafyayla savaşmaya adanmış ama hayata bakış açısı itibariyle hep mafyayla ters düşen bir adam.

U.E:Yusuf Miroğlu mafya değil dediniz de....

B.Ö: Aradaki ayrımı soruyorsunuz. Yani, mafya şudur. Eğer ille bu silahlara....Yani Yusuf Miroğlu'yla mafya arasındaki belki farkı tanımlayabilirim. Yusuf, menfaati

için, kendi yada yakınları için yakınlarının çıkarı için o veya bu şekilde ne silahını ne gücünü ne ismini kullanır. Ne yumruğunu, ne herhangi bir şeyini kullanır.

U.E:Ondan yardım isteyen insanlar?...

B.Ö: Yardım.... Bu yakınları için ve kendisi için çizdiğim çerçeve. Diyelim ki birisi Yusuf Miroğlu'ndan... Ben geldim, dedim ki, kardeş benim bir derdim var. Birincisi bana tavrı şudur. Buna doksan, yüz on beş bölümde bakabilirsiniz. Bu beni ne alakadar etsin ben kimim ki? Polis var, devlet var...

U.E:Ama sonuçta yardım ediyor?

B.Ö: Sonuçta yardım ediyor. Yusuf Miroğlu, çünkü şundan yardım ediyor. Yani böyle hepimizin arasında, mahallemizde, çevremizde, ailemizde, eşimizde dostumuzda böyle insanlar vardır. Başı hiç beladan kurtulamaz. Çünkü aslında üzerine vazife olmayan işlere girer. Bu onun ondan çıkar sağlaması amacıyla değil. Yani ayrıntı kabarıktır. Bir yerde bir haksızlık olduğu zaman tahammül etmez.

U.E:Doğuştan getirdiği bir özellik?

B.Ö: Doğuştan, yetiştirmeden, sosyal çevresinin getirdiği bir şeydir, bir adamın. Ben zorlayarak bu saatten sonra ben Yusuf Miroğlu gibi bir adam olamam. Böyle bir şeyim yok. Ama Yusuf'un yaptığı.. Birisi ona, kardeş bizim bir derdimiz var.. Beni alakadar etmez ama anlat derdini dinleyeyim, bunu yapabilirim.... Başıma şu şu şu geldi. Birincisi Yusuf için şöyle bir kıtas vardır: Haklı mı, haksız mı? Şimdi diyeceksiniz ki haklı ne haksız ne? Bu çok... Beynelmilel tanımlarıyla haklı var haksız var; bir de Türkiye tanımlarıyla haklı haksız var. Şimdi bir adamın çocuğu kaçırılmışsa, bir adamın evi elinden alınmışsa, bir adamın yakını, akrabası, bîgünah öldürülmüşse, bu belki Yusuf Miroğlu diye bir kurumu ilgilendirmez ama Yusuf diye birisini ilgilendirebilir. Şahsi.. Anlatabiliyor muyum? Yani buna öfke duyabilir.

U.E:Bu arada biz sizi engellemiyoruz umarım. (Ömer Lütfü Mete, bulunduğumuz odada namaz kılmaya başlıyor)

B.Ö: Yani, Yusuf'un yaptığı aslında... Yusuf hiçbir zaman bir hikayenin içerisine burnunu sokmaz. Hep hikaye gelir Yusuf'u bulur. Bu Yusuf'un belki karakter olarak efsaneleşmesini sağlamıştır. Ama belki hayatta Yusuf diye birisi olsaydı. Keşke olsaydı. Belki çok bahtsız, şanssız, talihsiz bir adam olacaktı. Çünkü bütün belalar onu gelip buluyor.

U.E:Böyle insanlar yok mu diyorsunuz?

B.Ö: Böyle insanlar umarım vardır. Eğer böyle insanlar varsa, Türkiye bugün böyle bakar mıydı hayata bilmiyorum. Çünkü böyle insanlar hiç değilse yakın çevrelerini etkiler. Bu... Ben tabii Türkiye'yi karış karış gezmedim bilmiyorum. Birçok yerini gezdim. Böyle bir genellemede bulunamam, böyle insanlar yoktur diye. Ama, Yusuf Miroğlu gibi bir adam benim hayatımda olsun ister miydim? Çok isterdim.

Hani.. O... Benim... Bir, benim hiçbir türlü başım belaya girmez. Bir haksızlığa da uğradığım da yok. Ya da bunu kendim halledemeyeceğimden de değil. Yusuf'un özelliklerinden sadece bir tanesi bu, haksızlığa tahammül edememesi. Doğru, dürüst, menfaati için alavere dalavere ya da bilek ya da silah kullanmayan bir adam. Yakışıklı, güzel....

U.E: Yani, mesela, silahını veya gücünü menfaati için kullanmadığı sürece meşru mudur?

B.Ö: Eee. Yani bu... Meşrudur desem bir türlü. Meşrudur demesem başka türlü. Meşru değildir de, doğaldır deyeyim.

U.E: Doğaldır?

B.Ö: Yani, bunu da belki Arjantin'de çok tuhaf karşılanabilir bu. Ha.. şöyle söylemlere de inanmıyorum: Ama Türkiye gerçekleri... Hayır yani, evrensel bazda kriterler var. Yani bu, kainatı, hariç tutup, diğerlerini başka değerlendiren birisi değilim. Bu benim şahsi bakış açım.

U.E: Peki. İyi karakteri böyle anlatıyorsunuz. Kötü karakteri nasıl kötü yapıyorsunuz?

B.Ö: Kötü karakter de bu Yusuf'un aslında tam tersidir. Menfaati için her şeyi yapar. En yakınını da öldürür en uzağındakini de öldürür.

U.E: Mesela, bunlar için, dizideki ana karakterleri şöyle iyi veya kötüler diye ayıracak olsanız nasıl ayırabilirsiniz? Yusuf'un yanındakiler iyi karakterlerdir, Yusuf'un çatıştıkları kötü karakterler midir?

B.Ö: Şimdi Yusuf'un her çatıştığı kötü karakter olmayabiliyor. Mesela Bozo. Yusuf'la Bozo çatışır. Bir kere fikirsel olarak, hayata bakış ölçüsü olarak. Bir dönem Bozo, Yusuf'un komutanı olsa bile, Yusuf'un tezi şudur: O askerlikte kaldı. Emir komuta zinciri vardı, tezkereyi aldığım gün emir komuta zinciri diye bir şey yok. Evet dostlukları olabilir ama ben sizinle dost olabilirim farklı düşünebilirim. Bozo'nun çok değişik bir bakış açısı var. Buna..

U.E: Kötü karakterleri sayacak olursak, ana karakterlerden.

B.Ö: Yani ana.. Temel olarak Savaş Doğan'dır kötü karakter.

U.E: Savaş Doğan.. Eski, Show Tv'deki bölümlerden..?

B.Ö: Turgay Atacan,

U.E: Turgay Atacan...

B.Ö: Ama, birçok...Bizde her bölüm neredeyse yeni kötü karakterler giriyor, ama daimi bu ikisidir.

U.E: Ağabey?

B.Ö: Ağabey, Yusuf'la çatışan ama komple de kötü diyemeyeceğim...

U.E: Neden kötü değildir komple?

B.Ö: Ağabey'in de bir kendi bakış açısı var...

U.E: Devletin çıkarlarını da mı düşünüyor?

B.Ö: Yani şimdi, ben mesela, hani şöyle örnekleyebilirim: Yusuf gibi bir arkadaşım olsun isterim. Ağabey gibi bir dostum olmasını istemem. Ha, ama bu Ağabey kötüdür de diyemem. Adamın bir bakış açısı var. Böyle a... Biz aslında böyle adamlar var diye bunu yapıyoruz. Bazısında Yusuf'ta da böyle adamlar olsun diye efsaneleştiriyoruz bunu. Ağabey gibi adamlar var. Hayata dümdüz bakıp, devlet millet menfaati için ne kendimi tanırımı ne çoluğumu ne çocuğumu ne de kimseyi tanırım diyen adamlar var olduğu için Ağabey diye bir şey var. Ha, kötü diyebilir miyim? Bilmiyorum, ama bunu çok net ifade ediyorum, hayatımda Yusuf gibi birisi olsun isterim, Ağabey gibi birisi olsun istemem. (Sekreter çay getiriyor, biri Bahadır beyle kısa bir görüşme yapıyor)

U.E:Evet..

B.Ö: Dediğim gibi yani, net kötü söyleyebileceğim Savaş Doğan'la, Turgay Atacan'dır. Uzun soluklu oynayan. Günlük, haftalık diziye karakterler girip çıkmıştır. Onlar bir şekilde yok da olmuş olabilir. Yusuf'da onları cezalandırmış olabilir. Hiç Yusuf'la ilgisi olmayan kötü karakterler de var. Başkalarının kendi aralarındaki hesaplaşma sonucu ölen, yok olan ya da çekilen de var.

U.E: Peki. Daha çok, sizin, toplumda gördüğünüz organize suç türü hangisi, ne suçlar var?

B.Ö: Valla, yani, Türk ceza kanuna göre üç kişi bir araya gelip bir afacanlık yapmışsa o organize suç. Benim için de öyle. Yani, kalkıp da, biz üç kişiyiz şimdi gidiyoruz, bankayı soyuyoruz, bununla amacımız bir örgüte yardım yapmak, o paraları yemek, kitap almak. Hani, bu organize suç, silahınız olur, silahınız olmaz, internet yoluyla olur, bu organize suç.

U.E: Toplumda, hani çok bilinen bu... Sizce en çok?... Adam kaçırma, adam öldürme, ihaleye fesat karıştırma, tehdit gibi bir sürü suç var. En çok işlenenler hangisi toplumda sizce?

B.Ö: Valla hepsi, yani, hakikatten yetmiş milyonuz, çok kalabalığız, hepsinden Allah'a şükür var. Bunu dosyalara da bakınca görmek lazım. Hiçbiri birinden eksik değil yani. Hiçbirini diğerinden bence bu daha kötü ya da daha iyi diye ayırmak yani...

U.E: Şöyle ayırayım o zaman, beyaz yakalı suçlar dediğimiz yolsuzluk gibi suçlar var, bir de işte mafyanın yaptığı haraç alma, adam kaçırma, adam öldürme gibi suçlar

var. Şimdi böyle baktığımızda dizide daha çok bu beyaz yakalı suçlar mı var yoksa daha bireysel diyebileceğimiz suçlar mı var?

B.Ö: Yahu, açıkçası, Yusuf Miroğlu hiç yani gidip de bir bakkalı soyan ya da işte bir araba çalan ya da gidip birini öldüren birisiyle bir şey yani bunun Yusuf'a gelme yolu yok zaten, hikaye olarak. Dolayısıyla, hep bu dediklerimizin bu saydıklarımızın hepsi var. Yani banka yolsuzluğu, ama kalkıp da, vaay adiler bankayı soydu değil, beline silahı kuşanıp gidip banka sahibine, sen nasıl soyarsın, zaten bu işin şeyine aykırı, kimyasına matematiğine aykırı, öykü olarak yani. Türkiye gerçeğinden koptuğu şey o, belki mafya dan koptuğu şey de o. O Yusuf'u alakadar etmez. Mahkemesi var, savcısı var, polisi var.

U.E: Yusuf'u alakadar eden?

B.Ö: Yusuf'u alakadar eden, Yusuf'a somut birisi bir şey getiriyor. Diyor ki, kardeş başıma şu şu geldi. Ben bankaya paramı yatırmıştım. İşte, o banka battı, benim paramı ödemiyorlar. Bu da Yusuf'u alakadar etmiyor. Diyor ki, sen kardeşim sen bankayla bir sözleşme yaptın, sana şu kadar faiz vereceğim dedi sende bunu kabul ettin, sonunda batınca da... Bu ticaret, sen bunu niye göze almıyorsun. Ha, onun altında şöyle bir şey varsa, bu adamları kandırarak bunu yapmışlarsa ve bu hakikaten Yusuf'un güvenini getiriyorsa. Adam mesela bunu bilmediğini söylüyor. Demişlerdi ki, işte bize dediler ki, kooperatif yapacağız, öyle net bir bölüm de var hatırladığım.

U.E: Evet var..

B.Ö: Kooperatif yapacağız diye kandırdılar bizden paralarımızı aldılar, ne yer var ne eser var. Diyor ki yani, siz onlarla benim gözümde aynısınız...O kadar... Kaç para lazım, atıyorum bugünün parası iki milyar. İki milyara ev olmayacağını bilmiyor musun? Sen de devlet arazisine bilmem ne yapmanın derdindesin git başımdan diyor. Kadın derdini anlatıyor: Ama şundan, bundan, bundan. Yani, hakikatten kandırıldığına kanaat getirirse Yusuf... Ha, onun da yapabileceği nedir? Bütün dünyayı cezalandırmak değil. Kadının mağduriyeti ne? Evi. Gider o adamlarla konuşur. O kadının evini geri ver. Adam der ki, sana ne, seni ne alakadar eder?Der ki, bana nesi, sana nesi yok, vereceksin. Bu ne zaman mafyaya girer biliyor musunuz? Bu kadından evinin yarısını aldığı zaman. O işte, onun adı mafya oluyor. Ama, ha, Yusuf burnunu b..tan çıkarmayan bir adam.

U.E: Peki, Yusuf bunların hiçbirisinden para almıyor.

B.Ö: Asla bunu hani....

U.E: Ama, bu, bu, bir yaşam düzeyi var.

B.Ö: Bu yaşam düzeyi, hani, belki jipe takılacaksınız., belki işte bir şekilde. Bunun mantığını asla açıkta bırakacak bir şey değiliz.

U.E: Fakat, elindeki şirket, işte, daha önce onu yanına alan babanın şirketi değil mi?

gözlemlemek lazım somut olarak. Sürekli, bunun, kemik izleyicisinin üzerinde bir etkisi var mı...

U.E: Ne olabilir sizce?

B.Ö: Bilmiyorum, yani... Umarım, bu temenni, böyle zannetmiyorum da... Hani, belki insanlar bir parça, ya hani, ulan hayatta tamam kısa yoldan zengin olmak var da, alnının teriyle para kazanmak da çok kıymetli bir şey diyen üç kişi daha çıkmıştır, daha önce böyle düşünmeyen. Umarım gerçektir... Haa, bizim bir de aşk tarafımız var. Umarım gerçekten sevdiğini karşılıksız seven insanlar çıkmıştır, öykünerek, bizim verdiğimiz masala, bizim düş dünyamıza.

U.E: Peki.. Model alabilir mi bunu izleyenler, Deliyürek'i alırsa nasıl olur?

B.Ö: Alırsa ne olur? Yusuf'u model alırlarsa, bellerine silah takıp, kalkıp da gördüğü haksızlığa kurşun sıkarlarsa hiç iyi olmaz tabii ki. Ama çünkü... İşte bu da Türk bakış açısı. Aslında bu dizinin on yedi bin tarafı var ama iş dönüp dolaşıp silaha takılıyor. Üstelik de bu memlekette hakikaten herkesin belinde silah var.

U.E: Silah olmasa da, eliyle öldürse adamı, bir şey fark eder mi?

B.Ö: Çok şey fark eder. Yani, iki tokattan bir insanın ölmesi için, tokat atanın çok şanssız, hakikatten tokat yiyenin de çok şanssız olması lazım. Ama yani, kurşun yiyen birinin de ölmemesi için de çok şanslı olması lazım. Aralarında böyle çok... Yani, yüzdeye bakarsanız yüzde doksan beş fark var.

U.E: Mesele ölmesi mi?

B.Ö: Bir insanın canından daha kıymetli bir şey olamaz.

U.E: Yani diyeceğim şu, işte, mahkemeler var falan, daha hukuki yollar var, onun yerine işte, Yusuf Miroğlu gibi... belki herkesin kendi hakkını aramaya kalkışması anomi yaratmaz mı?

B.Ö: Tabii ki yaratır... Zaten herkesin kendi hakkını aramaya çalışması diye bir şey olduğu zaman, o yerde, neresiyse orası o yerde yaşanmaz. İster bunlar çok iyi niyetli hareket etsin, ister bilmem ne olsun, şu olsun, bu olsun...

U.E: Deliyürek'in bundan farkı?

B.Ö: Deliyürek'in bundan farkı... Deliyürek'in şöyle bir... Arada atlanan bir farkı var. Aslında iyi ki de... Bu bizim için çok sevindirici. İyi ki insanlar atlıyor... Deliyürek'i gerçek zannediyorlar. Yani, brezilya dizisini seyredip insanlar baldızlarına tecavüz etmeye kalkmıyordur umarım. Bunu da ummuyorum. Yani, bu da temenni. Yani Deliyürek'i insanlar hakikaten... Gerçekten Yusuf Miroğlu diye biri var zannediyorlar. Kenan İmirzalıoğlu'nun hakikaten Yusuf Miroğlu olduğunu zannediyorlar. Bu, belki göreceli olarak, benim halkımın saflığını, belki göreceli olarak bizim başarıımızı gösterir. Ama, bu kadar da değildir, anlatabiliyor muyum? Yani, hani dizide birisi kalkıp da işte, misket oynadı diye, birden yani, misket trendi

gelişmez Türkiye’de. Ama ne bileyim... Adam yüzük taktı, işte bütün yağız delikanlılarımız yüzük taktı. Ya ama o yüzük takan adam yalan da söylemiyor. Yalan da söyleme... E bu çok zor anlatabiliyor muyum? O yüzden... Bu bir masal. Bu gerçek değil... Gerçek dekoruyla süslenmiş. Biz kalkıp bu dekoru değiştirip 1876’ya da taşıyabilirdik. Orada da yine bir hikaye anlatacaktık. Zaten bütün bu tartışılmasının, bütün bu konuşulmasının nedeni 1998-1999-2000-2002’yi anlatması. İnsanların gazetede okuduğunu, televizyonda gördüğünü, bir masalda görmesi, bazı şeylerini. Ama bütünü yok. Yusuf Miroğlu hangi takımı tutar? Bilmiyoruz, biz de bilmiyoruz, böyle bir derdimiz yok.

U.E: Ama genellikle bu yıllarda Türkiye’nin gerçeğini ortaya koyuyor...

B.Ö: Gerçeğinden besleniyor!

U.E: Besleniyor?

B.Ö: Yani, bu çok farklı, çok... Bazen hiç olmayan şeyleri de yazıyoruz. Hiç olmayan... Ama bunu da şu tonda yazmıyoruz, mesela birilerini itham etmek için. Şöyle bir yolsuzluk oldu... Hani böyle bir şey varsa yazarız da.... Hani bunu da biz... Hadi açık söyleyeyim, biz araştırmacı televizyon dizisi yapmıyoruz. Yani biz haber programı hiç yapmıyoruz. Ama kalkıp da bir karakter yaratıp, o karakterin bir başka yönüne bakışları çevirirsek, o zaman onun, mesela Yusuf Miroğlu’nun manavda pazarlık yaptığını göstermiyoruz. Belki yapıyor, belki tutumlu bir adam, ama seyirci bununla.... Yani bizim bu kadar vaktimiz yok. Yani o her saniyesi pahalı bir şey. Birilerinin cebinden para çıkıyor, birilerinin daha cebinden para çıkıyor. Üstelik insanların da cebinden vakitleri çıkıyor. Öyleyse yani, Yusuf Miroğlu’nun ayağında nasır olduğunu, nasır tedavisi yaptığını da gösteremiyoruz. Yani hayatından bir kesitini veriyoruz. İstersek onu da gösteririz de hiç gerek yok yani bunu yapmaya. Bu insanlara ne sağlıyor? Ne getiriyor ne götürüyor, onu da dinlemek lazım.

U.E: Peki senaryocu olarak sorayım size, bildiğimiz polisiye öyküler var çok eskiden beri Türk televizyonlarında izliyoruz. Komiser Kolombo’dan, Mavi Ay’a kadar. Bunların hepsinde belli karakterler vardı, kimisi polis kimisi özel dedektif. Her bölümde belli bir muamma, bir bilmece olurdu ve onlar kanıtlarla bunu çözmeye çalışırlardı. Bu dizinin formatı nasıl, yine bu işlevi sürdürüyor mu? Kanıtlar toplayıp bir bilmeceyi mi çözmeye çalışıyor, yoksa soap opera dediğimiz o pembe diziler gibi bir özelliği mi var?

B.Ö: Belki ikisini de... Yani net bilmiyorum açıkçası. Bu benim cehaletim, teknik olarak bu dünya şeyinde nasıl tanımlanır onu bilmiyorum. Çok genel adıyla, yani İngilizce adıyla, Tv Serie, televizyon dizisi. Ama...

U.E: Yani siz bölümlerde özellikle ona bir bilmece çözdürmeye çalışıyor musunuz?

B.Ö: İşin içine bir gizem katıyoruz mutlaka. Bir bilmeyeni, Yusuf birden, içinde hissedip... Bugün hissettim, işte mesela bilmem ne yapacağım, çözeceği meselenin

kaynağı şu demiyoruz. Senaryonun bir ucundan onları bırakırken bir ucundan topatıyoruz. Sadece Yusuf için de değil...

U.E: Yani bir bölümde başlatıp bir olayı, bir bölümde bitirmiyorsunuz. Diğer bölümlere de sarkıyor...

B.Ö: Bazı olaylar bir bölümde başlayıp bir bölümde bitiyor. Bazı olaylar bir bölümde başlayıp on üç bölümde bitiyor. Ya da otuz bölümde. Bazı olaylar... Bunların bir bölümünde birçok olan şey de var, birçok karakter var. Miroğlu bizim ana taşımızdır ama o ana taşın bu kadar böyle sağlam bir kasnakta oturmasının şeyi de yanlarındaki taşlardır. Sabri diye bir gerçek karakter var. Sabri'nin karısı var. Sabri'nin çocukları var. Sabri'nin karısının erkek kardeşi var. Yusuf'un bir ailesi var. Yusuf'un karısı var. Yusuf'a aşık olan bir kadın var. Ağabey'in bir ilişkisi var. Savaş Doğan'ın yanındaki Özcan'ın, bilmem, bir hikayesi var. Özcan'ın belki bu bölüm başlattığımız hikayesini bu bölüm içerisinde tamamlıyoruz. Yusuf'un başlattığımız hikayesini belki üç bölümde tamamlıyoruz. Nazlı'nın bilmem ne hikayesini iki bölümde tamamlıyoruz. Yani onun çok... Belirli bir matematiği var ama bunların böyle bir dengeler sistematiği yok. Yani hani hikaye doğurgansa, hangi hikaye akıp gidiyorsa, zenginse, etkileyiciyse. Bize bir kere hoş geliyorsa, o sürebiliyor. Ya da tamamlanıyor. Tamamlanması daha uygunsa tamamlanıyor, sürmesi daha uygunsa sürüyor...

U.E: Ama sonuçta bir dedektif hikayesi deyeceğiz buna.

B.Ö: Yo, ne bir dedektif, ne bir...

U.E: Peki yükseliş hikayesi diyebilir miyiz?

B.Ö: Bu tam bir masal diyebiliriz. Ama televizyon formatında, böyle bir, masal diye bir televizyon dizisi yok. Bu masal.. Ama bu Bahadır'ın gözüyle. Bu Deliyürek'in ortak sözü değil. Ayrıca da, buna en son dahil olan adam olarak belki bunu söyleme hakkına da sahip değilim. Aramızda böyle bir şey yok da. Sözcümüz falan da yok. Deliyürek diye bir şey... Bir hayatımızda Deliyürek falan da değiliz. Ben gördüğümüz gibi bir adamım yani. Ama benim bakış açım göre böyle. Yani Yusuf... Deliyürek bir masal bana göre... Ömer Abi nasıl düşünüyor nasıl algılıyor onu bilmiyorum. Ama... Ha çalışırken bu aramızda sorun çıkarmıyor. Deliyürek'e nasıl bakarsak bakalım. Ben karakterlerine bakarım, karakterlerine inanayım ya da inanmayayım...

U.E: Peki, sadece sizin özgün fikirlerinizden mi oluşuyor? Televizyon kurumundan ya da başka yerlerden şu konu da işlense, ya da şunu işlemez...

B.Ö: İnanın bunları söylemek çok havalı kaçabilir ama inanın şu odada her şey dönüp bitiyor. Ama sen benim arkadaşımın, ya aklıma şöyle bir şey geldi dedin. Benim akıl süzgecimden geçtikten sonra... Bunu yapmasanız ya da yapsanız, benim akıl süzgecimden geçtikten sonra o benim için olur ya da olmaz. Ama siz master öğrencisi olabilirsiniz, üniversite rektörü olabilirsiniz, genel kurmay başkanı olabilirsiniz, doktor olabilirsiniz bu beni hiç alakadar etmez. Ama kalkıp da birisi

bana telefon açsa, ben sağlık il müdürüyüm, bu bölümde şöyle bir şey işleyin ya da kardeşim bu yaptığınız iş mi dese, derim ki, kardeşim sen kendi işinle... İnanın bu böyle yürüyor. Yani, ha burada dört tane de kafayız. Ayrıca, benim süzgecimden geçti, karşımdakinin geçemeyebilir. Bizim yaptığımız işler oy çokluğuyla değil oybirliğiyle olur. Yani, herhangi birimizin aklına bir şey yatmadı; bir kelime olabilir, bir sahne olabilir, hikaye olabilir, konu olabilir, herhangi birimizin aklına bu yatmadığı zaman olmaz.

U.E: Peki, mesela, şöyle eleştiriler vardı; kent şövalyeleri, kent şövalyesi diye, tam da karşınızda Yılan Hikayesi vardı. Bu kent şövalyesi....

B.Ö: Şövalye diye bir şey bizim toplumda bin yüzlerde bin iki yüzlerde filan vardı. O da ayrı coğrafyalarda... Bilmiyorum, hakikaten bilmiyorum. Böyle havalı lafları pek kullanmayı beceren bir adamda.... Kent şövalyesi nedir, mesela varoş kontu mudur bunları bilmiyorum. Jipi olduğu, silah taktığı için filan mı yani.

U.E: Evet! Mesela şövalyelik yaptığı için diyelim. İşte, haksızlığa karşı çıkıyor, ya da biraz romantik...

B.Ö: Romantik demiyorum. Duygusal, hepimizden daha muhafazakar bir adam belki yani. Belki daha tutuk, içine kapanık, çekingen, belki özgüveni olmayan bir adam. Belki de tam tersi çok cesur. Yani, bu nasıl bakarsanız. Yani, karşılıksız bir aşkı göğüsleyebilecek kadar cesur bir adam ama sevdiğine de ben seni seviyorum diyemeyecek kadar utanan bir adam. Hani, belki böyle bir adam yok, belki böyle adamlar var. Yetmiş milyon... Bunu hissedebilmenin, kimsenin şansı yok. Hepimizin tahminleri var. Hepimiz sosyal çevrelerimiz... Okuduğumuz, yaşadığımız, gördüğümüz kadarını değerlendirebiliyoruz ama ben Tokat'ta Yusuf Miroğlu'nu birebir yaşayan bir adam varsa bunu bilemem ki... Ya da, hiçbir yerde yoksa yoktur da diyemem. Bilmiyorum...

U.E: Ama bu... Bunu yazarların düşüncesini de yansıtıyor bu karakter. Yani, bir şeylerin yanlış gittiğini düşünüyorsunuz ki böyle isyan eden bir karakteri canlı tutmaya çalışıyorsunuz.

B.Ö: Tabii ki bir şeyler yanlış gidiyor.

U.E: Ve bu sizin teziniz: Yani, böyle bir şey... Bizce, bu karakter iyidir, iyi olmasının da sebepleri vardır diyorsunuz.

B.Ö: Evet.

U.E: Peki, biz sosyal hukuk devletini kurmak için uzun zamandır uğraş veriyoruz. Sosyal hukuk devletinde kanunlar, cezalar, mahkemeler işler. Cezalandırmayı ya da adaleti bireysel hale getirmeye başlayınca, ya da bu önerilince, bu düşünce yara almaz mı?

B.Ö: Bence alır...

U.E: Yusuf Miroğlu'nun böyle yaptığına inanıyor musun peki?

B.Ö: Yusuf Miroğlu gerçek olsaydı, böyle bir adam olsaydı derdim ki, Babacık yapma ya, bak ne güzel mahkemeler var. Ama böyle bir adam yok ki, bu bir efsane.....

U.E: Ama bir sorun var ve bu soruna bir sürü çözüm önerilebilir. Televizyonda da mesela, işte Deliyürek dizisi mahkemeler gidin çözümünü....

B.Ö: E, onu Adalet Bakanlığı yapsın!!! Bizim işimiz değil, yani onu bilmem, raytingi sıfır nokta sıfır nokta sıfır bir olur. Ve insanlar

U.E: Yani, bu insanların mahkemelere gittiği bir dizi olsaydı, mahkeme dizisi olsa rayting almazdı diyorsunuz.

B.Ö: Ama bu... Biz rayting alalım diye, böyle bir şey, böyle bir dert içinde de değiliz.

U.E: Hayır ama genel trendler...

B.Ö: Çünkü kimseyi... Artık yani... Türk insanı...Evet bir tarafından sosyal hukuk devleti olma çabasıdayız ama bir taraftan da maymunun gözü açıldı artık. İnsanların bir gram palavraya ihtiyaçları yok! Eğer bir palavra olacaksa, bu tatlı bir masal olur. Belki insanlar... Keşke böyle bir Türkiye olsa... Bunu seyredebilirler.

U.E: Böyle olmadığına inanıyorsunuz...

B.Ö: Tabii ki böyle olmadığına inanıyorum!!! Ya ben yarın adliye çıkacağım ya, Türk Silahlı Kuvvetlerine hakaretten. 159. Madde, çok ağır bir itham bu. Yani, minimum beş yıldan başlar bu suçun cezası, yirmi yıla da hüküm verebilirler. Ben Bahadır Özdenler olarak Türk Silahlı Kuvvetlerine nasıl hakaret edebilirim ki? Ne? Gücüm ne? Bu Deliyürek'le alakasız bir şey. Gazeteciydim, ondan ötürü... Ama, şimdi kalkıp da, kardeşim ben de Yusuf Miroğlu gibi bir adam bulayım kendime, gideyim genel kurmay başkanını vursun. Ama bu komik. Ama kalkıp da bana dersiniz ki, ya mahkemelere keşke insanlar gitse. Evet ben olsam giderim. Ama gitmeyene de niye gitmiyorsun demem. Gitmeyen de sonucuna katlanır. Bu, mafyaya öykündüğüm için değil, çözüm olduğuna inandığım için değil. Şunu açık söyleyeyim, Türkiye'de...

U.E: Türkiye'nin gerçeği olduğu için mi?...

B.Ö: Mafya olduğunu söyleyen, delikanlı olduğunu söyleyen, kabadayı olduğunu söyleyen, racon sahibi olduğunu söyleyen, ağır abi olduğunu söyleyen, adı her neyse, şövalye olduğunu söyleyen, kont olduğunu söyleyen kim varsa, hepsi şerefsiz!!! Çünkü benim için bir tek kriteri var bunun: Baba senin menfaatin ne? İşte bizim de masrafımız oldu. Bu bir menfaat... Yusuf yanında kimseyi çalıştırmıyor. Yani, yanında kimseyi beslemiyor. İş yapıyorlar, işin karşılığını alıyorlar. Sabri, Peugeot'un müdürüdür. Anlatabiliyor muyum? Yusuf olduğu için... Yusuf onun cebine harçlık, Samsun sigarası koymaz yani...

U.E: Ama mesela diğerk iki karakter, daha sonra Ağabey'le çalışan veya sonradan bir sorun yüzünden Yusuf'la ayrılan ve...

B.Ö: Selim..

U.E: Selim karakteri... Bunlar herhalde orada satış yapmıyorlar?

B.Ö: Eee... Yani o satışı isterseniz gösterelim uzun uzun on beş dakika, yaptıkları satışları. Ama inanın çok sıkıcı olur. Yani, bir arabaya bakmaya gelen birisini... Yani kamuoyu rahatlayacaksa, bu arabaya bakmaya gelen birisini gösterelim. O görülmeyen kısmı... Yusuf Miroğlu'nun, biz yemek yediğini de göstermiyoruz, her bölümde onun tuvalete gittiğini. Ama tuvalete gidiyor emin olun.

U.E: Ama, bunlara, birisini takip ederken, Miroğlu diyor ki, şu adamı bizim adımızı kullanarak öldürebilirler, onu koruyun. Gidiyorlar orada duruyorlar. O yüzden işleri ne kadar... Yani bütün kazançlarının ne kadarını oradan sağlayabilirler.

B.Ö: Şimdi çok basit. Arkadaşınızla bir ortaklığınız var mı? (Arkadaşım, Meriç Eryürek'i işaret ediyor.)....Bir parasal bir şeyiniz var mı? Bilgi üniversitesine sizin için, ya da Sinegraf'a sizin için gelebilir değil mi? Hani, senaryoları almaya. Bu kadar basit... Yani, Yusuf Miroğlu'nun, Selim, askerlik arkadaşıdır hikaye gereği. Bir hukukları olmuştur. Selim çok yanlış şeyler yaptı, Yusuf için. Belki benim için, belki sizin için de... Yusuf bütün bunları bağışlamış. Askerlik arkadaşı olduğu için ona torpil yapmış değil. Ama diyor ki, sana kardeşim, adam olma fırsatı... Sen alınının aklıyla gelip burada çalışır mısın? Çalışırım... Kalkıp bana, üç kağıttan nasıl para kazanılır, önermeyeceksin...

U.E: Sonuçta, çalışarak, alın teriyle para kazanmayı, öneriyoruz, diyorsunuz,

B.Ö: Öykü...

U.E: Şuraya geleceğim, böyle sosyal adaletsizliğin arttığı, ekonominin kötü gittiği durumlarda, toplumlarda, yukarı adım atabilmek için, toplumsal statü anlamında, yukarı adım atabilmek için, suç bir merdiven vazifesi görmeye başlayabilir. Ya da işte, senin dediğindeki gibi menfaat sağlamak... Böyle daha çabuk zengin olunabileceğini düşünebilir insanlar. Ve Deliyürek bunu önermiyor, sonuçta?

B.Ö: Açık söyleyeyim, aslında, genel anlamda, şu eskiden biz ilkokuldayken, ortaokuldayken, suları kapatın, vergini öde, temiz vatandaş ol, çimlere basma gibi hiçbir önerisi yok Deliyürek'in. Çünkü, bunu yapmaz. Çünkü biz o kadar gerzek değiliz! Biz insanları çok ciddiye alıyoruz, insanlar da o kadar gerzek değiliz. Ve bu anasını sattığının ülkesinde hala, çimlere basma diye tabela var. Yani, kalkıp da Deliyürek, yeni baştan, arkadaşlar, çimlere basmayın, helal para kazanın, aman kötüye bakmayın, harama uçkur çözmeysin demez. Böyle bir misyonu, böyle bir vazifesi yoktur. Olanlara da sesleniyorum, tavsiye ediyorum, onlar da demesin. Çünkü, dediler dediler hiç kimse sözünü tutmadı. Ya ben şunu da demiyorum, bırakalım çimlere bassınlar. Ama bir.. Bir formülü yok mu kardeşim, çime basıp, çimin zedelenmediği, insanların çimde rahat yayıldığı... Ama... Dünyada bu

yapılabiliyor...Evet... Ben mahkeme huzuruna çıktığım zaman, hakimin dolandırıcı mı, dürüst mü, bilmem ne olduğunu aklımdan geçirmeyeyim bile ya... Belki İtalya'da da şikenin tillahı dönüyor. Ama yani, her hafta, şu hakem namussuz mu, eşcinsel mi, bilmem ne mi diye konuşmayalım. Ama, Türkiye böyle... Ha, Türkiye böyle diye yyalım mı kendimizi? Yayma... Ben vergimi ödeyeyim, kimseyi dolandırmayayım, sevgilimi aldatmayayım, iyi bir evlat olayım. Ama kalkıp da sen bunları yapmıyorsan, ben kalkıp da sana demem ki bunları yap...

U.E: Peki ama, dizide şöyle bir şey yok mu? Zannedersem, bir tamirci ustası aslında Yusuf Miroğlu ve ustası da yanında çalışmasını önerdiği halde bu hayatı yaşayamayacağını söylüyor ve o şirketin başına geçiyor. Yani alın teriyle kazanmaksa....

B.Ö: Artık bu hayatı yaşayamayacağını... Çünkü şu... Yusuf hani... Yusuf'un zenginliğine dair... Yusuf'un aslında bu hayatta durduğu. Böyle hani delikanlı duruşuyla, kendine bir sağladığı menfaat varsa, Anadolu'ya bineceğine Jipe biniyor. Hani, diyelim ki, biz onu evet insanları kandırmak için yaptık. Hani şirket ona bir jip tahsis etti, Yusuf'un konforu daha görkemli, hani şövalye gibi gözükmesi için. Diyelim ki bu. Onun dışında, Yusuf mesela berbere gider mi? Bilmiyoruz. Yusuf, mesela, para savurur mu? Kumar oynar mı, içki içer mi, dağıtır mı, parasını çarçura harcar mı? Detayları, bizim, vermeye hakikaten vaktimiz olsa, hani, dizi bugün başlar, haftaya biter. Ama, ustasının yanında evet kalmadı. Kaportacı ustası olarak kalabilirdi. Evet, askerden döndüğünde de yanında çatışma çıkmayabilirdi. Evet, o çatışmaya kafasını çevirebilirdi. Evet... Ama hayatta da, hepimizin hayatında da keşke yapmasaydım ya da keşke olmasaydı ya da olsaydı farklı olurdu diyeceğimiz şeyler yok mu? Evet, başına musallat olmasaydı bilmem kim, belki ustasının yanında, tatlı tatlı kaportaya çekiç adam olacaktı, bu dizi olmayacaktı ama. Yani, bu hayat... Hayatla dizinin, masalın birleştiği şeylerdi o. Hayatta da insanın başına bir şey gelir, sizin gibi uzun saçlı bir adam minibüse sevgilisiyle bindi, angutun biri de onun sevgilisine laf attı, o da o anguta bir yumruk attı, o angutta ölüverdi ve o adam cezaevine girdi. İnan o çocuğun akıbetini bilmiyorum. Nerde o çocuk, bitti mi cezası, çıktı mı dışarı, sevgilisi onu terk mi etti cezaevindeyken, bir daha bir minibüsçü öldürür mü? Bunları bilmiyoruz. Ama hayatın, böyle, insanları saptırdığı yerler vardır. Evet, Yusuf'a belki sorsan, hakikaten kaporta çekiçlemekten belki zevk alan bir adam. Ama, Allah kahretsin ki, bu senaristler ona başka şeyler yazıyor, o da kahramanlaşıyor. Ha, Yusuf'un kahramanlığının inan ne bize, ne Yusuf'a bir faydası var. Yusuf, bu kahramanlığı yüzünden sevgilisiyle mutsuz. Belki şimdi çoluğa çocuğa, toruna torbaya karışması lazımdı.

U.E: Peki, mesela, bir haksızlık gördüğü zaman, düzeltmek için gidip o mağdur olan kişinin yerine, haksızlığı yapan kişiyle görüşüyor. İş hallediyor. Bu gücünü nereden... Mesela, Türkiye'nin gerçeklerinden bahsettik ya... Öyle kuvvetli insanlar var ki, ne bileyim, bir kerede bitirebilecek, işte işini talan edebilecek...

B.Ö: İşte o kuvvetli insanlardan değil... Yani...

U.E: İşte, nasıl korunuyor o zaman?

B.Ö: Hiç kimse şöyle bir adama karşı koymaz, bu adamın adı Yusuf Miroğlu olur.....(dışarıdan gelen bir motor sesi konuşmanın duyulmasını engelliyor).Eğer Ahmet Altan'ın ciddi bir menfaat sağlamayı düşünüp, mesela atıyorum, belli kesimlere hakaret ettiği düşünülseydi, o adamın bütün bu çabalara rağmen kitapları hala satmazdı bu ülkede. Sat-tır-maz-lardı, bir şekilde. O adamı yaşatmazlardı da. Ama o adamın hiçbir menfaati yok anlatabiliyor muyum? Bir tek şey yapıyor, ben bir şey yazıyorum isteyen okur isteyen okumaz.

U.E: Yusuf, büyük organizasyonları bozabiliyor, o zaman, sonuçta etrafındaki üç beş arkadaşı, değil mi? Bu kadar, üç beş kişi, bu büyük güce nasıl karşı koyabiliyor, nerden... sizce..?

B.Ö: Yani, valla bence nasıl koyabiliyor? Adamın gözlerinin içine bakıyor ve ikna ediyor. Ona reddedemeyeceği bir teklifte bulunuyor muhtemelen. Yani, evet bu Baba filminin bir repliği, ama Yusuf yani kalkıp da işte arkadaşını bilmem ne tiyatrosuna sokabilmek için onu sokmayan prodüktörün atını kesip kafasını adamın şeyin koymuyor. Bu ciddi güzel bir mafya numarası, çok etkileyici, değil mi? Hani, ama bu... Mesela bu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yüzde doksan dokuzu Don Corleone'yi çok sever. Don Corleone iyi bir adam mıdır? Bence, hayatında, belki çocuklarına göre iyi bir babadır da onun dışında iyi bir adam olduğunu zannetmiyorum. Ama açıkçası, ben de o adamdan etkilenmişimdir yani. Belki bugün karşıma çıksa önünde eğilebilirim bile. Güç böyle bir şey. Ama Yusuf'un Don Corleone'yle benzer hiçbir tarafı yok.

U.E: Dadaloğlu'yla benzer bir tarafı var mı?

B.Ö: Yani, Dadaloğlu'nu ben tanımıyorum, bilmiyorum.

U.E: Genellikle milli değerlere gönderme... Halk türküleri seçiyorsunuz, özellikle seçtiğiniz yöre Ege yöresi zannedersem. Efe kültürüne.....

B.Ö: Elazığ yöresinden türküler de var. Bu aslında bizim çokluğumuzla alakalı. Osman abi Egeli....

EK 3**KODLAMA CETVELİ**

Bölüm No:

(Örnek)Suç No:

Suç

1. Suçun TCK açısından türü: ☐
2. Suç örgütlü müdür? ☐Evet ☐Hayır ☐Belirsiz
3. Bu suç, suç örgütlerinin aşağıdaki en çok işlenen suçlar kategorisinde hangi suç grubuna dahil edilebilir
 - a)Beyaz Yakalı b)Şirket Suçları c)Mafya tipi örgütlenme suçları
 - d) Diğer
4. Suçun hangi aşamaları gösteriliyor?
 - a)Tümü b)Planlama c) İcra d)Sonuç f)Ceza
5. Belirlenen suç tamamlanıyor mu?
 - a)Evet b)Hayır
- 5.1.Suçun tamamlanamamasının nedeni nedir?
 - a)Beceriksizlik veya terslikler olması
 - b)Kahramanın müdahalesi
 - c)Kolluk kuvvetlerinin müdahalesi
 - d)Bir başka suç örgütünün müdahalesi
 - e)Belirsiz
6. Suç davranış ve sonucuna göre ne tür bir suç?
 - a)Hileli b)Cebri
7. Suçun işlendiği yer neresidir?
 - a) Kamuya açık b) Özel c) Diğer d)Belirsiz
8. Suçun işlendiği zaman nedir?
 - a)Gece b) Gündüz c) Kodlanamıyor

Mağdur

1. Mağdur kimdir?

- a)Birey b)Aile c)Toplum d)Devlet e)Devletler Topluluğu f)Diğer

2. Mağdur bir birey ya da bireyler ise mağdur ya da mağdurların cinsiyeti nedir?

- a) Kadın b) Erkek c) Hem erkek hem de kadınlar
d) Diğer e) Belirsiz

3. Mağdur ya da mağdurların ortalama yaşları kaçtır?

- a)(1-15) b)(15-20) c)(21-40) d)(41-60) e)(61- 80)

4. Mağdur ya da mağdurlar dizideki olay örgüsü içerisindeki karakterlerine göre kimlerdir?

- a) Olumlu karakter(ler) b) Olumsuz karakter(ler)
c) Hem olumlu hem de olumsuz karakter(ler) d) Belirsiz

5. Mağdurun işi nedir?

- a) Devlet görevlisi b) Sivil c)Belirsiz

5.1.Sivil ise,

- a) Serbest b)Boşta gezer c)İşçi d)Emekli
e)Avukat f) Diğer(belirtiniz)..... g) Belirsiz

5.2.Devlet görevlisi ise,

- a) Memur b) Güvenlik görevlisi c)Askeri personel d) Diğer e) Belirsiz

6. Mağdur suç örgütü üyesi veya lideri midir?

- ☐Evet ☐Hayır

6.1.Evet ise, mağdur

- a) örgüt üyesidir b)lideridir

7. Mağdurun etnik kökeni nedir?

- a) Etnik kökeni belli değil b)Kürt c) Laz d) Çerkez
e)Muhacir f) Ermeni g)Musevi

8. Mağdur karakter türü nedir?

- a) Ana karakter b) Yardımcı Karakter c) Figüran

9. Mağdur(lar) zarar görüyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kodlanamıyor

9.1. Mağdurlar zarar görüyorsa,

- a) Psikolojik,
b) Fiziksel,
c) Ekonomik,
d) Diğer
e) Belirsiz

10. Mağdurun gelir düzeyi nedir?

- a) Fakir,
b) Orta halli,
c) Zengin,
d) Çok zengin,
e) Belirsiz

11. Mağdurun, eğitim düzeyi nedir?

- a) Yüksek b) Orta c) Düşük d) Belirsiz

Fail

1. Fail,

- a) Tek kişi b) Grup

2. Failin cinsiyeti nedir?

- a) Kadın b) Erkek c) Hem kadın hem erkekler d) Kodlanamıyor

3. Failin ya da faillerin ortalama yaşı kaçtır?

- a) (1-15) b) (15-20) c) (21-40) d) (41-60) e) (61-80) f) Kodlanamıyor

10. Fail bu suçtan, doğrudan bir ekonomik çıkar sağlıyor mu?

☐Evet

☐Hayır

☐Belirsiz

11. Fail zarar görüyor mu?

☐Evet

☐Hayır

☐Belirsiz

11.1. Fail ya da failler zarar görüyorsa

a) Psikolojik,

b) Fiziksel,

c) Ekonomik

d)Diğer.....

e) Belirsiz

12. Fail ya da faillerin eğitim düzeyi nedir?

a) Yüksek

b) Orta

c) Düşük

d) Belirsiz

EK 4**TÜRK CEZA KANUNUNA GÖRE SUÇ TÜRLERİ VE KODLARI****a. Devletin şahsiyetine karşı**

1. Devletin arsiulusal şahsiyetine karşı cürümler
2. Devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler
3. Ecnebi devletlerle bunların reis ve elçileri aleyhinde cürümler

b. Hürriyet aleyhinde işlenen

1. Siyasi hürriyet aleyhinde cürümler
2. Din hürriyeti aleyhinde cürümler
3. Şahsın hürriyeti aleyhinde cürümler
4. Mesken masuniyeti aleyhinde cürümler
5. Sırrın masuniyeti aleyhinde cürümler
6. İş ve çalışma hürriyeti aleyhinde cürümler

c. Devlet idaresi aleyhinde işlenen

1. Basit ve nitelikli zimmet ile devlet alım ve satımlarından menfaat sağlama
2. İrtikap
3. Rüşvet
4. Memuriyet ve mevki nüfuzunu suistimal edenler ve memuriyet vazifelerini yapmayanlara ait suçlar
5. İmamlar, hatipler vaizlerle ruhani reislere müteallik cürümler
6. Hükümet memurları tarafından efrada karşı yapılacak suistimaller
7. Hükümet memuriyetinin ve unvan ve şerefının gaspı
8. Hükümete karşı şiddet veya mukavemet ve kanunlara muhalefet
9. Resmi sıfatı haiz olanlar aleyhinde cürümler
10. Mühür fekki ve hükümetin muhafazasında bulunan eşyayı çalmak
11. Devlet memurlarına intisap iddiasıyla menfaat temin edenler

d. Adliye Aleyhinde

1. Kanunen ifası lazım gelen bir hizmetten imtina
2. Suç tasnii ve resmi mercileri iğfal
3. İftira
4. Yalan şahitliği ve yalan
5. Avukat ve dava vekillerinin suistimali
6. Cürüm işleyenleri saklamak ve cürümün delillerini yok etmek cürümleri
7. Tevkifhane ve hapisshaneden firar ve firara vesat
8. Kendiliğinden ihkak-ı hak

e. Ammenin Nizamı Aleyhinde İşlenen

1. Suç işlemeye tahrik, korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit
2. Cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak

f. Ammenin İtimadı Aleyhinde İşlenen

1. Paralarda, itibari amme kağıtlarında veya kıymetli damgalarda sahtekarlık
2. Devlete ait mühürler ve damgalarla sair alametlerin taklidi
3. Evrakta sahtekarlık
4. Hüviyet cüzdanı ve nüfus tezkeresi, pasaport, ruhsatname, ilmühaber ve şahadetname ve beyannamelerde sahtekarlık

g. Ammenin Selameti Aleyhinde İşlenen

1. Yangın, su baskını ve gark ve sair büyük tehlikelere müteallik cürümler
2. Nakliye ve muhabere vasıtaları aleyhinde cürümler
3. Umumun sıhhatine, yenecek ve içecek şeylere müteallik cürümler

h. Adab-ı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhinde

1. Cebren ırza geçen, küçükleri baştan çıkaran, iffete tecavüz edenler.
2. Kız ve kadın ve erkek kaçırmak
3. Fuhşiyata tahrik
4. Zina
5. Nesep cürümleri

i. Şahıslara Karşı

1. Adam öldürmek
2. Şahıslara karşı müessir fiiller
3. Irkın tümlüğü ve sağlığı aleyhinde cürümler
4. Çocukları veya kendilerini idareye muktedir olmayanlar veya tehlikede bulunanları kendi haline terk etmek cürümleri
5. Terbiye ve inzibat vasıtalarının suistimali ve aile efradına karşı fena muamele
6. Hakaret ve sövme

j. Mal aleyhinde

1. Hırsızlık
2. Yağma ve yol kesmek ve adam kaldırmak
3. Dolandırıcılık ve iflas
4. Emniyeti suistimal
5. Eşyayı cürmiyeyi satın almak ve saklamak
6. Hakkı olmayan yerlere tecavüz
7. Nası ızrar
8. Karşılıksız yararlanma

EK 5

KODLAMA CETVELİ KULLANIM YÖNERGESİ

Bu içerik çözümlemesi uygulamasında kodlayıcılar, izledikleri bölüm içerisinde oluşan suçları belirleyecek ve bu suçlarla ilgili aşağıdaki sorulara cevap verecektir. Araştırmanın birimi bölüm içerisinde ortaya çıkan suçlardır. Bu yüzden belirlenen bir suç, bir örnek numarası verilerek sıra numarası ile işlenecektir. Belirlenmesi istenen suçların kapsamı Türk Ceza Kanunu'nun cürümler kısmında belirlenen suçlar ile sınırlandırılmıştır. Bu suçlar ek 1.1'de belirtilmiştir. Suç burada, suç; fail; mağdur ve ceza olarak dört bölümde ele alınmıştır. Her bölümle ilgili sorular, izlenen materyal üzerinden cevaplanacaktır.

Bölüm no: İzlenen bölümün yayınlanma sırasına göre yayın numarası bu bölüme yazılacaktır.

Örnek no: İzlenen bölüm içerisinde bir(1) den başlayarak belirlenen suçlara zamansal bir sıralama ile bu bölümde numara verilecektir. Her bölümde suç numarası tekrar bir(1)den başlatılacaktır.

Suç

- Suçun T.C.K. açısından türü:** Bu bölümde belirlenen suç, Türk Ceza Kanununa göre, ekl'de verilen suç türleri içerisinde uygun olan bölüme yerleştirilecek ve yine ekl'de bu türe karşılık gelen kod buraya yazılacaktır. Örneğin: Dizinin izlenen bölümünde bir adam öldürme suçu işlenmişse, buraya İ1 yazılacaktır.
- Suç örgütlü müdür:** İzlenen ve belirlenen suç, bir grup tarafından belirli bir amaç için ve bir örgüt ile işleniyorsa, bir başka deyişle suç bir örgütün amaçları doğrultusunda işleniyorsa, örgüt üyeleri tarafından işleniyorsa, bir grup kişi tarafından işleniyorsa ve bu kişiler bu suçu işlemek maksadıyla bir araya gelmişse, haksız çıkar elde etmek amacındaysalar, bu suç örgütlü demektir. Bu tanıma uyan suçlar için örgütlüdür işaretlemesi yapılacaktır.
- Bu suç örgütlerinin aşağıdaki en çok işlenen suçlar kategorisinde hangi suç grubuna dahil edilebilir:** Yukarıdaki soruya "evet" cevabı verilmişse bu soru cevaplanacaktır. Örgütlü suçun birkaç türü çalışmada belirtilmiştir. Buna göre bu suç genel hatlarıyla hangi grup içerisine dahil edilebilirse bu bölüm işaretlenecektir. Beyaz yakalı suçlar, yüksek toplumsal statüdeki insanların işledikleri ve genellikle cebri olmayan suçlardır. Yolsuzluk suçu örnek olarak verilebilir. Şirket suçları(corporated crime) ticari kuruluşların işledikleri örgütlü suçlar içerisinde yer alır. Vergi kaçırma, naylon fatura, hayali ihracat bu bölümde değerlendirilebilir. Mafya tipi örgütlenme, geleneksel mafya olarak da adlandırılan, şiddet kullanan, silahlı, ideolojik bir amacı olmayan, haksız çıkar peşinde bir örgüt kurmak veya bu örgütün işlediği suçları kapsar, haraç, saldırı, tehdit, kanunsuz bir malın üretim veya dağıtım vb. suçlar bu alanda değerlendirilebilir. Diğer bölümünde bunlara uymayan örgütlü suçlar değerlendirilebilir.

4. **Suçun hangi aşamaları gösterilmektedir:** Bir tam bölüm süresinde o bölüm içerisinde ortaya çıkan suçun hangi aşamalarının gösterildiği burada belirlenecektir. Planlama aşamasında henüz suç yoktur, burada bir suç davranışının planlanması söz konusudur, böyle bir durumda bu bölüm işaretlenecektir. İcra aşaması, suçun işlendiği aşamadır, örneğin bir adam kaçırma suçunda, adamın kaçırılma anı icra sürecidir. Sonuç bölümü suçun sonuçlanmasıdır. Yine, adam kaçırma suçunu örnek olarak alırsak, kişinin kaçırılmış olması suçun sonuçlandığını gösterir. Ceza bölümünde, karakterin suçtan dolayı o bölüm içerisinde hukuken ya da kolluk güçleri tarafından cezalandırılıp cezalandırılmadığı değerlendirilecektir. Ceza dışında tüm diğer süreçler gösterilmekteyse, tümü bölümü işaretlenecektir.
5. **Suç tamamlanıyor mu:** Suçun tamamlanması o suç davranışının sonuca ulaşması demektir. Suç davranışının tamamlanması suçun tamamlanması demektir. Yine adam kaçırma suçunda, kişinin kaçırılmasının başarılması suçun tamamlandığını gösterir. Eğer başarılamazsa suç tamamlanmamış sayılır.
 - 5.1. **Suçun tamamlanmamasının nedeni nedir:** Yukarıdaki soruya tamamlanmıyor yanıtı verilmişse bu soru cevaplanacaktır. Eğer suç tamamlanamamışsa belirtilen seçeneklerden uygun olanı işaretlenecektir. Eğer bunlara uymayan bir durum varsa ya da sebep belirsizse belirsiz bölümü işaretlenecektir.
6. **Suç, davranış ve sonucuna göre ne tür bir suçtur:** Belirlenen suç, zor(cebri) içeriyorsa, şiddet içeriyorsa cebri bir suçtur. Diğer türlü bir hileli suçtur. Örneğin tehdit bir cebri suçtur.
7. **Suçun işlendiği yer:** Suçun olduğu yer, icra ve/veya sonuç aşamasındaki yere bakılarak suçun yeri belirlenecektir. Kamuya açık bir bina ya da mekanda ya da sokakta ya da buna benzer bir yerde işleniyorsa kamuya açık bölümü işaretlenecektir. Özel bir tüzel veya özel kişinin mülkü sınırları içerisinde işleniyorsa o zaman özel bölümü işaretlenecektir. Bunlara uymayan bir yer ise diğer bölümü işaretlenecek, suçun işlendiği yer ile ilgili yeterli ipuçları yoksa belirsiz bölümü işaretlenecektir.
8. **Suçun işlendiği zaman:** Gün batımından gün doğumuna kadar olan bölüm gece olarak değerlendirilmiştir ve bu süre içerisinde işlenen suçlar gece bölümüne diğer türlü gündüz bölümüne yazılacaktır. Zaman ile ilgili bir bilginin elde edilemediği, (örneğin sürekli kapalı bir mekan) durumlarda kodlanamıyor bölümü işaretlenecektir.

Ceza

1. **Suç herhangi bir devlet kurumuna haber veriliyor mu:** İzlenen bölüm içerisinde suç planlama, icra veya sonuç aşamalarından herhangi birinde, herhangi biri tarafından, mahkeme, kolluk kuvvetleri vb. gibi devlet kuruluşlarından herhangi birine, yazılı, sözlü vb. herhangi bir biçimde haber veriliyorsa bu bölümde evet şıkkı işaretlenecektir. Diğer türlü hayır bölümü işaretlenecektir. Suçun haber verilip verilmediği izlenen bölüm içerisinde belirlenemiyorsa taşıyorsa belirsiz bölümü işaretlenecektir. Belirsizlik bölümünün işaretlenmesi için, izlenen bölümden en azından suçun belirtilen kurumlardan birine haber verilme olasılığının anlaşılması gerekir.
2. **Suça herhangi bir yargı kurumu, kolluk kuvvetleri veya yargı güçleri müdahale ediyor mu:** Eğer, izlenen bölüm süresinde, suçun herhangi bir aşamasında, engellemek, tutuklamak, suçlamak, yargılamak, ceza vermek vb.

biçiminde bir yargı gücü veya kolluk kuvvetleri suça müdahale ediyorsa evet bölümü işaretlenecektir. Diğer türlü hayır bölümü işaretlenecektir. Müdahalenin olup olmadığı belirsizlik taşıyorsa belirsiz bölümü işaretlenecektir.

2.1. Müdahale ediyorsa hangi aşamada: Yukarıdaki soruya evet cevabı verilmişse bu soru cevaplanacaktır. Suçun daha önce belirtilen aşamalarından hangisinde müdahale ediliyorsa o seçenek işaretlenecektir. Belirsiz durumlarda belirsiz bölümü işaretlenecektir.

3. Suç olayına kahraman karışıyor mu: İzlenen bölümde suç olayına kahraman herhangi bir biçimde karışıyorsa evet, diğer türlü hayır seçeneği işaretlenecektir. İzlenen bölüm süresinde kahramanın suç olayına karışıp karışmadığı anlaşılamıyorsa belirsiz bölümü işaretlenecektir.

3.1. Kahraman suç olayına karışıyorsa: Yukarıdaki soruya evet cevabı verilmişse bu bölüm cevaplanacaktır. Eğer suçu işleyen kahramanın kendisi ise fail seçeneği, suçtan zarar görüyorsa mağdur seçeneği, suça şahit oluyor ya da suç kendisine haber veriliyorsa haberdar ve müdahil seçeneği işaretlenecektir. Belirlenemeyen durumlarda ya da başka türlü bir biçimde karışıyorsa diğer seçeneği işaretlenecektir.

4. Kahraman suçu önlemede başarılı oluyor mu: Kahraman suç olayına karışıyorsa ve fail olarak karışmıyorsa bu soru cevaplanacaktır. Eğer kahraman, bir suç olayını henüz planlama aşamasındayken ya da icra halindeyken önleyebiliyorsa bir başka deyişle suçun işlenmesini engelleyebiliyorsa evet seçeneği işaretlenecektir. Suç tamamlanıyorsa hayır seçeneği işaretlenecektir.

5. Suçlu suçun sonucunda hukuken cezalandırılıyor mu: Eğer suçlu kolluk güçleri tarafından yakalanıyorsa bu onun en azından yargılanacağına işaret etmektedir. Suçlu suç olayından sonra, hapisanede, mahkemede görülüyorsa da bu evet seçeneği işaretlenecektir.

6. Kahraman suçluyu ele geçirmişse ne yapıyor: Kahraman fail olarak suç olayına karışmadığı sürece her karıştığı suç olayı örneğinde bu soru cevaplanacaktır. Eğer kahraman suçluyu, suçu işlerken ya da işledikten sonra bir biçimde ele geçiriyorsa, suçluya karşı gösterdiği davranışa göre ilgili seçeneklerden biri işaretlenecektir. Belirtilen seçeneklerin herhangi birine uymayan bir davranış sergilediğinde diğer bölümü işaretlenecektir. Suçluya davranışı belirsiz kalıyorsa belirsiz bölümü işaretlenecektir.

Mağdur

1. Mağdur kimdir: Bu soruda belirlenen suçta doğrudan ihlal edilen hukuki varlık kimse o seçenek işaretlenecektir. Belirtilen seçeneklerden farklı bir durum söz konusuysa diğer seçeneği işaretlenecektir.

2. Mağdur(lar)ın cinsiyeti nedir: Mağdur erkekse erkek seçeneği, kadınsa kadın seçeneği işaretlenecektir. Bir grup insan söz konusu ise, grubun tümü erkekse yine erkek seçeneği, tümü kadınsa kadın seçeneği işaretlenecektir. Eğer grup hem erkek hem de kadınlardan oluşuyorsa o taktirde hem erkek hem kadınlar seçeneği işaretlenecektir. Mağdur farklı bir cinsel kimlikte ise diğer seçeneği, eğer mağdurun cinsiyeti belirli değilse belirsiz bölümü işaretlenecektir. Mağdur aile, devlet ya da devletler topluluğu ise bu soru boş bırakılacaktır.

3. Mağdur(lar)ın ortalama yaşı kaçtır: Mağdur bir tek birey ise tahmini yaşı uygun seçeneklerden birine işaretlenecektir. Bir grup söz konusu ise ortalama yaşları

uygun seçeneğe işaretlenecektir. Eğer mağdur aile, devlet ya da devletler topluluğu ise bu bölüm boş bırakılacaktır.

4. **Mağdur ya da mağdurlar dizindeki olay örgüsü içerisinde olumluluk kriterine göre ne tür karakterlerdir:** Belirlenen suçun mağdurunun dizinin olay örgüsündeki konumuna, iyi karakterler ve kötü karakterle olan ilişkisine, izlenen bölümdeki konumuna ve davranışlarına göre olumlu bir görünüm sergiliyorsa olumlu karakter aksi taktirde olumsuz karakter seçeneği işaretlenecektir. Mağdur bir grup ise ve yalnızca olumlu ya da yalnızca olumsuz karakterlerden oluşuyorsa aynı biçimde kodlanacaktır. Mağdur bir grup ise ve bu grupta hem olumlu hem de olumsuz karakterler yer alıyorsa, hem olumlu hem de olumsuz karakterler seçeneği işaretlenecektir. Mağdurun konumu, ne dizinin olay örgüsündeki yerine, ne diğer karakterle olan ilişkisine, ne izlenen bölümdeki konumuna ne de davranışlarına göre belirlenemez bir durumdaysa belirsiz bölümü işaretlenecektir.
5. **Mağdurun işi nedir:** İzlenen bölüm içindeki konumundan, giyiminden, davranışlarından, diyaloglardan veya bölümlerin özetlerinden yola çıkarak mağdurun işi hangi kategoriye uyuyorsa o seçenek işaretlenecektir. Yukarıda belirtilen yollardan herhangi birinden bir ipucu elde edilemiyorsa belirsiz bölümü işaretlenecektir.
 - 5.1. **Mağdur sivil ise işi nedir:** Yukarıdaki soruda sivil seçeneği işaretlenmiş ise bu soru cevaplanacaktır. Belirtilen meslekler içerisinde olmayan bir meslek grubu söz konusu ise o taktirde diğer bölümü işaretlenerek buraya meslek ismi yazılacaktır. Mağdurun sivil olduğu belirlenebiliyor fakat mesleği hakkında bir ipucu bulunamıyorsa burada belirsiz bölümü işaretlenecektir.
 - 5.2. **Mağdur(lar) devlet görevlisi ise işi nedir:** 5. soruda devlet görevlisi seçeneği işaretlenmişse bu soruya cevap verilecektir. Bir kamu kuruluşunda güvenlik görevlileri dışında memur olarak çalışıyorsa memur seçeneği işaretlenecektir. Gizli haber alma teşkilatları dahil, polis gibi kolluk kuvvetlerinde çalışıyorsa güvenlik görevlisi, asker ise askeri personel seçenekleri işaretlenecektir. Burada tanımlanmayan bir başka devlet görevinde ise diğer seçeneği işaretlenecek ve meslek ismi belirtilecektir. Mağdurun devlet görevlisi olduğunun anlaşıldığı fakat devlette ne tür bir görevde olduğu tanımlanamıyorsa o taktirde belirsiz bölümü işaretlenecektir.
6. **Mağdur(lar)suç örgütü üyesi veya lideri midir:** İzlenen bölüm içinde dramatik aksiyondaki konumundan, diyaloglardan veya bölümlerin özetlerinden yola çıkarak mağdur bir suç örgütü üyesi veya lideri ise evet seçeneği, aksi taktirde hayır seçeneği işaretlenecektir.
 - 6.1. **Mağdur(lar)un örgütteki konumu nedir:** Eğer mağdur bir suç örgütünde ise bu örgütteki konumuna göre suç örgütü üyesi ise üye seçeneği lideri ise lider seçeneği işaretlenecektir.
7. **Mağdur(lar)un etnik kökeni nedir:** Dizinin dramatik aksiyonu içindeki konumundan, görünüşünden, konuşmasından, diğer karakterlerin onun hakkındaki konuşmalarından, bölüm özetlerinden yola çıkarak mağdurun etnik kökeni belirtilen seçeneklerden hangisine giriyorsa o seçenek işaretlenecektir. Etnik kökeni belirsiz ise belirsiz bölümü işaretlenecektir.
8. **Mağdur(lar)un dramatik karakter düzeyi açısından karakter türü nedir:** Tanımlar bölümündeki ana karakter, yardımcı karakter ve figüran tanımlarına göre, belirlenen suçun mağduru hangi düzey içerisindeyse buna karşılık gelen seçenek işaretlenecektir.

9. **Mağdur(lar) zarar görüyor mu:** Mağdur suç davranışı sonucunda bir zarara uğruyorsa evet seçeneği uğramıyorsa hayır seçeneği işaretlenecektir.
- 9.1. **Mağdur(lar) ne tür zarar görüyor:** Eğer yukarıdaki soruya evet yanıtı verilmişse bu soru cevaplanacaktır. Mağdur ne tür bir zarar görüyorsa belirtilen seçeneklerden uygun olanı işaretlenecektir. Seçeneklerde belirtilmeyen bir türde zarar görüyorsa diğer seçeneği işaretlenecek ve zarar türü buraya yazılacaktır. Eğer mağdur(lar)un zarar görüp görmediği belirsiz ise o taktirde belirsiz bölümü işaretlenecektir.
10. **Mağdur(lar)un gelir düzeyi nedir:** Bu soruda, bölümlerin özetlerinden, karakter tanımlarından, bölüm içerisindeki diyaloglardan, ya da başkalarının mağdur hakkındaki konuşmalarından yola çıkarak mağdurun tahmini eğitim düzeyi uygun seçenekte işaretlenecektir.

Fail

1. **Fail bir kişi mi bir grup mudur:** Suçun faili bir kişi ise, kişi örgüt üyesi olsa hatta işlenen suç örgütlü olsa dahi suç bir kişi tarafından işleniyorsa bir kişi seçeneği işaretlenecek diğer türlü grup seçeneği işaretlenecektir.
2. **Failin cinsiyeti nedir:** Fail erkekse erkek seçeneği, kadınsa kadın seçeneği işaretlenecektir. Bir grup insan söz konusu ise, grubun tümü erkekse yine erkek seçeneği, tümü kadınsa kadın seçeneği işaretlenecektir. Eğer grup hem erkek hem de kadınlardan oluşuyorsa o taktirde hem erkek hem kadınlar seçeneği işaretlenecektir. Fail farklı bir cinsel kimlikte ise diğer seçeneği, eğer failin cinsiyeti belirlenemiyorsa belirsiz bölümü işaretlenecektir.
3. **Fail ya da faillerin ortalama yaşı kaçtır:** Fail bir tek birey ise tahmini yaşı uygun seçeneklerden birine işaretlenecektir. Bir grup söz konusu ise ortalama yaşları uygun seçeneğe işaretlenecektir.
4. **Fail ya da failler dizideki olay örgüsü içerisinde ne tür karakterlerdir:** Aynı soru için mağdur bölümündeki 8. soruda geçerli olan kriterler bu soru için de geçerlidir.
5. **Fail(ler)in işi nedir:** Mağdur bölümü 5. sorudaki kriterler bu soru için de geçerlidir.
 - 5.1. **Fail(ler) sivil ise işi nedir:** Mağdur bölümü 5.1. sorudaki kriterler bu soru için de geçerlidir.
 - 5.2. **Fail(ler) devlet görevlisi ise işi nedir:** Mağdur bölümü 5.2. sorudaki kriterler bu soru için de geçerlidir.
6. **Fail(ler) suç örgütü üyesi veya lideri midir:** Mağdur bölümü 6. sorudaki kriterler bu soru için de geçerlidir.
 - 6.1. **Fail(ler)in örgütteki konumu nedir:** Bu soruda Mağdur bölümü 6.1. sorudaki tüm kriterler bu soru için de geçerlidir.
7. **Fail(ler)in etnik kökeni nedir:** Bu soruda da, mağdur bölümünün 7. sorusuyla aynı kriterlere sahiptir.
8. **Fail(ler)in dizideki dramatik karakter düzeyi açısından karakter türü nedir:** Bu soruda mağdur bölümündeki 8. soruyla aynı kriterlere sahiptir.
9. **Fail(ler)in suç işleme nedeni nedir:** İzlenen bölümdeki olay örgüsünden, bölümde geçen diyaloglardan, karakter özelliklerinden ya da dizinin bölüm özetlerinden yola çıkarak failin suç işleme nedeni belirlenerek uygun seçenek işaretlenecektir. Bulunan neden belirtilen seçenekler arasında yoksa diğer bölümü işaretlenecek ve

buraya neden yazılacaktır. Eğer yukarıda belirtilen yollarla failin suç işleme nedeni belirlenemiyorsa belirsiz seçeneği işaretlenecektir.

10. Fail(ler) bu suçtan doğrudan bir ekonomik çıkar sağlıyor mu: Eğer fail işlediği suçtan doğrudan kişisel bir ekonomik çıkar elde ediyorsa evet seçeneği işaretlenecektir. Aksi takdirde hayır seçeneği işaretlenecektir. Burada önemli olan, değerlendirmede, ekonomik çıkarın dolaysız olarak işlenen suçla ilişkili olup olmadığının anlaşılmasıdır.

11. Fail(ler)zarar görüyor mu: Bu soruda mağdur bölümündeki 9. sorudaki kriterler uygulanacaktır.

11.1. Fail(ler)zarar görüyorsa ne tür zarar görüyor: 11. soru evet olarak yanıtlanmışsa bu soru cevaplanacaktır. Mağdur bölümündeki 9.1. sorunun kriterleri bu soru için de geçerlidir.

12. Fail(ler)in eğitim düzeyi nedir: Bu soruda izlenen bölümün olay örgüsünden, fail(ler)in diyaloglarından, diğerlerinin onlar hakkındaki diyaloglarından, bölüm özetlerinden, görünüş ve konuşmalarından yola çıkarak tahmini eğitim düzeyi belirlenerek uygun seçenek işaretlenecektir.

EK 6

TÜRKİYE'DE TELEVİZYON DİZİLERİ (1990-2002)

Yıl	Kanal	Yerli/Yabancı	Dizinin Adı
1990	TRT1	Yerli	Bizimkiler
1990	TRT1	Yerli	Beybaba
1990	TRT1	Yerli	Kuruntu Ailesi
1990	TRT1	Yerli	Yaman Gazeteciler
1990	TRT1	Yabancı	Ressamın Kızı
1990	TRT1	Yerli	Uğurlugiller
1990	TRT4	Yabancı	Alkanzar
1990	TRT4	Yabancı	Farklı Dünyalar
1990	TRT2	Yabancı	Sermaye Merkezi
1990	TRT2	Yabancı	Alf
1990	TRT3	Yabancı	Tehlikeli Antikalar
1990	TRT1	Yabancı	Kanun Savaşçıları
1990	TRT2	Yabancı	Büyük Tuzak
1990	TRT3	Yabancı	Gerçek Mavi
1990	TRT4	Yabancı	Süper Çocuk
1990	TRT2	Yerli	Günden Güne
1990	TRT3	Yabancı	Süper İkili
1990	TRT4	Yabancı	21. Jump Sokağı
1990	TRT3	Yabancı	Kökler
1990	Star1	Yabancı	Dragnet
1990	Star1	Yabancı	Gazap Kuşları
1990	Star1	Yabancı	Dallas
1990	Star1	Yabancı	A Takımı
1990	Star1	Yabancı	Mike Hammer
1990	Star1	Yabancı	Adalet Savaşçısı
1990	Star1	Yabancı	Cinayet Dosyası

1990	Star1	Yabancı	Jefferson Ailesi
1990	Star1	Yerli	Komşular
1990	Star1	Yabancı	Miami Vice
1991	TRT1	Yerli	Bizimkiler
1991	TRT5	Yerli	Perihan Abla
1991	TRT5	Yerli	Mardin Münih Hattı
1991	TRT1	Yerli	Milyarder Memnune
1991	Star1	Yerli	Portatif Hüseyin
1991	Star1	Yerli	Ana
1991	Star1	Yerli	Şendullar
1991	Star1	Yabancı	Dekorator Kızlar
1991	Star1	Yabancı	İngiliz Usulü
1991	Star1	Yabancı	Stüdyo 5
1991	TRT2	Yabancı	Alf
1991	Star1	Yabancı	İkiz Tepeler
1991	Star1	Yabancı	Uzay Yolu
1992	İnter star	Yabancı	Kanun ve Düzen
1992	Teleon	Yabancı	Hava Kurdu
1992	Kanal 6	Yabancı	Emret Başkanım
1992	TRT1	Yerli	İnsanlık Hali
1992	TRT 2	Yabancı	Şehrin Meleği
1992	İnter star	Yabancı	Savcı
1992	İnter Star	Yabancı	Sessiz Ortak
1992	HBB	Yerli	Bizim Ağa
1992	Kanal 6	Yerli	Hadi Gel
1992	TRT2	Yabancı	Yıkıcı Taktik
1992	Teleon	Yabancı	Komiser Kolombo
1992	HBB	Yerli	Eksik Etek
1992	HBB	Yabancı	Hukuk Savaşı
1992	İnter Star	Yabancı	Cinayet Dosyası
1992	İnter Star	Yabancı	Valentina

1992	Teleon	Yabancı	Uzaydan Gelenler
1992	Kanal 6	Yabancı	Zorro
1992	Kanal 6	Yerli	Ana
1992	Teleon	Yabancı	Mac Millan ve Karısı
1992	TRT1	Yerli	Bizimkiler
1992	TRT1	Yerli	Yıldızlar Gece Büyür
1992	TRT1	Yabancı	Gerçeğin Ötesinde
1992	TRT2		Umut Ülkesi
1992	Kanal 6	Yabancı	Karşı Şov
1992	HBB	Yabancı	Cennete Davet
1992	HBB	Yabancı	Tehlikeli Dönemeç
1992	TRT3	Yerli	Komşu Çocuklar
1992	TRT3	Yabancı	Wheels
1992	Show TV	Yabancı	Cinayet Saati
1992	TRT3	Yerli	Komiser Tesadüf
1992	Kanal 6	Yerli	Mahallenin Muhtarları
1992	HBB	Yerli	Portatif Hüseyin
1992	TRT3	Yabancı	Korku
1992	TRT1	Yabancı	Alacakaranlık Kuşağı
1992	TRT1	Yerli	Alıştık Artık
1992	TRT1	Yabancı	Bu İşler Böyle
1992	İnter Star	Yabancı	Dan August
1992	Show TV	Yabancı	Mash
1992	Show TV	Yabancı	Rosie Duruşmada
1992	TRT1	Yerli	At Kestanesi
1992	TRT2	Yabancı	Wayne and Shuster
1992	İnter Star	Yabancı	Melekler Şehri
1992	İnter Star	Yabancı	Cennetten Biri
1992	Teleon	Yabancı	Sessiz Ortak
1992	Show TV	Yabancı	Suç Ortakları
1992	TRT3	Yabancı	Aile Mahkemesi

1992	İnter Star	Yabancı	21. cadde
1992	TRT2	Yabancı	Zirvedeki Polisler
1992	İnter Star	Yerli	Şen Dullar
1992	İnter Star	Yerli	Kızlar Yurdu
1992	TRT1	Yerli	Bizimkiler
1992	İnter Star	Yabancı	Savcı
1992	İnter Star	Yabancı	Hanedan
1992	TRT2		Anzaklar
1992	TRT3	Yabancı	Avukat Shannon
1992	İnter Star	Yabancı	A Takımı
1992	İnter Star	Yabancı	Sonsuz Adalet
1992	İnter Star	Yabancı	Dedektif Gabriel
1992	İnter Star	Yabancı	Magnum
1992	İnter Star	Yabancı	Büyük tuzak
1992	İnter Star	Yabancı	Müfettiş Morse
1992	İnter Star	Yerli	Ana
1992	İnter Star	Yerli	Portatif Hüseyin
1993	TRT2	Yabancı	Emret Bakanım
1993	İnter Star	Yabancı	Cinayet Dosyası
1993	Kanal 6	Yabancı	Mac Gayver
1993	TRT1	Yabancı	Müfettiş Frost
1993	İnter Star	Yabancı	Miami Vice
1993	HBB	Yabancı	Sirenler
1993	İnter Star	Yabancı	Kanuna Karşı
1993	TRT1	Yabancı	Görevimiz Tehlike
1993	TRT1	Yabancı	Cosby
1993	TRT2	Yabancı	Dünyalar Savaşı
1993	ATV	Yerli	Süper Baba
1993	TRT1	Yerli	Bizimkiler
1993	TRT1	Yabancı	Görev Vietnam
1993	Kanal 6	Yerli	Ana

1993	İnter Star	Yabancı	A Takımı
1993	Show TV	Yabancı	Şahin
1993	Kanal 6	Yerli	Mahallenin Muhtarları
1993	ATV	Yerli	Hastane
1993	Kanal 6	Yabancı	Uzay Yolu
1993	Kanal 6	Yerli	Tetikçi Kemal
1993	Teleon	Yabancı	Komiser Kolombo
1993	TRT1	Yabancı	Amerika
1993	Teleon	Yabancı	Avcılar
1993	TRT1	Yabancı	Alacakaranlık Kuşağı
1993	Show TV	Yabancı	Cosby
1993	Show TV	Yabancı	Matlock
1993	HBB	Yabancı	Tarzan
1993	HBB	Yabancı	Tehlikeli Dönemeç
1993	TRT2	Yabancı	Zirvedeki Polisler
1993	Teleon	Yabancı	Mac Millan ve Karısı
1993	Show TV	Yabancı	Yıldırım Gücü
1993	HBB		Dağ Korucuları
1993	İnter Star	Yabancı	Magnum
1993	Show TV	Yerli	İki Kız Kardeş
1993	HBB	Yerli	Karşı Karşıya
1993	TRT1	Yerli	Yorgun Savaşçı
1993	İnter Star	Yabancı	Stringay
1994	TRT1	Yerli	Yaz Evi
1994	TGRT	Yerli	Gurur
1994	ATV	Yerli	Süper Baba
1994	HBB	Yabancı	Aşk ve Savaş
1994	TGRT	Yerli	Susak Suyu
1994	TRT1	Yabancı	Grace Ateş Altında
1994	Kanal 6	Yabancı	Mac Gayver
1994	İnter Star	Yabancı	A Takımı

1994	TGRT	Yerli	Ah Gurbet
1994	TRT1	Yerli	Bizim Mahalle
1994	TRT1	Yerli	Sonradan Görmeler
1994	ATV	Yerli	Bir Aşk Uğruna
1994	İnter Star	Yerli	Bizimkiler
1994	HBB	Yabancı	Tarzan
1994	Kanal D	Yabancı	Gece Melekleri
1994	TRT2	Yabancı	Zirvedeki Polisler
1994	Show TV	Yerli	Şehnaz Tango
1994	ATV	Yerli	Hastane
1994	TGRT	Yerli	Komşular
1994	TRT2	Yabancı	Van Gogh
1994	ATV	Yerli	Mahallenin Muhtarları
1994	ATV	Yabancı	Casuslar Savaşı
1994	İnter Star	Yerli	Gül ve Diken
1994	Kanal D	Yerli	Kaygısızlar
1994	HBB	Yabancı	Hukuk Savaşı
1994	HBB	Yabancı	Renkli Dünyalar
1994	Kanal D	Yerli	Kızlar Sınıfı
1994	Kanal D	Yabancı	Sonsuz Dragon
1994	İnter Star	Yabancı	Miami Vice
1994	HBB	Yabancı	Kod 3
1994	Show TV	Yabancı	Kobra

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi, “Televizyon Program Yayın Akışları”, 1990-2002.

KAYNAKLAR

Adler Freda ve Mueller, Gerhard O. W. ve Laufer, Williams.S. **Criminology**. USA: McGraw-Hill, Inc., 1991.

Alemdar, Korkmaz ve Erdoğan, İrfan. **Popüler Kültür ve İletişim**. Ankara: Ümit Yay., 1994.

Althusser, Louis. **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**. Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, 4. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Aytaç, Önder. **Medyanın Gözüyle Çeteler ve Susurluk**. 2. Basım, Ankara: Sam Yayınları, 1997.

Benjamin, Walter. **Pasajlar**. 2. Baskı, Çev. Ahmet Cemal, İstanbul: Yapı Kredi Yay, 1995.

Beirne, Piers ve Messerschmidt, James. **Criminology**. USA: Harcourt Brace Jovanovich, Publishers, 1991.

Berger, Arthur Asa. **Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri**. İkinci baskı, Çev. Murat Barkan, Uğur Demiray, Deniz Güler, Nazlı Bayram, Aslı Tunç, Nazmi Ulutak, Ahmet Halûk Yüksel, Ed.Nazlı Ulutak ve Aslı Tunç, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Yayınları No: 91, 1996.

Berman, Marshall, **Katı Olan Herşey Buharlaşıyor**. Çev. Ümit Altuğ ve Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yay., 1999.

Bovankerk, Frank ve Yeşilgöz, Yücel. **Türkiye'nin Mafyası**. Çev. Nurten Aykanat ve Haluk Tuna, İstanbul: İletişim Yay., 2000.

Cumhuriyet Gazetesi, 29/08/1998.

Çağlayan, M.Muhtar. **Eksen Değişiklikleri ile Birlikte Gerekçeli Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**. 3. Baskı, 1. Cilt, Ankara: Yetkin Yayınları, Ankara.

Campbell, Joseph. **İlkel Mitoloji, Tanrının Maskeleri**. Çev. Kudret Emiroğlu, Ankara: İmge Kitabevi, 1995.

Clarens, Carlos. **Crime Movies, An Illustrated History of The Gangster Genre From D. W. Griffith to Pulp Fiction**. New York: Da Capo Press, 1997.

Çulcu, Murat. **Dünyamızı Saran Mafia**. 1. Cilt, İstanbul: Kastaş Yay. a1992.

_____. **Dünyamızı Saran Mafia**. 2. Cilt, İstanbul: Kastaş Yay. b1992.

_____. **Dünyamızı Saran Mafia**. 3. Cilt, İstanbul: Kastaş Yay. c1992.

Demirergi, Nalan ve İşcan, Cüneyt ve Mahmut Öngören T ve Yanık, Figen. **Bu Ne Şiddet!**. Ankara: Kitle Yay., 1994.

Dönmezer, Sulhi. **Kriminoloji**. 7. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1984..

Erem Faruk ve Toroslu, Nevzat. **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**. Ankara: Savaş Yayınevi, 1999.

Fiske, John. **Television Culture**. London: Routledge, 1997.

Furi, E. **Sanat ve Edebiyatta Caniler**. Çev. Selmin Evrim, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1974.

Freud, Sigmund. **Sanat ve Edebiyat**. Çev. Emre Kapkın ve Ayşen Tekşen Kapkın, İstanbul: Payel Yayınevi, 1999.

Fiske, John, Hartley John, "Bardic Television", **Television The Critical View**. Ed. Horace Newcomb, USA: Oxford University Presss, Inc., 1982.

Giddens, Anthony. **Sosyoloji**. Çev. H.Özel ve C.Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.

Gökçe, Orhan. **İçerik Çözümlemesi**. 2.Baskı, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 1995.

Güçhan, Gülseren. **Toplumsal Değişme ve Türk Sineması**. Ankara: İmge Kitabevi Yay., 1992.

Hagedorn, Roger. "Doubtless To Be Continued, A Brief History of Serial Narrative". **To Be Continued... Soap Operas Around The World**. Ed. Robert C. Allen, New York: Routledge, 1995.

Horkheimer, Max. **Akıl Tutulması**. Çev. Orhan Koçak. İstanbul: Metis Yayınları, 1998

Horney, Karen. **Psikanalizde Yeni Yollar**. Çev. Selçuk Budak, Ankara: Öteki Yayınevi, 1994.

Horkheimer, Max ve Adorno, Theodor, W. **Aydınlanmanın Diyalektiği Felsefi Fragmanlar I**. Çev. Oğuz Özügül, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1995.

. **Aydınlanmanın Diyalektiği Felsefi Fragmanlar II**. Çev. Oğuz Özügül, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1996.

Hurd, Geoffrey. "The Television Presentation of the Police". **Popular Television and Film**. Ed. Tony Benett, Susan Boyd-Bowman, Colin Mercer, Janet Waollacott, Tanbridge: BFI Publishing The Open University, 1981.

Hürriyet. Kelebek Eki, 15 Şubat 2001. sayfa 1.

Jeanneney, Jean-Noel, **Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi**. Çev. Esra Atuk, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1998.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. **4422 Sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu ve Uygulaması, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Rehberi**. Ankara: EGM-KOMDB Yayınları: 2001/1, a2001.

_____. **Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 98'**. Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 1999/2, 1999.

_____. **Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000**. Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 2001/3, b2001.

Kakıncı, T. **100 Filmde Başlangıcından Günümüze Gerilim/Polisiye Filmleri**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995.

_____. **100 Filmde Başlangıcından Günümüze Gangster Filmleri**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993.

Kappler, V. Blumberg, Potter, G&M, **The Mythology of crime and Criminal Justice**. online:<http://www.msmc.la.edu/Academics/majorsprograms/sociology/sociology%20199/crimemyth.htm>, 06/05/2002.

Kelsey, Gerald. **Televizyon Yazarlığı**. Çev. Bahar Öcal Düzgören, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.

Mandel, Ernst. **Hoş Cinayet, Polisiye Romanın Toplumsal Tarihi**. Çev. N. Saracoğlu, 2. Basım, İstanbul: Yazın Yay., 1996.

Liebes, Tamar ve Elihu Katz. "Dallas and Genesis, Primordiality and Seriality in Popular Culture". **Media, Myths and Narratives, Television and The Press**. Ed. James W. Carey, 3rd. Edition, USA: Sage Publications, Inc., 1990.

Mantran, Robert. **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II, XIX. Yüzyılın Başlarından Yıkılışa**. Çev. Server Tanilli, 4.Basım, İstanbul: Adam Yayınları, 2000.

Mattelert Armand ve Mattelart Michele. **İletişim Kuramları Tarihi**. Çev. Merih Zıllıoğlu, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1998.

McQail, Dennis, **Kitle İletişim Kuramı(Giriş)**. Çev. Ahmet Halûk Yüksel, Eskişehir: Kibele Sanat Merkezi, 1994.

McQueen, David. **Television A Media Students Guide**. Great Britain: Arnold, Hodder Headline Group, 1998.

Miliyet, 27 Aralık 2000, sayfa: 2

Mutlu, Erol. **Televizyonu Anlamak**. Ankara: Gündoğan Yay., 1991.

Nebiler, Halil, **Mafyanın Ekonomi Politikası**. İstanbul: Sarmal Yay., 1995.

Oskay, Ünsal. **XIX. Yy'dan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri, Kuramsal Bir Yaklaşım**. Ankara: Ankara Üni. S.B.S. F. Yay. 495., 1982.

_____ **Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım**. 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yay. a2000.

_____ **Tek Kişilik Haçlı Seferleri.** İstanbul: İnkılap Yay., b2000.

_____ **Popüler Kültür Açısından Çağdaş Fantazya Bilim Kurgu ve Korku Sineması.** İstanbul: Der Yayınları (133).

Özakman, Turgut. **Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği –Tiyatro, Radyo, Televizyon ve Sinema.** Ankara: Bilgi Yayınevi, 1998.

Özdiker, Cengiz. “Televizyonda Mafya Tiplerleri, Televizyonda Mafya Savunuculuğu” Online:
<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/cengiz4.htm>:10 ocak 2002

Pursley, Robert, D. **Introduction to Criminal Justice.** 5th.Ed., USA: Macmillian Publishing Company, 1991.

Raith, Werner. **Yeni Mafya Karteli Uluslar arası Mafya Sermayesi Doğu Avrupa ve BDT’yi Nasıl Ele Geçirdi.** Çev. Kaan Ökten, İstanbul: Sarmal Yay., 1995.

Roloff, B., Seebles, G. **Cinayet Sineması, Polisiye Sinemasının Tarihi ve Mitolojisi.** Çev: Seheyla ve Saliha-N. Kaya, İstanbul: Alan Yay, 1997.

Rousseau, Jean-Jacques, **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı.** İstanbul: Say Yayınları, 1998.

Sağlar, F., Özgönül, E. **Kod Adı: Susurluk, “Derin”İlişkiler.** İstanbul: Boyut Yayıncılık, 2000.

Schneider, Arnd ve Zarate Oscar. **Herkes İçin Mafya.** [Y.Y.]

Siegel, Larry, J., **Criminology.** 3rd. Ed., USA: West Publishing Company, 1989.

Silverstone, Roger. "Television Myth and Culture", **Media, Myths and Narratives, Television and Presss**. 3th Edition, Ed. James W. Carey, USA: Sage publications Inc., 1990.

Tanilli, Server. **Uygarlık Tarihi**. İstanbul: Adam Yay, 2000

Thompson, John B., **The Media and Modernity A Social Theory of th Media**. UK: Polity Press, 1996.

Toroslu, N.**Türk Ceza Kanunu Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Kanunlar**. Ankara: Savaş Yayınları, 1998.

Toskay, Tunca, "Türkiye'de Elektronik Medyanın Gelişimi, Bazı Tespitler ve Düşünceler". **2000'li Yıllara Doğru Türkiye'de TV**. Ed. Emir Turam, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1996.

Tulloch, John. **Television Drama, Agency, Audience and Myth**. Great Britain: Routledge Pub. Company, 1990.

Ünver, Naci, M. **Uygulamada Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ve Cürüm İşlemek İçin Teşekkül Oluşturmak, Açıklamalar-Karşılaştırmalar-İçtihatlar-İlgili Yasalar**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2001.

Weber, Max, **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**. Ankara: Ayraç Yayınevi, 1999.

Wimmer, Roger, D. Ve Dominick, Joseph R. **Mass Media Research An Introduction**. 6th Ed., USA: Wadsworth Pub. Company, 2000.

Wright, Will. **Six Guns and Society A Structural Study of the Western**. USA: University of California Press, 1977.

Yücel, Mustafa T. **Kriminoloji Suç ve Ceza**. Ankara: Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, 1986.

Ziegler, Jean. Suçun Derebeyleri, Demokrasiye Karşı Yeni Mafyalar. Çev. Ali Cevat Akkoyunlu, İstanbul: Doğan Kitapçılık A.Ş., 1999.